

Robert Louis Stevenson

Emberrablók

azaz

DAVID BALFOUR KALANDJAI

az 1751. esztendőben:

hogyan rabolták el és vitték idegenbe; hajótörése és szenvedései egy magányos szigeten, viszontagságos útja a skót Felföld zordon vidékén; ismeretsége Alan Breck Stewarttal és más nemes jakobitákkal; és hogyan szenvedett nagybátyja, Ebenezer Balfour miatt, aki a Shaws-birtok urának címét bitorolta. Mindezt megírta visszaemlékezéseiben, amely iránt ezennel közléteszi:

Robert Louis Stevenson

TARTALOM

1. ÚTRA KELEK
2. UTAM CÉLJÁHOZ ÉREK
3. MEGISMERKEDEM A NAGYBÁTYÁMMAL
4. NAGY VESZEDELEMBE KERÜLÖK A SHAWS-KASTÉLYBAN
5. QUEEN'S FERRYBE MEGYEK
6. MI TÖRTÉNT QUEEN'S FERRYNÉL
7. TENGERRE SZÁLLOK A COVENANTON
8. A KAPITÁNYI KAJÜT
9. AZ ARANYÖVES EMBER
10. A KAJÜT OSTROMA
11. A KAPITÁNY MEGADJA MAGÁT
12. A VÖRÖS RÓKA TÖRTÉNETE
13. A HAJÓ ELPUSZTUL
14. A KISSZIGET
15. AZ EZÜSTGOMBOS FIÚ. UTAZÁSOM MULL SZIGETÉN
16. AZ EZÜSTGOMBOS FIÚ. VÁNDORLÁSAIM MORVEN FÖLDJÉN
17. A VÖRÖS RÓKA HALÁLA
18. BESZÉLEK ALANNEL A LETTERMORE-I ERDŐBEN
19. A FÉLELEM HÁZA
20. BUJDOSÁSUNK A FENYÉREN, SZIKLÁK KÖZÖTT
21. BUJDOSÁSUNK A FENYÉREN. A CORRYNAKIEGH-HEGYSZOROS
22. BUJDOSÁSUNK A FENYÉREN. AZ INGOVÁNY
23. CLUNY FÉSZKE
24. BUJDOSÁSUNK A FENYÉREN. A CIVÓDÁS.
25. BALQUIDDER
26. BUJDOSÁSUNK VÉGET ÉR: ÁTKELÜNK FORTHON
27. MEGLÁTOGATOM MR. RANKEILLORT
28. KERESSEM AZ ÖRÖKSÉGEMET
29. ÖRÖKÖMBE LÉPEK
30. ELBÚCSÚZUNK

1. ÚTRA KELEK

Kalandjaim története egy kora júliusi reggellel kezdődött, az Úr ezerhétszázötvenegyedik esztendejében. Ekkor húztam ki utoljára a kulcsot a szülői ház kapujából.

A nap első sugarai már a hegyek ormát simogatták, midőn nekivágtam az országútnak, és mire a paplakhoz értem, a kertek orgonabokraiban már fűtörésztek a rigók. Hajnali köd ülte meg a völgyet; s a pára azután lassan-lassan felszállt, majd semmivé foszlott.

Mr. Campbell, az essendeani tiszteletes már a kertben várt, a kiskapunál. Drága jó ember, megkérdezte, hogy reggeliztem-e? Megnyugtattam, hogy ebben nem volt hiba.

Ekkor kezemet két kezébe fogta, s barátságosan karja alá vonta.

- Nos, Davie fiam - mondta -, veled megyek a gázlóig, és megmutatom az utat.

Megindultunk, csendben baktattunk előre. Egy idő múlva megkérdezte:

- Sajnálod, hogy elmégy Essendaenből?

- Megvallom uram, magam sem tudom - feleltem. - Ha tudnám, hová megyek és mi lesz a sorsom, őszintén megmondanám kegyelmednek, Essendean nagyon kellemes hely, nagyon boldog voltam itt, de hát másutt még nem jártam. Nincs már nekem sem apám, sem anyám, a magyar király országában sem lennék messzebb szüleimtől, mint Essendeanben. Mi tűrés-tagadás, ha sorsom idegenben jobbra fordul, szívesen megyek el innen.

- Úgy, úgy, Davie - mondta Mr. Campbell. - Így van ez rendjén. Akkor hát tisztem szerint megmondom, mi lesz a sorsod: annyit legalább, amennyit tudok. Édesanyád elköltözött az élők sorából, s akkor atyád súlyos betegségbe esett. Mily derék keresztény ember volt! Látván, hogy végét járja, rám bízott egy levelet. Azt mondotta, ez a te örökséged. És így szólt hozzám: Halálom után intézze el a ház dolgát, és adja el a bútorokat. Ezt én, fiam meg is tettem. Azután adja ezt a levelet a fiam kezébe, és indítsa útnak Cramond felé, a Shaws-kastélyba. Ez az én szülőházam. Úgy van rendjén, hogy a fiam visszatérjen oda. Ügyes gyerek - mondta atyád -, bátor fickó, bízom benne, hogy minden baj nélkül eljut oda, és hogy szívesen fogadják a Shaws-kastélyban.

- A Shaws-kastélyban? - kiáltottam. - Mi köze volt atyámnak a Shaws-kastélyhoz?

- Ki tudja? - felelte Mr. Campbell. - Ki lenne a megmondhatója? Senki. De te ennek a családnak a nevét viseled, Davie fiam: Balfour of Shaws a neved. Régi, becsületes, hírneves nemzetség, bár történetesen az utóbbi időkben romlásnak indult. Atyád, mint ahogyan származásához illett, tanult ember volt. Nagy tisztességgel vezette az iskolát; modora, beszéde sem vallott közönséges magiszterre. Szívesen láttam vendégül a paplakban, úri barátaim között. Emlékszel még erre, gondolom. Az én atyafiságom, a Campbell of Kilrennet, a Campbell of Dunswire meg a Campbell of Minch családok - egytől egyig tekintélyes úriemberek - örömetst vették a társaságát. És, hogy az ügy sommás részére térjünk, íme a testamentum-levelel: megboldogult keresztény testvérünk tulajdon keze írása.

Átadta a levelet; atyám keze írásával, szó szerint a következőképpen volt megcímezve:

Tekintetes Ebenezer of Shaws kezéhez, a Shaws-kastélyban, ezt a levelet fiam, David Balfour adja át.

Szívem vadul kalapálni kezdett; íme váratlanul szép reménység derül fel előttem, pedig csak szegény falusi tanító fia vagyok Forest of Ettrickben, tizenhét éves legényke.

- Mr. Campbell - hebegtem -, ha kegyelmed az én helyemben volna, elmenne?

- El én - mondta a tiszteletes. - Bizony elmennék, mégpedig tüstént. Magadfajta derék legény két nap alatt megjárja az utat Cramondba, mert nincsen messze Edinburgh-tól. Nem gondolhatok egyebet, mint hogy valamiképpen vérszerinti atyafiak vagytok. Ha minden kötél szakad, ha előkelő atyafiságod becsapja az orrod előtt az ajtót, visszasétálsz, ahonnan jöttél, és bezörgetsz megint a paplak ajtaján. Mégis, inkább hinném, hogy szívesen fogadnak; szegény megboldogult édesatyád is így jósolta. Remélem, nem tévedek: tekintélyes ember lesz még belőled. Most pedig, David fiam - folytatta -, lelkiismeretem arra hajt: tegyem emlékezetessé számodra a búcsúzást, s hogy óvjalak a nagyvilágban rád váró veszedelmektől.

A tiszteletes úr körülnézett, hol telepedhetne le kényelmesen. Egy nyírfa alatt, az út szélén, megpillantott egy nagy követ. Leült, és hosszúra nyúlt, komoly arccal kivette zsebkendőjét, háromszögletű kalapjára terítette, mert a nap már felbukkant a két hegycsúc között, és ontotta ránk sugarát. A kövön ülve, a tiszteletes főlemelte mutatóujját: mindenekelőtt azt kötötte lelkemre, óvakodjam mindennemű eretnek tanoktól - bár soha nem estem ilyenféle kísértésbe - és serkentett, hogy imádkozzam buzgón, és olvasgassam a bibliát. Ennek utána lefestette előttem, hogy milyen előkelő ház, ahová most utam vezet és intett, hogyan viselkedjem a kastélybeliekkel.

- Csekély dolgokban légy simulékony, Davie - mondotta. - Ne feledd: nemes ember fia vagy, de csak falusi nevelést kaptál. Ne hozz szégyent ránk, Davie, ne hozz szégyent ránk! Abban az irdatlan nagy házban légy nyájas a sok cselédhez, ha feljebb áll, ha lejjebb, egyaránt; légy megfontolt, az eszed járjon gyorsan, a nyelved lassan, ne maradj semmiben a többiek mögött. Ami pedig az uraságot illeti: ne feledd, hogy ő az úr... Nem mondok többet: tiszteld, akinek tisztelet jár. Öröm az uraságot szolgálni: legalábbis a fiataloknak.

- Talán - mondtam. - Ígérem, uram, azon leszek, hogy úgy legyen.

- Helyesen mondd - felelte Mr. Campbell szívélyesen. - Most pedig térjünk a matériára, vagyis, hogy szójátékkal éljek, az immateriális dolgokra. Hoztam egy kis csomagot: négy dolog van benne.

Így szólván, nagy nehezen előráncigálta kabátja belső zsebéből a csomagot.

- E négy dolog közül az első a te törvényes járandóságod: némi aprópénz atyád könyveiért és bútoraiért, amelyeket én megvettem, mint már az imént mondtam, és pedig abból a célból, hogy majd haszonnal tovább adjam az új iskolamesternek. A másik három: ajándék, mégpedig a tiszteletes-asszony meg a magam kis ajándéka: kedvünkért fogadd szívesen. Az első ajándékunk kerek: eleinte bizonyára legjobban ez tetszik majd neked. Ó, Davie, pedig csak vízcsöpp a tengerben: előresegít egy lépéssel, de el is folyik gyorsan, mint a víz. A második: lapos és négyszögű és betűvel van teleírva; jó vándorbotként végigkísér egész életed útján, jó párna lesz fejed alatt betegség idején. Ami pedig az utolsó ajándékot illeti: az köbös alakú és én azt kívánom, azért imádkozom, hogy vezéreljen el egy boldogabb hazába.

Ezeket mondván, feltápáskodott, levette kalapját, és egy kis ideig fennhangon imádkozott. Megható szavakkal imádkozott az ifjúért, aki most vág neki a nagyvilágnak. Azután hirtelen mellére vont, és igen forrón megölelt; majd megint eltolt magától, és reám nézett: arca fájdalmasan megvonaglott. És egyszerre csak sarkon fordult, istenhozzádot kiáltott felém, és indult visszafelé az úton, amelyen jöttünk. Csetlett-botlott, amint elloholt. Másvalaki talán megmosolyogta volna: de nekem semmi kedvem sem volt a nevetéshez. Nézttem utána, míg

csak el nem tűnt: egyetlen egyszer sem lassította meg lépteit, egyszer sem tekintett hátra. Ekkor döböntem csak rá, hogy azért nem pillant vissza, mert bánkódik távozásom miatt. Keservesen gyötörni kezdett a lelkiismeret, mert én bizony igen-igen boldog voltam; majdnem ujjongtam, úgy örültem, hogy elkerülök ebből a csendes faluból. Nagy kastélyba, sürgő-forgó életbe jutok, gazdag, tekintélyes nemes urak közé, véreim közé, akiknek nevét viselem.

- Davie, Davie -, gondoltam - mily sötét hálátlanság ez? Megüti füledet egy név, s máris megfeledkezel régi barátaidról és hozzád való jóságukról? Piha! Szégyen, gyalázat!

Leültem a kőre, ahol a jó ember ült az imént; felbontottam a csomagot, megnéztem, miféle ajándék van benne. Mindjárt gondoltam, mire mondja azt, hogy köbös alakú: bizony egy kis biblia volt, zsebbe való. Amire azt mondta, hogy kerek: egy shilling volt. És a harmadik ajándék? Mi lehet az, ami éltem minden szakában - egészségben, betegségben - olyan csodálatosan megsegít? Durva, elsárgult papírdarabka volt még a csomagban. Vörös tintával ez volt ráírva:

A GYÖNGYVIRÁGVÍZ KÉSZÍTÉSÉNEK MÓDJA

Vedd a gyöngyvirág kicsinke harangjait, párold le vászonzacskóban, igyál egy avagy két kalánnyal belőle, aszerént, ahogyan szükségét éreznéd. Ki Szélütésben megnémultál, visszanyered tőle szavad. Igen jó Köszvény ellen; csendesíti a szívet, valamiként erősíti az emlékezetet; és tedd a Virágokat egy Üvegcsébe, szorosán dugaszold el, és tedd egy hónapig néminemű hangyabolyba. Ideje érkezével szedd ki onnan, és folyadékot lelsz benne, amely a virágoktól vagy on, melyet tarts üvegcsébe; javadra szolgál betegségben, egészségben, embernek avagy asszonynak egyaránt.

Saját keze írásával még ezt biggyesztette hozzá a tiszteletes:

Dörgöld be ugyancsak ficamok ellen. Kólíka ellen óránként végy belőle egy kávéskanálnyit.

Mi tagadás, nevettem rajta; de reszketős nevetésem bizony közelebb állt a síráshoz. Örültem, hogy már kampós botomra köthettem batyumot; megindultam, át a gázlón, s a túlsó oldalon felkapaszkodtam a dombra. Majd midőn a lankás réteken át kanyargó zöld ökörcsapásra tértem, még egy utolsó pillantást vettem az essendeani templomra, a paplak fölé boruló fákra, s a temetőben a nagy vörös berkenyékre, amelyek alatt atyám és anyám nyugodott.

2. UTAM CÉLJÁHOZ ÉREK

Vándorlásom másodnapjának reggelén egy hegytetőre érve, szemem elé tárult a tenger felé lankásodó messzi táj, és a széles lejtő közepén, egy hosszú hegygerincen megpillantottam Edinburgh városát; füstölt, mint a kemence. A várkastélyon zászló lengett, a tengerszorosban hajók úsztak, hajók horgonyoztak: mindezt tisztán láttam a nagy messzeségből, s falusi legényke létemre szívem egyszerre a torkomban szűkölt e csodálatos kép láttára.

Nemsokára azután egy kunyhó mellett haladtam el; pásztoember lakott benne. Nagyjából eligazított, merre keressem Cramond környékét. Így hát egyik házról a másikhoz bandukolva, Colintonon át nagy nehezen elvergődtem a fővárostól nyugatra fekvő vidékre, majd rátértem a Glasgowba vezető országútra. Mennyire elcsodálkoztam, és ahogy feldobogott a szívem, midőn az úton egy ezred katonát láttam: sípszóra meneteltek, valamennyi egyszerre emelgette a lábát. Élükön vörös képű öreg tábornok lovagolt, almásszürke paripáján, a menet végén pedig egy századnyi gránátos, fejükön püspöksüveg formájú csákó. A vidám zene hallatára keblem büszkén dagadozott: a piros dolmányoktól egészen megkötyagosodtam.

Tovább bandukoltam: csakhamar megtudtam az emberektől, hogy már Cramond falujában járok. Megint kérdezősködtem, de most már csak azt tudakoltam, hogy a Shaws-kastély merre van? Bárkitől is kérdeztem legyen az utat, erre a névre mindenki meghökkent. Belepett az országút pora; eleinte azt hittem, hogy falusi ruházatom, pórias külsőm miatt furcsálják, hogy a nagyúri kastélyba igyekszem. De miután ketten-hárman is álmélkodó pillantást vetettek rám, és mind egyformán különös választ adott, szöveget ütött a fejembe, hogy ezeknek a Shawséknak talán nincsenek egészen rendben a szénájuk.

A bizonytalanság nyugtalanított, s hogy eloszlassam félelmemet, más formában tettem fel a kérdést. Zörgős szekéren derék parasztlegény közeledett az úton. Megkérdeztem, hallott-e valami házról, amit Shaws-kastélynak hívnak?

A szekér megállt, s a legény rám nézett. Éppen olyan furcsán, mint a többiek.

- Hallottam - mondotta. - Miért kérded?

- Nagy ház az?

- Bizony nagy - mondta. - Fene nagy ház.

- Az-e? - mondom - És miféle uraság lakik benne?

- Uraság? - kiáltotta a legény. - Megkukultál? Nem lakik ott semmiféle uraság... mármint olyan, akit uraságnak mondanak.

- Micsoda? - mondtam. - Hát Ebenezer úr?

- Az? - mondta az ember. - Hát ha azt keresed, nem mondom... az az úr ott lakik. Mi járatban vagy arrafelé, öcsém?

- Gondolom, talán csöppen ott nekem is valami állás - feleltem nagy szerényen.

- Micsoda? - csattant föl élesen a szekeres, hogy még a lova is megbokrosodott. Majd hozzátette: - Hát öcsém... - nem az én dolgom, de látom, tisztességtudó legény vagy: ha megfogadod szavamat, ezeknek a Shawséknak még a házatáját is messze elkerülöd.

Azután egy fürge kis emberkével találkoztam, aki szép fehér parókát viselt. Mindjárt láttam, hogy mesterségére nézve vándorborbély. Tudtam, hogy a borbélyok szeretik a pletykát, így hát kereken megkérdeztem, miféle ember az a Mr. Balfour of Shaws.

- Piha - szólt a borbély. - Nem ember az, dehogy ember. - Majd ravaszul faggatni kezdett, hogy mi járatban vagyok? De hiába próbált megkönyékezni, nem fogott ki rajtam; így hát folytatta útját, ment tovább a dolgára, de semmivel sem lett okosabb, mint annak előtte.

Le sem írhatom, hogy szavaira mint omlottak össze szép ábrándjaim. Az emberek, akikkel beszéltem, egyre homályosabb célzásokat tettek, s ezek egyre kevésbé voltak ínyemre; már azt sem tudtam, igazán, mire gondoljak. Miféle úri kastély lehet az, hogy az egész falu meghökken, és rám bámul, ha megkérdem, melyik út vezet oda? És miféle uraság lakja, hogy úton-útfélen rossz híret hallom? Ha Essendean egy óra járásnyira volna innen, máris lemondanék kalandos célomról, és azon nyomban visszatérnék Campbell tiszteletes úrékhoz. De ha már ilyen hosszú utat megtettem, szégyelltem meghátrálni, mielőtt a kastélyt magam, ki nem tapasztalom. Önérzetem is azt parancsolta, hogy járjak végére a dolognak. Nem tetszett, ahogyan beszéltek róla, kelleetlenül folytattam utamat; de azért minduntalan kérdezgettem, merre tartsak, így jutottam egyre tovább.

Már majdnem bealkonyodott, amikor találkoztam egy kövér, fekete, savanyú képű asszonnal, amint lefelé baktatott a hegyoldalon. Megismételtem a kérdésemet; az asszony erre hirtelen megfordult, felkísért a hegytetőre, ahonnan épp az imént jött le, és nagy épülettömbre mutatott, amely kopáron, csupaszon állt a közeli völgykatlan mélyén, egy zöld mezőn.

Körös-körül nyájas táj, szelíd, lankás dombok, csobogó patak, erdőcskék. Úgy tűnt nekem, hogy a vetés csodálatosan dús; maga a ház azonban inkább valami romnak látszott. Út nem vezetett oda, egyetlen kéménye sem füstölög, kertnek nyoma sincs. Szívem elszorult.

- Hát ez volna az? - kiáltottam.

Az asszony gyűlölködő arca dühösen kivörösödött.

- Ez a Shaws-kastély! - kiáltotta. - Vérből építették! Vér miatt maradt félbe! Vér is rombolja le! Ide nézz! - kiáltotta ismét. - Köpök rá, köpök a földre, görbítem rá a hüvelykemem! Sötét legyen a romlása! Ha beszélsz az urasággal, mondd meg neki, hogy mit hallottál! Mondd meg neki, hogy Jennet Clouston egyezer és kétszáztizenkilencedszer átkozta meg őt meg a házat, a félszert meg az istállót, a házanépét meg a vendégeit, a lányát és a gyerekeit, gyászos legyen a romlásuk!

Az asszony hangja vajákos dúdolásba fulladt. Egyszerre csak sarkon fordult és eltűnt. Ott maradtam, ahol faképnél hagyott, földbe gyökerezett a lábam, hajam minden szála az égnek meredt. Ezekben a régi időkben sokan hittek még a boszorkányokban; reszkettek, ha átkot hallottak. S a vén banya most éppen kapóra jött: úgy bukkant elém mint valami baljós útszéli jel. Visszariasztott, s már gondolkodóba estem, folytassam-e utamat? Egyszeriben inamba szállt a bátorságom.

Leültem, és csak bámultam a Shaws-kastélyra. Mentől tovább nézelődtem, annál nyájasabbnak tűnt a táj; mindenféle virágzó galagonyabokrok fehérlettek; juhnyájak legeltek a mezőkön; az égre varjúsereg röppent. Minden jel arra mutatott, hogy a föld dúsán terem, az éghajlat enyhe, de a táj közepén emelkedő épület bántotta a szememet.

Az árok szélére ültem; a szántóföldekről falusiak jöttek. És nem volt lelkem, hogy adjistent kiáltsak rájuk. Azután leszállt a nap. És ekkor a sárgásfényű alkonyati égre füst szállott: vékonykán, mint a gyertya füstje, legalábbis én olyanformának láttam. De mégiscsak füstölt a kémény; odabent tüzet raktak, meleg van, főznek. Az épületben tehát lakik valaki, az gyújtott

tüzet. Szívem megkönnyebbült erre a gondolatra - bizony jobban, mintha a tiszteletesasszony olyan nagyra tartott gyöngyvirág-vizéből egy egész flaskával felhajtottam volna.

Így hát megindultam egy alig kitaposott kis ösvényen, amely a fűben a ház felé vezetett. Alig látható gyöngye kis csapás, de úgy láttam, más út nem vezet a házhoz, legalábbis én nem találtam más utat. Csakhamar két kőpillér elé értem; mellette a kapus háza, ennek azonban nem volt teteje, a pilléreket címer díszítette. Szemlátomást díszkaput terveztek ide, de nem fejezték be. A kovácsolt vaskapu helyén néhány szál gerenda volt, szalmából font kötéllel összekötözve; fal sem kerítette el a parkot, fasornak sem láttam nyomát. Az alig taposott ösvény a pillérek mellett, jobb kéz felől vezetett tovább. Erre tértem, s folytattam utamat a ház felé.

Mentől közelebb értem, annál sivárabbnak látszott. Olybá tűnt, mintha a kastélynak csak az egyik szárnya épült volna meg, az sem készült el teljesen. A belső traktus felső emeletén nem volt tető. Lépcsőház, lépcső kísértetiesen meredezett az égnek - mind befejezetlen kőművesmunka. Az ablakok üvegezetlenek: denevérek röpködtek ki-be, mint galambház körül a galambok.

Mire a házhoz értem, már sűrűsödött a sötétség. A földszint keskeny, magas ablakain erős vasrácsok voltak. A három ablakban valami gyöngye tűz ellobbanó világa pislákol.

Ez hát az a palota? Ez itt a céloom? E ház falai között lelek majd új barátokra? Itt találom meg szerencsémeket? Otthon, édesapám házában mérföldnyire piroslott a tűzhely a fényesen kivilágított ablak, s ha koldus kopogtatott, barátságosan ajtót nyitottak.

Óvatosan közelítettem a házhoz. S amint előrelopakodtam, odabentről egyszerre csak valami tányércsörömpölés ütötte meg a fülemet. Majd ingerült, száraz kis köhögést hallottam; beszéd azonban nem hangzott, kutya sem ugatott.

Amennyire az este homályában láttam, a hatalmas ajtó tömör fából készült, csupa szöggel volt kiverve. Szorongva, dobogó szívvel emeltem fel a kezem, s bekopogtam. Álltam a kapu előtt, és vártam. Halálos csönd borult a házra. Elmúlt egy perc, de semmi sem mozdult, csak a denevérek suhogtak a fejem fölött. Ismét kopogtam: hallgatóztam. Fülem ekkor már annyira megszokta a csöndet, hogy odabentről a faliórát is hallottam, amint a másodperceket ketyegte. Ha van is valaki a házban, néma, mint a sír, még a lélegzetét is visszafojtja.

Tétováztam: elfussak-e? Azután mégis fölülkerekedett bennem a düh. Nem futamodtam meg, rúgtam, ököllel vertem a kaput, és hangosan ordítottam Mr. Balfour nevét. Javában döngettem a kaput, midőn egyszerre csak, pontosan a fejem fölött köhögést hallottam. Hátraugrottam, felnéztem a házra, s az egyik első emeleti ablakban hálósapkás férfi fejét láttam. S egy ócska mordály csöve meredt rám.

- Töltve van - hallatszott fentről.

- Levelet hoztam - szóltam én. - Mr. Ebenezer Balfour of Shaws részére. Idehaza van?

- Ki küldte a levelet? - kérdezte a mordályos ember.

- Azt kérdeztem, otthon van-e vagy sem? - mondtam én, mert már igen megdühödtem.

- Hát tegye csak le a küszöbre, és pusztuljon innen - hangzott a válasz.

- Eszem ágában sincs - kiáltottam. - Csak Mr. Balfour saját kezébe adom, ahogyan meghagyták. Ajánlólevelet hoztam.

- Micsodát? - csattant fel élesen az ember hangja.

Megismételtem előbbi szavaimat.

- Hát maga kicsoda? - hangzott hosszú szünet után az újabb kérdés.

- Nem röstellem a nevemet - mondtam. - David Balfournak hívnak.

Világosan, határozottan éreztem, hogy erre fõnt az emeleten az ember összerezzen. Hallottam, hogy a puska megkoppan az ablakpárkányon. Jó hosszú szünet következett. Majd furcsa, elváltozott hangon kérdezte:

- Édesapád meghalt?

Annyira elcsodálkoztam ezen, hogy szólni sem tudtam; csak álltam és meresztettem a szemem.

- Bizony, bizony - folytatta az ember - meghalt, tudom én azt, azért kopogtál be hozzám. - Ismét szünet következett, majd mégis nekidurálta magát. - Nos, fiam, - mondta - beengedlek.

És eltűnt az ablakból.

3. MEGISMERKEDEM A NAGYBÁTYÁMMAL

Csakhamar nehéz láncok csörgését hallottam, nagy reteszek csikorogtak. Az ajtó óvatosan kinyílt. S mihelyt átléptem a küszöböt, becsukódott mögöttem.

- Menj be a konyhába, de ne nyúlj semmihez! - mondta egy hang.

A ház titokzatos lakója ismét munkához látott: visszahelyezte az ajtóra a biztosító láncokat. Eközben én, a sötétben tapogatva az utat, beléptem a konyhába.

Kopár helyiség tárult elém a tűz pattogó világánál. Úgy hiszem, életemben nem láttam még ilyen sivár konyhát. A polcokon féltucat tányér, az asztal vacsorára terítve: egy tányér zabkása, egy szarukanál meg egy korsó híg sör állt rajta. Ezeken kívül az égvilágon semmi sem volt a hatalmas, kőboltozatos üres teremben, csak a fal mentén állt néhány vaspántos láda, és a sarokban egy lakattal lezárt szekrény.

Emberem az utolsó láncot is helyére akasztotta, majd utánam jött a konyhába. Keshedt, görnyedt, szűkvállú, hamuszürke arcú fickó volt, korát nehezen lehetett rajta meghatározni; úgy ötven és hetven közt lehetett. Fején flanell hálósapka, flanellből volt a hálóköntöse is, amit rongyos inge fölött kabát és mellény helyett viselt. Régen nem borotválkozott; mégis az döbbsentett, az zavart meg leginkább, hogy nem vette le rólam a tekintetét, de nem nézett soha egyenesen a szemembe. El nem gondolhattam, kinek nézzem és mi lehet a mestersége, de gyanítottam, hogy talán valami hasznavehetetlen vén szolga, s házmesternek hagyták a nagy házban.

- Megéheztél? - kérdezte az öreg. Szeme a térdem magasságában járt. - Edd meg ezt a kis zabkását.

Azt mondtam, nem akarom elenni előle a vacsoráját.

- Eh - legyintett - megvagyok én anélkül is. Megiszom a sört, az oldja a köhögésemet. - Kiitta félig a korsót, de ivás közben sem vette le rólam a tekintetét. Azután hirtelen kinyújtotta a kezét. - Lássuk a levelet! - mondta.

Azt feleltem, hogy a levél Mr. Balfournak szól, és nem neki.

- Hát mit gondolsz, én ki vagyok? - mondta. - Add ide Alexander levelét.

- Honnan tudja atyám nevét?

- Különös lenne, ha nem tudnám - válaszolta. - Hiszen az én édes testvérem volt. Látom, nem tetszem neked, sem én, sem a házam, sem a jó zabkásám, de azért mégiscsak a te vérszerinti édes nagybátyád vagyok, David fiam, te meg az én vérszerinti öcsém vagy. Ide hát azzal a levéllel, azután ülj le, és tömd meg a bendődet.

Ha néhány évvel fiatalabb lettem volna, azt hiszem, menten sírva fakadok, úgy erőt vett rajtam a szégyenkezés, a fáradtság és a csalódás, így azonban nem jött szó a nyelvemre, annyit sem mondtam, hogy fehér vagy fekete, csak átadtam neki a levelet, és leültem a zabkása mellé, bár ez az éték nemigen volt az ínyemre.

Nagybátyám eközben a tűz fölé hajolva, csak forgatta kezében a levelet.

- Tudod, mi van benne? - kérdezte hirtelen.

- Láthatja, uram - feleltem -, hogy nem törtem fel a pecsétet.

- Jól van, no - mondta - de hát akkor mi szél hozott ide?

- Azért jöttem, hogy átadjam a levelet - mondtam.

- Dehogysis - mondta ravaszul az öreg. - Téged bizonyval valami reménység hajtott ide.

- Bevallom uram - feleltem -, amikor megtudtam, hogy tehetős atyafiságom van, valóban reméltem, hogy hozzásegítenek, hogy boldoguljak az életben. De koldus nem vagyok, és jólétet nem várok kegyelmedtől; én nem fogadok el semmit, amit nem adnak jó szívvel. Mert ha szegényes is a külsőm, vannak igaz jó barátaim, akik boldogan megsegítenek.

- Ta-ta-ta! - mondta Ebenezer bácsi. - Azért nem kell mindjárt rámförmedni. Majd csak megegyezünk, David fiam. Végezz előbb avval a kis zabkásával. Ennék én is belőle pár kanállal. Bizony - folytatta, miután kitűrt helyemről, és elvette tőlem a kanalat - egészséges, jó étel ez a zabkása... remek étel. - Elmormolt magában egy rövid asztali áldást, és nekilátott az ételnek. - Apád nagyon szerette a zabkását, máig sem felejttem el, jóízűen evett, ámbár nem volt nagyétkű ember. Én azonban mindig csak csipegettem az ételből. - Ivott egy kortyot a gyenge sörből, s erre bizonyval észébe jutott, hogy a házigazdának kötelességei is vannak, mert csakhamar így folytatta: - Ha szomjas vagy, az ajtó mögött találsz vizet.

Erre én nem feleltem semmit; mereven megvettem a lábam, és haragvó, háborgó szívvel néztem le nagybátyámra. De nagybátyám csak folytatta az evést, mintha nagyon sietős lenne a dolga; közben szúrós szemével óvatos pillantásokat vetett hol a cipőmre, hol a háziszóttos harisnyámra. Egyetlen egyszer találkozott csak a tekintetünk, amikor kissé magasabbra merészkedett a pillantása. Ekkor szörnyen megriadt, s oly kétségbeesetten nézett rám, mint az idegen zsebbe nyúló tolvaj, amikor tetten érik. Eltűnődtem, vajon azért olyan félénk-e, mert régóta elszokott az emberek társaságától, és vajon elmúlik-e a félénksége, ha kissé megszokott engem; megváltozik-e majd akkor a nagybátyám? Töprengésemből éles hangja riasztott fel:

- Régen meghalt apád? - kérdezte.

- Három hete - válaszoltam.

- Zárkózott ember volt szegény Alexander... zárkózott, hallgatag ember - folytatta. - Szűkszavú volt fiatal korában. Rólam nem beszélt sokat, mi?

- Azt sem tudtam, uram, hogy testvére van; az imént hallottam először, kegyelmedtől.

- Uram bocsá'! Uram bocsá'! - mondta Ebenezer. - Talán a Shaws nemzetségről sem hallottál?

- Még a nevüket sem hallottam, uram - válaszoltam.

- Hallatlan! - mondta. - Alexander igen furcsa természetű ember volt!

Ebenezer bácsi méltatlankodása ellenére nagyon elégedettnek látszott; csak azt nem tudtam kivenni szavaiból, hogy saját magával van-e megelégedve, vagy énvelem, vagy atyám viselkedésével. Mégis, úgy rémlett, hogy már nem néz rám olyan undorral vagy rosszindulattal, mint kezdetben. Felugrott az asztal mellől, s a szobát megkerülve hátam mögé állt, s a vállamra csapott.

- Pompásan megértjük mi egymást! - kiáltotta. - Majd csak megegyezünk! Örülök, hogy bebocsátottalak. Most pedig gyere, feküdj le, megmutatom az ágyadat.

Csodálkoztam, hogy sem lámpát sem gyertyát nem gyújt, csak elindul a sötét folyosón. Nehezen szuszogva kapaszkodott fel valami lépcsőn, majd megállt egy ajtó előtt, s kinyitotta a zárat. Sarkában jártam, nagy nehezen botorkáltam utána. Azután rám szólt, menjek be, ez az én szobám. Megtettem, amit mondott, de pár lépés után megálltam, és gyertyát kértem, hogy le tudjak feküdni.

- Ugyan már! - mondta Ebenezer bácsi. - Gyönyörűen süt a hold.

- Nem süt a hold, és csillag sincsen, uram. Koromsötét az éjszaka - mondtam. - Nem látom az ágyamat.

- Ugyan, ugyan, ugyan! - felelte nagybátyám. - Nem szeretem a házban a gyertyát, csöppet sem szeretem. Irtózatossan félek a tüztől. Adjon isten jó éjszakát, David fiam.

Hiába okoskodtam volna tovább, mert behúzta maga mögött az ajtót: hallottam, amint kívülről rám fordítja a kulcsot.

Nem tudtam, sírjak-e vagy nevessek-e? A szobában hideg volt, mint valami kútnak a fenekén. Nagy nehezen elbotorkáltam az ágyig; fekvőhelyem nedves volt és dohos. Szerencsémre magammal hoztam a batyumat meg a pokrócomat. Ebbe belecsavartam magam, s a hatalmas ágy szélétől védett oldalára húzódva lefeküdtem a földre, és menten elaludtam.

Hajnalhasadtakor ébredtem. Körülnéztem: hatalmas teremben találtam magamat; falai préselt bőrrel voltak kárpitozva, berendezése hímezett huzatokkal bevont, gyönyörű bútort. Három nagy ablak világította meg. Kellemes szoba lehetett tíz-húsz év előtt; akkor jó alvás, szép ébredés esett volna benne; nem kívánhattam volna magamnak ennél szebb szobát. Azóta a nedvesség, a piszok, a dohos levegő, meg az egerek és a pókok alaposan megrongálták. Különben is, az ablaküvegek nagy része betört, ezt egyébként a ház többi részén is észrevettem. Talán a feldühödött szomszédok ostromolták meg valamikor nagybátyám házát... lehet, hogy Jennet Clouston vezette őket.

Odakünn már sütött a nap, de ebben a nyomorult szobában rettenetesen hideg volt. Dörömböltem az ajtón, ordítottam, míg végre porkolóbam megjelent, s kiengedett. A ház mögé vezetett, ahol kerek kút állt, s így szólt:

- Ha meg akarod mosni az arcodat, itt lehet.

Megmosakodtam, majd egyedül visszabotorkáltam a konyhába. Az öreg már tüzet gyújtott, és javában főzte a zabkását. A terített asztalon két tányér, két kanál, de csak az egy meszely híg sör volt. Alighanem észrevette, hogy kissé csodálkozva akad meg a tekintetem ezen az apróságon s mintha gondolataimra válaszolna, megszólalt. Megkérdezett, iszom-e sört? Így nevezte ugyanis ezt a löttyöt.

Mondtam neki, szeretem a sört, de én miattam ne fáradjon.

- Na, na - mondta - nem tagadok én meg tőled semmit, ami teljesíthető.

Leemelt a polcról még egy poharat. És csak ámultam: nem csapolt friss sört, hanem az ő sörének pontosan a felét átöntötte az én poharamba. Volt ebben a mozdulatban valami előkelőség, úgyhogy a lélegzetem is elállt tőle; nagybátyám fősvény ember, telivér zsugori; ekkora fukarság már szinte tiszteletet gerjeszt.

Az étkezés végeztével Ebenezer bátyám kinyitott egy kulccsal elzárt fiókot, kivette belőle cseréppipáját, meg egy göngyöleg szüzdohányt, levágott egy tömésrevalót a levelekből, majd ismét elzárta a fiókba. Azután leült az egyik ablak elé a napsütésbe, és csendesen pőfékelt. Időnként lopva felém pillantott, és nekem szegezett egy-egy kérdést. Egyszer ezt:

- És az édesanyád?

Megmondtam neki, hogy édesanyám is meghalt.

- Hej, hej, be szép lány volt! - majd hosszú szünet után ismét odavetette: - Kik azok a te barátaid?

- Úriemberek - mondtam - a Campbell-nemzetségből. - Ámbár csak egyetlen barátom volt, aki egyáltalán tudomást vett arról, hogy a világon vagyok, a tiszteletes, de észrevettem, hogy nagybátyám nagyon is semmibe veszi a személyemet. Egyedül lévén vele a házban, nem akartam, hogy azt higgye, ki vagyok szolgáltatva kénye-kedvére.

Úgy láttam, szavaim gondolkodóba ejtik. Egyszerre csak megszólalt:

- David fiam - mondta - helyesen tetted, hogy eljöttél Ebenezer bátyádhoz. Nagyra tartom a családi érzést, téged is szívesen gyámolítalak; töröm a fejem, mi lenne számodra a legjobb, milyen mesterségre adjalak... ügyvédnek, papnak, vagy talán katonának, mivelhogy a fiúknak ez a pálya a legkedvesebb. De nem szeretném, ha a Balfouroknak meg kellene alázkodniok egy rakás fölföldi Campbell előtt. Ezért arra kérek, tégy lakatot a nyelvedre. Csak semmi levelezés, semmi üzenet. Egy árva szót senkinek. Ha nem tetszik: odakünn tágasabb.

- Ebenezer bácsi - mondtam - semmi okom kételkedni abban, hogy maga a legjobbat akarja velem. Mindazonáltal értésére kell adnom, hogy jómagam is büszke vagyok. Nem a magam jószántából kerestem fel kegyelmedet; ha még egyszer az ajtót emlegeti, szavánál fogom.

Az öreg erre nagyon megsértődött.

- Nocsak, nocsak - mondta. - Csak lassan a testtel - csak lassan a testtel! Várj egy napig vagy kettőig. Nem vagyok bűvész, nem tudok neked a leveses tányérból szerencsés állást elővarázsolni; de adj nekem egy-két napot, szót se ejts senkinek, és bizony mondom neked, megteszek mindent, ami javadra szolgál!

- Jól van - mondtam - én beérem ennyivel. Ha segíteni akar uram, eliheti, hogy örömömről szolgál, és meghálálom önnek.

Már azt hittem, hogy fölébe kerekedek nagybátyámnak, de örömöm túl korai volt. Azzal kezdtem, hogy megmondtam neki, szellőztetni kell az ágyamat, az ágyneműt meg ki kell tenni a napra, hogy megszáradjon, mert arra ugyan többé rá nem veszt, hogy ebben a pincelyukban aludjam.

- Az én házam ez vagy a te házad? - förmedt rám gorombán az öreg, majd hirtelen elhallgatott.
- Nono, - folytatta - nem úgy gondoltam. Ami az enyém, az a tiéd is, Davie fiam és ami a tiéd, az az enyém. Vér nem válik vízzé, és már csak te meg én viseljük a Balfour nevet.

Az öreg a famíliáról kezdett locsogni, a család hajdani tündökléséről, meg, hogy az apja kezdte megnagyobbítani a házat, ő maga azonban abba hagyta az építkezést, mert bűnös tékozlásnak tartotta. Erre eszembe jutott, mit mondott Jennet Clouston, és átadtam az üzenetét.

- A szipirtó! - kiáltotta nagybátyám. - Egyezerkettőszáz és tizenöt-ször átkozott meg, vagyis minden áldott nap, amióta végrehajtottam a szipirtót! Isten úgyse, David, addig nem lesz nyugtom tőle, míg a máglyán meg nem égettetem! Elevenen! Boszorkány... boszorkánynak fogom nyilvánítani. Megyek is a törvényszékre, a bíróhoz.

Ezzel kinyitotta a szekrényt, kiszedett belőle egy nagyon öreg, de jó állapotban levő kék kabátot meg mellényt, és egy elég jó hódször kalapot; csipke azonban egyiket sem díszítette. Hebehurgya módon magára kapta a ruhadarabokat, majd az almáriumból kivette a botját, megint lezárt mindent, és éppen indulni készült, amikor hirtelen eszébe jutott valami. Erre megállt:

- Nem hagyhatlak egyedül a házban - mondta. - Ki kell, hogy zárjalak innen.

Arcomba szökött a vér.

- Ha kizár innen, uram - mondtam - többé ugyan színemet se látja, és vége a jó barátságoknak.

Nagyon sápadt lett, beszívta az ajkát.

- Nem ez a módja - mondta, és tekintetét megátalkodottan a szoba sarkára szegezte -, nem ez a módja, hogy megszerezd jóindulatomat, David.

- Uram - feleltem - illő tisztelettel az ön kora és a családi kötelék iránt, nekem egy fityinget sem ér a jóindulata. Büszkeségre, öntudatra neveltek, és ha az égvilágon senkim se lenne, se nagybátyám, se családom, se semmiféle atyafiságom, akkor sem vásárolnám meg a jóindulatát ezen az áron.

Ebenezer bácsi az ablakhoz ment, és egy darabig kinézett rajta. Láttam, reszket, és rángatózik, mint akit elfogott a görcs. De amikor azután felém fordult, mosolygott az arca.

- Jól van, no - mondta. - Türelemmel kell lennünk felebarátaink iránt. Nem megyek el, ne is vesztegessünk több szót erre.

- Ebenezer bácsi, nem tudom, mire véljem szavait. Úgy bánik velem, mint a tolvajjal; nem tűr meg a házában, ezt érezteti velem percről percre, minden szavával. Nem hinném, hogy kedvel engem. Ami pedig engem illet, úgy beszéltem önnel, mint ahogyan még emberrel nem szoltam... Hát akkor miért kíván maga mellett tartani? Engedjen el, visszamegyek jó barátaimhoz: oda, ahol szeretnek.

- No-no, no-no - mondta az öreg igen komolyan. - Nagyon kedvellek fiam, majd csak megegyezünk. Házam becsülete ellen vétenék, ha visszaengednék, ahonnan jöttél. Maradj csak itt nyugodtan, hiszen derék, jó fiú vagy, maradj csak még egy kicsit; meglátod, megegyezünk.

- Jól van, nem bánom - mondtam, miután magamban latolgattam a dolgot - maradok egy darabig. Az igazság úgy kívánja, hogy inkább a saját vérem gyámolítson, mintsem idegenek. És ha mégsem egyeznénk, nem rajtam múlik, nem én leszek az oka.

4. NAGY VESZEDELEMBE KERÜLŐK A SHAWS-KASTÉLYBAN

A nap rosszul kezdődött, de azután tűrhetően telt el. Délebédre megint csak zabkását ettünk, hidegen, estebédre szintén zabkását, de azt forrón. Zabkása és híg sör; ezen élt a nagybátyám. Keveset beszélt, amit mondott, azt is olyanformán mondta, mint az előző nap. Hosszú hallgatás után ki-kibökött egy-egy kérdést. Több ízben is igyekeztem rávenni, hogy beszéljen a jövőmről, de mindannyiszor kitért a felelet elől. A konyha mellett volt egy szoba, nagy nehezen megengedte, hogy bemenjek oda. A szobában sereg könyvet találtam, latin és angol műveket, ezeket olvastam nagy örömmel egész délután. A könyvek kellemes társaságában valóban gyorsan telt az idő, s szinte már meg is békültem azzal a gondolattal, hogy a Shaws-kastélyban maradok. Akkor ébredt fel bennem megint bizalmatlankodás, mikor megpillantottam nagybátyámat, és láttam, hogy a tekintete bújócskát játszik az én pillantásommal.

Találtam a könyvek között valamit, ami szeget ütött a fejembe. Egy feljegyzést Patrick Walker kalendáriumának első lapján, amely kétségtelenül édesapám saját keze írása volt. Így hangzott:

Kedves testvéremnek, Ebenezernek, ötödik születése napjára.

Hát ez csakugyan megzavart engem. Atyám volt kettejük közül a kisebbik fiú; hát hogyan lehetett már ötéves kora előtt ilyen kitűnő, tisztán olvasható, férfias keze írása? Vagy csak furcsa tévedés az egész?

Elhessegettem magamtól ezt a gondolatot. Sorra szedtem le a polcra az érdekesnél érdekesebb könyveket, egyiket a másik után, régi írókat, újakat, történelmi műveket, költőket, elbeszéléseket - de folyvást édesapám kezeírásán töprengtem. S mikor azután visszamentem a konyhába, s leültem megint a zabkása meg a híg sör mellé, azzal kezdtem a beszélgetést, hogy megkérdeztem Ebenezer bácsitól:

- Ugye édesapám már nagyon korán kezdte a betűvetést?

- Alexander? Dehogyan! - válaszolta. - Én sokkal fürgébb kezű gyerek voltam. Igen okos kölyök voltam fiatal koromban. Egyszerre tanultunk meg olvasni.

Ez még jobban megzavart: eszembe ötlött valami, és megkérdeztem, vajon a nagybátyám meg édesapám ikertestvérek voltak-e?

Az öreg felugrott a székről. Kezéből kiesett a kanál.

- Miféle badarságokat kérdezel? - mondta, és megmarkolta a mellemen a kabátot. Most egyenesen a szemembe nézett. Nagybátyám kicsi volt, és fénylett a szeme mint a madaré; most furcsán pislogott rám, és meg-megrebbent a szemhéja.

- Hogyan értsem ezt? - kérdeztem nagyon nyugodtan, mert jóval erősebb voltam az öregnél, és nem ijedtem meg egykönnyen. - Vegye el a kezét a kabátomról. Micsoda viselkedés ez?

Látszott rajta, hogy alig bírja türtóztatni magát.

- Úristen, David - mondta - ne beszélj nekem, fiam, az apádról. Ez volt a hiba.

Ült egy darabig a széken, reszketett, tányérjára pislogott:

- Ő volt az egyetlen, drága jó testvérem - folytatta, de a hangja érzés nélkül, üresen kongott. Aztán fogta megint a kanalát, és nekilátott a vacsorájának; én láttam, hogy reszket minden ízében.

Most már nem tudtam, mit gondoljak. Ez a fordulat teljesen megzavart. Előbb kezet emel rám, azután egyszerre áradozni kezd megboldogult édesapámról. Féltem, de reménység is ébredt bennem. Az a gondolatom támadt, hátha bolond az öreg. Talán veszedelmes is. Azután egész akaratlanul, tétován felbukkant bennem egy emlék; valami balladaszerű történet, amit egyszer régen hallottam énekelni. Szegény legénykéről szolt, nagy vagyon jogos örököséről meg a gonosz rokonról, aki ki akarta forgatni a fiút birtokából. Mert hát miért is komédiázik velem a nagybátyám? Szegény rokonként kopogtattam be ajtaján; ha nincs titkolnivalója, miért fél tőlem?

Ezzel a be sem vallott, s mégis egyre makacsabbul jelentkező gondolattal követtem most én is az öreg példáját, s lestem alattomban a mozdulatait. Szemközt ültünk az asztalnál, és lopva figyeltük egymást, mint a macska meg az egér. Ő egy árva szót sem szolt már hozzám, se jót, se rosszat, pedig forgatott valamit a fejében. És amint így szemben ültünk egymással, mentől tovább néztem a nagybátyámat, annál inkább erősödött bennem a meggyőződés, hogy én ellenem forral valamit.

Az öreg leszedte az asztalt, s mint reggel, most is vágott magának egy pipára való dohányt, majd leült a kandalló elé egy székre, hátat fordított nekem, és pőfékelte a füstöt.

- Davie - szólalt meg végül - most jut eszembe, hogy... - Elhallgatott, majd így kezdte megint: - Van egy kis ezüstöm, még a születésed előtt félig-meddig teneked ígértem - folytatta. - Jobban mondván, apádnak ígértem. Ó, kérlek, minden jogi formalitás nélkül, mint ahogyan úriemberek a borospohár mellett mindenfélét fecsegnek. Szóval én ezt a kis pénzt félretettem... sokba került ez nekem, de ha én megígérek valamit, azt meg is tartom. Ez a pénz azóta már egész szép összegre nőtt... pontosan mondván... mennyi is pontosan? - Az öreg elhallgatott, botladozott a nyelve - pontosan negyven font! - Nehezen nyögte ki ezt a számot; sandán rám pillantott a válla fölött, majd egy szemvillanás múlva szinte ordította: - Skót pénzben!

A skót font annyit ér, mint az angol shilling; nagybátyám beszéd közben meggondolta magát. Ez persze jelentős különbséget jelentett az én káromra. Egyébként is láttam rajta, hogy az egész történet hazugság, most eszelte ki, és valami célja van vele, hogy micsoda, ezt még nem is sejtettem. Nem titkoltam előtte, hogy miként vélekedem a dolgról. Kötekedve szoltam:

- Ó, emlékezzen csak vissza, uram! Angol fontról volt szó, úgy tudom.

- Hát persze, én is azt mondtam - válaszolta nagybátyám. - Angol fontot mondtam! Menj csak ki egy percre a ház elé, nézd meg, milyen az idő. Közben kikeresem a pénzt, azután majd behívlak.

Teljesítettem kívánságát. Megvetően mosolyogtam magamban: azt hiszi az öreg, ilyen könnyen rászédhet? Sötét volt az éjszaka, az ég alján halványan pislákoló néhány csillag. Kint álltam a kapu előtt; messze, a hegyekben kísértetiesen zúgott a szél. Gondoltam, megfordult az idő, vihar készül. Dehogyan sejtettem ekkor, mily nagy jelentősége lesz az idő változásának, még mielőtt elmúlik az este.

Nagybátyám visszahívott a házba. Harminchét darab arany guineát¹ számolt a tenyerembe. A többi, kis arany meg ezüst pénzt, markában tartotta. De azután megsokallta nagylelkűségét, és az aprópénzt visszagyömöszölte a zsebébe.

- Tessék! - mondotta. - Furcsa ember vagyok, nem szoktam másokkal szíveskedni, de kötelez az adott szó; íme, bebizonyítottam neked.

---

¹ Régi angol aranypénz (21 shilling).

Nagybátyám annyira fukar volt, hogy hirtelen támadt nagylelkűsége egészen elképesztette. Nem találtam szavakat, hogy megköszönjem.

- Szót se szólj! - mondta. - Csak semmi köszönet. Nem várok köszönetet. Megtettem a kötelességemet; nem állíthatom, hogy az én helyemben mindenki így cselekedett volna. Óvatos ember vagyok, de szívesen megteszem a magamét, hogy édestestvérem fiát megsegítsem, és örömömre szolgál, hogy megegyeztünk.

Amilyen szépen csak tellett tőlem, illedelmes szavakkal feleltem. Közben egyre törtem a fejemet, hogy mi jön most, és miért vált meg az öreg drága pénzétől; mert még egy csecsszopó gyermek sem hitte volna el nagybátyám magyarázatát.

Sunyi pillantást vetett megint rám.

- Azután ide hallgass - szólt. - Kéz kezet mos.

Mondtam az öregnek, ha nem kíván tőlem lehetlent, készségesen bebizonyítom hálámat. Vártam, hogy valami hallatlan kívánsággal hozakodik elő. De midőn végre összeszedte bátorságát, és megszólalt, csak annyit mondott, még hozzá igen tisztességes hangon, hogy ő nagyon megöregedett, és már kissé törődött; elvárja tőlem, hogy segítek neki a ház körül, meg a kis kertben.

Mondtam neki, hogy szívesen állok szolgálatára.

- Jól van, fiam - felelte. - Máris megkezdheted. - Rozsdás kulcsot húzott ki a zsebéből. - Nesze - mondta - fogd ezt a kulcsot. A ház túlsó végében áll egy torony, annak a kulcsa. Kintről juthatsz csak be, mert az az épületszárny nem készült el. Menj be, fiam, a toronyba, azután eriggy fel a lépcsőn, és hozz le ide egy ládát az emeletről. Iratok vannak benne - tette még hozzá.

- Gyertyát kérek - mondtam.

- Nem kapsz - felelte az öreg ravaszul. - Nem tűrök gyertyát a házamban.

- Jól van, uram - mondtam. - Jó a lépcső?

- Jó és kényelmes - mondta az öreg. Az ajtó felé indultam, és ekkor hozzátette: - A fal mellett menj - nincsen korlát, de a lépcsőfokok jó szélesek... nem fogsz megbotlani.

Kimentem a sötét éjszakába. A messzeségben még mindig süvöltött a szél, de a Shaws-kastély körül még egy fuvallat sem járt. Koromsötétség borult mindenre. Végigtapogatóztam a fal mentén, s a befejezetlen épületszárny végén nagy nehezen megtaláltam a lépcsőház ajtaját, bedugtam a kulcslyukba a kulcsot, megfordítottam a zárban. Szél nem kerekedett, mennydörgés nem csattant, de vakító villámfény cikázott fel váratlanul, és bevilágította az égboltot. Pillanat múlva a feketeségbe merült minden. Eltakartam kezemmel a szememet, hogy hozzá szokjam az éjszaka mélységes sötétjéhez. Káprázó szemmel, szinte megvakultan léptem a toronyba.

Feneketlen sötétség ölelt körül, szinte lélegezni sem mertem. Kézzelem-lábbal tapogatóztam, kezem végre a falhoz ért, lábam a legalsó lépcsőfokra hágott. Kitapogattam a falat: megmunkált kő volt, a lépcső is simított kőművesmunka, bár kissé keskeny és meredek, de a fokok szabályosak, és a járás biztonságos. Eszembe jutott nagybátyám figyelmeztetése, hogy nincsen korlát, és szorosán a fal mellett kapaszkodtam. Szívdobogva tapogattam a koromsötétben utamat.

A Shaws-kastély, a padlást nem számítva, teljes öt emelet volt. Felfelé haladtomban úgy vettem észre, hogy a lépcsőház kiszélesedik, sőt talán némileg világosabb is lesz. Csodálkoztam, mi lehet az oka ennek a változásnak, amikor megint felcikázott egy távoli villám, és azon nyomban kilobbant. Nem sikoltottam, mert torkon ragadott a félelem: a könyörületes Istennek, s nem a magam erejének köszönhetem, hogy nem zuhantam le. A fal hézagain ugyanis minden oldalról bevilágított a villámlás, és én egy jóformán szabadon álló garádicson kapaszkodtam felfelé. A cikázó fény azt is megmutatta, hogy a lépcsőfokok hosszúsága nem egyenlő: fél lábammal e pillanatban két hüvelyknyire voltam a mélységtől.

- Ez hát a széles lépcső! - gondoltam. Elöntött a düh, vak elszántság ágaskodott bennem. Nagybátyám biztosan a vesztemet akarja, ezért küldött ide. Talán szabadulni akar tőlem, talán halálba küldött. Megesküdtem magamban, hogy tisztázom ezt a „rejtélyt”, még ha nyakamat töröm is. Térden csúszva, négykézláb, csigalassúsággal másztam előre. Kitapogattam magam előtt minden hüvelyknyi terepet, kipróbáltam minden darabka követ, vajon elég biztonságos-e? Így kapaszkodtam fel a lépcsőn. A villámfény után még feketébb lett az éjszaka, de ez még nem volt minden. Zúgott a fülem. A torony felső részében nagy riadalom támadt a denevérek között, s ez is megszedített. Az undok állatok lefelé röptükben szárnyukkal arcomat, testemet súrolták.

Már előbb meg kellett volna mondanom, hogy a torony négyszögletes volt, s minden fordulónál egészen más méretű, széles kőlap kötötte össze az egyenes meneteket.

Éppen egy fordulóhoz értem, s óvatosan tapogatóztam ismét felfelé, de a kezem a kőlap szélén lesiklott, és már a semmibe markolt. A lépcső építése itt félbe maradt. Járatlan embert koromsötétben ide felküldeni annyi, mintha egyenesen a halálba küldenék. Hála a villámfénynek és a magam óvatosságának, már nem fenyegetett veszély. Mégis kiütött rajtam a verejték, lábam reszketett csak a gondolatra is, hogy milyen veszedelemben forogtam. Kis híja, hogy le nem buktam az irtózatosságból.

De amit tudni akartam, azt megtudtam. Megfordultam, és lefelé tapogatóztam a lépcsőn. Ádáz harag dúlt szívemben. Fele úton tartottam, midőn bős szélroham keletkezett, hogy csak úgy rázta a tornyot. Azután a szél elállt. Megeredt az eső, s mire a földszintre értem, szakadt mintha dézsából öntenék. Kidugtam a fejemet a viharba, a konyha felé pillantottam. Az imént, amikor a toronyba indultam, becsuktam magam mögött az ajtót. Most nyitva állt, s egy kis világosság derengett belőle. Úgy rémlett, valaki mozdulatlanul áll kinn az esőben, mintha hallgatóznék. Vakító villám cikázott, fényénél világosan láttam, hogy csakugyan a nagybátyám áll odakint, s nyomban ezután irtózatosságot csattant az ég.

Mit gondolhatott a nagybátyám? Azt hitte talán, lezuhantam a lépcsőn, és most azt hallja? Vagy hogy az Isten hangja mennydörög a gyilkosra? Annyi bizonyos, páni félelem vett rajta erőt; berohant a házba, az ajtó nyitva maradt mögötte. Nesztelenül, macskaléptekkel követtem a konyhába. Némán álltam a küszöbön, s figyeltem minden mozdulatát.

Az öreg közben kinyitotta a konyha sarkában álló szekrényt, kivett belőle egy testes flaskát. Leült az asztal mellé, háttal a küszöbnek. Testét irtózatossággal remegés rázta, fel-felnyögött hangosan. Szájához emelte a flaskát, nagyokat húzott az erős pálinkából. Néhány lépést tettem előre, a széke mögött álltam, s két kezemmel hirtelen a vállára csaptam.

- Hohó! - kiáltottam.

Nagybátyám felhördült; rekedt hangja olyan volt mint a birkabégetés. Karját a levegőbe vetve, eszméletlenül elterült a földön. Kissé meghökkenem, de elsősorban mégiscsak magamra kellett gondolnom. Nem tévováztam, hagytam a földön, ahogy ott elterült. Kulcsai az almáriumban

lógatok, az volt a szándékom, hogy fegyvert veszek magamhoz, nem várom be, míg nagybátyám eszméletre tér, és valami újabb gázságot forral ellenem.

Az almáriumban néhány üveget találtam, javarészt orvosságos üvegeket; ezenkívül rengeteg számlát és egyéb iratokat. Kedvem lett volna motozni köztük, de erre nem volt most időm. Néhány használati tárgyat is találtam még a szekrényben, ezekkel azonban nem tudtam mit kezdeni, így tehát átvizsgáltam a ládákat. Az egyik tele volt élelemmel, a másikban pénzeszacskók és nyalábba kötözött iratok, a harmadikban mindenféle ruha és egyéb dolgok mellett egy csúnya, toknélküli rozsdás törre bukkantam. A tört mellényem alá rejtettem, és visszamentem a nagybátyámhoz.

Úgy feküdt a padlón, ahogyan otthagytam, összehúzódkodva, begörcbült térddel, szétvetett karral; arcának furcsa szederjes volt a színe, úgy láttam, nem lélegzik. Megrémültem: talán szörnyethalt. Vízet hoztam s az arcába fröcsköltem. Erre kissé magához tért, szája megvonaglott, szemhéja reszketett. Végül kinyitotta szemét, és megpillantott engem. Pokoli rémület ült a szemében.

- Rajta, rajta! - mondtam. - Üljön fel!

- Hát te élsz? - zokogta. - Édes fiam, te élsz?

- Élek bizony! - mondtam. - De nem a kegyelmed jóvoltából!

Levegő után kapkodott. Nagyokat sóhajtott.

- A kék fiola... - mondta - az almáriumban... a kék fiolát...

Egészen elfúlt a lélegzete.

A szekrényhez rohantam, és csakugyan megtaláltam benne a kék orvosságos fiolát, mellette egy darabka papíron az adagolást. Nagysebtiben beadtam neki a medikamentumot².

- Már megint a nyavalya - mondta az öreg, midőn kissé magához tért. - Nyavalyás vagyok, Davie. A szívem.

Leültem a székre, és végignéztem rajta. Bevallom, kissé megsajnáltam, hiszen oly betegnek látszott. De amellet dúltam-fúltam, forrt bennem a harag. Felhánytorgattam neki pontról pontra, hogy mire kívánok magyarázatot. Miért hazudik nekem, minden szavával; miért fél, hogy ott hagyom; miért nem tetszik neki a kérdés, vajon ő meg atyám ikertestvérek voltak-e...

- Talán azért, mert valóban ikrek voltak? - kérdeztem. - Miért adott nekem pénzt, amikor tudom, hogy az engem nem illet meg? És végezetül miért akart meggyilkolni?

Szó nélkül végighallgatott, azután tört hangon kért, hogy lefekhessék.

- Holnap reggel mindent megmondok - rebegette. - Esküszöm az életemre, hogy mindenre válaszolok.

Annyira elerőtlenedett, hogy kénytelen voltam ráhagyni. Szobájába vezettem, de rázártam az ajtót, és a kulcsot zsebrevágtam. Azután visszamentem a konyhába. Nagy tüzet raktam. Sok-sok éve nem lobogott ilyen fényes tűz a konyhában. Takarómba burkolóztam, lefeküdtem az egyik ládára, és csakhamar elnyomott az álom.

---

² Orvosságot.

5. QUEEN'S FERRYBE MEGYEK

Nagy eső esett ezen az éjszakán. Másnap reggel északnyugatról csípős szél fűjt, s foszlánnyá tépte a rohanó felhőket. Még el sem halványodtak az utolsó csillagok, még ki sem kandikált a nap, s én máris megindultam a patak felé, és megfürödtem az örvénylő, jeges vízben. A hideg fürdő után forró, bizsergő testtel a tűz mellé ültem megint, felélesztettem a parazsat, és a tűz előtt ülve, komolyan fontolóra vettem helyzetemet.

Semmi kétség: nagybátyám megátalkodott ellenségem; semmi kétség: vigyáznom kell az életemre. Az öreg addig nem nyugszik, míg el nem tesz láb alól. Fiatal voltam, bátor, és mint afféle falun nevelkedett legényke, roppant nagyra voltam az eszemmel, a ravaszságommal. Szinte gyerekfővel, s koldusként kopogtattam be ajtaján, nagybátyám pedig becsapott, gáládul életemre tört: micsoda gyönyörű megtorlás lenne, ha én fölébe kerekedhetnék, ő meg, mint a kezes bárány engedelmeskedne nekem...

A tűz előtt ültem, átkulcsoltam térdemet, és mosolyogtam magamban. Elképzeltem: hogyan fürkészem ki sorjában nagybátyám minden titkát, míg végül ura és parancsolója leszek. Az essendeani varázslóról mesélték, hogy készített egy olyan tükröt, amelyben az emberek meglátják a jövőt, de a kandallóban parázsló tűznek nem volt meg ez a varázsereje. Sokáig bámultam a lángokba, ezerféle képet, alakot láttam benne, de mi tűrés-tagadás, nem láttam sem hajót, sem prémkucsmás tengerészt, de még egy hatalmas füttykőst sem, amely lesújt az ostoba fejemre, pedig már fenyegetően gyülekeztek életem egén a viharfelhők.

Dagadozott bennem az önbizalom; felálltam a tűz mellől, az emeletre mentem, és szabadlábba helyeztem foglyomat. Udvariasan jó reggelt kívánt; köszöntését ugyanúgy viszonztam, öntelten, lenézéssel mosolyogtam rá. Nemsokára reggelihez ültünk, mintha tegnap óta mi sem történt volna.

- Nos, uram - vigyorogtam rá - nincs semmi mondanivalója a számomra? - S mivel nem kaptam értelmes feleletet, így folytattam:

- Úgy hiszem, itt az ideje, hogy szót értsünk. Ostoba parasztnak nézett, azt hitte, annyi sütnivalóm meg bátorságom sincs, mint valami fajankónak. Én jó embernek néztem ön, legalábbis azt hittem, ön sem rosszabb a többi embernél. Úgy látom azonban, mindketten tévedtünk. Miért fél tőlem, uram, miért akar rászédni, miért tör az életemre?...

Az öreg mormolt valamit, hogy ő kedveli a tréfát, meg hogy csak bolondozott velem. De látván, hogy csak mosolygok rajta, hangot változtatott; megnyugtatót, reggelizzünk csak meg előbb, és rögtön tisztáz mindent. Láttam az arcán, hogy keményen törí a fejét, de nem tudja hamarjában, mit hazudjon nekem, s készül valamire. Éppen azon voltam, hogy ezt meg is mondom neki, midőn megzavartak. Valaki kopogott az ajtón.

Rászóltam nagybátyámra, maradjon ülve, és én mentem ajtót nyitni. Tengerész ruhás fiatal suhanc állt a küszöbön. Ahogy megpillantott engem, táncra perdült, a matróztáncot járta. Először életemben láttam ilyesmit. A fiú csettintgetett ujjával a levegőben, s szaporán, ügyesen emelgette a lábát. Ugrált, ugrált az istenadta, mégis egészen elkékült a hidegtől. Volt valami az arcában, a sírós-nevetős s oly megindító tekintete, amely sehogyan sem illett vidám viselkedéséhez.

- Miféle szél fúj errefelé, pajtás? - mondta rekedten.

Nyugodtan megkérdeztem, mi járatban van.

- Hát csak szórakozok! - mondta, majd énekelni kezdett:

*Szép éjszakán,
kedvem vidám
Az év minden szakán.*

- Nos - mondtam -, ha nincs itt keresnivalód, nem leszek rest, és becsapom az orrod előtt az ajtót.

- Megállj, öcsém! Hát nem érted a tréfát? Lelkedre vennéd, hogy miattam elnadrágojlanak? Levelet hoztam az öreg Heasy-oasytól, Mr. Belflower számára. - E szavakkal megmutatta nekem a levelet. - Ide hallgass, pajtás - tette hozzá -, kutyaéhes vagyok.

- Hát akkor kerülj beljebb - mondtam. - Kapsz valami harapnivalót, még ha magam éhes is maradok.

Beengedtem a konyhába, és átadtam neki a helyemet az asztalnál. A suhanc mohón nekilátott a reggeli maradványainak. Közben-közben rámkacsintott, fítorokat vágott, szegény feje, úgy hiszem, roppant férfiasnak tartotta ezt a viselkedést. Nagybátyám elolvasta ezalatt a levelet. Maga elé meredt, azután hirtelen talpra állt, és egészen felvillanyozva, fontoskodó arccal félrevont a szoba legtávolabbi sarkába.

- Olvasd csak - mondta, és kezembe nyomta a levelet. Most is itt van előttem, midőn e sorokat írom:

Kelt Queen's Ferryben, Hawes fogadójában

Uram!

Itt horgonyzok, és várom a jó szelet.

Szíves értesítésére elküldöm Önhöz hajósinasomat. Ha a tengerentúlt illetően számomra netalán további megbízásai volnának, ma van az utolsó alkalom, mivelhogy a nyílt tengeren már erős szél jár. Nem tagadom, Mr. Rankeillor, az Ön fiskálisa sok borsot tör az orrom alá. Ha nem tesz róla hamarosan, nagy veszteség érheti Önt. Váltót állítottam ki az Ön számára, amelyet levelemhez csatolok, és zárom soraimat

*legalázatosabb
szolgája
ELIAS HOSEASON*

- Látod, David fiam - szólalt meg nagybátyám, mikor befejeztem a levél olvasását - valami vállalkozásba fogtam ezzel a Hoseasonnal, a *Covenant* kapitányával. Ha nem tudnád, a *Covenant* kétárbocos kereskedelmi hajó. Kísérjük el ezt a fickót mindketten a kikötőbe. Megkeresem a *Covenant* fedélzetén vagy a fogadóban a kapitányt, hátha valami szerződést kell aláírni. Ott nem sok időt vesztegetünk, hanem elballagunk Mr. Rankeillorhoz, az ügyvédemhez. Azok után, ami történt, te talán nem hiszel a pusztá szavamnak; de majd hiszel Rankeillornak. A környékbeli birtokos urak javarészeének ő az ügyvédje. Öreg ember, igen tekintélyes, és atyádat is ismerte.

Álltam egy darabig, és elgondolkoztam. Valami kikötőbe megyek, bizonyára népes hely, nagybátyám aligha mer ott erőszakoskodni velem, s bizonyos tekintetben a hajósinas társasága is védelmet jelent a számomra. Ha pedig már ott vagyok, úgy gondolom, még akkor is

elcipelhetem nagybátyámat az ügyvédhez, ha az öreg most csak alakoskodott, és nem vette komolyan az ígérését.

Lehet, hogy a szívem mélyén csak arra vágytam, hogy közelebről lássam a tengert és a hajókat. Gondold meg, kedves olvasóm, világéletemben az ország belsejében, hegyes-dombos vidéken éltem, és most két napja pillantottam meg először a tengerszorost, a hegyek lába alatt elnyúló víz kék szőnyegén sikló sok vitorláshajót, melyek csak akkorának tűntek, mint holmi játékszer. Egybevetve mindent, határoztam.

- Jól van, gyerünk hát Queen's Ferrybe.

Nagybátyám belebújt a kabátjába, feltette a kalapját, régi rozsdás gyíklesőt csatolt a derekára. Eltapostuk a tüzet, bezártuk az ajtót, és nekivágtunk az útnak.

Hideg, délnyugati szél vágott arcunkba. Június havában jártunk, fehér százszorszép virított a fűben, fehér virágdíszbe borultak a fák. De a csuklóm sajgott, körmöm elkékült; hideg volt, mintha télidőben járnánk, decemberi fehér zúzmarában.

Ebenezer bácsi jobbra-balra tántorgott az útszéli árokban, mint a vén szántóvető, mikor munkájából hazafelé igyekszik. Szót sem szólt egész úton, a hajósinnal kezdtem tehát beszélgetni. Elmondta, hogy Ransome a neve; kilenc éves kora óta járja a tengert. De nem tudta megmondani, hogy mennyi idős, mert elfelejtette, hány év múlt el azóta. Kibontotta kabátját a csipős szélben, és megmutatta csupasz mellén a tetoválást. Hiába intettem, hogy halálra fázhat a hidegben; valahányszor figyelmeztettem, hogy vigyázzon magára, iszonyút káromkodott, de szavajárása inkább ostoba iskolásfiúra vallott, mintsem felnőtt emberre. Eldicsekedett, micsoda gonosz tetteket vitt végbe, hogy titkos tolvajok, hamis vád - uram bocsá! - még gyilkosság is terheli a lelkét. Csakhogy a részletekben oly csekély valószínűséggel és oly ostoba, bolond kérdéssel adta elő történeteit, hogy nem hittem neki, inkább szántam a gyereket.

A kétárbocos felől faggattam (kijelentette, hogy ennél remekebb hajó nem szeli a tengereket), majd Hoseason kapitányról, akit szintén teli szájjal magasztalt. Heasy-oasy - mert folyton csak így nevezte a kapitányt - szerinte fittyet hány mindennek, nem ismer sem embert, sem istent, s mint mondani szokás, „duzzadó vitorlákkal menne a kárhozatba is”. Nyers, kegyetlen, lelkiismeretlen, durva fickó. A szegény kis hajósinas szemében pedig mindez hozzátartozott a jó tengerészhez, és a férfiassághoz, bámulta őt. Egyetlen gyöngéjét látta csak a bálványának:

- Heasy-oasy nem tengerész - ismerte be. - Mr. Shuan vezeti a hajót, az egész fedélzeten ő a legderekből tengerész, csak az a baj, hogy sokat iszik. Elhiheted, ha én mondom! Ide nézz! - Lehúzta harisnyáját: nagy vörös seb éktelenkedett a lábaszárán, aminek láttán meghült bennem a vér.

- Ő csinálta... Mr. Shuan csinálta - büszkélkedett sebével.

- Micsoda! - kiáltottam. - És te tűröd ezt az embertelen bánásmódot? Hát rabszolga vagy, hogy így bánnak veled?

- Nem én - mondta a szegény, bárgyú kölyök. Más hangnembe csapott át hirtelen. - Majd én megmutatom neki! Ide nézz! - Nagy vadászkést mutatott nekem, lopta, azt mondta. - Próbáljon még egyszer bántani! Megkeserüli! És nem ő lesz az első! - Siralmas, csúf, ostoba káromkodással adott nyomatékot fenyegetéseinek.

Végtelen szájalom fogott el szegény, félkegyelmű fickó iránt. Lassan derengeni kezdett bennem, hogy a *Covenant* kétárbocos - kegyes neve ellenére - maga az úszó pokol lehet.

- Nincsen családod? - kérdeztem.

Azt mondta erre, hogy apja valamelyik angol kikötőben élt; már elfelejtette, hol.

- Nagyon jó ember volt az - mondta a hajósinas -, de már meghalt.

- Az isten szerelmére! - kiáltottam. - Miért nem keresel magadnak a szárazföldön valami tisztességes foglalkozást?

- Hogyisne! - felelte a gyerek. Rám kacsintott, és igen ravasz ábrázatot vágott hozzá. - Hogy majd inasnak fogjanak! Van ám nekem magamhoz való eszem!

Megkérdeztem tőle, hogy hát melyik az az ipar, amelyik még az ő mesterségénél is borzalmasabb? Hiszen nemcsak a szél meg a tenger veszélyezteti életét, hanem feletteseinek szörnyű kegyetlensége is.

- Hát az igaz - mondta. Aztán dicsérni kezdte a tengerészeletet, hogy micsoda öröm a partraszállás, ha pénz van a zsebében, és férfimódra költekeznek; almát vásárol, csatangol az utcákon s elképeszti a „kis szárazföldi patkányokat”.

- Nincs is olyan rossz életem, mint gondolod - mondta. - Másoknak sokkal rosszabb dolguk van, például a „húszfontosoknak”. A teremtésit! Látnád csak milyen keservesen adják be a derekukat! Láttam egy embert, olyan öreg lehetett mint te - a gyerek ugyanis öregnek nézett engem - szakálla is volt... mire kivitorláztunk a folyam torkolatából, kitisztult fejből az altató, és akkor... uramisten! Hogy ordított, hogy rugdalózott! Jól a bolondját jártam vele, elhiheted! Aztán ott vannak a kölykök: tyű, azok a kölykök! Mondom neked, azokat is ráncba szedem. Ha kölyköket viszünk magunkkal, kapok én is egy jó vastag hajókötelet, azzal ütöm, verem őket.

Így fecsegett még tovább, míg végre rájöttem, hogy „húszfontosoknak” azokat a szerencsétlen gonosztevőket nevezik, akiket tengerentúlra, Észak-Amerikába küldenek rabszolgaságra - vagy pedig a még náluk is szerencsétlenebb ártatlan embereket, akiket (mint hírlik) lépre csaltak, elraboltak bosszúból avagy üzleti érdekből.

Felértünk a dombtetőre. Ferryt és Hope-ot láttuk a mélyben. Mint mindenki tudja, a Firth of Forth ezen a helyen nem szélesebb egy jókora folyónál. Innen indul észak felé a kompjárat. A tengerszoros felső része körös-körül zárt öbölben, mindenfajta hajó biztos kikötőhelye. A szoros közepén kis sziget, a szigeten romok; a déli parton révgát épült a komp számára. Az út túlsó oldalán szép kertet pillantottam meg és egy magyalfákkal, galagonyákkal övezett házat: ez volt a Hawes Inn, a fogadó.

Queen's Ferry városa a fogadótól kissé nyugatabbra fekszik. A napnak ebben a szakában a fogadó környéke elég elhagyatottnak tűnt, mert a komp épp az imént indult utasokkal északra. A révgát mellett csak egy ladik állt; néhány matróz aludt a deszkaüléseken.

- A kétárbocos csónakja - mondta Ransome. - A kapitányra vár.

Megmutatta nekem a *Covenantot*. Magányosan horgonyzott, vagy fél mérföldnyire a parttól.

A fedélzeten nagy volt a sürgés-forgás; vitorlarudak lendültek a magasba, és amikor a tenger felől jött a szél, matrózok énekét hozta felém: a vitorlaköteleket húzták. Mindazok után, amit hallottam, borzalommal néztem a rettenetes hajót; szívem mélyéből sajnáltam a szerencsétleneket, akik arra vannak kárhozotva, hogy ezen a hajón járják a tengert.

Felkapaszkodtunk mindhárman a hegyoromra: átmentem az út másik oldalára, és nagybátyám mellé kerültem.

- Akár mindjárt meg is mondom Önnek - szoltam hozzá -, engem ugyan rá nem vesz, hogy a *Covenant* fedélzetére menjek.

Az öreg mintha álomból riadt volna.

- He?! - mondta. - Mi az?

Megismételtem még egyszer, amit az imént mondtam.

- Jó, jó. Ahogy tetszik. Ha nem, hát nem. Mit csináljak? De miért álldogálunk itt ily soká? Fene hideg van, és ha jól látom, a *Covenanton* útra készülődnek.

6. MI TÖRTÉNT QUEEN'S FERRYNÉL

A fogadóba érve Ransome felvezetett bennünket a lépcsőn egy kis szobába. Egy ágy állt benne, a kandallóban lobogó hatalmas tűz olyan forróságot árasztott, mint a kemence.

A kandalló előtt, az asztalnál, magas, fekete, józan képű férfi ült és írt. Noha a szobában nagy hőség volt, állig begombolt, vastag tengerészbundát viselt, prémkucsmája a füléig le volt húzva. Hűvös, komoly, higgadt embernek látszott ez a hajóskapitány, úgy ült ott, mint valami bíró a tárgyalóteremben.

Tüstént felállt az asztal mellől, elibénk sietett, és kezet nyújtott Ebenezernek.

- Megtisztel a látogatásával, Mr. Balfour - mondta kellemes, mély hangján. - Örülök, hogy idejében érkezett; kedvező szél fúj, nemsokára beáll a dagály. Még az éjszaka beállta előtt megpillanthatjuk azt az ócska világítótoronyt a May-szigetén.

- Hoseason kapitány - válaszolta nagybátyám - kegyelmed szokatlanul melegre fűteti a szobáját.

- Megrögzött szokásom ez, Mr. Balfour - mondta a kapitány. - Hideg a természetem, mint a jégcsap; hideg a vérem, uram. Semmiféle prém vagy flanell... nem, uram, még a forró rum sem melegíti fel a temperamentumomat, így jár a legtöbb ember, akit a trópusi tengereken vörösre sütött a nap.

- Bizony, bizony, kapitány uram - felelte nagybátyám -, olyanok vagyunk mindnyájan, amilyenek teremtve lettünk.

Úgy hozta a véletlen, hogy a kapitánynak ez a szeszélye nagy szerepet játszott a szerencsétlenségemben. Én ugyan előre elhatároztam magamban, hogy egy pillanatig sem tévesztem szem elől rokonomat, de oly türelmetlen voltam már, hogy közelről lássam a tengert, és annyira émelegtem a fülledt levegőjű szobában, hogy amikor azt mondta az öreg, szaladjak le és szórakozzam egy ideig magamban, bolond fejjel valóban szót fogadtam.

Elmentem tehát: magára hagytam a két embert. Azok leültek egy palack bor, meg egy halom írás mellé, én meg átvágtam a fogadó előtt az úton, és lesétáltam az öböl felé.

Szálltól védett hely volt, kicsiny hullámok fodrozták csak a vizet, alig nagyobbak, mint amit egy tavon láttam. De a sokféle tengerifű ismeretlen volt számomra - némelyik zöld, másik barna és hosszú, némelyiken kis göbök voltak, amelyeket megropogtattam ujjaim között. Még itt, mélyen bent a tengerszorosban is erősen sós és pezsdítő volt a tengervíz szaga. A *Covenant* egyébként bontogatni kezdte vitorláit, amelyek eddig kókadtan csüngtek az árbocrudakon. Mindaz, amit itt láttam, vágyakozást keltett bennem távoli utazások, idegen, színes tájak után.

Néztem a csónakban ülő tengerészeket - hatalmas, barna fickók voltak, egyik ingujjban, másik zubbonyban, némelyiknek tarka kendő volt a nyaka köré kötve, egyik egy pár pisztolyt viselt az övében, kettőnek-háromnak bunkósbot a kezében, mindegyiknek vadászkés a derekán. Szóba elegyedtem az egyik fickóval; ez nem látszott annyira elvadultnak, mint a társai. Megkérdeztem, mikor indul a kétárbocos. Azt mondta, mihelyt beállt a dagály, indulnak. Örült az istenadta, hogy elhajóznak ebből a kikötőből; nincsen itten sem csapszék, sem muzsika. Beszédét olyan förtelmes káromkodással tűzdelte meg, hogy gyorsan elináltam.

Megint csak Ransome-ra voltam utalva, aki mégiscsak jobb volt az elvetemült bandánál. Épp akkor lépett ki a fogadó ajtaján, odafutott hozzám, és siránkozni kezdett, hogy rendeljek neki egy pohár puncsot. Tőlem ugyan hiába kéri, mondtam neki, a mi korunkban nem illő az ilyen kedvtelés.

- Inkább sört igyál, azt szívesen rendelek egy pohárral - mondtam.

Arcát fintorgatta, szitkozódott, elmondott mindennek, de mégis csak örült, hogy sört rendeltem neki. Le is telepedtünk mindjárt a fogadó utcai szobájában, egy asztal mellé, és jó étvággal ettünk, ittunk mindketten.

Eszembe jutott, hogy a fogadós idevalósi ember, s azért nem ártana összebarátkoznom vele. Itallal kínáltam; akkoriban ez a szokás járta. De a fogadós sokkal rátartibb ember volt, semhogy a magunkféle szedett-vedett nép asztalához üljön, mint Ransome, meg jómagam. Már indult is ki a szobából, de én visszahívtam, és megkérdeztem, ismeri-e Mr. Rankeillort.

- Ismerem ám - mondta. - Talpig becsületes ember. - Majd így szólt: - Ejnye, mondd csak - kérdezte -, te jöttél ide az imént Ebenezerrel? - És amikor igennel feleltem, azt kérdezte: - Talán csak nem vagy vele barátságban? - Ami a skótok szavajárása szerint úgy értendő, hogy nem vagyok-e rokona?

Azt mondtam neki, hogy nem vagyok.

- Mindjárt gondoltam - mondta a fogadós. - Pedig mintha Alexander úrra hasonlítanál valamelyest.

- Úgy látom, Ebenezer nem jó szemmel nézik ezen a környéken - feleltem.

- Nem bizony - mondta a fogadós. - Gonosz vén ember. Sokan látnák őt szívesen a kötél végén himbálózni. Jennet Clouston, és még jó néhányan, akiket a házukból, tanyájukból kiüldözött. Pedig valamikor derék fiatal legény volt Ebenezer. De ez már régen volt, még mielőtt az a szóbeszéd elterjedt Alexander úrról: azóta nem ember.

- És mi volt az a szóbeszéd? - kérdeztem.

- Hát az, hogy megölte őt - mondta a fogadós. - Te nem hallottad?

- És miért ölte volna meg? - kérdeztem.

- Hogy miért? Hát hogy megkaparintsa a birtokát.

- A birtokát? - kérdeztem. - A Shaws-birtokot?

- Azt hát. Én legalábbis más birtokról nem tudok.

- Mit mondott? - kiáltottam. - Valóban? Az én... Alexander volt az elsőszülött fiú?

- Az bizony - mondta a fogadós. - Hát miért ölte volna meg, ha nem a birtokért?

A fogadós ezzel sarkon fordult, és kiment a szobából. Már a beszélgetés elejétől fogva alig várta, hogy mehessen.

Én ezt persze, már régen sejtettem; de sejtetni valamit, és tudni, merőben más dolog. Csak ültem az asztalnál, a váratlan jó szerencse elkábított. Alig hittem, hogy a szegény legény, aki két nappal ezelőtt Ettrick Forestből nekivágott a poros országútnak, most maga is gazdag embernek számít a világban: van háza, nagy földbirtoka, és holnap akár saját hátsólovara ülhet, már hogyha tud lovagolni. Ilyen kellemes gondolatok, és még ezer más rajzott a fejemben. A kocsmasztalnál ültem, és kibámultam az ablakon; ügyet sem vettem arra, hogy mi történik körülöttem. Csak arra emlékszem, hogy láttam Hoseason kapitányt; lent állt matrózaival a

rakodóparton, és nagyon erélyesen lelkükre kötött valamit. Azután megfordult, és visszament a házba. Járása nem volt olyan esetlen mint a tengerészeké; szép magas, férfias alakja volt, ruganyosan lépdelt, arca józan, komoly, mint amilyenek az imént is láttam. Eltűnődtem, vajon igazak-e Ransome történetei, s már-már kételkedni kezdtem ezekben a históriákban. Sehogy sem illettek a kapitány külsejéhez. Valójában nem volt olyan jó ember, mint amilyenek gondoltam, de olyan gonosz sem, mint Ransome hitte. Kétségtelen ember volt, ez az igazság; abban a pillanatban, amint a hajója fedélzetére lépett, levetette jobbik énjét.

Egyszerre csak hallom, hogy hív a nagybátyám. Mindketten az úton álltak, ő meg a kapitány. A kapitány szólított meg először, mégpedig komoly hangon, mintha egyenrangúval beszélne; ez roppant hízelgő volt a magamfajta fiatal legény számára.

- Uram - kezdte -, Mr. Balfour sok jót mondott önről, nekem is megtetszett első pillantásra. Sajnos, nem időzhetek itt tovább, hogy közelebbi barátságba kerüljünk, de használjuk ki ezt a csekély időt. Jöjjön kegyelmed a hajómra, töltsünk együtt félórászkát, amíg beáll a dagály; igyék meg velem egy pohár bort.

Ki sem mondhatom, mennyire vágyódtam arra, hogy belülről lássak egy hajót, de eszem ágában sem volt besétálni valami csapdába, és így azt mondtam neki, hogy nagybátyámmal együtt megbeszélésre kell mennünk egy ügyvédhez.

- Igen, igen - mondta a kapitány. - Mr. Balfour is megemlítette. De hallgasson csak ide, a hajó partra teszi önt a városi kikötőnél, az csak egy kőhajításnyira van Rankeillor házától. - Egyszerre csak odahajolt hozzám, és a fülembe súgta: - Vigyázzon a vén rókára, rosszban töri a fejét. Jöjjön a fedélzetre, lenne négy szemkőzt néhány szavam önnel. - Azután belém karolt, majd a csónak felé indulva, hangosan így folytatta: Jöjjön csak, mondja, mit hoznak önnek a Karolináktól? Mr. Balfour kedves barátjának szívesen állok rendelkezésére. Hoznak egy tekercs dohányt? Indián tollas fejdísz? Vadállat irháját? Kőpipát? Csúfokodó nádi rigót, ami nyávog mint a macska...? Bíborvörös pirókot, amelynek olyan a tolla mint a vér? Válasszon kedve szerint, mi tetszik leginkább?

Eközben a csónak mellé értünk; a kapitány besegített. Dehogy szabódtam tovább. Bolond fejjel azt gondoltam, jó baráttra, segítőtársra találtam, no meg örültem is, hogy megnézhetem a hajót. Valamennyien beszálltunk. A csónakot ellökték a parttól, s az megindult, s én repestem örömben, amint meghimbálózott a vízen; elálmélkodtam, milyen alacsonyan járunk a habok felett; a part vonala is egészen megváltozott, a kétárbocos egyre óriásibb lett - gyorsan közeledtünk feléje. Alig értettem, mit beszél a kapitány, s csak szórakozottan felelgettem.

A hajó oldalához értünk: a csónakban ülve csak bámultam, milyen magas a hajó; a hullámok vad robajjal csapódtak testéhez, s én csak hallgattam a serény matrózok vidám kiáltozását. Hoseason ekkor azt mondta, hogy mi ketten szállunk elsőnek a fedélzetre. Megparancsolta, eressenek le a főárbocról egy kötelet. Ezzel felhúztak a magasba, majd feltettek a fedélzetre. A kapitány már ott állt, és várt engem. Rögtön karon fogott. Egy darabig álltam, kissé szédültem, mert minden imbolygott körülöttem. Talán féltem is egy kissé, mégis nagyon örültem a sok különös dolog láttán. A kapitány mindjárt mutogatni kezdte a hajó furcsa berendezését, megmondotta mindennek a nevét, s elmagyarázta, hogy mire használják.

- Hol a nagybátyám? - szoltam hirtelen.

- Hát igen - mondta Hoseason, hirtelen elkomorulva. - Hisz épp erről van szó!

Tudtam, hogy veszve vagyok. Összeszedtem minden erőmet. Kiszakítottam magam a kapitány karjából, és a korláthoz rohantam. Jól sejtettem: a csónak a város felé evezett; nagybátyám ült a kormánynál.

Torkomszakadtából ordítottam:

- Segítség! Segítség! Gyilkosok!

Az egész öböl visszhangzott.

Nagybátyám hátrafordult a csónakban. Kegyetlen arcán rémület ült.

Ezt láttam utoljára. Erős kezek ragadtak meg hátulról, és elrántottak a korlát mellől. Tüzes szikrákat láttam, mintha villám sújtott volna le rám, s eszméletlenül elterültem a fedélzeten.

7. TENGERRE SZÁLLOK A COVENANTON

Sötétség vett körül, amikor feleszméltem. Fájdalom gyötört; kezem-lábam összekötözve, mindenféle idegen, ismeretlen zörej kábított. Zuhogott a víz, mintha valami óriási malomgátból ömlene, hatalmas víztömegek loccsantak, árbocok recsegték, matrózok éles rikoltozását hallottam. Az egész világ fintorogva emelkedett, majd imbolyogva alázuhant. Felkavarodott bennem minden, testem eltörődött, lelkem zavart volt, gondolataim tétován kószáltak erre-arra, és újra meg újra belémsajdult a fájdalom, úgyhogy csak lassan eszméltem rá, hogy megkötözve heverek valahol e nyomorult hajó gyomrában, és hogy a szél orkánná nőtt. Immár világosan láttam, mekkora bajba jutottam, és sötét kétségbeesés szakadt rám; rettenetesen szántam-bántam ostobaságomat, és irtózatot harag fogott el nagybátyám ellen. Ettől megint elvesztettem eszméletemet.

Mikor ismét magamhoz tértem, még mindig ugyanaz a tompa sustorgás, ugyanaz a hirtelen, heves ide-oda imbolygás rázott és kábított. Fájdalmam, keserűségem, pedig megszorodott; megtoldotta a vízi úthoz nem szokott szárazföldi ember tengeribetegsége. Kalandos ifjúságom idején sok viszontagságon estem át, de semmi úgy nem zúzta össze testemet-lelkemet, és sorsom sosem tűnt oly reménytelennek, mint a hajón töltött első órákban.

Ágyúlövést hallottam, és azt hittem, hogy a nagy vihar miatt vészjeleket adunk. Boldog voltam, hogy megszabadulok; azt sem bántam volna, ha a halál szabadít meg a tenger fenekén. Erről azonban szó sem volt. Később tudtam meg, hogy kapitányunknak ismert szokása volt ez a lövöldözés.

Feljegyzem ide, hogy megmutassam: a legrosszabb ember szívében is rezdülnek gyengédebb érzések. E pillanatban néhány mérföldnyire haladtunk el Dysart előtt, ahol kétárbocosunkat építették. Ott lakott néhány esztendeje az öreg Mrs. Hoseason, a kapitány édesanyja. Ha a *Covenant* nappal elhaladt Dysart előtt, akár indulóban, akár hazatérőben volt, a kapitány édesanyját mindig ágyúlövessel és zászlójellel köszöntötte.

Sejtelmem sem volt, mennyi idő telhetett el; a hajó gyomrában, egy bűzös odúban hevertem, ahol éj és nap egyforma volt. Keserves, szerencsétlen helyzetemben pedig kétszerte hosszabbnak tűnt minden óra. Így hát nem tudtam felbecsülni, mennyi ideje heverek ott; csak vártam, hogy a hajó szétzúzódik valamelyik sziklán, vagy örvény kapja el, s orránál fogva lehúzza a tenger mélyére. Végül jött az álom, s elorozta az ébrenlét keserveit.

Arra ébredtem, hogy arcomba világít egy kézilámpás.

Alacsony kis férfi állt előttem, mintegy harminc esztendősen lehetett; zöld szemű, bozontos szőke hajú. Nézett engem.

- Nos - így szólt - hogy vagyunk?

Nem feleltem semmit, csak felzokogtam. Látogatóm megtapogatta ütőeremet és halántékomat. Azután nekilátott, kimosta, bekötözte sebemet.

- Hej - mondotta -, téged aztán cifrán helybenhagytak! Ugye, fiam? No, csak bátorság, bátorság! Még nincs vége a világnak. Rosszul kezdődött, de lesz ez még jobban is. Ettől már valamit?

Azt feleltem, hogy undorodom minden ételtől. Ekkor felvizezett pálinkával itatott meg egy bádogpohárból, azután ismét magamra hagyott.

Amikor megint visszatért, ébrenlét és álom között hevertem, s tágranyílt szemmel meredtem a sötétbe. Tengeribetegségem már teljesen elmúlt, de rettenetesen szédültem, kóválygott a fejem, és ez még keservesebb volt. Egyébként is fájt minden tagom, és a kötelek, amelyekkel meg voltam kötözve, égettek mint a tűz. Úgy éreztem, hogy az odúban terjengő bűz teljesen belém ivódott. A zöld szemű ember első látogatása óta hosszú idő telt el, és ezalatt gyötörődtem és féltem. Hol patkányok futkostak arcomon, hol pedig nyomasztó lázalmok gyötörtek.

Mikor a csapóajtó felnyílt, és a kézilámpás bevilágított a nyíláson, úgy megörültem, mintha a napot látnám az égen. Örömben majdnem felkiáltottam, pedig nem láttam egyebet, mint börtönömnök, a hajónak sötét, erős gerendázatát. Elsőnek a zöld szemű ember ereszkedett le a lajtorján. Megfigyeltem, hogy kissé támolyog. Nyomában a kapitány jött. Egy szót sem szóltak. A zöld szemű mellém ült, és figyelmesen vizsgálgatott. Azután kezelte sebemet, miközben Hoseason furcsa, sötét tekintettel méregetett engem.

- Nézzen ide, láthatja maga is! - mondta a zöld szemű. - Magas láz, étvágytalanság, és se világosság, se étel. Maga is láthatja, mi lesz ebből.

- Nem vagyok jós, Riach - mondotta a kapitány.

- Már megkövetem, kapitány - felelte Riach. - Van magának jó feje, jól pergő skót nyelve is van, hogy kérdezzen. Itt nincs kibúvó. A fiút ki kell vinni ebből a lyukból, fel a fedélzetre.

- Hogy ön mit tart jónak, mit nem, az az ön dolga - válaszolta a kapitány. - De parancsolni itt én parancsolok. A fiú ott marad, ahol van.

- Ha netalán lepéznelték volna uraságodat - mondta a zöld szemű -, megkövetem alázattal, engem ezért nem fizettek meg. Jobban mondva, kapok fizetést, ha nem is sokat, mert én vagyok a második tiszt ezen az ócska bárkán. Uraságod a megmondhatója, megteszem-e a magamét vagy sem, hogy kiérdemeljem a béretem. Másért azonban nem fizetnek!

- Ha nem nyúlkalna olyan gyakran a kanna után, Mr. Riach, nem is lenne magára semmi panasz - válaszolta a kapitány. - De könyörgöm alázattal, ne adogasson itt fel találós kérdéseket, s ne ártsa bele magát a más dolgába. Gyerünk, várnak a fedélzeten! - tette hozzá élesen, és fél lábával már a lajtorjára lépett.

Riach azonban elkapta a kabátja ujját.

- Ha önt netalán gyilkosságra bérelték fel... - kezdte.

Hoseason villámló szemmel fordult meg.

- Hát ez mi? - kiáltotta. - Micsoda beszéd ez?

- Olyan beszéd, amit úgy látom, megért! - felelte Riach, és keményen az arcába nézett.

- Riach úr - fordult most hozzá a kapitány -, háromszor keltem át magával az óceánon. Ezalatt megismerhetett volna. Tudhatná, konok vagyok, kemény vagyok, ha úgy tetszik... de amit maga mondott... piha... ilyet csak sötét lelkű, gonosz ember mondhat, akinek rossz a lelkiismerete. Ha azt hiszi, hogy ez a fickó meghal...

- Bizony meg - mondotta Riach.

- Nos, beéri ezzel? - kiáltotta Hoseason. - Vigye, ahová akarja!

A kapitány ezek után felkapaszkodott a lajtorján. Én némán hevertem helyemen a különös beszélgetés alatt, s most azt láttam, hogy Riach nyilván gúnyból - földig meghajol a kapitány mögött. Nyavalyás állapotomban is megállapítottam két dolgot; hogy a második tiszt kissé

beszszelt - a kapitány célzott is erre - és hogy akár ittasan, akár józanon, jó baráttra lelhetek benne.

Öt perccel később elvágta kötelékeimet. Egy ember a hátára vett, felvitt az elülső fedélzetre, és egy kajütben letett valami pokrócra. Itt azzal kezdtem, hogy elvesztettem eszméletemet.

Áldott jó érzés volt azután, hogy újra kinyitottam szememet, s nappali világosságot láttam! Emberek között voltam. Az elülső fedélköz elég tágas volt, körös-körül hálólhelyek; itt tartózkodtak a szolgálatban levő matrózok, üldögéltek vagy heverték, és aludtak. Az idő nyugodt volt, a szél kedvező, a nyitott csapóajtón át beözönlön a kellemes nappali világosság; sőt időnként, amikor a hajó dülöngött, néha a napsugár is betévedt, megcsillantva a kavargó por-szemeket. Megmozdultam, s egy matróz máris valami italt hozott; gyógyszer volt, Riach készítette. Meghagyta, hogy csak feküdjek nyugodtan, hamarosan meggyógyulok. A csontjaim épségben maradtak, magyarázta.

- Fejbekólintottak, oda se neki! Tőlem kaptad öregem - mondta a matróz.

Napokig feküdtem így, akár a rab, de egészségem visszatért, és megismerkedtem útitársaimmal. Szó sincs róla, durva népség volt, mint a matrózok általában. Olyan emberek, akiknek minden gyöngéd kapcsolatát széttépte az élet, és arra ítélte őket, hogy együtt hányódjanak a vad tengeren. Parancsnokaik éppoly kemények és kegyetlenek voltak, mint ők maguk. Voltak köztük olyanok, akik a kalózéletbe is belekóstoltak; elmondani is gyalázat, hogy miket láttak. Mások Őfelsége hajóiról szöktek meg; ezekre kötel várt, és ezt nem is titkolták. Egyetlen szóra a legjobb barátok ököltre mentek. Néhány napja voltam még csak összezárva velük, és máris röstelltem, hogy a kikötőben elhúzódtam tőlük, mint a tisztátlan állatoktól. Nincs az emberi társadalomnak egyetlen rendje sem, amely teljesen rossz és romlott volna; mindenkinek megvannak a maga hibái és erényei; hajónk legénysége sem volt kivétel e szabály alól. Bizony durvák voltak, sőt talán rosszabb is, de voltak jó oldalaik. Szívesek voltak, ha úgy hozta a sora, nyíltak, egyszerűek, még a magamfajta falusi legénynél is egyszerűbbek; néha még a becsület szikrája is fel-felcsillant bennük.

Egyikük, egy negyven év körüli férfi, órák hosszat elüldögélt a függőágyam mellett, és feleségéről meg gyermekéről mesélt. Azelőtt halászattal kereste a kenyerét, mígnem egy napon kis bárkája elpusztult, s ekkor kénytelen-kelletlen matróznak szegődött; azóta járja a messzi tengereket. Annyi hosszú év után ma is magam előtt látom. Gyakran mondogatta a feleségéről, hogy „túl fiatalka hozzá”. Ez a szegény asszony hiába várta haza az urát: ő nem rakta meg már soha többé reggel feleségének a tüzet, nem dajkálta többé a gyereket, ha beteg volt az asszony. Mint később kiderül, ezeknek a szerencsétlen fickóknak ez volt az utolsó tengeri útjuk; a tenger fenekén vagy a cápa torkában fejezték be életüket. Nem is szidom hát őket, mert hálátlanság a holtakról rosszat mondani.

Sok jót tettek velem: így visszaadták a pénzem is, amit fogságba eséseimkor elvettek, és szétosztottak közöttük. Igaz, hogy egyharmadával megcsappant, de még így is nagyon örültem a pénznek; reméltem ugyanis, azon a földön, ahová jutunk, nagy segítségemre lesz. A hajó a Karolinákra³ tartott; ám ne higgye az olvasó, hogy csupán száműzetésbe vittek. Akkoriban már erősen pangott a rabszolga-kereskedés; a gyarmatok felkelése és az Egyesült Államok meg-

---

³ Észak- és Dél-Karolina észak-amerikai gyarmatok.

alakulása⁴ után pedig meg is szűnt teljesen. Ifjúkoromban azonban még fehéreket is adtak el az ültetvényekre. Gonosz nagybátyám nekem is ezt a sorsot szánta.

Ransome, a hajóinas mesélt nekem először ezekről a szörnyűségekről. Időnként átjött hozzám a parancsnoki kajútból; ő ott szolgált, és ott aludt. Olykor néma kétségbeeséssel tapogatta kékre-zöldre vert tagjait, máskor meg tombolt, és szidta a kegyetlen Shuant. Vértett a szívem, amikor a fiút így láttam. Az emberek azonban igen becsülték az első tisztet, és azt mondták: ő a legjobb tengerész az egész bárkán, és nem is olyan rossz ember, amikor józan. Valóban, két tisztünk merőben más ember volt; Riach mogorva, barátságtalan és rideg, amikor józan; Shuan azonban a légynek sem ártott, csak akkor vetkezett ki magából, ha ivott. Kérdezősködtem, hogy milyen ember a kapitány. Mondták, ez az ember vasból van, az ital nem fog rajta.

Együttlétünk rövidre szabott ideje alatt mindent megtettem, hogy valami ember-, vagy mondhatnám inkább: gyerekfélét faragjak ebből a szerencsétlen ördögből, a Ransome fiúból. De valami baj volt az eszével. Semmire sem emlékezett, mi történt vele, mielőtt tengerre szállt. Csak annyit tudott, hogy apja órákat készített, és hogy szobájukban egy seregély volt: a madár az *Ott fönn északon...* kezdetű dalt tudta füttyülni. A nélkülözéssel és kegyetlen bántalmazással súlyos évek kitöröltek emlékezetéből minden egyebet. Furcsa fogalmai voltak a szárazföldről; tudományát a matrózok elbeszéléseiből merítette. Úgy képzelte, hogy a szárazföldön a fiúkat mind inasnak adják, és az olyan, mint a rabszolgaság. Folyton korbácsolják, és mocskos tömlöcbe zárják őket. Azt hitte, hogy a városban minden ember azzal foglalkozik, hogy törbe csalja a gyanútlan idegent, és hogy a matrózokat minden második házban kábítószerral etetik, aztán legyilkolják őket. Én azonban elmeséltem neki, hogy nekem jó sorom volt, és hogy a szárazföld nem is olyan félelmes. Elmondtam, hogy szüleim, majd jóakaróim milyen jól tartottak, milyen gondosan iskoláztattak, s a fiú, ha megverték, keservesen sírt, és most már esküdözött, hogy megszökik: de hogyha erőt vett rajta az eszelős jókedv, vagy ami még rosszabb volt, ha a kapitányi kajútban egy pohár pálinkát kapott, akkor csak gúnyolódott prédikációimon.

Riach adott pálinkát a fiúnak (Isten bocsássa meg neki). Biztos jót akart vele, de a pálinka nemcsak a fiú egészségének ártott, hanem valóban szánalmas állapotba hozta. A szerencsétlen, magára hagyott kölyök tántorgott, táncolt, és mindenfélét összekarattyolt, aminek se füle, se farka nem volt. A matrózok kinevették, de nem mindegyik. Némelyiknek, mint a viharos ég, elsötétült az arca. Talán a maguk gyerekkorára emlékeztek, vagy saját gyermekeikre gondoltak, és ráförmedtek a fiúra, hagyja abba már ezt a hülyéskedést, térjen észre. Engem szégyenkezés fogott el, ha ránéztem. Szegény gyermek, még most is kísért álmaimban.

Tudnod kell, olvasóm, hogy a *Covenant* egész idő alatt ellenszéllel küzdött: föl és alá bukdácsolva tántorgott napok óta a szembe rohanó hullámokon. A csapóajtó majdnem mindig zárva volt, s hálólhelyünket csupán a mestergerendán ide-oda himbálódzó függőlámpa imbolygó fénye világította meg. A matrózok keze alatt égett a munka, óránként kibontották, majd újra begöngyölték a vitorlákat. Mindez idővel megviselte az emberek kedélyét; naphosszat dörmögtek, civakodtak, csak úgy röpködtek a szitkok a függőágyak között. Nekem a fedélzetre sem volt szabad lépnem - már az életemet is meguntam, és türelmetlenül vártam valami változást.

A változás - amint elbeszélésemből később kiderül hamarosan be is következett. Előbb azonban hadd számoljak be arról, hogy mit beszéltem egyszer Mr. Riach-csal. Ez a beszélgetés valamennyire lelket öntött belém, és attól fogva könnyebben túrtem balsorsomat. Egyszer,

---

⁴ Tizenhárom észak-amerikai gyarmatállam 1773-1783-ban kivívta függetlenségét Angliával szemben, és megalkotta az Egyesült Államokat.

amikor éppen kissé pityókás kedvében volt - józanul ugyanis ügyet sem vetett rám - elmeséltem neki egész történetemet, és szavát vettem, hogy tartsa titokban.

Azt mondta, olyan ez a történet mint valami ballada; ígérte, hogy amennyire csak tőle telik, megsegít engem. Kapok papírt, tollat és tintát, írjak néhány sort Mr. Campbellnek és Mr. Rankeillornak; ha elbeszélésem igaz, tízet tesz egy ellenében, hogy az ő segítségével majd csak kimászom a csávából, és megkapom jogos tulajdonomat.

- Addig is - mondotta - bátorság, fel a fejjel! Sokan vannak ám a tengerentúl, akik dohányt kapálnak, holott igazság szerint otthon saját házuk meg hátságuk lehetne. Mégis hány ilyen ember van!... Az élet legjobb esetben is csak vakszerencse. Nézz meg engem! Nemes ember fia vagyok, félig-meddig kitanult orvos, és mi lett belőlem? Hoseason kapitány paprikajancsija! Az lettem!

Illendőnek gondoltam, hogy története felől érdeklődjem.

Csak füttyentett egyet.

- Nincs történetem! - felelte. - Szerettem a kalandot. Ennyi az egész!

Ezzel kiódalgott a fedélzetre.

8. A KAPITÁNYI KAJÜT

Egy éjszaka kilenc óra tájban Riach volt éppen szolgálatban, mikor a fedélzetről lejött egy ember a kabátjáért. Nyomban megindult a suttogás a fedélközben:

- Shuan elintézte.

Nevét sem kellett kimondani: mindnyájan tudtuk kiről van szó. De még annyi időnk sem volt jóformán, hogy megértsük, voltaképpen mi történt, nem hogy beszéljünk róla, máris újra kinyílt a csapóajtó, és Hoseason kapitány jött le a lajtorján. Éles pillantása a lámpa imbolygó fényében fekvőhelyeinket mustrálgatta. Azután egyenesen hozzám lépett, és legnagyobb csodálkozásomra barátságos hangon megszólított:

- Fiam - mondta -, szeretnék, ha a kajütben kiszolgálnál. Helyet cserélsz Ransome-mal. Gyorsan, siess a hátsó fedélzetre!

Még be sem fejezte, mikor a csapóajtó nyílásában két ember jelent meg: karjukon hozták a hajósinast. Ebben a pillanatban a hajó erősen féloldalt dőlt, s a meglódult lámpa fénye éppen a fiú arcára hullott. A gyerek fehér volt mint a viasz. Valami furcsa volt rajta... valami szörnyű mosoly... Vérem megdermedt, lélegzetem elakadt, mintha ökölrel az arcomba csaptak volna.

- Gyerünk! Eriggy hátra! Mozgás! - kiáltotta a kapitány. Elhaladtam a matrózok és a fiú előtt... ez nem beszélt, nem mozdult... felkapaszkodtam a lajtorján a fedélzetre.

A hajó most gyorsan bukdácsolt a széles, habostarajú hullámmezőkön, jobbra fordulóban volt, s most láttam, hogy bal kéz felől, a duzzadó kormányvitorla íve alatt még mindig lángol az alkonyati ég. Ez nagyon meglepett, hiszen már éjszaka volt. Tapasztalatlan voltam, s nem tudtam levonni a helyes következtetést - azt, hogy körülhajóztuk észak felé Skótországot, és kint voltunk már a nyílt tengeren, az Orkney- és a Shetland-szigetek között, s kikerültük a Pentland-szoros veszélyes áramlatait. Elég az hozzá, hogy sokáig voltam sötétbe zárva, nem tudtam, mit jelent az ellenszél. Azt gondoltam, hogy már legalábbis feleúton vagyunk, ha ugyan nem messzebb, az Atlanti-óceánon. Csodálkoztam tehát, hogy milyen későn megy le a nap, de tovább nem törődtem vele. Végigfutottam a fedélzeten, a kötelekbe kapaszkodtam, és kis híja volt, hogy a szökő hullámok le nem sodortak a tengerbe. Az egyik matróz mentett meg, aki mindig barátságos volt hozzám.

A kapitányi kajüt mintegy hat lábnyira emelkedett e fedélzet fölé, és a kétárbocos nagyságához képest elég tágas volt. Itt kell hát ezentúl aludnom és felszolgálnom. Berendezése padlóhoz rögzített asztal, pad és két függőágy; egyik a kapitányé, a másikat a két tiszt felváltva használta. Körös-körül, a padlótól a mennyezetig ládák álltak. Ezekben volt a tisztok holmija és a készletek egy része. A többi készlet az alsó raktárhelyiségben volt, ahová a padló közepéről nyíló csapóajtó vezetett. Ebben a kajütben tartották a legjobb ételeket, az italt, továbbá a hajó teljes lőporkészletét. Két rézágú kivételével az összes fegyverek a kajüt hátsó falánál, egy állványon álltak sorjában, csak a kardok nagy része volt máshol elhelyezve.

Kétfelől egy-egy zsaluval ellátott ablakon áramlott be a világosság; volt ezenkívül még egy tetőablak is. Sötétedéstől fogva mindig égett itt a lámpa.

A lámpa akkor is égett, amikor beléptem; nem valami fényesen, de ahhoz elég világos volt, hogy meglássam Mr. Shuant: ott ült az asztalnál, előtte pálinkasüveg és egy cinpohár. Magas termetű, izmos férfi volt, a haja koromfekete. Bárgyú arccal meredt maga elé az asztalra.

Észre se vette, hogy beléptem; azután a kapitány is bejött, mellém állt, a függőágnak támaszkodott, és sötét tekintettel meredt a kormányosra. Shuan erre sem mozdult. Nagyon féltem Hoseasontól, volt is okom rá; de megéreztem, hogy most nem kell félnem tőle. Ezért a fülébe súgtam:

- Mi lelte?

A kapitány csak a fejét rázta, nem tudott, nem is akart gondolkozni; arca igen komor volt.

Nemsokára Riach is bejött hozzánk. Egy pillantást vetett a kapitányra, s ebből olyan tisztán megértettük, mintha szóval mondotta volna: A fiú meghalt! Azután odaállt mellénk, s most hárman álltunk szóltanul egymás mellett, és Shuanra meredtünk. Ő azonban csak ült, és némán, mereven nézte az asztalt.

Egyszerre csak kinyújtotta kezét az üveg után. Riach ebben a szempillantásban előrelépett, s kikapta kezéből az üveget. Nem erőszakoskodott, de a másik meglepetésében azonnal elengedte. Riach elkáromkodta magát, s ezt kiáltotta:

- Éppen elég bajt csinált nekünk ez az üveg! Istenítéletet zúdít a hajóra!

A szél elleni oldalon nyitva volt a tolóajtó: Riach kihajította az üveget a tengerbe.

Shuan erre talpra ugrott. Kábultnak látszott még, de szemében gyilkos indulat lobogott. Embert ölt volna másodszor is ezen az éjszakán, ha a kapitány kettejük közé nem áll.

- Leülni! - ordította Hoseason. - Részeg disznó! Tudja, mit csinált? Megölte az inast!

Shuan, úgy látszik, megértette. Visszaroskadt a székre, és homlokára szorította a kezét.

- Igen - mondta -, piszkos poharat adott nekem a kölyök.

E szavakra a kapitány, Riach és én egymásra néztünk: egy pillanatig mintha fejbe vertek volna. Azután Hoseason az első tiszthez lépett, megfogta vállát, és az ágyhoz vezette. Ráparancsolt, hogy feküdjék le, és aludjék. Rászólt, mint valami nevetetlen gyerekre. A gyilkos kissé nyöszörgött, de engedelmesen lehúzta a csizmáját, és lefeküdt.

- Hohó! - kiáltotta most Riach szörnyű hangon. - Előbb kellett volna közbelépnie! Sokkal előbb! Most már késő!

- Mr. Riach - fordult hozzá most a kapitány. - Meg ne tudják valahogy Dysartban, hogy az éjjel mi történt. A fiú a tengerbe esett... igen, uram, ez történt. Szívesen kiguberálnék öt fontot, ha igaz volna! - Azután az asztalra nézett. - Mi jutott eszébe, hogy kidobta azt a jó üveget? Semmi értelme! Fogd a kulcsot, David, hozz egy másikat! A legalsó ládában talárod. - Odadobta nekem a kulcsot. - Kegyelmednek sem fog ártani egy pohárkával - fordult Riach-hoz. - Csúnya dolog volt!

Leültek, és kettesben elkezdtek nyakalni. A gyilkos, aki mindaddig az ágyon nyöszörgött, most felkönyökölt, és nézett bennünket.

Új szolgálatomban így telt az első éjszaka. A következő nap folyamán már hamarosan eligazodtam új munkakörömben. Felszolgáltam az étkezéseknél. A kapitány meghatározott órákban rendszeresen azzal a tiszttel étkezett, aki éppen nem volt szolgálatban. Reggeltől estig futkostam három gazdám körül; hol az egyiknek, hol a másiknak hoztam pálinkát. Éjszaka a padlón, a kajüt hátsó sarkában, egy pokrócon aludtam, éppen két ajtó között, a kereszt-huzatban. Fekvőhelyem kemény volt, és hideg, s egyébként sem alhattam zavartalanul, mert nem hagytak: minduntalan bejött valaki a fedélzetről, és pálinkát kért. Őrségváltásnál azután kettesben, néha hármasban ültek neki, és puncsot főztek. Nem értem, hogyan győzték mindezt egészséggel - azt sem tudom, én hogyan bírtam.

Más tekintetben a szolgálat nem volt nehéz. Asztalt nem kellett terítenem; az étel zabkása volt, vagy sózott hús. Hetenként kétszer puding került az asztalra. Meglehetősen ügyetlen voltam, bizonytalanul álltam s mozogtam az ingadozó hajón, sőt néha mindenestől el is vágódtam. Riach és a kapitány mégis nagyon türelmesek voltak velem. Nem gondolhattam mást, mint hogy szelíd bánásmódjkkal a hajósinassal való kegyetlenkedésüket akarják levezekelni.

Shuannak pedig teljesen megzavarodott az agya. Lehet, hogy az ital okozta, lehet, hogy a gáztette, vagy talán ez is, az is. Annyi bizonyos, hogy épeszűnek sohasem láttam. Nem tudta megszokni a közelségemet. Egyre meresztette rám a szemét; néha úgy tűnt, hogy retteg tőlem, és nem egyszer visszaborzadt, amikor felszolgálás közben megérintettem a kezét. Kezdetől fogva sejtettem, hogy nem tudja egész világosan, mit cselekedett. Ez a kajütben töltött második napon be is bizonyosodott. Egyedül voltam vele. Folytonosan rám meredt, azután hirtelen felkelt, holtápadt lett, és szorosan mellém állt. Rettenetesen megijedtem. Pedig nem kellett volna félnem tőle.

- Ezelőtt te nem voltál itt?

- Nem, uram - válaszoltam.

- Másik fiú volt itt, ugye? - kérdezte ismét.

Azt feleltem: igen.

- Gondoltam... - mondta, azután visszament az asztalhoz. Leült, és többé egy szót sem szólt. Csak pálinkát kért.

Talán furcsálni fogod, kedves olvasóm: irtóztam tőle, és mégis sajnáltam őt. Házasember volt, felesége Leith-ben élt, volt-e családja vagy sem - már nem emlékszem: remélem, nem voltak gyerekei.

Életem voltaképpen nem volt nagyon nehéz ebben az időben. Ez azonban - mint majd elmondom - nem tartott soká. Jó kosztot tartottak, mint a tisztet, még az ecetes uborkájukból is kaptam, ami pedig a legbecsesebb csemegének számított. Hozzájutottam én mindenhez: ha kívántam volna az italt, reggeltől estig tölthettem volna magamba, mint Mr. Shuan. Társaságom is volt, méghozzá a maga nemében jó társaság. Mr. Riach, aki egyetemet járt, ha nem volt éppen harapós kedvében, úgy beszélt velem, mint a barátjával, és furcsa dolgokat mesélt. Néha tanultam is ebből egyet s mást. A kapitány, bár velem szemben állig begombolkozott, néha mégis felengedett kissé, és mesélt a szép, idegen országokról, ahol megfordult.

Szegény Ransome árnyéka ránehezedett mind a négyünkre. Mr. Shuant viselte meg a legjobban meg engemet. De saját gondjaim is eléggé elfoglaltak. Itt voltam tehát, piszkos munkát végeztem, három ember számára, akiket lenéztem, és akik közül legalábbis az egyiknek, akasztófán lenne a helye. Ez volt a jelen. Hát a jövőm? Mi más várna rám, mint rabszolgamunka négerek között a dohányültetvényeken! Mr. Riach, talán óvatosságból, ezentúl szót sem engedett életem dolgairól; ha a kapitányhoz közeledtem, ellökött, mint egy kutyát, szót sem akart hallani. Teltek, múltak a napok, és bizodalمام egyre csökkent; végül már mindennapi munkámnak is örültem, ezalatt legalább nem kellett gondolkoznom.

9. AZ ARANYÖVES EMBER

Elmúlt több mint egy hét, és most már tisztán láttuk, hogy a *Covenantot* ezen az útján balsze-
rencse üldözi. Voltak napok, amikor valamicskét előre haladt, máskor meg éppenséggel vissza-
hajtotta a szél. Végül is messze, dél felé vetődtünk. A kilencedik napon csak hánykolódtunk a
hullámokon, és reggeltől estig hol ide, hol oda vitt a szél. Előttünk a Harag-foka, kétfelől a
tenger vad, sziklás partja. A tisztek tanácsot tartottak, és elhatároztak valamit, de én nem
értettem világosan, hogy mit. Csak az eredményt láttam: szélnek fordultunk, s most az ellenszél
irányába, délnek vitorláztunk.

A tizedik nap délutánján csökkent a hullámverés. Sűrű, nedves, fehér köd ereszkedett le, úgy,
hogy a hajó egyik végétől nem láttunk a másikig. Egész délután, valahányszor a fedélzetre
mentem, láttam, hogy a legénység meg a tisztek áthajolnak a korláton, és feszülten figyelnek
valamit: mint mondták, a „hullámtöröket” lesik. Nem értettem, mit jelent ez a szó, de meg-
éreztem a levegőben a veszedelmet, és nagy izgatottság fogott el.

Este tíz óra tájt felszolgáltam Mr. Riach-nak és a kapitánynak a vacsorát. Ekkor a hajó nagy
reccsenéssel beleütközött valamibe. Kiáltás támadt. Gazdáim felugráltak.

- Megfeneklettünk! - kiáltotta Riach.

- Nem, uram - válaszolta a kapitány. - Csak egy csónakot gázoltunk el.

Ezzel kirohantak.

A kapitánynak igaza volt. Nekimentünk a ködben egy csónaknak. A csónak közepén ketté
hasadt, és személyzetével együtt elsüllyedt. Egyetlen ember menekült meg. Mint később
megtudtam, ez volt a csónak egyetlen utasa, a farban ült, a kormánynál, a többiek a padon
eveztek. Az összeütközés pillanatában a csónak fara felemelkedett a magasba. Emberünk
kezében nem volt semmi, csak a térdén alul érő darócköpenyege gátolta a mozgásban. Nos, ez
az ember felugrott, és belekapaszkodott a hajó pányvájába. Szerencséje volt, annyi szent, de
ügyessége, ereje sem volt mindennapi, különben nem menekülhetett volna meg a halálos
veszedelemből. Mégis, amikor a kapitány bevezette a kajütjébe, és először kerültem szembe
vele, épp oly nyugodtan nézelődött, akárcsak jómagam.

Alacsonyforma ember volt, de arányos termetű és fürgé, mint a zerge. Kellemes, nyílt arcát
sötétbarnára égette a nap, és számtalan szeplő meg ragya borította. Szeme feltűnően világos,
hetykeség, vakmerőség sugárzott belőle, ami vonzó is volt és egyben félelmetes.

Levetette köpönyegét, két szép ezüstveretű pisztolyát az asztalra tette. Észrevettem, hogy
övén széles kard függ. Modora is előkelő volt, udvariaskodott a kapitánnyal. Mindent egybe-
vetve: olyan ember volt, akit már az első pillantásra is inkább barátomnak kívántam mint
ellenségemnek.

A kapitány is alaposan szemügyre vette; őt azonban jobban érdekelte a ruha, mint az ember.
Annyi bizonyos, hogy amikor az idegen levetette lebernyegét, pompás ruha tűnt elénk: bizony
szemet szűrt egy kereskedelmi hajó kajütjében. Tollas kalappal, vörös mellény, fekete
bársonynadrág, kék kabátján ezüstgombok és szép ezüstcsipke. Drága ruházat, amelyet kissé
megviselt a köd, meg az is, hogy a gazdája benne aludt.

- Nagyon sajnálom, uram, kár a csónakért! - mondta a kapitány.

- A derék emberekért kár, akik a csónakkal elmerültek - felelte erre az idegen. - Inkább őket látnám újra szárazon, mint egy tucat csónakot!

- Barátai voltak? - kérdezte Hoseason.

- Kegyelmednek otthon egyetlen ilyen barátja sincs - hangzott a felelet. - Meghaltak volna értem, mint a kutyám.

- Én pedig azt mondom, uram - felelte erre a kapitány, egyre az idegen arcát fürkészsze -, ember mindig akad, de csónak már nehezebben.

- Ez igaz! - kiáltotta a másik. - Kegyelmed pedig nagyeszű úriember, fején találta a szöveget!

- Jártam Franciaországban, uram - válaszolta erre a kapitány olyan hangon, amiből nyilvánvaló volt, hogy többet gondolt, mint amennyit mondott.

- No, lám - volt a felelet - sok jóképű ember megfordult ott.

- Semmi kétség - szólt a kapitány - és szép ruhában.

- Ohó! - adta vissza a szót az idegen. - Hát innen fúj a szél? - Máris rátette kezét a pisztolyára.

- El ne siesse a dolgot! - mondta erre a kapitány. - Ne csináljon bajt, ha nem muszáj. Francia katonaruhát visel, de skót beszédre jár a nyelve, annyi bizonyos. Manapság sok derék ember jár így: mondhatnám, azok nem is a legrosszabbak!

- Ugye? - mondotta a finomkabátos úr. - Kegyelmed is a tisztességes párthoz tartozik? - Ezen a jakobitákat⁵ értette. A polgárháborúban⁶ ugyanis mindkét párt magának igényli a tisztességes nevet.

- Uram - válaszolta a kapitány -, ízig-vérig hívő protestáns vagyok, és áldom érte az Istent. - A kapitányt most hallottam először vallásról beszélni: később megtudtam, hogy a szárazföldön szorgalmasan járt a templomba. - De higgye el kegyelmed - folytatta - azért megesik a szívem, ha látom, hogy valakin szorul a kapca.

- Igazán? - kérdezte a jakobita. - Nos, hát uram, nyíltan fogok beszélni: azok közé a becsületes emberek közé tartozom, akikkel a negyvenöt-negyvenhatos esztendőkből csúnyán elbántak, és hogy továbbra is nyíltan szóljak... ha én a vöröskabátosok⁷ kezébe kerülök, végem van. Nos, uram, útban voltam Franciaország felé. A közelben egy francia vitorlás várt, hogy felvegyen, elkerült bennünket a ködben; bárcsak inkább kegyelmed került volna el minket! Száz szónak is egy a vége; ha kegyelmed ott tesz partra, ahová igyekeztem, bőkezűen megjutalmazom a fáradságáért.

- Partra tegyem? Franciaországban? - kiáltotta a kapitány. - Nem, uram, ezt nem tehetem! De arról beszélhetünk, hogy visszavigyem oda, ahonnan elindult.

Sajnos, a kapitány most észrevette, hogy a sarokban lapulok. Kikergetett a konyhába, hogy hozzak vacsorát az úrnak. Mondanom sem kell, hogy szaporán térültem, fordultam, és amikor visszatértem, hát látom, hogy az idegen úr lecsatolja arannyal telt övét a derekáról, és néhány guineat dob az asztalra. A kapitány figyelmesen nézte az aranyakat, azután az övet, majd az úriember arcát; láttam rajta, hogy nagyon izgatott.

⁵ A trónkövetelő Stuart uralkodóhoz hívei: nevüket az 1688-ban elűzött angol királyról II. (Stuart) Jakabról kapták.

⁶ A jakobiták 1745-46-os utolsó felkelése, amely döntő vereséget szenvedett.

⁷ Angol gyalogos katonák.

- Ide a felét! - kiáltotta végül. - És kegyelmedé vagyok.

A másik besöpörte a guineákat, visszagyömöszölte övébe, és az övet a derekára csatolta.

- Megmondtam már - felelte -, ebből egy garas sem az enyém. A pénz nemzetségem fejének tulajdona. - E szavaknál kalapjához emelte kezét. - Ostobán végezném küldetésemet - folytatta - ha nem áldoznám fel a pénz egy részét, hogy a többit megmentsem. De aljas kutya lennék, ha túl drágán vásárolnám meg a magam ócska irháját. Harminc arany, ha partra tesz, hatvan, ha a Linnhe Loch-öbölbe visz. Csapjon a tenyerembe, ha tetszik, vagy csináljon, amit akar.

- Hm - dünnyögte Hoseason. - és ha kiszolgáltatom a katonáknak?

- Bolond lenne, ha megtenné - viszonzta a másik. - Értsünk szót, uram. Az én nemzetségem feje⁸, mint Skócia minden tisztességes férfia, száműzött. Birtoka annak az embernek a kezén van, akit „György király”⁹-nak neveznek. Most ennek a hivatalnokai szedik a bért, illetve ők szednék be, ha tudnák. De - s ez Skótország becsületére válik - a földhöz ragadt szegény bérlők nem feledkeznek meg a száműzött nemzetségfőről. És ez a pénz itt nálam épp abból a pénzből származik, amelyre „György király” olyan éhes. Nos, uram, kegyelmed úgy látszik, érti a csíziót. Ha ezt a pénzt a kormány kezére játssza, mennyit kap belőle kegyelmed?

- Édeskeveset, az biztos! - mondta Hoseason. - Mármost akkor, ha az orrukra kötöm - folytatta hűvösen. - De aligha esik majd nehezemre befogni a számat.

- Ohó! - kiáltotta az úr. - Csakhogy én túljárok ám a kegyelmed eszén. Kegyelmed ármánykodik, én meg ravaszodom. Nyúljanak csak hozzám, és hamarosan megtudja mindenki, hogy miféle pénz ez.

- Hát... - válaszolta a kapitány - ha másképp nem megy, ám legyen. Hatvan guinea, ebben maradunk. Itt a kezem!

- Áll az alku! - csapott rá a másik.

Erre a kapitány kiment. Kettesben maradtam a kajütben az idegennel.

Ezekben az években - nem sokkal ezerhétszáznegyvenöt után - sok nemesember tért vissza élete kockáztatásával a száműzetésből; volt aki barátait látogatta; volt, aki némi pénzt akart összeszedni. A skót felföld nemzetségfőről, akiknek elkobozták a birtokait, szélében-hosszában beszéltek, hogy bérlők a falatot is megvonják szájuktól, hogy pénzt juttassanak vezéreiknek, és hogy a nemzetségek a katonasággal is szembeszállnak, hogy összeszedjék a pénzt, amit hatalmas flottánk hajóit kicselezve csempésznek át Franciaországba. Természetesen én is hallottam minderről. És íme, most itt áll előttem egy ember, aki fejével játszik, mindezért, sőt, még más miatt is, mert nemcsak lázadó, nemcsak a béreket csempészi át, hanem Lajos francia király¹⁰ szolgálatába állt. És még ez sem minden: öve tele van aranyakkal! Akárhogyan vélekedtem is felőle, roppantul érdekelt ez az ember.

---

⁸ Az elmaradott Skóciában a XVIII. század közepén még fennállottak a törzsi-nemzetségi szervezetek maradványai.

⁹ II. György angol király (1727-60).

¹⁰ XV. Lajos támogatta a jakobitákat.

- Uraságod tehát jakobita? - kérdeztem én, miközben eléje tettem az ételt.

- Az vagyok - felelte, és enni kezdett. - Te meg a fancsali képedről ítélve, csak whig¹¹ lehetsz.

- Hát csak félig-meddig - válaszoltam, hogy fel ne bosszantsam. Pedig jó whig voltam, hiszen Mr. Campbell nevelt.

- Nem fontos! - mondotta. - Csak azt akarom mondani, félig-meddig úr, hogy ez az üveg kiszáradt. Keserves dolog, hogy hatvan guineat fizetek, és még italt sem kapok.

- Hozom a kulcsot - mondtam, és kiléptem a fedélzetre.

Sűrű köd volt, mint ezekben a napokban mindig, a hullámverés azonban már csaknem elcsendesedett. Szél irányába fordították a kétárbocost, mert nemigen tudták, merre vagyunk; csekélyke szél lengedezett csupán, és az sem kedvezett. Néhány matróz még mindig a hullámtöröket leste. A kapitány a két tiszttel a középfedélzeten állt; összedugták a fejüket. Nyomban átvillant agyamon - magam sem tudom, miért - hogy valami nem jóban törik a fejüket. Óvatosan közeledtem hozzájuk, és már az első szó, amely megütötte a fületem, megerősítette gyanúmat.

Riach felkiáltott, mintha ebben a pillanatban jutott volna az eszébe:

- Hátha kicsalhatnók a kajütből?

- Csak maradjon bent! - válaszolta Hoseason. - Ott szűk a hely, s nem használhatja a kardját.

- Igaz - mondta Riach -, de ott mi sem férközhetünk hozzá.

- Eh, mit! - szólt a kapitány. - Elkezdünk vele beszélgetni, kétoldalt közrefogjuk, aztán leszorítjuk a két karját. Ha ezzel sem érünk semmit, akkor megrohanjuk a két ajtót, és leteperjük, mielőtt kardot ránthatna.

Ennyit hallottam. Megrémültem, fel voltam háborodva. Árulás! Hitszegő, kapzsi, vérszomjas fickókkal vagyok egy hajóba zárva. Első gondolatom az volt, hogy elszaladok. Azután mégiscsak nekibátorodtam.

- Kapitány úr - szóltam előrelépve -, az úr italt kíván, az üveg azonban üres. Kérem a kulcsot.

Riadtan fordultak mindhárman felém.

- Hopp! - kiáltott Riach. - Ilyenformán megkaparintjuk a fegyvereket! - Majd hozzám fordult: - Mondd csak, David, tudod, hol vannak a pisztolyok?

- Hogyne tudná! - vágott közbe Hoseason. - David tudja, David jó fiú. Nézd csak, David fiam. Ez a vad skót veszedelmet hoz a hajóra, nem is szólva arról, hogy ádáz ellensége György királynak! Isten óvja meg a királyt!

Mióta fedélzetre kerültem, sohasem becézett így, David-nak meg Davie-nek... De rájuk hagytam, mintha mindaz, amit hallok, a világ legtermészetesebb dolga lenne.

- Csak az a baj - vette fel a kapitány újra a szót -, hogy valamennyi tűzifegyverünk, a puskák is, a pisztolyok is a kajütben vannak, éppen az orra előtt. Meg a puszkapor is. Nos, ha a tisztek közül valaki most bemegy, és kihozza a fegyvereket, gyanút foghatna. De egy ilyen fiú, mint te, könnyen kihozhat egy lőporos szarut, meg néhány pisztolyt. Észre sem veszi. Úgyesen csináld

---

¹¹ Ebben az időben a pénztökével és kereskedelemmel szorosabb kapcsolatot tartó angol földbirtokosok pártja.

fiam, s meghálálom, amikor a legnagyobb szükséged lesz jó barátira... majd ha a Karolinákra érünk.

Most Riach sűgött valamit a kapitánynak.

- Nagyon helyes! - felelte amaz, majd ismét hozzám fordult: - Ide hallgass, Davie, ennek az embernek az öve színültig van arannyal. Szavamat adom rá, hogy te is belemarkolhatsz.

Azt mondtam, hogy megteszem, amit kíván. Valójában csak hápogtam, olyan izgatott voltam. Erre ide adta a pálinkásláda kulcsát, én pedig lassan visszaballagtam a kajütbe. Mit csináljak? Kutyák, tolvajok! Engem elraboltak, Ransome-ot, a szegény kölyköt agyonverték! És most én a cinkosuk legyek egy újabb gyilkosságban? De mégis elfogott a halálfélelem, mert mit tehetünk ketten, egy gyermek, meg egy szál férfi a hajó egész legénysége ellen? Még ha bátrak lennénk is mint az oroszok...

Még mindig tétováztam, és nem tudtam, mint döntsek, mikor a kajütbe érve megláttam a jakobita urat, amint a lámpafénynél vacsorázott. Ebben a pillanatban végképp határoztam. Nem az én érdemem, nem a magam akarata vitt rá, mintha hajtott volna valami, egyenest az asztalhoz mentem, és kezemet a vállára tettem.

- Akarja, hogy agyonverjék? - kérdeztem.

Felugrott. Kérdőn pillantott rám, tekintete olyan világosan beszélt, mintha szólana.

- Ó! - kiáltottam fel. - Gyilkosok, mind egy szál! Az egész hajó csupa gyilkos! Egy fiút már megöltek, most kegyelmeden a sor!

- Hát így vagyunk! - mondotta. - No, csak próbálják meg! - Aztán furcsán rám nézett. - Mellém állsz?

- Igen! - feleltem. - Kegyelmed mellé állok. Nem vagyok sem tolvaj, sem gyilkos. Segítek kegyelmednek.

- Jól van. Mi a neved?

- David Balfour of Shaws - feleltem, mert eszembe jutott, hogy az ilyen finoman öltözött úr bizonyára szereti a finom embereket; először életemben fűztem nevemhez a birtokunk nevét.

Eszébe sem jutott, hogy kételkedjék szavamban. Skót ember létére megszokta, hogy előkelő nemes urak a legnagyobb nyomorban tengődnek. Miután azonban neki nem volt birtoka, szavaim felpiszkálták benne a gyerekes hiúságot.

- Nevem Stewart - mondotta kiegyenesedve - és Alan Brecknek szólítanak. Beérem ezzel a királyi névvel, nem viselek előnevet, nem biggyesztem hozzá semmiféle trágyadomb nevét.

Így utasított rendre, mintha ez lenne most a legfontosabb dolga. Azután szemügyre vette, micsoda lehetőség van a védekezésre.

A fedélzet fölé emelkedő kajüt nagyon erősen épült, hiszen állnia kellett a hajón átcsapó hullámokat. Öt nyílása közül csupán a tetőablak, és a két ajtó volt olyan széles, hogy átfért rajtuk egy ember. Az ajtókat azonban össze is lehetett tolni; az ajtószárnyak erős tölgyfa-deszkákból készültek, síneken gördültek, és reteszekkel voltak ellátva; szükség szerint nyitva is lehet tartani meg zárva is. Az egyik ajtó már csukva volt, s azt most be is reteszelttem. Most a másikat is össze akartam tolni, de Alan megállított.

- David - mondotta -, én már csak Davidnak foglak szólítani, mert nem tartom eszemben annak a birtoknak a nevét! Ez az ajtó nyitva marad, itt tudok a legjobban védekezni!

- De jobb lenne, ha becsuknók! - mondtam.

- Nema', David - válaszolta. - Gondold meg, arcom csak egy van. Ha az ajtó nyitva marad, és én arccal feléjük fordulok, úgy szembe kapom az ellenség zömét. És én azt szeretném.

Erre leakasztott az állványról egy gyíklesőt, és a kezembe nyomta; a tűzifegyverek mellett itt is akadt néhány kard. Gondosan kiválogatta őket, a fejét csóválta, és végül megjegyezte még: világéletében nem látott ilyen ócska fegyvereket. Azután meghagyta, hogy egy lőporos szaruból, és egy golyózacskóból töltsék meg minden pisztolyt.

- Jó házból való nemesemberhez inkább illik ez a munka, minthogy tányérokat mosogasson, és pálinkát töltsön ezeknek a tetves tengeri medvéknek.

Azután kiállt a szoba közepére, arccal az ajtó felé fordult, kivonta hosszú kardját, és megpróbálta, hogyan tudja idebent forgatni.

- Kardheggyel kell dolgoznom - jegyezte meg fejét csóválva. - Ejnye, be kár! Tehetségemhez csak a felső vágás illik. Most pedig - tette hozzá - töltsd csak tovább a pisztolyokat, és figyelj rám.

Azt feleltem, hogy figyelmesen hallgatom, amit mond. Mellem elszorult, torkom kiszáradt, a lámpa elsötétült szemem előtt. Remegett a szívem, ha arra gondoltam, hogy az a sok ember most mindjárt ránkront. Hallottam, hogyan locsog a tenger a hajó oldalán, és eszembe jutott; mielőtt még kivirrad, kihűlt testemet a vízbe lökik. Mindez zavarosan-kóválygott a fejemben.

- Először is - szólt Alan Breck - mondd meg, hányan vannak?

Számolgattam, de annyira izgatott voltam, hogy kétszer is össze kellett őket számolnom.

- Tizenöten! - mondtam.

Alan füttyentett.

- Ejha! - mondta. - No, de ezen nem változtathatunk. Most ide hallgass. Ezt az ajtót én védem. Vagyis én vívok a főerővel. Ezzel neked semmi dolgod sincs. Aztán vigyázz, ne lövöldözz felém, csak akkor, ha engem letepernek. Inkább tíz ellenség álljon velem szemben, mint egyetlen jó barát, aki a hátamba pufogatja a pisztolyát.

- Mi tagadás, nemigen értek hozzá - mondottam.

- Derék dolog, hogy beismered - kiáltotta Alan Breck. Mélységesen csodálta őszinteségemet. - Kevés úriember merné ezt bevallani.

- De - mondottam - itt is van egy ajtó a kegyelmed háta mögött, s azt is betörhetik.

- Azt be - felelte. - Ez a rész terád tartozik. Előbb töltsd meg a pisztolyokat, mássz fel az ágyra, hogy közelebb légy az ablakhoz. Mihelyt az ajtóhoz nyúlnak, lösz! De ez még nem minden. Egy kis katonai kiképzést is kapsz, David. Mire kell még vigyáznod?

- A tetőablakra - mondottam. - De nincsen elől-hátul szemem, Mr. Stewart. Nem vigyázhatok egyszerre kétfelé. Ha az egyik oldal felé fordulok, háttal kell állnom a másiknak.

- Nagyon helyes - mondta Alan. - De arra való a füled.

- Hát persze! - kiáltottam fel. - Okvetlenül meghallom, ha betörik az üveget.

- Valami csöpp sütnivalód mégis van - jegyezte meg Alan komoran.

10. A KAJÜT OSTROMA

Telt az idő, a fegyvernyugvás vége felé járt. A fedélzeten lévők várták, mikor térek vissza; azután türelmetlenkedni kezdtek. Alig fejezte be Alan mondanivalóját, mikor a kapitány feje megjelent a nyitott ajtóban.

- Állj! - kiáltotta Alan, és mellének szegezte a kardját. A kapitány csakugyan megállt. De szempillája sem rebbent, és nem is hátrált egy tapodtat sem.

- Kivont karddal vár? - mondotta. - Furcsa fizetség a vendéglátásért.

- Nézzem rám! - mondotta Alan. - Királyoktól származom. Király nevét viselem. Címerem a tölgy. Látja ezt a kardot? Több whig fejét vágta le, mint ahány ujja van magának a lábán. Hívja csak ide azokat a tetveseket a háta mögé, azután gyerünk! Kezdjük már a táncot, hadd kóstolja meg mielőbb a kardom acélját!

A kapitány nem válaszolt Alan szavaira. Énrám azonban sötét pillantást vetett.

- David - hasított a hangja. - Ezért még számolunk!

A következő pillanatban odébbállt.

- Most pedig - mondotta Alan - jól vigyázz! Kezdődik a tánc.

Kivont egy tört, bal kezébe vette, arra az esetre, ha kardja alá bújnának. Én pedig, hónom alatt egy csomó pisztollyal, nehéz szívvel felmásztam az ágyra. Ör helyemen kinyitottam az ablakot. A fedélzetnek csak egy részét tekinthettem át, de nekünk az is elegendő volt. A hullámzó tenger lecsillapodott, egyenletes szél duzzasztotta a vitorlákat. A nagy csöndben tisztán hallottam, hogy odakint sutognak. Kis idő múlva valami acél csörrent a fedélzeten, amiből megtudtam, hogy a gyíklesőt osztják ki, és az egyiket elejtették. Ezután ismét csönd lett.

Nem tudom, ezt nevezik-e félelemnek, de a szívem oly sebesen, és oly aprókat vert, mint a madaré. Szemem elfátyolosodott, hiába dörzsöltem el gyorsan a nedvességet, csak ellepte megint. Reméltem-e még valamit? Semmit. Sötét kétségbeesés és valami megfoghatatlan düh töltött el az egész világ ellen; elhatároztam, hogy drágán adom az életemet, amilyen drágán csak lehet. Emlékszem, megpróbáltam imádkozni, de agyamban zakatoltak, száguldtak a gondolatok, úgy, hogy nem jutottak eszembe az imádság szavai. Egyetlen kívánságom az volt, bárcsak már elkezdődne a dolog, hogy mihamarabb túlessek rajta.

Nagyon is hirtelen kezdődött. Lábdobogást, ordítózást hallottam. Alan kurjantott, kardok csattogtak. Valaki felkiáltott: Megsebesült! Vállam fölött hátranéztem. Shuan állt a nyitott ajtóban, pengéje Alan kardját keresztezte.

- Ez ölte meg a fiút! - kiáltottam.

- Az ablakra ügyelj! - szólt vissza Alan. Visszatértem helyemre, de még láttam, hogy kardjával keresztüldöfi a kormányost.

Legfőbb ideje volt, hogy a magam dolgával törődjek, mert alig fordultam vissza az ablakhoz, máris öt ember rohant el alatta. Árbocrudat cipeltek, s felálltak, hogy faltörő kos gyanánt bezúzzák vele az ajtót. Életemben nem lőttem még pisztollyal, és puska sem igen volt a kezemben. Emberre pedig sohasem lőttem. Itt azonban ez volt a jelszó: „Most vagy soha!” Abban a pillanatban, mikor az árbocrudat meglendítették, felkiáltottam: Nesze nektek! és közéjük lőttem.

Golyóm, úgy látszik, talált, mert egy ember felkiáltott, és visszatántorodott egy lépéssel. A többiek zavarodottan megtorpantak. Még mielőtt feleszméltek volna, ismét lőttem, de második golyóm a fejük fölött repült el. A harmadik lövés ugyanúgy célt tévesztett, mint a második, de a banda ledobta az árbocrudat, és megfutamodott.

Körülnéztem megint a kajütben. Tele volt a lövéseim füstjével; zúgott még a fülem a dörrenésektől. Alan ugyanúgy állt mint az előbb, de a kardja markolatig véres volt. Őt magát csak úgy dagasztotta a diadalmas öröm: pompás tartásban állt, s valóban győzhetetlennek látszott. Lába előtt a padlón, kezére támaszkodva térdelt Shuan. Szájából csöpögött a vér, mézsféhér, rettenetes arccal lassan lerogyott a padlóra. Éppen odanéztem, amikor kezek nyúltak be kívülről, megragadták a kormányost, és csizmájánál fogva kivonszolták a kajütből. Azt hiszem, akkor halt meg a kezük között.

- Nesztek! Egy whig megint megkapta a magáét! - kiáltotta harsányan Alan. Azután hátrafordult, és megkérdezett, hogy én hányat intéztem el.

- Egyet súrolt a golyóm - szóltam. - Azt hiszem, a kapitányt.

- Én kettővel végeztem - mondotta ő. - De nem, nem folyt elég vér! Mindjárt itt lesznek megint. Eredj az őrhelyedre, David. Ez csak egy kis étvágygerjesztő volt, hátra van még a feketeleves!

Ellenségeink valahol a közelünkben, a fedélzeten vitatkoztak. Olyan hangosan beszéltek, hogy a hullámverés harsogásában is elkaptam egy-két szót:

- Shuan ügyetlenkedte el - mondta valaki.

És egy másik hang így felelt rá:

- Fogd be a szádat! Hiszen már elpatkolt!

Ezután a hangok ismét mormolásba fűltek. Csakhogy most többnyire egyazon hang beszélt, mintha magyarázna valamit, s egymás után jöttek a kurta válaszok, mint a parancsosztásnál. Ebből arra következtettem, hogy megint ránk támadnak, és ezt meg is mondtam Alannek.

- Hát csak rajta, jöjjenek! - mondta Alan. - Mert ma addig egyikünk se hajtja álomra a fejét, míg el nem vesszük a kedvüket a mulatságtól. De figyelmeztetek, ennek most már fele se lesz tréfa!

Közben megtöltöttem újra a pisztolyaimat; nem volt más tennivalóm, csak hallgatóztam, és vártam. Amíg folyt a harc, nem értem rá elmélkedni, vajon félek-e? De most, hogy minden elcsendesült, egyébre se gondolhattam. Az éles hangok, a hideg acél rémképe. Ekkor hirtelen halk léptek nesze ütötte meg a fülemet. Matrózok ruhája súrlódott a kajüt falához. Tudtam, hogy helyezkednek el a sötétben. Legszívesebben hangosan felsikoltottam volna.

Mindez azonban a kajütnek azon az oldalán történt, ahol Alan állt. Már-már azt hittem, nekem nem is lesz részem a küzdelemben. Ekkor azonban meghallottam, hogy valaki leereszkedik fejem fölött a tetőre.

Sípszó hangzott - ez volt a jel. Egész csapat ember zúdult az ajtónak: kezükben gyíkleső. S ebben a pillanatban ezernyi darabkára tört a mennyezet üveges teteje. A nyíláson át beugrott valaki. Még talpra sem állt, máris hátának szegeztem pisztolyomat. Majdnem keresztüllőttem. De amint megérintettem - eleven ember volt - úgy felkavarodott bennem minden, hogy nem bírtam meghúzni a ravaszt, mintha megbénultam volna.

Az ember ugrás közben elejtette gyíklesőjét; amikor hátában érezte pisztolyom csövét, megfordult, szörnyűt káromkodott, és megmarkolt engem. Erre visszatért a bátorságom, de az is lehetséges, hogy csak rettenetesen megrémültem. Elég az hozzá, felsikoltottam, elsütöttem a fegyvert, és belé lőttem. Iszonyú, csúf nyögéssel a földre roskadt. E pillanatban a felső ablakon egy másik matróz ereszkedett le, s fejbe rúgott a kalimpáló lábával. Másik pisztolyt ragadtam, és a combjába lőttem. A matróz átcúsúzott a nyíláson, rázuhant a társa holttestére, ott heverték egy rakáson. Elhibáznom lehetetlenség volt; célozni nem volt idő; csak a megfelelő irányba fordítottam a pisztoly csövét, és lőttem.

Talán még sokáig bámultam volna rájuk, ha fel nem riaszt Alan kiáltása, mintha segítséget kérne. Erre feleszméltem.

Alan sokáig tartotta a bejáratot. Többekkel vívott egyszerre. Eközben az egyik matróznak sikerült kijátszania az éberségét, beosont a kajútbe, és elkapta Alan derekát. Alan bal kezével belédöfte a tört, de a fickó úgy csüngött rajta, mint egy pióca. Már egy másik is előugrott, és éppen felemelte kését. Az ajtóban egész csapat fej jelent meg.

„Elvesztünk!” - gondoltam magamban. Megragadtam gyíklesőmet, és oldalról vettem magam a benyomulók felé.

Segíteni már nem volt időm. Az Alanon csüngő alak végül lerogyott, ő maga hátrapattant, hogy kellő tért nyerjen. Azután mint a bika, bömbölve a többiekre vetette magát. A csapat szétvált előtte, mint a víz. Megfordultak, elrohantak, egymás hegyen-hátán menekültek. Alan kardja ezüstös fényben villogott, kaszabolta a menekülőket, és minden villanás nyomán egy-egy sebesült ordított fel kínjában. Én még mindig azt hittem, hogy elvesztünk, midőn - íme! - már kint is voltak valamennyien, és Alan a fedélzeten kergette őket, mint kutya a birkanyáját.

De amilyen gyorsan kirohant, olyan gyorsan vissza is tért. Bátor volt, de óvatos. Odakint a matrózok még mindig ordítottak, futottak a fedélzeten, mintha Alan még mindig a sarkukban lenne. Végre hallottuk, hogy hanyatt-homlok rohannak le az elülső fedélzetre, és bevágják maguk mögött a csapóajtót.

A kajüt olyan volt, mint a vágóhíd.

Három halott hevert benne, a negyedik a küszöbön haldoklott.

Alan meg én sértetlenek voltunk: győztünk!

Tárt karokkal sietett felém.

- Keblemre, fiam! - kiáltotta. Megölelt, és mindkét arcomra cuppanós csókot nyomott. - David! Úgy szeretlek, mint a testvéremet! - Azután szinte önkívületben kiáltotta: - Ugye öcsém, jól verekszem?

Az elesett ellenséghez fordult, mind a négyet keresztüldöfte a kardjával. Tiszta munkát végzett. A holtakat kidobálta az ajtón. S míg ezeket cselekedte, közben egyre dudorászott, énekelt, füttyülgetett, mintha valami nóta dallamait keresné. Valójában ő maga akart egy dalt költeni. Kivörösödött az arca, a szeme derűsen ragyogott, akár egy ötesztendő gyereké, aki új játékot kap ajándékba. Azután karddal a kezében felült az asztalra. Addig csiszolgatta, míg egyre tisztábban bontakozott ki a dallam - s végül zengő, érces hangján felcsendült egy kelta¹² ének.

---

¹² Skócia őslakóinak nyelve.

A dalt lefordítottam. Ügyetlen vagyok, nem értek a verseléshez - de legalább megszólaltatom tiszta angol nyelven ezt az éneket. Alan később is gyakran énekelte. Dala népszerű lett, úgyhogy gyakran hallottam, és a szövegét is többször elmagyaráztattam magamnak.

*Alan kardjáról szól a dal:
kovácpöröly kemény
vasát tűzben kovácsolá
s ma peng Alan kezén.*

*Sok villogó szem leste őt,
kémlelte, bajt akart,
sok ártó kéz csapott le rá
s magában állt a kard.*

*Rőt vad loholt az ormon át,
sok vad - a domb meg egy:
eltűntek mind a rőt vadak,
de megmaradt a hegy.*

*Hangás halmokról jöjjetek
s a tengerről tova,
gyors szárnyú, jó szemű sasok:
itt vár a lakoma!*

Ez a dal, amelynek szövegét és dallamát Alan győzelmünk órájában költötte, velem szemben éppenséggel nem igazságos, mert utóvégre én is mellette álltam a küzdelemben. Mr. Shuan és még öt ember esett el vagy vált harcképtelenné, de az öt közül kettőt az én kezem ejtett el! Azt a kettőt, aki a tetőablakon hatolt be. Ezenkívül négyen megsebesültek, és ezek közül is az egyik - nem is a legcsekélyebb - tőlem kapta a sebet. Egyszóval, mindent egybevetve, az öldöklésből és a sebek osztogatásából én is kivettem a részemet, és megérdemeltem volna, hogy Alan nekem is helyt adjon a versében. De hát (mint ahogyan egyszer egy igen bölcs embertől hallottam) a költőnek nyilván első a rím... A rendes, köznapi beszédben Alan valóban igazságosabb volt hozzám.

Ekkor azonban én még nem is gondoltam, hogy igazságtalanság ért. Már csak azért sem, mert egy szót sem értettem gael nyelven. Egy székhez botorkáltam; megviselt a feszült várakozás, a harc, az izgalom és az erőfeszítés, kiváltképpen a mélységes borzadás, hogy az öldöklésben énnekem is részem volt. Nyomasztó érzés szorongatta a mellemet, alig tudtam lélegezni. Lidércnyomásként nehezedett rám a gondolat, hogy két embert lelőttem. Magam sem tudtam jóformán, hogy mi van velem, sírva fakadtam, zokogtam, mint egy gyermek.

Alan a vállamra csapott; azt mondta, bátor fickó vagyok, és nincs semmi baj, csak ki kell aludnom magam.

- Átveszem az első őrséget - szólt. - Pompásan kitarottál mellettem mindvégig, David. Nem szeretnék elveszíteni. Egész Appinért sem! De még Breadalbane-ért sem!

Ágyat vetett nekem a padlón; ő maga pedig, kezében pisztollyal, térdén a kardjával éberem őrködött. A kapitány faliórája mutatta az időt: három óra hosszat tartott az őrség. Azután Alan felébresztett, és most három óra hosszat én őrködtem. Mielőtt időm letelt volna, megvirradt.

Szép csendes reggel volt, a tenger szelíden hullámzott, csöndesen himbálózott a hajó, s ettől a kajüt padlóján kis patakokban végigcsurgott a vér. A tetőn nehéz esőcseppek kopogtak. Őrségem ideje alatt nem történt semmi nevezetes, csak a kormány csapódott hol erre, hol arra, és ebből vettem észre, hogy már a kormányrúd mellé sem maradt emberük. Később csakugyan megtudtam, hogy sok volt a sebesült és a halott; a megmaradottak pedig olyan elkeseredettek és dühösek voltak, hogy a kapitánynak meg Mr. Riachnak felváltva kellett örködniök, akárcsak Alannak meg nekem, különben a hajó partnak futott volna, abból pedig nem származott volna semmi jó. Még szerencse, hogy olyan csendes volt az éjszaka, s hogy az esővel elült a szél. Sirályok rikácsoltak, vijjogva halásztak, csapongtak a hajó körül; ebből arra következtettem, hogy ugyancsak közel kerültünk a parthoz, vagy talán a Hebridák valamelyik szigetéhez, s amikor végül kitekinthettem a kajüt ablakán, jobb kéz felől a Syke-sziget hatalmas szikláiit pillantottam meg s kissé távolabb, far felől a furcsa formájú Rum-szigetet.

11. A KAPITÁNY MEGADJA MAGÁT

Reggel hat óra tájt Alannel reggelihez ültünk. A padlót üvegszilánkok és undorító vértócsák borították. Mindez teljesen elvette az étvágyamat. Egyébként kellemes, sőt igen vidám hangulatban voltunk. Hiszen a tiszteket kiszorítottuk a saját kajütjükből, és a hajó egész italkészlete rendelkezésünkre állt; miénk volt a bor és a pálinka, s emellett az eleségkészlet legfinomabb része, nevezetesen az ecetes uborka és a jobbfajta kétszersült. Ez már magában véve is elegendő volt, hogy jókedvre derítsen bennünket. De a legjobb az volt, hogy - Mr. Shuan halálával - Skócia két legszomjasabb embere most a hajó tatjában ül bezárkózva, és arra van kárhóztatva, amit legkevésbé szeret: vizet iszik.

- Nyugodt lehetsz - mondta Alan - nemsokára jelentkeznek. A harctól elmehet az ember kedve, de az italtól - soha!

Nagyon jól megvoltunk egymással, Alan igen kedvesen társalgott velem. Vett egy kést az asztalról, és levágott kabátujjáról egy ezüst gombot.

- Apám hagyta rám ezeket a gombokat - mondotta - Duncan Stewart. Egyet most neked ajándékozok a ma éjszakai munka emlékére. Bárhová vetődöl, mutasd fel ezt a gombot, s Alan Breck barátai melléd állnak.

Úgy beszélt, mintha maga Nagy Károly volna, és seregekkel rendelkezne. Szívemből csodáltam vitézségéért, de mindig attól féltem, hogy elmosolyodom ezen a hiúságon. Mondom, féltem, mert, ha meg nem őrzöm komolyságot, ki tudja, hogy abból micsoda összetűzés támadt volna!

Reggelink végeztével Alan addig kotorászott a kapitány ládájában, míg egy ruhakefét talált. Levetette kabátját, gondosan mustrálgatta, aztán kikefélte belőle a foltokat. Eddig azt hittem, hogy csak az asszonyok végzik ilyen aprólékossággal ezt a tisztogatást. Miután Alannek más ruhája nem volt, s azonfelül állandóan hangoztatta, hogy az a kabát egy király kabátja, illeti is királyi módon gondját viselni.

Amikor aztán láttam, hogy milyen gondosan kiszedi a levágott gomb helyéről a cérnaszálakat, többre becsültem az ajándékát.

Még mindig a ruhakefélnél tartott, mikor Mr. Riach a fedélzet felől átkiáltott hozzánk: kért, hogy tárgyaljunk. Erre én kimásztam a tetőablakon, és leültem a párkányra. Pisztollyal a kezemben, helykén néztem rá, noha titkon féltem az ablakkeretben maradt üvegszilánkoktól.

Visszakiáltottam hát: halljuk, adja elő a mondókáját. Odajött a kajüt széléhez, felállt egy kötélcsomóra, úgy hogy az álla egy magasságban volt a tetővel.

Egy ideig szótlánul méregettük egymást. Mr. Riach aligha küzdött az első sorban; egyetlen sérüléssel megúsza: csak az arcán volt egy zúzódás. Mégis leverte volt, és nagyon fáradt. Egész éjszaka talpon volt, őrt állt, és ápolta a sebesülteket.

- Csúnya ügy! - szólt végre, fejét csóválva.

- Nem mi kezdtük - feleltem.

Ismét ő szólalt meg:

- A kapitány szeretne beszélni a barátoddal. Talán az ablakon át beszélhetnének.

- Honnan tudjuk, nem forgat-e megint valami gázságot a fejében?

- Dehogyan forgat - válaszolta Mr. Riach. - És hogy az igazat megvalljam, ha akarná is a kapitány, az embereket már nem lehet belevinni.

- Hát így állunk? - mondtam.

- Többet mondok - felelte. - Nemcsak az embereket! Engem sem! Félek, Davie. - Rám mosolygott. - Nem - tette hozzá végül. - Szabadulni akarunk tőle, érted?

Alannel megtanácskoztuk a dolgot; beleegyeztünk a tárgyalásba. A feltételekre mindkét részről becsületszavunkat adtuk. De Riach nemcsak ebben az ügyben jött. Pálinkát kért. Olyan buzgón kérte, és olyan ékesszólóan emlékeztetett eddigi barátságunkra, hogy végül is egy kis kannában vagy félmészely pálinkát adtam neki. Nyomban hörpintett belőle, s a maradékot vitte magával a fedélzetre: gondolom, megosztotta felettesével.

Nem sokkal azután, megállapodás szerint a kapitány megjelent az egyik ablaknál. Kint állt az esőben, fél karja felkötve, arca sápadt és komoly volt, és úgy megöregedett, hogy a szívembe nyilallt a gondolat: én lőttem rá!

Alan nyomban pisztolyt szegezett a kapitány homlokának.

- Tegye le azt az izét - mondotta a kapitány. - Hát nem adtam a szavamot? Vagy szándékosan meg akar sérteni?

- Kapitány úr - vágott vissza Alan -, kegyelmed szava olyan mint a homok. Nem lehet építeni rá. Múlt éjjel alkudozott velem, mint egy piaci kofa. Azután a szavát adta, kezét is adott rá. Tudja, mi lett a vége. Megette az ördög a szavát!

- Jó, jó, - mondta a kapitány - káromkodással nem sokra megyünk. - A káromkodás valóban nem tartozott a kapitány gyöngéi közé. - De most egyebet kell megbeszelnünk. Kegyelmed csúnya mészárlást végzett a hajómon. Annyi emberem sem maradt, hogy a szolgálatot ellássák. Kegyelmed megmártotta a kardját az első tisztem beleiben, úgy, hogy szó nélkül elpatkolt. Pedig önélkül nemigen boldogulok. Nincs más hátra, uram, vissza kell vitorláznom Glasgow-ba, hogy új embereket toborozzak. Ott pedig, könyörgöm, olyanokkal kerül össze, akik másképpen beszélnek kegyelmeddel.

- Úgy? - mondta Alan. - Nos, majd nekem is lesz velük egy kis beszédem. Csak akad valaki, aki tud a városban angolul? No nem? Szép kis történetet mesélhetnék. Tizenöt viharezett tengerész kettő ellen, akik közül az egyik még gyerekember! Csúfságos história ez, barátom!

Hoseason elvörösödött.

- Nem - folytatta Alan. - Ebből nem kérek. Kitesz a partra, ahogyan megbeszéltük.

- Hm - mondta Hoseason. - Csakhogy az én első tisztem meghalt. Kegyelmed tudja a legjobban, hogy hogyan. Senki más nem ismeri itt közülünk a partvidéket, ahol a hajózás ráadásul még igen veszélyes is.

- Választhat - mondta Alan. - Kitesz a partra Appin vagy Morven vagy Arisaig vagy Morar területén, egyszóval, ahol akarja, de nem messzebb mint harminc mérföldnyire a szülőföldemtől. De semmi esetre sem a Campbellek földjén! A céltábla jó nagy, ha még ezt is elhibázza, akkor tengerésznek sem különb, mint amilyen hitvány harcosnak. Az én szegény földijeim bezzeg szigetről szigetre járnak, csöpp ladikjukon, jó időben, rossz időben egyaránt, bizony még éjnek idején is, ha úgy hozza a szükség.

- A hajó nem ladik. Ennek mély a merülése.

- Jó, hát gyerünk, Glasgowba, ha kedve tartja! - mondta Alan. - Kegyelmed húzza majd a rövidebbet! Lesz ott mulatság!

- Nem vagyok mulató kedvemben - mondta a kapitány. - De hát mindez pénzbe kerül, uram.

- Uram, én nem vagyok szélkakas - szólt Alan. - Amit mondtam, állom is. Harminc arany, ha partra tesz... hatvan, ha Linnhe Lochban tesz partra!

- De nézze csak, hol járunk! Alig néhány órányira Ardnamurchantól - erősködött Hoseason. - Adjon hatvanat, és kiteszem ott.

- Ki, ugye? - kiáltotta Alan. - Én meg koptassam térdig kegyelmed miatt a csizmámat? Egyenest a vöröskabátosok karjaiba rohanjak? Nem, uram... Hatvan guineat akar? Jól van, szolgálja meg! Tegyen partra ott, ahol én otthon vagyok!

- A hajót kockáztatom ezzel, uram - válaszolta a kapitány - s a hajóval együtt mindnyájunk életét.

- Ahogy tetszik! - szólt Alan.

- El tud-e egyáltalán kalauzolni? - kérdezte Hoseason, homlokát ráncolva.

- Magam sem tudom - mondotta Alan. - Jobban értek a fegyverforgatáshoz, mint a hajózáshoz... ezt eléggé kitapasztalhatta... De már gyakran tetek partra engem ezen a tájon, fel is vettek innen egynéhányszor. Nagyjából ismerem a vidéket.

A kapitány csak a fejét csóválta.

- Ha nem vesztettem volna annyi pénzt ezen a szerencsétlen úton - mondotta -, szívesebben látnám kegyelmedet kötélben lógni, semhogy a hajómat kockáztassam. Ám legyen kívánsága szerint. Mihelyt egy kis oldalszelet kapok, felhasználom. Pedig már jön valami szél, érzem, és aligha tévedek. De itt más a bökkenő. Hátha királyi hajóval találkozunk, és hibámon kívül megállít: márpedig ezen a parton sűrűn járnak cirkálók. Kegyelmed jól tudja, kit keresnek. Nos, uram, ha ez csakugyan bekövetkezik, bottal üthetem a pénz nyomát.

- Kapitány úr - mondotta Alan - ha lobogót lát, a kegyelmed dolga, hogy elfusson... Egyébként hallom, hogy a tatban szűkében vannak a pálinkának. Cserét ajánlok: egy üveg pálinka két vödör vízért!

Ez volt hát a megállapodás utolsó pontja. Mindkét fél becsülettel betartotta. Alan meg én végre felmoshattuk a kajütöt, eltakarítottuk az öldöklés véres emlékeit. Ezalatt Mr. Hoseason és Mr. Riach is élvezték a maguk módján az életet: nyakalták a pálinkát!

12. A VÖRÖS RÓKA TÖRTÉNETE

Nem is végeztünk még a kajüt tisztogatásával, midőn északkelet felől enyhe szellő támadt. Az esőfelhők eltűntek, és kibukkant a nap.

Most pedig elmondom, mi volt a helyzet. (Az olvasó jól teszi, ha közben a térképet nézi.) Azon a ködös napon, amikor kettészeltük Alan csónakját, hajónk épp a Kis Minch-szoroson haladt át. A harc utáni hajnalon a szélcsendben alighanem Canna-szigetről keletre álltunk vagy Canna és a Külső Hebridák Eriska nevű szigete között. Innen a Linnhe-öböl felé a Mull-szoroson át vezet az út. A kapitánynak azonban nem volt térképe. Azonkívül féltette is a hajót, és nem mert vele túl messzire elkalandozni a szigetvilágban. Minthogy a szél kedvezett, inkább nyugatra tartott: Tíree megkerülésével akart a Mull-sziget déli partjára kijutni.

A szellő egész napon át ugyanabból az irányból fúj; nem gyengült, inkább erősödött. Estefelé a Külső Hebridák felől hullámozás indult. Irányunk - a belső szigetek körül - délnyugat volt, úgyhogy a hullámokat oldalba kaptuk, és rettenetesen hanykolódtunk. Az éjszaka beálltával azonban megkerültük a Tíree-sziget csúcsát, mire jobban kelet felé fordultunk, úgy, hogy a hullámok most éppen farfelől értek.

A nap első fele nagyon kellemesen telt el, míg a hullámozás meg nem kezdődött. Ragyogó napfényben vitorláztunk: sok-sok kis sziklás sziget vett körül bennünket mindenfelől. Alan meg én a kajütben ültünk. Minthogy a szél éppen farfelől jött, mindkét oldalon kinyitottuk az ajtókat. Pipázgattunk Hoseason kitűnő dohányából. Ekkor beszéltük el egymásnak életünk történetét, ami már csak azért is fontos volt a számomra, mert így tudtam meg egyet s más Skócia vad Felföldjéről, amelynek partján rövidesen kikötünk. Abban az időben, nem sokkal a nagy felkelés után¹³, jó volt, ha tudta az ember, mihez tartsa magát, mikor a fenyéren bujdosik.

Én kezdtem a sort: elmondtam Alannek balsorsom egész történetét. Nagyon figyelmesen hallgatott. Csak amikor jó barátom Campbell tiszteletes nevét említettem, akkor pattant fel, és kiáltotta: gyűlöl mindenkit, aki ezt a nevet viseli.

- Miért? - kérdeztem. - Olyan ember az, akinek büszkén szoríthatod meg a kezét.

- Egy Campbellnek? Soha! Egy Campbell nem számíthat tölem másra, legfeljebb egy ólomgolyóra a bordái közé! Lepuffantanék mindenkit, mint egy fajdkakast, aki ezt a nevet viseli! Halálos ágyamról is felkelnék, térden csúsznék az ablakhoz, ha az utcán egy Campbellt lelőhetnék!

- Alan, az ég szerelmére! - kiáltottam. - Miért haragszol ennyire a Campbellekre?

- Jól tudod, hogy appini Stewart vagyok - mondotta. - A Campbellek pedig régóta üldözik, leöldösik azokat, akik velem egy nevet viselnek. Igen! És földünkben is kiforgattak! Sohasem karddal, mindig áruházzal! - ordította, öklével verdesve az asztalt. Én azonban nem sokat adtam erre, mert tudtam, hogy mindig az beszél így, aki alul maradt. - De ez még nem minden - folytatta. - Mindent így csináltak! Hazug a szavuk, hazugok az okmányaik, csupa kalmárfifika! A látszat szerint mindig a jog szerint járnak el, s ez az, ami az embert még jobban felháborítja.

- Te, aki olyan pazarlóan bánysz a gombjaiddal - mondottam - kötve hiszem, hogy sokat értenél az üzleti dolgokhoz.

---

¹³ Az 1745-46-os jakobita lázadás.

- Ó! - felelte, s újra elmosolyodott. - Pazarló természetem is attól a férfitől örököltem, akitől a gombjaimat: szegény apámtól. Duncan Stewarttól. Isten nyugosztalja! Ő volt nemzetségünkben a legszebb férfi, és a legjobb vívó egész Skóciában. Ez pedig ugyanaz, mintha azt mondanám, hogy az egész világon. Én csak azt tudom, hiszen engem is ő tanított a kardforgatásra. Amikor először toboroztak a Fekete Gárdába¹⁴. Ő is benne volt, és mint a többi nemesi közlegényt, őt is a csatlósa kísérte; az vitte utána a puskát a masírozásnál. Mondják, hogy a király egyszer látni akarta, vajon milyen kardforgatók a skótok. Három mással egyetemben atyámat választották ki, és London városába küldték, hadd lássa a király, mit tudnak a legjobbak, így hát bevitték őket a palotába, és egyvégben két teljes óra hosszat mutatták be György király meg Karolina királyné¹⁵, meg azelőtt a hóhér Cumberland előtt a kardforgatás mesterségét; mások is voltak ott, de azokra már nem emlékszem. Mikor azután, kifogyott belőlük a szusz, a király, még az a gálád bitorló is, szépen szólt hozzájuk, és mindegyiküknek három aranyat nyomott a markába. No, amikor kimentek a palotából, a kapus háza előtt kellett elsétálniuk. Atyámnak ekkor eszébe jutott, talán bizony ő az első nemesi közlegény a skótok közül, aki ezen a kapun kiment. Gondolta, illendő lenne megmutatni ennek a szegény kapusnak, hogy ők kicsodák. Úri szokása szerint markába nyomta neki a király három aranyát, s így tett a másik három is, aki mögötte jött. Kint álltak az utcán, és annyi fáradozás után egy garasuk sem maradt. Némelyek szerint nem is az apám haladt legelől, hanem más, és az kente meg elsőbb a király kapusának a tenyerét; mások meg egészen másvalakire fogják; de a színigazság az, hogy Duncan Stewart kezdte. Ezért én akár karddal, akár pisztollyal helytálok. Ilyen ember volt az én apám, isten nyugosztalja.

- Gondolom, nem olyan ember volt, aki vagyont hagyott volna uraságodra - mondtam.

- Az már szent igaz! - válaszolta Alan. - Csak a nadrágomat hagyta rám, hogy ne járjak mezelenül, egyebet alig. Így történt, hogy katonának álltam a király hadseregébe; sőtét folt ez bizony a becsületemben. És mégis nagy baj lenne, ha a vörös kabátosok kezébe esnék.

- Micsoda? - kiáltottam. - Te az angol hadseregben szolgáltál?

- Én igen - felelte Alan. - De Preston Pansnál¹⁶ átszöktem az igaz oldalra. És ez némiképp megvigasztal.

Bajosan érthettem egyet vele, mert megbocsáthatatlan bűnnek tartottam, ha valaki nyílt csatában megszökik. De fiatal korom ellenére is volt annyi eszem, hogy magamban tartottam bölcs véleményemet. Csak ennyit mondtam:

- Uramisten! Ezért halál jár!

- Úgy bizony! - felelte. - Rövid ítélet, és hosszú kötél vár Alanre, ha elfogják. De hát utóvégre itt a zsebemben Frankhon királyától kapott tiszti kinevezésem, ez talán megvéd a legrosszabbtól.

- Kötve hiszem - mondtam.

- Magam is - jegyezte meg Alan hűvösen.

- Az isten szerelmére, ember! - kiáltottam fel. - Elítélt lázadó vagy, szökött katona, a francia király tisztje, mi a csodának jössz vissza az országba? Te kihívod magad ellen a végzetet!

---

¹⁴ Skótokból álló királyi gyalogezred; 1735-ben alakult.

¹⁵ II. György felesége.

¹⁶ A skót jakobiták 1745 szeptemberében itt győzelmet arattak az angolok felett.

- Lári-fári! - mondotta Alan. - Negyvenhat óta minden esztendőben jártam itt.

- És mi hajt ide, barátom? - kiáltottam.

- Nem tudok elszakadni barátaimtól, hazámtól - válaszolta. - Frankhon szép ország. De vágyakozom a fenyér meg a szarvasok után. No meg van énnekem itt egy és más dolgom is. Közben összeszedek néhány fiatalembert, aki a francia király szolgálatába áll újoncnak... Szóval, értsed, ez is valamicske pénzt jelent. Legfőbb dolgom azonban nemzetségem fejének, Ardshielnek az ügye.

- Azt hittem, Appin a neve - mondtam.

- Az hát! A nemzetség kapitánya azonban Ardshiel - mondotta Alan, de ezzel sem lettem okosabb. - Látod, David, ez az ember világéletében nagy úr volt, királyok véréből eredt, király nevét viseli, és most egy francia városkában visszavonult emberként tesped szegény. Ő, akinek valaha egyetlen füttyentésére négyszáz harcos állt fegyverbe, most - saját szememmel láttam - vajjat vesz a piacon, és hazaviszi, káposztalevélen. Ez nemcsak hogy fáj, de gyalázat is miránk, akik az ő véréből és az ő nemzetségéből valók vagyunk. És ott vannak a gyerekek is, Appin gyermekei: a reménysége. Messze, idegen országban tanulják a betűvetést, meg a kardforgatást. Ide hallgass! Appin bérlői kénytelenek bért fizetni György királynak. De szívükkel a kapitányukon csüngenek, hűségük olyan mint az arany. A szeretet, egy kis nyomás, és hát némi fenyegetés is ráveszi a szegény népet, hogy Ardshiel számára másodszor is összekotorja a bérösszeget. Igen, David, én az ő küldötte vagyok, én viszem el neki a pénzt. - A derekán levő övre csapott; megcsörrent benne az arany.

- Kétszer fizetnek? - kiáltottam fel csodálkozva.

- Igen, bizony, kétszer - válaszolta. - A kapitánynak mást meséltem, de ez az igazság! És csodálatos, milyen kevéssé kell rászorítani őket. Ez azonban kedves rokonom érdeme. Glensi Jamesé, vagyis James Stewarté, aki Ardshiel féltestvére. Ő szedi be a pénzt, és ő intézi a birtok ügyeit is.

Ekkor hallottam először James Stewart nevét, mely később országszerte híressé lön, amikor viselőjét felakasztották. E pillanatban nemigen vettem ügyet rá, mert gondolataim a Skót-Felföld szegény népének nagylelkű magatartása körül forogtak.

- Mily nagylelkű, nemes cselekedet! - kiáltottam. - Én whig vagyok vagy olyasféle, és mégis azt mondom: ez aztán nagylelkű, nemes cselekedet volt!

- Igen - felelte Alan. - Te whig vagy, de nemesember, és ezen fordul meg minden. Ha te az átkozott Campbellek közül lennél, fogadat csikorgatnád erre a történetre. Akár csak a Vörös Róka...

E névnél Alan összeharapta a száját, és elhallgatott. Láttam én már sok dühös ábrázatot, de olyan szörnyűt, mint amilyen az övé volt, amikor a Vörös Rókát emlegette - még soha.

- Hát az kicsoda? - kérdeztem ijedten, és mégis kíváncsian.

- Hogy kicsoda? - kiáltotta a barátom. - Jól van, elmondom, Mikor a nemzetségek serege Cullodennél¹⁷ vereséget szenvedett, az igaz ügy elbukott. A lovak akkor csülökig gázoltak a skótok nemes vérében, és Ardshielnek menekülnie kellett; futott, mint az üzött vad, át a hegyeken - vele a felesége meg a gyermekei. Hidd el, nem volt könnyű dolog hajóra juttatni őket. Még a fenyéren lappangott, s a gaz angolok máris kinyújtották kezüket a javai után; ha már

---

¹⁷ 1746 áprilisában itt szenvedtek döntő vereséget a skót felkelők.

életéhez nem férközhettek, legalább a birtokait rabolták el, megfosztották hatalmától, megfosztották földjeitől. Nemzetségének férfitagjaitól elszedték a fegyvereket - pedig ez a nemzetség tizenhárom évszázadon át fegyvert viselt. De még a ruhát is lehúzták róluk: tudod-e, hogy most bűnnek számít, ha valaki kockás „plaidet”¹⁸ visel? Már azért is börtönbe vethetik az embert, ha skót szoknyát hord. Egy valamit azonban nem ölhetnek ki belőlük: a nemzetség szeretetét, hűségét a kapitányhoz. Íme a bizonyság: ezek az aranyak! És akkor jön egy Campbell, az a vörös hajú Colin of Glenure...

- Ó hát a „Vörös Róka”? - kérdeztem.

- Igen, ő! Csak nem vadászol te is az irhájára? - kiáltotta Alan hevesen. - Igen, ő! Eljön ez az ember, és meghatalmazást szerez György királytól, amelynek értelmében ő lett az Appin-birtokok úgynevezett királyi intézője. Eleinte nem sok vizet zavart, kedélyesen komázott Sheamus-szal, vagyis Glensi James-szel, a nemzetséggfőm intézőjével. Később aztán nesztét vette annak, amit az imént elmondtam: Appin szegény parasztjai meg a törzsbirtokosok, meg a zsellérek még az ingüket is levetik, hogy másodszor is előteremtsék a járadékot, amit azután tengerentúlra küldenek Ardshielnek, és a szegény gyermekeknek. Hogyan is mondtad az imént, amikor erről beszéltem?

- Azt mondtam, nagylelkű, nemes cselekedet volt - feleltem.

- Igen, közönséges whig létedre ezt mondtad - kiáltotta Alan. - De amikor Colin Roy meghallotta ezt, felforrt ereiben a fekete Campbell-vér. Fogvicsorítva ült a borozók között. Micsoda? Falat kenyérhez jusson egy Stewart és ő, ő ne tudja kivenni a szájából?! Hej, te „Vörös Róka”, kerülj csak egyszer a puskám csöve elé: Isten legyen akkor neked irgalmas!

Alan elhallgatott: le kellett nyelnie a mérgét.

- Igen, David és mit tett erre? - folytatta. - Kihirdette, hogy valamennyi majorság újból bérbeadó. Azt tervezte ki a gonosz, hogy nem telik sok időbe, és új bérlőket kap, akik majd ráigérnek a Stewartokra, a Maccollokra, a Macrobokra; mert ezek a családok tartoznak a mi nemzetségünkhöz. Gondolta a Vörös Róka, Ardshiel akkor majd ott Franciaországban tarthatja a kalapját alamizsnáért valahol az útszélen.

- És mi történt ezután? - kérdeztem

Alan letette a pipáját, hisz amúgy is már régen kialudott. Két térdére tette a tenyerét.

- Igen - mondotta. - Sose találod ki! A Stewartok, a Maccollok és a Macrobok, akik kétszer fizetik a bért... egyszer keserves kényszerből, György királynak, másodszor természet szerint való vonzalomból Ardshielnek... mégis több bért kínáltak neki, mint bármelyik Campbell széles Skóciában, pedig messze földön kerestette őket... még a Clyde partján is, meg az edinburghi révnél... kereste az embereit, nyaggatta őket, könyörgött, hogy jöjjenek; de nem akadt annyi vörös fejű kutya-Campbell, ahány Stewartot ő földönfutóvá akart tenni!

- Valóban, Alan - mondtam - furcsa történet ez és nagyon szép. Whig létemre is örülök, hogy ez az ember alulmaradt.

- Már mint hogy ő alulmaradt volna? - csattant fel Alan. - Nem ismered te a Campbelleket, még kevésbé a Vörös Rókát! Hogy ő alulmaradt? Nem, nem is fog, míg a vérét be nem issza a föld. De hogyha eljön a nap, David, ha lesz egyszer időm és kedvem igazi vadászatra, mondom néked, egész Skóciában nem nő annyi hanga a fenyéren, hogy elrejtőzzön benne a bosszúm elől!

---

¹⁸ Vállon hordott kockás gyapjútakaró; régen a csíkozás színe nemzetségenként változott.

- Alan - mondtam erre - az ilyen acsarkodó beszéd, az ilyen hangoskodás nem nagyon bölcs dolog, és nem is keresztyénhez illő. A te Vörös Rókadnak mindez nem árt, magadnak pedig nem használ. Mondd el inkább, mi végre jutott a dolog? Mit csinált a Vörös Róka azután?

- Jól mondd, David - szólt Alan. - Ami igaz, az igaz: őneki ez nem árt. Sajnos! Mindenben igazat adok neked, kivéve ami a keresztyénséget illeti, mert ebben egészen más a véleményem. Különben nem is lennék keresztyén.

- Bárhogyan is vélekedsz - mondtam - tudjuk, hogy a keresztyéni hit tiltja a bosszút.

- Hát persze - felelte Alan. - Látszik, hogy egy Campbellnek voltál a tanítványa! Azoknak, meg a fajtájuknak persze tetszenék egy olyan világ, ahol nem teremnek derék fickók, és a hangából nem meredeznek rájuk puskák. De ez nem tartozik az ügyre. A Vörös Róka egészen mást csinált.

- Hadd hallom tovább - kérleltem.

- A Vörös Róka tisztességes módon nem szabadulhatott a hú emberektől. Hát megesküdt, hogy mocskos eszközökkel szabadul meg tőlük. Ardshiel haljon éhen: ez volt a célja. Ha nem licitálhatja ki a száműzött támogatóit, majd kikergeti őket a földjükről! Joggal vagy jogtalanul... egyre megy! Összecsődítette hát az ügyvédeket, csinálták a ringy-rongy okmányokat, azután hívta a vörös kabátosokat, álljanak mögé. A környék jólelkű, derék népének tehát szedelőzködni kellett, elköltöztek. A fiúk elhagyták atyjuk házát, elhagyták a helyet, ahol nevelkedtek és felnőttek, ahol gyermekeskedtek. És ki jött a helyükre? Meztlábás csőcselék! György király keresztet vethet a bérjövédelmeire! Érje be kevesebbel: kenje vékonyabban a vaját a kenyérére! Mit bánja ezt a Vörös Colin? Az a fő, hogy Ardshielnek ártson - ezzel a vágya teljesült. Ha elorozhatja a húst nemzetségfőm asztaláról, ha kitepheti gyermekei kezéből a játékot: akkor nótázva fog hazatérni Glenure-ba!

- Hallgass csak ide - mondtam. - Ha a Vörös Róka kevesebb bért is elfogadja, fejemet teszem rá, a kormánynak is benne van a keze. Nem ez a Campbell a hibás, barátom. Ő csak parancsot teljesít. És mi hasznotok lesz, ha ti holnap megölitek ezt a Colint? Más intéző lép a helyére; lóhalálában küldik majd utána a másikat.

- Ha verekedésre kerül a sor, ember vagy a talpadon - mondta Alan. - De hát mégis csak whig vér folyik az ereidben, fiam!

Alan nyájasan beszélt, de annyi megvetés és harag lappangott e szavak mögött, hogy bölcsőbbnek láttam másra terelni a szót. Miután mindezt végighallgattam, azt mondtam, csodálom, hogy amikor Skóciában annyi a katona, mint egy ostromlott városban, akkor a magafajta ember szabadon járhat-kelhet, anélkül, hogy letartóztatnák.

- Könnyebb ez, mintsem gondolod - mondotta Alan. - Látod, egy kopár hegyoldal egészen olyan, mint az út. Ha őrszemet veszel észre, hát más útra térsz. A fenyéren is jól megbújhat az ember. Ház is akad mindenfelé, benne jó barátok; van istálló, szénapajta. Meg aztán könnyű azt mondani, hogy valamely vidéken hemzsegnek a katonák. Ez csak amolyan szólásmód. A katona a földön csak annyi helyet foglal el, amennyit a talpa takar. Halásztam egyszer egy patakban, pedig a túlsó parton őrszem állott: mégis gyönyörű pisztrángot fogtam... Meglapultam a hangában, és alig hatlábnyira másik őrszem állt: szép nótát tanultam tőle, mert éppen füttyő-részett. Ezt ni... - mondotta, és elfüttyülte nekem a nótát.

- Nem is olyan veszélyes ma már, mint negyvenhatban volt - folytatta. - Skóciában ma már - mint mondják - békét teremtettek. Nem csoda! Hiszen Cautyre-től a Harag Fokáig egyetlen puská vagy kard nem maradt, csak az, amit óvatos emberek eldugtak a kazalba. Én csak azt szeretném tudni, David, meddig tart ez még? Az ember azt gondolná, hogy már nem tarthat

soká: nem lehet az, hogy olyan emberek, mint Ardshiel száműzetésben éljenek, míg az ilyen fickók, mint a Vörös Róka, itthon ülnek, nyakalják a bort, és elnyomják a szegénységet. Persze nem könnyű eldönteni, hogy meddig terjed egy nép türelme, mit visel el a nép, mit nem. Hiszen a vörös Colin ott nyargalászik Appinban, az én szegény szülőföldemen, és nem akad egyetlen derék ember sem, aki golyót eresszen beléje!

Alan eltűnődött ezen; búsan, némán töprengett hosszú ideig.

Hadd mondjam el én még, amit tudnunk kell barátomról. Jól játszott mindenféle hangszeren, de dudálni különösen szépen tudott. Jó nevű költő volt; verseit anyanyelvén, a gael¹⁹ nyelven írta. Francia és angol könyveket olvasott. Biztos kezű céllövő, ügyes horgász, kitűnő vívó volt, aki nemcsak a rövid karddal tudott bánni, hanem saját, különös fegyverével is. Mi volt a hibája? Nos, hibái az arcára voltak írva, és én már mindet ismertem. A legnagyobb fogyatékosága: gyermekes érzékenysége volt, könnyen megsértődött, kötekedett, mindenkivel összeveszett. Énvelem sokkal türelmesebbnek mutatkozott, mint másokkal: tekintettel volt a kajütben vívott közös küzdelmünkre. Nem tudnám megmondani, hogy miért? Talán mert bátran viselkedtem, vagy talán mert tanúja voltam az ő sokkalta nagyobb vitézségének? Az bizonyos, hogy Alan nagyon megbecsülte másokban a vitézséget, de semmit sem csodált annyira, mint a maga bátorságát.

---

¹⁹ A kelta nyelvek egyik ága.

13. A HAJÓ ELPUSZTUL

Késő éjszaka lett, és olyan sötét volt, amilyen sötét csak lehet ebben az évszakban - vagyis meglehetősen világos volt, amikor Hoseason bedugta fejét a kajüt ajtaján.

- No most - mondotta - jöjjön ki, és próbáljon kalauzolni!

- Ez valami új fogás? - kérdezte Alan.

- Van is most ilyenre kedvem! - kiáltotta a kapitány. - Egész más gondjaim vannak! Veszélyben a hajó!

Arca nagyon nyugtalan volt, és amikor a hajóról beszélt, rémület ágaskodott a hangjában: mindketten megértették, hogy halálos komolyan gondolja. Így hát félretéve a gyanakvásukat, kiléptünk a fedélzetre.

Felhőtlen ég borult fölénk; kemény szél fúj, csípős hideg volt. Még nem enyészett el egészen a nappali világosság, fényesen világított a kerek hold. Hajónk erős oldalszállal tartott most nyugat felé, hogy megkerülje a Mull-sziget délnyugati csücskét. A sziget hegye közül kimagasló Ben More ködsipkás ormát a hajó orrától balra láttuk. Nem valami jó hely volt ez a *Covenant* számára, mégis nagy sebességgel szelte a tengert, ágaskodott, küszködött, a nyugat felől jövő hullámtarajok kergették.

Az idő voltaképpen nem is volt olyan rossz a hajózásra. Csodálkoztam, miért aggódik olyan nagyon a kapitány. Ekkor egy hullám hirtelen tarajára kapta a hajót. A kapitány a tengerre mutatott, és ránk kiáltott: nézzünk oda. Túlnan, a szél alatti oldalon, mint valami szökőkút, hatalmas vízszög csapott fel a holdsütötte tengerből, és rögtön ezután mély, tompa zúgást hallottunk.

- Hát ez meg mi? - kérdezte a kapitány komoran.

- A hullám megtörik egy zátonyon - felelte Alan. - Most már tudja ön, hol a zátony. Mit akar még?

- Igen - mondta Hoseason. - Ha csak ez az egy zátony lenne!

Csakugyan, alighogy e szavakat kimondotta, újabb szökőkút csapott fel, messzebb dél felé.

- Ott, ott! Nézze! - kiáltotta a kapitány. - Ön is láthatja. Hiszen ha én tudnám, hogy milyen zátonyok vannak itt! Lenne csak egy hajóstérképem, vagy megmaradt volna Shuan! Ó hatszáz guineáért sem vitte volna bele a hajómat ebbe a sziklatömegbe, nemhogy hatvanért. De ön, uram, kegyelmed vállalkozott, hogy elvezeti a hajót! És most egy szava sincs?

- Azt hiszem - mondta Alan -, ezek a Torran-sziklák.

- Sok szikla van errefelé? - kérdezte a kapitány.

- Uram én nem vagyok révkalauz - válaszolta Alan. - De úgy emlékszem, hogy mintegy tíz mérföldnyi hosszúságban húzódnak.

- Csak lesz közöttük valami átjáró? - kérdezte a kapitány.

- Bizonyára - felelte Alan. - De hogy hol? Úgy rémlik nekem, mintha a part mentén tisztább lenne az út.

- Áhá! - vélekedett Hoseason. - Akkor oldalszéllel kell haladnunk! Szorosan a Mull-sziget mentén vitorlázunk! A part úgyszólván elfogja előlünk a szelet, a zátonyok akkor a szélalatti oldalunkon lesznek. Ha már benne vagyunk a pácban, hát csak gyerünk, előre!

Ezzel kiadta a parancsot a kormányosnak. Azután felküldte Riach-ot az első árbocra. A tisztekkel együtt mindössze öt ember maradt a fedélzeten; ennyi volt csak munkaképes; helyesebben a többi nem tudott vagy nem akart dolgozni. Mint már mondtam, ezért kellett Riach-nak felmászni az árbockosárba. Csakhamar odafent ült, figyelte a vizet, s mihelyt valamit észrevett, lekiáltott a fedélzetre.

- Délfelé viharos a tenger! - kiáltotta. Egy idő múlva még hozzátette: - A szárazföld felé, úgy látszik csendesebb.

- Jól van uram - fordult Hoseason Alanhez. - Hallgatunk önre; megpróbáljuk, hátha arrafelé jó lesz. Ámbár olyan ez, mint amikor vak vezet világtalant. Adja isten, hogy igaza legyen!

- Adja isten! - ismételte Alan, s felém fordult. - De hol is hallottam én ezt? Nos, fiam, lesz, ahogy lesz!

Amint a partvonulathoz közeledtünk egyre több lett a sziklazátony: hol itt, hol ott bukkantak fel utunkon. Riach minduntalan lekiáltott, hogy változtassunk irányt. Néha épp az utolsó pillanatban kiáltott le. Olyan közel haladtunk el egy zátony mellett, hogy szinte súroltuk a széloldalon, s a hullámtörés könnyű eső gyanánt fröccsent a fedélzetre, s megáztatott bennünket.

A világos éjszakában oly tisztán láttuk, mint fényes nappal a ránk ólálkodó veszélyt. De a szirtek éjnek idején még ijesztőbbek voltak. Láttam a kapitány arcát; a kormányos mellett állt, egy helyben topogott, néha a kezébe fűjt, de feszülten figyelt, hallgatózott, nézte a tengert. Állt a kormány mellett, kemény volt, mint az acél. Sem ő, sem Mr. Riach nem tett ki magáért különösképpen a harcban, de láttam, derekasan érti mindkettő a mesterségét, s helytállnak rendületlenül. Annál is inkább csodáltam őket, mert Alan arca bizony halálosan sápadt volt.

- Hej, David! - mondta. - Nem ilyen halált kívánok én magamnak!

- Hogyan, Alan! - kiáltottam. - Csak nem félsz?

- Nem én! - felelte, megnedvesítve az ajkát. - De beláthatod, hogy a tenger fenekén hideg van.

Most teljes oldalszéllel vitorlázunk a part felé; időnként jobbra-balra kanyarodtunk, hogy elkerüljük a kimeredező szirteket, így kerültük meg Ionát, és közelítettük meg Mullt. A szigetcsúcsnál erős hullámtorlódás volt, és minduntalan elfordította a hajót. Két ember állt a kormányhoz, időnként maga Hoseason is segített. Különös látvány volt, ahogy a három izmos férfi nekifeküdt a kormányrúdnak, de a rúd, mint valami eleven lény, ellenszegült, és visszanyomta őket. Ez nagyon veszélyes lehetett volna, de a tengeren most egy ideig nem mutatkozott zátony. Riach is lekiáltott az árbocról, hogy előttünk szabad a víz.

- Önnek igaza volt - szólt Hoseason Alanhez. - Megmentette a hajómat a pusztulástól. Ezt nem felejttem el, amikor majd elszámolunk. - Azt hiszem, komolyan gondolta, amit mondott, sőt állotta volna is a szavát, mert szíve szenvedélyes ragaszkodással csüngött a *Covenanton*.

De hát én ezt csak úgy gondolom, mert minden másképpen történt, s nem is kerülhetett erre sor.

- Egy kissé oldalvást! - hangzott ismét felülről. - Egy szikla szél felől!

És ugyanezen pillanatban hullámok ragadták meg a hajót, és ezzel kifogták a szelet a vitorlákából. A *Covenant*, mint a pörgettyű, megint szélbe fordult, és nyomban akkorát reccsent a sziklán, hogy mindnyájan elvágódtunk a fedélzeten. Kis híja, hogy Mr. Riach le nem zuhant őrhelyéről, az árbocról.

Azon nyomban talpra ugrottam. A zátony, amelynek nekivágódtunk, a Mull-sziget délnyugati csúcsának közvetlen közelében volt. Farfelől a lapos kis Earraid-sziget feketélt. Időnként átsaptak rajtunk a hullámok, hol meg a szikla tetején köszörülgették a szegény hajót; hallottuk, mint tördelik darabokra. Vadul csattogtak a vitorlák, zúgott a szél, a megtörő hullámok felfröccsentek a holdfényben. Tudtam, hogy veszedelemben vagyunk, fejem rettenetesen kóválygott, alig foghattam fel, mi történik körülöttem.

Észrevettem, hogy Riach és a matrózok a csónakkal vesződnek. Kábult fejjel odafutottam, hogy segítsék, s agyam kitisztult, amint dolgozni kezdtem. Nem volt könnyű munka; a csónak, kosarakkal telerakva, a hajóderékban feküdt. Óriási hullámok csaptak át minduntalan a fedélzeten; folyton abba kellett hagyni a munkát, meg kellett kapaszkodnunk. De azután megint csak dolgoztunk tovább, mint a lovak.

Eközben a csapóajtó nyílásán előmászta a sebesültek, akik mozogni tudtak, és ők is segítettek a csónaknál. A többi tehetetlenül hevert függőágyában; majd megszakadt a szívem, úgy ordítottak, könyörögtek, hogy mentsem meg őket.

A kapitány nem vett részt a munkában. Úgy tűnt, mintha megzavarodott volna. Belekapaszkodott a vitorlákba, és magában beszélt s hangosan feljajdult, valahányszor a hajó nekicsapódott a sziklának. Szerette a hajót, mintha a felesége, a gyermeke lenne. Napról napra közömbösen nézte, hogyan ütik-verik kis Ransome-ot; de amikor a hajójáról volt szó, láthatóan vele szenvedett.

Egy dologra emlékszem még azokból a percekből, amikor a mentőcsónakkal bajlódtunk. A part felé pillantva megkérdeztem Alant, milyen vidéken vagyunk, mire ő azt felelte, hogy rosszabb helyen nem is járhatnánk, ugyanis ez a part a Campbellek földje.

Kiküldtük az egyik sebesültet őrségre, hogy figyelje a hullámokat, és ha kell, kiáltson. Már majdnem elkészültünk a csónakkal, éppen le akartuk eresztani, mikor emberünk élesen felkiáltott:

- Kapaszkodjatok, az istenért!

Hallottuk a hangján, hogy valami rendkívüli veszedelem fenyeget bennünket. És valóban: hatalmas hullám zúdult ránk, hátára kapva a hajót, majd teljes hosszában az oldalára döntötte. Talán későn jött a figyelmeztetés, talán nagyon el voltam gyengülve, s nem kapaszkodtam meg elég erősen, amikor a hajó hirtelen oldalt dőlt, mert a korláton át egyenesen a tengerbe zuhantam.

Elmerültem, és rettenetes sok sós vizet nyeltem. Ismét felbukkantam, egy szempillantásig láttam a Holdat, azután újból elsüllyedtem. Mondják, a vízbe esett ember harmadszorra végképp elmerül. Engemet alighanem más fából faragtak, mert le nem írhatom, hányszor merültem el, és hányszor bukkantam fel újra. Hányódtam-vetődtem, hozzácsapódtam valamihez, nyeltem a vizet, s elnyelt megint a tenger. Mindez annyira elvette az eszemet, hogy tulajdonképpen nem is félttem, nem is aggódtam az életemért.

Egyszerre csak azon vettem észre magam, hogy egy rúdhoz kapaszkodom: ez kissé segített. Azután egyszerre csak csöndes vízbe kerültem, s ott lassanként magamhoz tértem.

A tartalék vitorlarúd volt a kezemben. Megdöbbsentem, hogy milyen messze sodródtam már a hajótól. Kiáltottam, de semmi kétség, távolabb voltam már, semmint, hogy meghallhassák a hangomat. A hajó még megvolt, azt azonban nem láthattam, hogy leeresztették-e a csónakot vagy sem. Már túlságosan messze voltam, és mélyen feküdtem a hullámok völgyében.

A vitorlás felé kiáltozva láttam, hogy széles vízsáv választ el tőle. Itt nem jöttek nagy hullámok, mégis féhéren forrt, tajtékzott, csillogott, fodrozódott, bugyborékolts minden a holdfényben. A víztömeg oldalvást lendült, mint egy hatalmas, eleven kígyó farka. Egy pillanatig minden elült, azután megint felhabzott a víz. Ma már tudom, hogy a tengeri kakas vagy a szárguló dagály sodort ilyen messzire. Sebesen vitt, kegyetlenül meghánytorgatott, majd belefáradt a játékba, és a vitorlarúddal együtt kidobott a partszegélyre.

Nyugodt vízbe kerültem, de csakhamar észrevettem, hogy a tengeren nemcsak megfulladni, de megfagyni is lehet. Earraid partja már egészen közel volt, sőt a holdfényben a hangás bozótot és a sziklákon szikrázó fehér csillámot is láttam.

Gondoltam magamban, mégiscsak furcsa lenne, ha én nem jutnék el odáig.

Gyöngé úszó voltam, mert mifelénk az Essen folyó elég sekély. Két karommal belekapaszkodtam a rúdba, lábammal rúgtam a vizet. Csakhamar láttam, hogy haladok. Veszettül küszködtem, de szörnyű lassan jutottam előre. Vagy egy óra hosszat rúgtam a vizet, mikor végül szerencsésen egy alacsony dombokkal körülzárt öbölbe értem.

A tenger itt teljesen sima volt. Hullámverés zúgását sem hallottam. Ragyogóan tündökölt a Hold. És a szívem felsajdult; életemben nem láttam még ilyen sivár, ilyen elhagyatott helyet. De hát mégiscsak szárazföld volt; végül olyan sekély vízbe jutottam, hogy elengedtem a rudat, és kiláboltam a partra. El sem mondhatom, milyen határtalanul kimerült voltam, de még így is végtelen hála töltötte el szívemet a gondviselés iránt. Igen, így volt. Soha még ilyen fáradt nem voltam, mint ezen az éjszakán; imádkoztam én már elégszer istenhez, de ilyen hálatelt szívvel még soha.

14. A KISSZIGET

Partra léptem a kis szigeten, és ezzel megkezdődött kalandjaim legszomorúbb fejezete. Éjjel fél egy volt. A partvonalon megtört a szél, az éjszaka azonban nagyon hűvös volt. Leülni nem mertem, mert féltem, hogy megfagyok. Levettem hát a cipőmet, és halálos kimerülten járkáltam mezítláb fel-alá a homokon, és csapkodtam a mellemet. Se emberi hang nem hallatszott, se tehének bőgése. Kakas sem kukorékolt, pedig ez volt az első kakasszó ideje. Csak a messzi hullámverés zúgott, s minduntalan emlékeztetett az átélt veszedelemre, s arra, hogy a barátom még mindig odakünn hányódik. Rettegés fogott el: egymagamban bolyongtam a tengerparton, éjnek idején, ember nem látta, magányos pusztaságban. Szívem elszorult.

Végre megvirradt. Felhúztam megint a cipőmet, és felkapaszkodtam a hegyre. Ez volt életem legviszontagságosabb hegymászása. Hatalmas gránittömbök között bukdácsoltam - egyikről a másikra ugrálva egész úton. Már hajnalodon, mikor a csúcsra értem. Bármerre néztem, nyomát sem láttam a hajónknak. A csónakot sem láttam sehol. A tengeren sehol egy vitorla, s ameddig ellátott a szemem, a szárazföldön se ház, se ember.

Hajóstársaim sorsa mélységes aggodalommal töltött el. Rettegve néztem ezt a sivár pusztaságot; amúgy is elég keserves volt az állapotom; kimerülten, csuromvizes, ruhában másztam a hegyre, és már a gyomrom is korogni kezdett. Felkerekedtem hát, és megindultam a déli part mentén kelet felé, reméltem, majd csak találok egy házat, ahol megmelegedhetek, s talán hírt hallok elveszett társaimról. S ha nem, hát nemsokára felkel a nap, és megszáritja ruhámat.

Nem jutottam el messzire, mert utamat elvágta egy szűk kis öböl, amely igen mélyen hatolt be a szárazföldre. Átkelnem nem lehetett rajta, így hát irányt változtattam, hogy megkerüljem a végződésénél. Olyan keserves volt az út, hogy keservebb már nem is lehetett. Earraid szigete ugyanis és Mullnak a szomszédos része - amelyet Rosznak neveznek - csupa összevissza hányt gránitszikla, s a sziklák között hangás fenyér. A tengeröböl eleinte mindinkább összeszűkült. Így is vártam. Meglepetésemre azonban csakhamar ismét kiszélesedett. Vakartam a fejem, de még csak nem is sejtettem, hogy valójában mi is a helyzet. Végül is egy magaslatra értem, és ekkor döböntem rá, hogy egy pusztaság kis szigetre vetődtem, amelyet sós tenger vesz körül mindenfelől.

A nap nem sütött ki, hogy megszáritson. Ehelyett megeredt az eső, és sűrű köd ereszkedett alá. Siralmas állapotban voltam.

Ott állottam az esőben, egész testemben reszketve, s törtem a fejem, hogy mitévő legyek. Végül eszembe jutott, hogy talán átgazolhatok a tengerszoroson. Visszamentem hát oda, ahol legkeskenyebb a víz, és nyomban belegázoltam. Alig jutottam azonban három yardnyira a parttól, s egyszerre csak a fejem búbjáig merültem a vízben. Isten kegyelmének és nem a saját eszemnek köszönhetem, hogy nem veszttem el nyomtalanul. Vizesebb nem lettem ugyan, mint az előbb voltam, mert annál vizesebb már úgysem lehettem - de az újabb fürdő után még jobban fáztam. Egy reménységgel szegényebb lettem, és szörnyű boldogtalan voltam.

Egyszerre csak eszembe jutott a vitorlarúd. Abba kapaszkodtam, azzal jutottam át a dagályon, talán ezen a nyugodt kis öblön is átvergődök a segítségével. Megindultam máris bátran a sziget csúcsa felé: megyek a vitorlarúdéért, és elhozom. Fáradtságos utat kellett megtennem: ha nem éleszt a reménység, leroskadok, és lemondok a tervemről. Szomjúság gyötört... talán sok sós vizet ittam, vagy lázas lettem. Minduntalan meg kellett állnom; a pocsolyák posványos vizével oltottam szomjamat.

Félholtan érkeztem végül az öbölbe. Első pillantásra láttam, hogy a vitorlarúd kissé távolabb úszkál a vízben, mint ahol én hagytam. Harmadszor is belementem a tengerbe. Sima, kemény homokon jártam, a part szelíden lejtősödött, addig gázolhattam, míg a víz szinte vállamig ért, és kis hullámokat fröccsentett az arcomba. De amikor idáig elérkeztem, a talaj kicsúszott lábam alól; nem merészkedtem tovább. A vitorlarúd mintegy húsz lábnyira ringatózott előttem a vízben.

Idáig nem lett úrrá rajtam a csüggedés, de most megint csalódás ért. Visszatértem a partra, végigvágódtam, a homokban, és keservesen sírtam. Még ma is rettenetes visszagondolnom arra az időre, amit a szigeten töltöttem, ezért csak futólag érintem ezeket az élményeket. Sok könyvet olvastam már hajótöröttekről; ezekben a történetekben a partravetett emberek zsebében mindenféle szerszám volt, vagy pedig a hullámok valami ládát is kidobtak a partra, mintha csak szándékosság lett volna a dologban. Az én esetem azonban merőben más volt. Nem volt énnekem más a zsebemben, csak a pénzem meg Alan ezüstgombja. A szárazföld belsejében nevelkedtem; nem volt semmiféle tapasztalatom vagy eszközöm, hogy segíthettem volna magamon.

Tudtam, hogy a kagylókat jó eledelnek tartják. A sziget sziklái között találtam is bőven pajzscsigákat. De még a talajról is alig bírtam leszakítani, mert tudtam, hogy a teknőket egy hirtelen mozdulattal szokás letörni. Voltak ott kisebb kagylók is, amelyeket kecskekagylónak nevezünk; azt hiszem, angolul ördögfióka a nevük. Ebből a két fajta kagylóból állott a lakomám. Hidegen, nyersen nyeltem le a kagylók húsát, ahogyan megtermett, de olyan éhes voltam, hogy nagyon is ízlett az első pillanatban.

Lehet, hogy ezek a kagylók nem minden évszakban ehetőek, lehet, hogy a sziget körül a vízzel volt valami baj - elég az hozzá, alig fejeztem be az első étkezést, máris szédülés fogott el, öklendeztem, s utána jó ideig alétan hevertem a földön. Másodszor is kísérleteztem ezzel az eledellel - hiszen egyebem nem volt - s ekkor jobban bírtam, s új erőre kaptam tőle. De a szigeten való bolyongásom alatt sosem tudtam, mi lesz velem, ha eszem: néha nem lett semmi baj, máskor meg irtózatosan felkavarodott bennem minden, de sehogyan sem tudtam rájönni, hogy melyik kagyló ártott meg nekem.

Naphosszat zuhogott az eső. Az egész sziget úszott a vízben. Talpalatnyi hely sem maradt szárazon. Az első éjszakát végül is a két összehajló szikla alatt töltöttem; itt valamennyire tető alatt voltam, le is heveredtem, de a lábam már kint volt a pocsolyában.

A második napon keresztül-kasul barangoltam a szigetet. Mindenütt puszta volt és köves. Nem élt itt más, csak vadmadár, de nem volt mivel vadászak. Temérdek sok sirály lepte el a partmenti sziklákat. A tengerszoros, amely a szigetet a Rosstól elválasztotta, északon egy öbölbe torkolt, az öböl pedig az ionai-szorosra nyílt. A partvonalnak ezen a részén rendeztem be otthonomat; s ha akkor, ezen a rettenetes helyen meggondolom, hogy mit jelent ez a szó, hogy otthon, bizonyára sírva fakadok.

Volt rá okom, hogy éppen ezt a helyet válasszam. Egy kis kulipintyó állt itt, amit háznak nemigen nevezhetek, mert inkább disznóólhoz volt hasonló. Alighanem halászok aludtak itt, ha errefelé halásztak. A vityilló tőzgeből rakott teteje teljesen beomlott, s így nem sok hasznát vettem, annyi védelmet sem nyújtott az eső ellen, mint a sziklatömbök. Ami azonban ennél fontosabb volt: errefelé bőven akadt kagyló, én pedig ezen éltem. Apály idején marokszámra szedhettem, és ez bizony megkönnyítette a dolgomat. Volt azonban még valami, ami idekötött: semmiképp sem tudtam megszokni a szigeten szörnyű magányomat. Üldözött módjára szüntelen kémleltem mindenfelé, aggódva, reménykedve, hogy tán megpillantok valakit. Az öböl fölött, kissé magasabban, a hegyoldalról Iona ódon nagy templomára és házaira tekin-

tettem le. A Ross mélyen fekvő lapályáról reggel és este füst szállt fel, mintha egy tanya lapulna meg valamely eldugott völgyben.

Csuromvizes voltam, fáztam, és egyre csak a füstöt néztem. Szinte eszemet vette a magány: elképzeltem, hogy a tűzhely mellett emberek ülnek, és sajgott a szívem. Ugyanígy voltam az ionai háztetőkkal. Ez a látvány még csak tetézte szenvedésemet, ha elgondoltam, hogy odaát az emberek barátságos házakban meleg otthonban élnek. Ez táplálta bennem mégis a reményt, és ez adott erőt ahhoz, hogy megegyem a nyers kagylót, pedig már rettenetesen undorodtam ettől az eledeltől. Ez tartotta bennem a lelket, valahányszor a szakadó eső, a sirályok, és a hideg tenger közepette irtózatossá magányomban mellemre ült a rémület.

Igen, valóban, ez tartotta a lelket. Nem akartam elhinni, hogy szülőföldem partjainál nyomorultul el kell pusztulnom, mikor a közelben templomtornyot látok, és emberek lakta házak kéményéből füst száll felém. Elmúlt a második nap is. Míg csak rám esteledett, folyvást a tengerszorost kémleltem, nem látok-e a vízen csónakot vagy nem járnak-e emberek odaát a Rosson. De segítség csak nem mutatkozott.

Szakadatlanul esett az eső. Bőrig ázva bújtam be odúmba, s aludni tértem. Torkom keservesen fájt, de már kissé megvigasztalódtam. Talán az nyugtatott meg, hogy lefekvés előtt jó éjszakát kívántam legközelebbi szomszédaimnak, Iona lakóinak.

II. Károly²⁰ egyszer azt mondta, hogy az angol égövön több napot tölthet az ember a szabadban, mint a föld bármely más táján. Királyhoz illő kijelentés: őfelségének persze megvolt a palotája, és tetszés szerint válthatott ruhát. És Worcesterből való menekülése közben is bizonyára több szerencséje volt, mint énnekem, ezen a nyomorult szigeten. Nyár derekán jártunk, de immár több mint huszonnégy órája szakadatlanul esett az eső; csak harmadnap délutánra derült ki az ég.

Sok minden történt ezen a napon. A sziget csúcsán reggel egy rőt szarvasgímet pillantottam meg. Gyönyörű agancsot viselt. Állt az esőben, de amikor előbújtam sziklaodúmból, és megpillantott engem, menten tovaszökkent a túlsó part felé. Nem gondolhattam egyebet, minthogy a szarvas átúszott a tengerszoroson; bár sehogyan sem tudnám elképzelni, mi hozta ide, Earraidbe ezt a vadat.

Később, kagylószedés közben egyszerre csak rémülten vettem észre, hogy egy guinea pottyán le előttem a sziklára és onnan a vízbe gurul. A matrózok annak idején visszaadták a pénzemet, de aranyaim egyharmadával együtt atyám bőrtárcáját is megtartották; pénzemet azóta begombolt zsebemben tartottam. Most rájöttem, hogy alighanem lyukas, s ijedten odakaptam. Eső után köpönyeg! Queen's Ferryből eljövét vagy tizenöt font volt a zsebemben. Most két guineat találtam benne mindössze, meg egy ezüst shillinget.

Később megtaláltam még egy guineat, a pázsiton csillant a szemembe. Vagyonom mindössze három angol font és négy shillingre rúgott, és én, aki egy nagy birtoknak voltam a törvényes örököse, a zordon, vad Felföld messze kiszögellő partjainál, egy szigeten, most az éhhalállal küszködtem.

Ügyeim állapota nem hagyott megnyugodni: a harmadik nap reggelén helyzetem már valóban siralmassá vált. Öltözetem szétmállott, különösen a harisnyám, amely egészen elrongyolódott. Lábszárom meztelen volt, kezemet feláztatta a víz. Torkom égett, legyengültem, gyomrom émelygett, az undorító kagylóknak már a pusztaság látására is hányinger fogott el, pedig nem volt más élelmem.

---

²⁰ Angol király 1660-85.

De a java még csak ezután következett.

Earraid északnyugati részén nagy, magas szikla emelkedik. Lapos tetejéről belátni az egész tengersizorost. Ezért gyakran felmásztam oda. Nem maradtam sohasem egy helyben, csak amikor aludtam; folyvást űzött a félelem és a nyugtalanság. Ez az állandó, céltalan jövés-menés a szakadó esőben teljesen kimerített.

Mihelyt felkelt a nap, kifeküdtem erre a sziklára szárítkozni. Szavakkal el nem mondható, milyen vigaszt hozott a meleg napsugár. A napsugárban sütkérezve új reménység ébredt bennem, hogy mégis megszabadulok, pedig már-már kétségbeestem. Újult figyelemmel fűrkésztem a tengersizorost és a Rosst. A sziklától délre a sziget kiszögellése eltakarta szemem elől a nyílt tengert, úgyhogy egy csónak észrevétlenül is megközelíthetett volna.

S fel is bukkant váratlanul egy barna vitorlás bárka. Két halász ült benne; a kiszögellést megkerülve gyorsan vitorláztak Iona felé. Kiáltottam, hívtam őket, majd térdre borultam a sziklán, és kérlelve, esdekelve nyújtottam feléjük a karomat. Elég közel voltak, meghallhatták kiáltásomat, hiszen én még a hajuk színét is láttam. Bizonyára ők is észrevettek engem, de csak kiáltoztak valamit gael nyelven, és nevettek. Nem kötöttek ki... szemem láttára vitorláztak tovább Iona felé.

Nem tudtam elhinni, hogy ilyen rossz emberek is vannak a világon. Futottam a távolodó csónak után a parton, kőről kőre ugrálva, midőn már nem is hallották a hangomat. Még akkor is hívtam őket, integettem utánuk, amikor már végképp eltűntek a szemem elől.

Azt hittem, megszakad a szívem. Az engem ért sok csapás közepette kétszer fakadtam csak sírva. Először, midőn nem sikerült kifognom a vitorlarudat, s most másodszer, hogy hiába kiáltoztam a halászok után, mintha süketek volnának. Sírtam, üvöltöttem, mint egy rossz gyerek, körömmel vájtam a gyepet, a földbe fűrtam arcomat. Ha pusztán kívánsággal ölni lehetne, akkor ezek a halászok nem érték volna meg a reggelt, s én bizonyára elpusztultam volna a szigeten.

Dühöm csillapodtával ismét megéheztem. Evéshez láttam, bár halálosan undorodtam a szörnyű, nyálkás puhányoktól. Bárcsak inkább koplaltam volna, mert a kagylóktól most is beteg lettem. Ugyanúgy gyötrődtem, mint az első ízben, égett a torkom, nyelni is alig tudtam. Kirázott a hideg, vacogott a fogam, irtózatosszerű fogott el - erre a betegségre sem a skót, sem az angol nyelvben nincs kifejezés.

Biztosra vettem, hogy most meghalok. Megbékéltem istennel, mindenkinek megbocsátottam, még nagybátyámnak, meg a halászoknak is. Miután ily módon felkészültem a legrosszabbra, egyszerűen rendbejöttem. Fejem kitisztult; láttam, hogy nem fog esni éjszaka; ruhám is csaknem kiszáradt. Nem is voltam még ilyen jó állapotban, mióta a szigetre vetődtem, így hát hálátelt szívvel végre elaludtam.

Másnap virradt rám szörnyű számkivetettségemnek negyedik napja. Éreztem, hogy erőm nagyon megcsappant. De melegen sütött a nap, édes szellő lengedezett, és a kagylóeleség ezúttal nem ártott meg; új kedvre derültem.

Alighogy felmentem megint a sziklára - evés után ugyanis előbb mindig odamentem - egy bárkát láttam közeledni. Jött a szoroson, és úgy tűnt, hogy orrával egyenesen felém tart.

Csapongó remény és nyomasztó aggodalom viaskodott máris lelkemben. A halászok, gondoltam, bizonyára megbánták, hogy kegyetlenül sorsomra hagytak engem, és most visszatérnek, hogy megmentsenek. De még egy olyan csalódást, mint a tegnapi, már nem viseltem volna el. Így hát hátat fordítottam a tengernek, és elhatároztam, hogy előbb többször egymásután százig számolok, és csak azután nézek vissza. És lám, a csónak egyre közeledett. Ismét elfordultam, s

most már meg sem álltam ezerig, s egészen lassan számoltam. Szívem oly erősen dobogott, hogy fájt a mellemben. Mire az ezret leszámoltam, vége lett a bizonytalanságnak; minden eldőlt, a bárka egyenesen Earraidnek tartott.

Nem türtőztethettem magam tovább. Rohantam a partra, be a vízbe, kőről kőre ugráltam, s oly messzire mentem ki, ahogy csak tudtam. Csoda, hogy el nem merültem, mert amikor végre megállapodtam, reszketett a térdem, s úgy kiszáradt a torkom, hogy tengervízzel kellett megnedvesítenem, hogy kiáltani tudjak.

A bárka eközben egyre közeledett. Már megállapítottam, hogy ugyanaz a bárka, ugyanazok a halászok, akiket előző nap láttam. Megismertem őket a hajuk színéről; az egyik világosszöke, a másik fekete volt. Most még valaki jött velük, aki jobbféle embernek látszott.

Amikor már olyan közel értek a szigethez, hogy megértettük egymás szavát, bevonták a vitorlát, és a bárka megállapodott. Könnyörgtem nekik, de nem jöttek közelebb, és ami a legjobban megdöbbenett, az új jövevény majd megpukkadt nevéttében, amint a többiekhez beszélt, s felém tekingetett.

Végül felállt a csónakban, és sokáig beszélt hozzám. Nagyon gyorsan beszélt, s a kezével folyton mutogatott valamit. Azt feleltem, hogy én nem értek gael nyelven. Erre nagyon dühös lett. Az a gyanúm támadt, ez az ember azt hiszi, hogy angolul beszél. Feszültem figyeltem rá, végül több ízben megütötte a fületem ez a szó, hogy: valahányszor. A többi azonban mind gaelül volt, felőlem akár görögül vagy héberül is beszélhetett volna, akkor sem értek többet a hadarásából.

- Valahányszor? Valahányszor? - kiáltottam, jelezve, hogy egy szavát már megértettem.

- Igen, igen, igen! - kiáltotta vissza az idegen, azután büszkén a társaira nézett, mintha azt mondaná: látjátok, mondtam nektek, hogy tudok angolul! - Azután megint csak gaelül folytatta, és én megint csak nem tudtam, mit beszél.

Azután ismét megértettem egy szót: „Dagály”. Reménysugár villant fel bennem hirtelen. Észrevettem, hogy az idegen kezével folyton Rossra, a szárazföldre mutogat.

- Azt mondja, ha a dagály elmúlt, akkor...? - kiáltottam, de nem folytathattam.

- Igen, igen! - válaszolta. - Dagály!

E szavakra sarkon fordultam. Tanácsadóm a bárkában ismét hahotázni kezdett. Én meg igyekeztem vissza, ahonnet jöttem; kőről kőre szökelltem - rohantam át a szigeten, ahogyan még életemben soha nem rohantam. Mintegy félóra múlva a tengerszoros partjához értem. És valóban, a tengerszoros keskeny patakocskává zsugorodott, úgy, hogy átgázoltam rajta, s a víz még térdig sem ért. Felkiáltottam örömben: Mull szigetén voltam.

Tengerpart mentén nevelkedett fiú egy napig sem rostokolt volna Earraidben. Afféle dagálysziget ez, és a legmélyebb pontok kivételével kétszer napjában száraz lábbal vagy legalább gázolva megközelíthető. Hiszen magam is láttam az öbölben az ár és apály járását, sőt még lestem is az apályt, hogy könnyedén jussak a kagylókhoz. Ha kissé gondolkozom, ahelyett, hogy dühöngök sorsomon, magam is hamarosan rájöhettem volna, hogy egy dagályszigeten vagyok, s már rég elszabadulhattam volna innen. Nem csoda, hogy a halászok nem értettek meg. Inkább az a csodálatos, hogy rájöttek - mi lehet az oka szánalmas tévedésemnek, és nem restellték a fáradságot, és visszatértek hozzám. Közel száz óra hosszat fagyoskodtam, és éheztem a szigeten. Ha a halászok meg nem segítenek, talán ott is halok meg, mégpedig merő ostobaságból. De hát drágán megfizettem balgaságomért; elmúlt szenvedéseimet, s mostani

állapotomat is az ostobaságomnak köszönhettem. Le voltam rongyolódva, mint egy koldus, jártányi erőm sem volt, elviselhetetlenül fájt a torkom.

Sok gonosz, meg ostoba emberrel találkoztam az életben; s bizony hiszem, hogy ezek is, azok is megkapják idővel a magukét - de az ostobára hamarabb rájár a rúd!

15.
AZ EZÜSTGOMBOS FIÚ.
UTAZÁSOM MULL SZIGETÉN

A Ross, a Mull-szigetnek az a nyúlványa, amelyre most jutottam, éppoly úttalan és zord, mint a sziget, amelyet az imént hagytam el; csupa posvány, bozót és kőszikla. Aki jól ismeri a vidéket, talán utakra is bukkan itt; én azonban csak az orrom irányába mentem, és egyetlen útjelzőm a Ben More orma volt.

Igyekeztem mindig abba az irányba menni, ahol a szigetről oly sokszor füstöt láttam. Délután öt vagy hat óra lehetett, amikor, kimerültem a fáradságos út után, elérkeztem egy házhoz, mely egy kis szurdok mélyén állott. Alacsony, hosszú, tözegtetős épület volt, falait kőből, habarcs nélkül rakták. Előtte földhányáson egy öregember ült, és pipázott a napsütésben. Úrfélnék néztem.

Néhány szót tudott csak angolul, de ebből is megértettem, hogy társaim a hajóról épségben partra jutottak, és a hajótörés utáni napon az ő házában szegték meg a kenyeret.

- Volt-e köztük egy olyan úriasan öltözött ember is? - kérdeztem.

Azt felelte, hogy mindegyik durva, bő köpenyeget viselt, de az első, aki egyedül érkezett, az csakugyan térdnadrágot és harisnyát viselt, a többiek hajósnadrág volt.

- Ó! - mondtam. - A fején meg tollas kalap volt?

Azt mondta, hogy nem; hajadonfőtt volt, mint jómagam.

Először arra gondolta, hogy Alan elvesztette a kalapját, azután eszembe jutott, hogy esett az eső, tehát valószínűbb, hogy a lebernyege alá dugta, hogy meg ne ázzék. Mosolyognom kellett; örültem, hogy barátom megmenekült, de mulattam is, hogy milyen hiú az öltözékére.

Az öregúr egyszerre csak a homlokára csapott és fölkiáltott:

- Ugye te vagy az ezüstgombos fiú?

- Az volnék! - mondtam kissé csodálkozva.

- No hát - mondotta - akkor üzenetem van a számodra. Menj barátod után a szülőföldjére. Torosayn át visz az út.

Ezután kikérdezett, hogy s mint jártam, s én elmeséltem neki kalandos történetemet. Délvidéki ember bizonyára kinevetett volna, de ez az öregúr komolyan, mélységes szájalommal hallgatta. Úriembernek nevezem, mert úri volt a modora, habár a ruhája csupa rongy volt. Mikor befejeztem elbeszélésemet, kézen fogott, és bevezetett a kunyhóba, mert egyébnek nem nevezhetem a házat. Ott azután olyan ceremóniával mutatott be a feleségének, mintha az koronás királynő volna, én meg herceg.

A jó asszony zabkenyeret és hideg fajdsültet tett elém. Veregette a vállamat, és csak mosolygott rám, mert nem tudott angolul. Az öregúr sem maradt mögöttem a szívességben; falusi pálinkából erős puncsot forralt számomra. Ettem, ittam, és alig hittem jó szerencsémnek. A tözeg füstje vastagon megülte a házat, a falak repedésein át dudált a szél, de énnekem ez a hajlék felért egy palotával.

A punci erősen megizzasztott. Mély álomba merültem. A kedves öregek hagytak, heverésszek, ameddig jól esik, úgyhogy csak másnap délben indultam útnak. Torkom már nem fájt olyan nagyon. A jó étel meg a jó hír megerősített, jókedvre derített. Hasztalan erősködtem, az öregúr nem fogadott el pénzt, sőt még egy ócska sapkával is megajándékozott, hogy ne járjak hajadonfőtt. Őszintén meg kell vallanom, hogy mihelyt távol jutottam a háztól, ahol már nem láthattak, első dolgom volt az ajándékot az útszélen egy forrásnál gondosan kimosni.

Gondoltam magamban: Hát, hogyha ilyenek a vad felföldiek, bárha az én népem vadabb lenne!

Későn kerekedtem útra, és még el is tévedtem. Vándorlásom közben sok emberrel találkoztam: szorgalmasan dolgoztak a nyomorúságos kis földjeiken. Olyan apró táblák ezek, hogy még egy kismacsának sem terem rajta elegendő. Akkorka tehének legeltek a réten, mint egy kis számár. A felkelés óta törvény tiltotta a skót viselet hordását. Az emberek kénytelen-kelletlen az Alföld²¹ viseletére fanyalodtak, s a legkülönösebb gúnyákat öltötték magukra. Volt, aki mezítelenül járt, csak egy hosszú lebernyeg vagy nagykabát lötyögött a testén, a nadrágját, mint valami fölösleges terhet, a vállán vitte. Mások különböző színű keskeny kis posztó-csíkokból összeállított ruhát viseltek, a kockás mintájú skót posztót utánozva; olyan volt ebből az újfajta kelméből készült ruha, mint az öregasszonyok tűzdelt rokokója. Némely ember most is a felvidéki kockás térdszoknyát viselte, éppen csak összeöltögette egy kicsit a lábszára között; olyanforma nadrág lett belőle, mint amit a hollandusok viselnek. De az ilyen ravaszul összetakolt ruhadarabok viselőit is üldözték és büntették. A felsőség kegyetlen szigorral alkalmazta a törvényt, remélvén, hogy ezzel megtöri a nemzetiségi szellemet. Ezen az istenháta megetti, tengervízmosta szigeten azonban nemigen kötözködött senki, és besúgók sem akadtak.

Úgy láttam, az emberek nagy szegénységben élnek, ami természetes is volt, mivel tilos volt a fosztogatás. A fosztogatókat letörték, s nem állt már mindenki előtt nyitva a nemzetségfők ajtaja. Az utakon - még az elhagyatott, félreeső kis ösvényeken is - hemzsegték a koldusok. Itt is szemembe ötlött, hogy mennyire más ez a vidék, mint arra mifelénk. Mert az Alföldön a mi koldusaink - még a koldusdiákok is, akik kiváltságlevéllel koldulnak - ügyetlenek és hízelgők; ha egy rézgarast adsz nekik és kéred, váltsák fel, nagy udvariasan visszaadják belőle a fillért. Ezek a felvidéki koldusok azonban nagyon rátartiak; ők csak kérnek alamizsnát, hogy - állításuk szerint - tubákot vehessenek, és nem adják vissza az aprópénzt.

Mindez azonban nem tartozott a dolgomra, csak annyi közöm volt hozzá, hogy mellékesen igen mulattatott. Közelebről érintett azonban, hogy igen kevesen tudtak angolul, de aki tudott, az sem igen mutatott hajlandóságot szolgálatomra állni az angol tudományával - hacsak nem tartozott a koldusok nemes rendjéhez.

Utam célja Torosay; ennyit tudtam mindössze. Fűnek-fának elismételtem hát ezt a nevet, erre arra mutogattam a kezemmel, de ők erre nemhogy határozott irányba mutattak volna, hanem gael nyelven hosszú magyarázatba fogtak, amitől teljesen megzavarodtam, így hát nem csoda, hogy hol a helyes útra tértem, hol meg újra eltévedtem.

Végül nyolc óra tájt, már ugyancsak elcsigázottan, egy magányos házhoz értem. Szállást kértem, de elutasítottak. Ekkor eszembe jutott, hogy az ilyen szegény vidéken a pénz hatalom. Mutatóujjam és hüvelykem között felmutattam a háznépnek egy aranyat. És valóban, a gazda, aki mindeddig úgy tett, mintha egy szót sem értene angolul, és jelbeszéddel utasított el ajtajától, egyszeriben olyan folyékonyan szólalt meg anyanyelvemen, hogy jobban kívánni sem lehet. Megígérte, hogy öt shillingért befogad éjszakára, és elvezet másnap Torosaybe.

---

²¹ Skócia középső, alacsonyabb vidéke; az északi hegyes táj a Felföld.

Éjszaka nyugtalanul aludtam, féltem, hogy kirabolnak. De kár volt aggódnom; házigazdám nem volt rabló, csak nyomorúságosan szegény, és amellet nagy csaló. Szegénységével nem volt egyedül. Öt mérföldet kellett mennünk másnap délelőtt, míg elértünk egy gazdag ember házához, aki fel tudja váltani aprópénzre az aranyamat. Lehet, hogy ez az ember Mullban gazdagnak számít, de délebbre aligha. Minden pénzét össze kellett kotornia, sőt az egész házat felforgatta, de még a szomszédja is kisegítette, míg végre húsz ezüst shillinget összeszedett. Mert hát egy shillinget megtartott magának, mondván, hogy a guinea nagy pénz, ekkora összeget nem hevertethet otthon gyümölcsözetlenül. Mindazonáltal nagyon udvarias volt. Tiszteséggel beszélt, mindkettőnk ott marasztalt ebédre, a családi asztalhoz ültetett, és pompás porcelán edényben, puncsot égetett. Vezetőmet, a gazfickót mindez olyan rózsás hangulatba ringatta, hogy kereken megtagadta a további kíséretet.

Méregbe jöttem, és a gazdához fordultam segítségért, aki egyébként a Hector Maclean névre hallgatott. Ő tanúja volt az egyezésnek, s látta, hogy lefizettem az öt shillinget. Csakhogy Maclean is alaposan felöntött a garatra, és esküdözött, hogy egyetlen úri vendége sem kelhet fel asztala mellől, akit ő punccsal kínál. Nem tehettem mást, ülve maradtam, hallgattam a jakobita pohárköszöntőket és a gael dalokat, míg mind berúgtak, s eltámolyogtak az ágyukhoz, vagy aludni dőltek a fészerben.

Másnap, vándorlásom negyedik napján, már reggel ötkor talpon voltunk, de a vezetőm, az a gazfickó máris nekiesett a flaskónak. Teljes három óra hosszat tartott, míg sikerült rábírnom, hogy felkerekedjünk, de keserves csalódásom - mint mindjárt kiderül - ezzel korántsem ért véget.

Hangabozótos völgyön át haladtunk lefelé egy darabig a Mr. Maclean háza előtt induló lejtőn. Eddig minden jól ment: csupáncsak a vezetőm pislogott minduntalan hátrafelé, s amikor megkérdeztem, hogy miért teszi ezt, felelet helyett rám vigyorgott. Végül egy hegyhát mögé kerültünk, amely eltakarta a ház ablakait. Ekkor a fickó azt mondotta, hogy Torosay éppen toronyirányban van, és rámutatott egy hegycsúcsra: menjek csak arrafelé.

- De miért mondja ezt? - feleltem. - Kegyelmed ügyis velem jön.

A szemtelen fickó gael nyelven azt felelte, hogy nem ért angolul.

- Kedves komám - mondtam -, tudom ént azt, hogyha neked angolul kell beszélned, hol megjön a szavad, hol meg elapad. Mondd hát, mitől oldódik meg a nyelved? Pénzt akarsz? Még mennyit?

- Öt shillinget - felelte - akkor elvezet.

Némi gondolkodás után kettőt ígértem. Mohón elfogadta ajánlatomat, és követelte, nyomjam mindjárt markába a pénzt. - Szerencsét hoz - mondta.

Énnekem ugyan bajt hozott.

A két shillingből alig hét mérföldnyire futotta. A fickó ekkor leült az út szélére, lehúzta a bocskorát, mint aki hosszabb pihenőre készül.

Éktelen dühbe gurultam.

- Ohó! - mondtam. - Elfelejtettél megint angolul?

- El én - felelte arcátlanul.

Erre én olyan indulatba jöttem, hogy kezet emeltem rá, és arculvertem. Ő meg kirántotta kését rongyai közül - meghátrált, leguggolt, ugrásra készen, mint a vadmacska. Én azonban mérgemben nem törődtem semmivel, ráugrottam, bal kezemmel ellöktem a kését, jobбомmal

szájon vágtam. Erős legény vagyok, és nagyon mérges voltam, ő meg apró emberke volt, úgy elterült a földön, mint egy zsák. A kés, szerencsére, kirepült a kezéből.

Elvettem tőle a kést meg a bocskorát. - No, isten áldja - köszöntöttem rá, és továbbmentem. Meztláb, fegyvertelenül az útszélen. S amint tovább ballagtam, nevetnem kellett, mert tudtam, nem lesz több dolgom ezzel a lóköttővel. Mégpedig több okból. Először is, mert tudja a gazember, hogy több pénzt már nem csikarhat ki belőlem, másodszor, mert errefelé a bocskor csak filléreket ér, és végül itt a kés! A kés valójában tör volt, és tör viselését tiltja a törvény.

Félórája baktattam, amikor utolértem egy hórihorgas, toprongyos embert, aki gyorsan járt, de bottal tapogatta maga előtt az utat. Teljesen vak volt; azt mondta, hogy foglalkozására nézve katechista²². Ez megnyugtató lett volna, de a képe sehogyan sem volt kedvemre való; sötét, veszedelmes, alattomos fickónak látszott. Amint egymás mellett baktattunk az úton, észrevettem, hogy egy pisztoly acélsöve kandikál ki kabátzsebének leffentyűje alól. Ilyen fegyver viseléséért tizenöt fontsterling pénzbüntetés jár annak, aki először szegi meg a tilalmat, másodízben már deportálják a gyarmatokra. Nem igen értettem, hogy jámbor hitoktató léte miatt visel fegyvert, és hogy mire való egy vak embernek a pisztoly?

Elmondtam neki, hogyan bántam el a vezetőmmel, mert nagyon büszke voltam rá. Hiúságom ez egyszer elaltatta óvatosságomat. Az ember az öt shilling említésére hangosan felhördült, s én nyomban elhatároztam, hogy nem szólok a másik kettőről. Örültem, hogy nem látja, mennyire pironkodom.

- Túl sokat adtam? - kérdeztem kissé bátortalanul.

- De mennyire! - kiáltotta. - Elvezetem én uraságodat Torosaybe egy kupica pálinkáért is. Ráadásul még öröme is telik a társaságomban, mivelhogy tanult ember vagyok.

Erre megkérdeztem, hogyan tud vak léte vezetni? Hangosan felnevetett, és azt mondta, olyan jól lát a botjával, hogy még a sas is megirigyelheti a szemét.

- Legalább is a Mull-szigeten jól látok - mondta. - Tapintásból ismerek minden követ és minden bokrot. Odanézzon, uram - mondta, jobbra-balra suhintva a botjával. - Odalent egy forrás csobog; ahol előbuzog a földből, ott egy kis domb van, a domb tetejére meg egy követ raktak. A domb mögött van egy hegy, a hegy lábánál van egy út, s az az út vezet Torosayba. Ez az út, ahol mi most megyünk, szélesre van taposva, csordákat terelnek rajta; de lent, a fenyéren felveri a fű.

Mi tagadás, pontosan úgy volt, ahogy mondta. Ezen igen elcsodálkoztam, s ezt meg is mondtam neki.

- Ajaj! - kiáltotta. - Ez még semmi! Akár hiszi, akár nem, mielőtt kijött a lefegyverzési törvény, és még voltak fegyverek ebben az országban, löni is tudtam. Úgy bizony! - erősködött és rám vigyorgott. - Ha van kegyelmednél valami fegyver, megmutatnám, hogyan csinálom.

Mondtam neki, hogy nincsen nálam semmiféle fegyver, és messzebb húzódtam tőle az út szélére. Ha tudta volna, hogy a pisztolya jól láthatóan kikandikál a zsebéből! Hogy a napsugár megcsillan az acélon! De szerencsére ő ezt nem tudta. Azt hitte, jól elrejtette a fegyvert, és mit sem sejtve, tovább hazudott.

Ravaszul faggatni kezdett: honnan jövök, gazdag vagyok-e, fel tudnék-e váltani neki egy öt shillingest - azt mondta, a tarsolyában van a pénz.

---

²² Hitoktató.

És eközben egyre hozzám ódalgot, én meg folyton kitértem előle. Zöld ökörcsapáson haladtunk, amely a hegytetőn át Torosaybe visz; úgy jártunk az úton, mint a motolla, egyik széléről a másikra, változtattuk folyton a helyünket, mint a skót táncban a táncosok. Virágos jókedvem támadt, hiszen én kerekedtem fölül, és öröömöm telt ebben a szembekötősi játékban. A katechita pedig mind dühösebb és dühösebb lett; végül azután gael nyelven káromkodni kezdett, és botjával a lábam felé csapdosott.

Ekkor aztán figyelmeztettem, hogy az én zsebemben is pisztoly van, nemcsak az övében, és hogyha nem hordja el magát azonnal a délre vezető úton, szétloccsantom az agyvelőjét.

Egyszerre igen udvarias lett; egy darabig még engesztelni igyekezett, de miután látta, hogy kudarcba fullad minden békítési kísérlete, gael nyelven, az anyanyelvén még egyszer megátkozott, és szedte az irháját. Utána néztem, amint botjával tapogatózva előrebotorkált a mocsár és a fehér hanga között, míglen megkerült egy hegygerincet, és eltűnt odalent a völgykatlanban.

Folytattam utamat Torosay felé; jólesett egymagamban bandukolnom, örültem, hogy elmaradt mellőlem ez a tudós férfiú. Szerencsétlen nap volt ez; a Felföldön való vándorlásaimban nem is találkoztam olyan gonosz emberrel, mint ez a két fickó, akiket most egymásután leráztam a nyakamról.

Végül eljutottam Torosaybe. A Mull-szoros partján volt egy fogadó, amely Morven szigetére nézett. A fogadós is egy Maclean volt: bizonyára nagyon előkelő ember. A Felföldön ugyanis sokkal előkelőbb dolog kocsmát tartani, mint minálunk. Talán azért, mert vendégfogadással jár, de talán azért, mert a fogadós dolga főképp naplopásból meg ivásból áll. Ez az ember jól beszélt angolul. Miután megtudta, hogy kijártam néhány iskolát, először francia nyelven vizsgáztatott, és ebben játszva fölém kerekedett; majd latinul kezdett beszélni, de azt már nem tudnám megmondani, melyikünk bírta jobban. Ez a vidám versengés barátságos hangulatot teremtett. Leültünk, puncsot ittunk; helyesebben: néztem, hogy ő hogyan iszik. Végül is a derék ember úgy elázott, hogy a vállamra borult, és zokogott.

Tapogatózásképpen mintegy véletlenül megmutattam neki Alan gombját: rögtön láttam, hogy nem ismeri, és nem is hallott róla. Valami miatt neheztelt Ardshiel családjára, és annak egész atyafiságára. Mielőtt még teljesen elázott volna, egy kitűnő nyelvezettal megírt latin gúnyverset olvasott fel nekem, amelyet a fogadós elégia formájában, de kegyetlenül ócsárló tartalommal ennek a nemzetségnek egyik tagjáról költött.

Elmondtam Macleannek, hogyan jártam a katechistával. Fejét csóválta, azt mondta, örülhetek, hogy ép bőrrel szabadultam tőle.

- Igen veszedelmes ember. Duncan Mackiegh a neve. Több yardnyi távolságra céloz egy pisztollyal, pusztán a hallása után. Több ízben vádolták már útonállással, egyszer gyilkosság miatt is állt már a törvény előtt.

- A legmulatságosabb az - szóltam -, hogy katechistának mondta magát.

- Miért ne mondja? - fejelte a fogadós. - Amikor valóban az! Duarti Macleantól kapta a hivatalát, merthogy vak. Szánni való ember - mondta a fogadós -, egyre az országutat rója, egyik helyről a másikra vándorol, vizsgáztatja az ifjúságot, tudja-e a katekizmust. Sok kísértésnek van kitéve az ilyen ember.

Mikor a házigazda már teleszopta magát, megmutatta az ágyamat, és én jókedvűen aludni tértem. Bejártam Erraidtól Torosayig a Mull-szigetet, ezt a görbe országot. Ötven mérföldet tettem meg madárröptében. Ha tévelygéseimet is számítjuk, közel száz mérföldet jártam meg négy nap alatt, különösebb fáradság nélkül. Sőt, hosszú vándorlásom végén jobb hangulatban és jobb erőben, egészségben voltam, mint az elején.

16
AZ EZÜSTGOMBOS FIÚ.
VÁNDORLÁSAIM MORVEN FÖLDJÉN

Torosay és a szárazföldön lévő Kinlochaline között állandó kompjárat van. A szoros mindkét partját a hatalmas Maclean nemzetség lakja; útítársaim, akikkel a réven átkeltem, majdnem mind ehhez a nemzetséghez tartoztak. A révészt azonban Neil Roy MacRobnak hívták; mivel neve arra vallott, hogy Alan nemzetségéből való, és Alan éppen ehhez a komphoz küldött, türelmetlenül vártam, mikor ejthetek vele néhány bizalmas szót.

A zsúfolásig megtelt bárkában ez persze nem volt lehetséges, az átkelés is vajmi lassú volt. Szél nem fúj, és a bárka nyomorúságos, ócska alkotmány volt; az egyik oldalán két evezővel hajtották, a másikon mindössze egy evező volt. Nos, az utasok jólélekkel segítettek. Felváltva álltak az evezőkhöz, s az egész társaság gael hajósnótákat énekelt, s az ének ritmusára dolgoztak az evezők. A nóta, a friss tengeri levegő, az útítársak baráti összetartása, a derűs idő kellemessé tette az átkelést.

De egy igen szomorú dolgot is láttam ezen a napon. A Loch Aline torkolatában egy nagy tengerjáró hajó horgonyzott. Eleinte azt hittem, hogy ez a hajó királyi cirkáló. A hadihajókat most ugyanis télen-nyáron a part mentén tartják, hogy a franciákkal össze ne akadjanak. Amint azonban kissé jobban megközelítettük, kiderült, hogy kereskedelmi hajó. Még jobban megzavarodtam, amikor láttam, hogy nemcsak a fedélzetén, hanem az öbölben is hangyamódra rengeteg ember nyüzsög. Sajkák jártak szakadatlanul ide-oda a hajó és a part között. Közelebb kerülve, nagy jajveszékeltetés ütötte meg a fülünket; a fedélzeten meg a parton hangosan zokogtak az emberek, s kiáltoztak egymásnak, hogy a szívem majd megszakadt miattuk.

Ekkor láttam csak, hogy ez egy kivándorlóhajó, s az amerikai gyarmatokra indul.

A komp a hajó mellé állt: a száműzöttek áthajoltak a korláton, kezük zokogva nyúlt az útítársaim felé, mert jó barátok, rokonok voltak köztük. Nem tudom, mennyi ideig tartott volna még a búcsúzkodás, mert ezek a szerencsétlen emberek észre sem vették az idő múlását. A hajó kapitánya, akit a sok jajveszékeltetés meg a zűrzavar már szinte megőrjített - amit nem csodálok - végül is a korláthoz lépett, és megkért bennünket, hogy távozzunk.

Neil erre a komppal elfarolt. Bárkánkon a karvezető bánatos dalba fogott: a kivándorlók és a parton álló atyafiság átvette a szólamot, s mint valami siratóének, mindenünnen felhangzott a dal. A kompon a férfiak és a nők szeméből kicsordult a könny, végigfolyt az arcukon, amint belefeküdtek az evezőkbe. E szomorú látvány és a dal - *a Lochaber, nem látlak soha többé...* kezdetű ének - engem is mélységesen megrendített.

Kinlochaline-ben a parton félrevontam Neil Royt, és mondtam neki, tudom, hogy ő az Appin-nemzetséghez tartozik.

- Már hogyan tartoznék - felelte.

- Keresek valakit, - mondtam - és gondolom, kegyelmed talán útba igazíthat. Az illetőt Alan Brecknek hívják.

Ostoba módra nem mutattam meg neki a gombot, hanem egy shillinget próbáltam a markába nyomni. Erre visszahúzódott.

- Ön megsértett! Úriemberek egymás között nem így viselkednek. Aki iránt érdeklődik, az Franciaországban van. De még ha a tarsolyomban lenne is, és kegyelmed öve shillingekkel volna bélelve, az én fecsegésem miatt ugyan egy hajaszála sem görbülne meg az illetőnek.

Láttam már, hogy rossz végén fogtam meg a dolgot. Nem töltöttem mentegetőzéssel az időt, hanem megmutattam neki a gombot, amit eddig a markomban szorongattam.

- Vagy úgy! - mondta Neil. - Az már más! Miért nem kezdte mindjárt ezzel? Igen, ha kegyelmed az ezüstgombos fiú, akkor minden rendben van. Az a parancsolat, hogy igazítsam el kegyelmedet. De ne vegye már zokon, hadd szólok előbb őszintén kegyelmeddel; egy bizonyos nevet soha nyelvére ne vegyen: az Alan Breck nevét. És valamit soha ne tegyen: ne ajándékozza mocskos pénzét felföldi úriembereknek.

Nem volt könnyű dolog a bocsánatkérés. Hiszen nem mondhattam meg az igazat: álomban sem jutott volna eszembe, amíg csak őtőle magától nem hallottam, hogy úriembernek tartja magát. Neil egyébként nem mutatott nagy hajlandóságot, hogy sokat tárgyaljon velem; ő csak parancsot teljesített, s igyekezett mihamarább túlesni rajta, így hát sietősen útba igazított: töltsen az éjszakát Kinlochaline község fogadójában, másnap menjek Morvenen át Ardgourig. Következő éjjel szálljak meg bizonyos John of Claymore házában, aki már várja érkezésemet. Harmadnap keljek át Corannél egy tavon, és még egy tavon Balachulishnál, azután kérdezzem meg, merre vezet az út az appini Durorban Aucharnba, Glensi James házába. Láthatod, kedves olvasóm, egész sor átkelés várt rám, mert a tengerszorosok ezen a tájon a hegyek lábánál kanyarogva, mélyen benyomulnak mindenütt a szárazföldbe. Szakadozott a föld, könnyű megvédeni, de utazni rajta annál nehezebb: viszont csodálatosnál csodálatosabb, vad, zordon és félelmes tájak lepik meg egyre az utazót.

Neil egyéb tanáccsal is ellátott: útközben ne beszélgessek senkivel, a whigeket, a Campbelleket és főképpen a vöröskabátosokat kerüljem, ha meglátom, hogy efféle ember közeledik, térjek le az útról, és bújjak a bozótba, mert „sohasem jó ezekkel összeakadni”. Egyszóval, viselkedjem úgy, mint valami rabló vagy jakobita megbízott, mert Neil valami ilyesformának tartott.

Kinlochaline fogadójában mocskos koldustanyára, gyalázatos disznóólba kerültem. A házat ellepte a füst, zsúfolva volt hallgatag felföldiekkal. Elégedetlen voltam szállásommal, de elégedetlen voltam önmagammal is, hogy olyan ügyetlenül bántam Neillel, és megsértettem. Azt hittem már, ennél cudarabb helyre nem is kerülhettem volna. Pedig ami ezután jött, az még cudarabb volt. Alig töltöttem félórát a fogadóban - s ez idő alatt is többnyire az ajtóban álltam, mert a turfa füstje csípte a szememet - midőn vihar kerekedett. A fogadó domboldalon állt; a patakok hirtelenében megduzzadtak, és rázúdultak a házra, s az egyik felét elöntötték. Ebben az időben Skóciában mindenfelé igen nyomorúságosak voltak a vendégfogadók; mégis meghökkenem, amikor felkeltem a kandalló mellől, s bokáig érő vízben kellett az ágyamhoz gázolnom. Így tértem nyugovóra.

Vándorlásom következő napján kora reggel egy tömzsi, kurta, komoly férfi haladt előttem az úton, akit csakhamar utolértem. Csámpás lábával igen lassan lépegetett. Időnként elővett egy könyvet, s ujjával követve a sorokat, menés közben olvasott. Egyszerűen, tisztán volt öltözve, olyan papos szabású ruhát viselt.

Megtudtam, hogy ő is katechista, ha nem is abból a felekezetből, mint Mull-szigetén az a vak ember. Az Edinburghi Keresztény Hitterjesztő Társaság küldöttje volt. Ő evangelizálja a Felvidék Istentől elrugaszkodott népét. Henderland volt a neve. Vontatott, alföldi tájszólásban beszélt, - s én már nagyon áhítoztam arra, hogy hazai beszédet hallhassak. De csakhamar kiderült, hogy sokkal szorosabb köztünk a kapcsolat, mint a közös szülőföldünk. Drága barátom, az essendeani lelkész ugyanis szabad idejében egész sor himnuszt és kegyes könyvet

fordított le gael nyelvre; Henderland hitbuzgalmi munkájánál felhasználta e fordításokat, s nagy becsben tartotta őket. Találkozásunkkor is éppen egy ilyen könyv volt nála, s azt olvasgatta az úton.

Minthogy Kingairlochig egy volt az utunk, nyomban elhatároztuk, hogy együtt vándorolunk. S amint így baktattunk az úton, Mr. Henderland megállított minden vándort és munkásembert, s elbeszélgetett velük egy darabig. Nem tudom, mit beszéltek, de úgy láttam, hogy Mr. Henderlandet nagyon kedvelik ezen a vidéken. Majd mindenki, akit megszólított, elővette a tubákos szelencéjét, és megkínálta őt egy szippantással.

Dolgaimból csak annyit mondtam el neki, amennyit jónak láttam. Vagyis Alant egy szóval sem említettem Balachulishba tartok - mondtam - ahol egy barátommal találkozom. Gondoltam, Aucharn, sőt még Duror is, nagyon is hírhedt hely, s nevük hallatára a társam még megszimatolna valamit.

Ő sokat beszélt nekem a munkájáról és a népről, amely között dolgozik: szólt bujdosó papokról, jakobitákról, a lefegyverzési törvényről, a nemzeti viseletről, és sok mindenféle furcsaságról, amelyek jellemzőek voltak erre a korra és vidékre. Mérsékelt nézeteket valló embernek látszott; sok mindenért hibáztatta a parlamentet, de különösen amiatt, mert úgy szövegezte meg a törvényt, hogy szigorúbb büntetés járt annak, aki a régi nemzeti viseletet hordja, mint aki fegyvert visel.

Mérsékelt nézetei felháborítottak, és kérdezősködni kezdtem a Vörös Rókáról, meg az appini bérlők felől. Gondoltam, nem akadhat fenn a kérdéseimen, minthogy jómagam is arra a vidékre tartok.

- Csúnya história ez - felelte. - Csodálatos, honnan veszik ezek a bérlők a pénzt; hiszen csak éhezés, meg nyomorúság az életük. Van egy kis tubák kegyelmednél, Mr. Balfour? Nincs. Jobb is, ha nem szippantok. Nem mondom a bérlőket jobbra kényszerrel szorítják, hogy fizessenek. James Stewart Durorban, akit Glensi Jamesnek neveznek, Ardshielnek, a nemzetség fejének a féltestvére; nagyon tisztelik őt, kemény ember az nagyon! De benne van ebben még valakinek a keze is. Alan Brecknek hívják az illetőt.

- Ó! - kiáltottam. - Mi van vele?

- Hát mi lenne? A szél a hová akar fűni, fű, de nem tudod honnét jő, és hová megyen - felelte Henderland. - Alan Breck jön-megy, mint a szél, hol itt van, hol amott, majd nincs sehól, elröppen, mint a szép madár. Lehet, hogy e pillanatban a rekettyében leselkedik ránk... azon sem csodálkoznék!... Valami burnótféle nincs kegyelmednél? Igazán nincs? Csak egy szippantás?

Megmondtam, hogy nincsen, s emlékeztettem, hogy ezt már többször is megkérdezte.

- Meglehet! Könnyen meglehet! - sóhajtott. - De mégiscsak furcsa, hogy nincsen burnótja... Nos hát, mint mondtam, ez az Alan Breck vakmerő, mindenre elszánt fickó. Mindenki tudja róla, hogy Jamesnek ő a jobb keze. A törvény halálra keresi: bitang az élete, hát nem riad vissza semmitől. Ha valamelyik bérlő hátralékba kerül, még a törét is belemártaná.

- Hát ez nem valami épületes történet, Mr. Henderland - mondtam. - Ha az illető is csak félelemből teszi, amit tesz: inkább meg sem hallgatom.

- Vigyázzunk csak! - válaszolta Mr. Henderland. - Szeretet és önmegtágadás is van ezekben az embereken; a magunkfajta emberek, mint kegyelmed meg jómagam, öelöttük bizony szégyenben maradnának. Van ebben valami szép: valami emberien szép, ha nem is keresztyéni. Még ez az Alan Breck is tiszteletet érdemel a vitézsége miatt, azok szerint, amit hallok felőle. Nem egy hazug szemforgató koptatja a száját itt ezen a mi vidékünkön, akit a világ nagyra tart,

pedig higgye el, Mr. Balfour, sokkal ravaszabb emberek ezek, mint ama megtévedt vérontó. Bizony mondom, tanulhatnánk mi egyet s mást ezektől a felföldiektől. Kegyelmed most azt hiszi, hogy én azért húzok hozzájuk, mert már túlságos régen élek közöttük? - tette hozzá mosolyogva.

Mondtam neki, hogy szó sincs róla, jómagam is sok csodálatra méltó dolgot tapasztaltam a felföldieknél. És utóvégre Mr. Campbell is felföldi ember.

- Igen - vélekedett. - Valóban. Jó fajta.

- És mit akar hát a király intézője? - kérdeztem.

- Colin Campbell? - kérdezte Henderland. - No, az darázs-fészekbe dugta az orrát.

- Úgy hallom, erőszakkal akarja elűzni a bérlőket.

- Igen - mondta a társam. - De, az itteniek szavajárása szerint, az ügy hol halad, hol elakad. Először Glensi James lovagolt el Edinburgh-be, és prókátort fogadott... persze egy Stewartot! Mert ezek úgy tapadnak mind egymáshoz, mint denevérek a templomtoronyban, és sikerült felfüggesztetnie az eljárást. Erre aztán Colin Campbell tett lépéseket, s ekkor ő kerekedett felül, mert a kincstári ítélőszék urai az ő javára ítélték. Most azt hallom, a régi bérlők repülnek, mégpedig már holnap. Durorban kezdik a cécót, éppen James ablaka alatt. Ezt szerény véleményem szerint nem teszik okosan.

- Gondolja kegyelmed, hogy harcra kerül a sor? - kérdeztem.

- Hát, ami azt illeti, - mondotta Henderland - lefegyverezték őket. Legalábbis amazok azt képzelik. Mert hát még jócskán akad kemény acél mindenféle rejtett zugban. Colin Campbell mögött katonaság áll. De ha a felesége volnék, nem lenne nyugvásom, míg újra otthon nem látom. Furcsa szerzet ez az appini Stewart-nemzetség.

Megkérdeztem, rosszabbak-e szomszédaiknál?

- Dehogyan rosszabbak! - válaszolta. - Ez a legnagyobb baj. Mert ha Colinnak sikerülne is rákényszeríteni Appinra az akaratát, a szomszédos járásban, vagyis Mamore-ban, a Cameronok földjén, előlről kezdheti az egészet. Mindkét vidék felett ő a király intézője, s itt is, ott is el kell űznie a földről a bérlőket. S hogy őszintén szóljak kegyelmeddel, meggyőződése, hogy ha Colin az egyik nemzetség földjén meg is ússza ép bőrrel, akkor ott hagyja a fogát a másikén.

Ilyen beszélgetés közben mendegéltünk, egész nap. Amikor elvált az utunk, Mr. Henderland azt mondta, szívesen mulatott volna társaságomban, s örül, hogy megismerkedhetett valakivel, aki Mr. Campbell barátja.

- S engedje meg - mondotta - hogy drága Sionunk aranyszájú dalnokának nevezzem őt.

Ajánlotta, pihenjek meg egy keveset, és töltssem az éjszakát az ő házában - Kingairlochtól nem messze van az otthona.

Őszintén szólva, nagyon megörültem a szíves meghívásnak. Claymore-i John háza, ahol meg kellett volna szállnom, csöppet sem vonzott, miután két ízben is megjártam a jóakarókkal: először a vezetőmmel, azután meg a révész úri személyével; bizony húzódoztam minden felfölditől, akit nem ismertem.

Így hát kézfogással erősítettük meg az egyezséget. Estefelé a Linnche Loch partján magányos kis házhoz értünk. Ard gour kopár hegyei már árnyékba borultak az innenső oldalon, de a túlsó parton, Appin lejtőin még sütött a nap. A csöndes öbölben semmi sem mozdult, csak a sirályok rikácsoltak a parton. Ünnepléses volt a táj, szinte borzongató.

Mr. Henderland küszöbéhez értünk, s a jóember ekkor meglepő dolgot művelt. Megszoktam már, hogy a Felföldön igen udvariasak az emberek. Vendéglátóm azonban gorombán elém került, s elsőnek rohogott be a házba. Ott azon nyomban felkapott egy csuprot meg egy csontkanalat, és hihetetlen mennyiségű tubákot tömködött az orrikaiba. Hatalmas, jóleső prüszkölésbe kezdett, s közben kissé bárgyú mosollyal nézett rám.

- Fogadalmat tettem ugyanis - magyarázta. - Megfogadtam, hogy nem hordok magammal tubákot. Bizony mondom, igen nehéz önmegtartóztatásomba kerül, de ha a mártírokra gondolok, nemcsak a skót hitvallókra, hanem más keresztyén országok vértanúira is, szégyenkezem, hogy mennyire nehezemre esik türtőztetnem magam.

Zabkását ettünk, és írótt ittunk hozzá, a derék ember asztalára ennél jobb csemege sohasem került. Vacsora után Mr. Henderland képe igen elkomolyodott, azt mondta, egy kötelesség vár rá, amivel Mr. Campbellnek tartozik: megvizsgálja lelkemet, hogyan állok Istennel. A tubákkal való eset óta mosolyognom kellett ezen az emberen, de most könnybe lábadt a szemem, alighogy beszédbe fogott. Jóság és alázat: e két erénnyel az ember soha be nem telhet; ebben a mi zord világunkban, a rideg, gőgös emberek között elég ritkán találkozunk velők. Mr. Henderland azonban a jóság és az alázat szavával szólt hozzám. Én ugyancsak nagyra voltam a kalandjaimmal és azzal, hogy - amint mondani szokás - győztesen kerültem ki minden küzdelemből, s most mégis pár perc múlva már én is a szegény, jámbor öregember mellett térdeltem, és boldog és büszke voltam, hogy megadatott nékem így cselekednem.

Mielőtt nyugovóra tértünk volna, a vályogfalban levő mélyedésből elővette kis pénzecskéjét, s egy félshillinget adott nekem, hogy szükségem lehet rá az úton. Végtelen jósága láttán nem tudtam, mitévő legyek. De ő nagyon lelkemre beszélt, hogy csak fogadjam el, úgyhogy illendőbbnek éreztem, ha engedek - így hát, amint útrakeltem, kettőnk közül ő volt most a szegényebb.

17. A VÖRÖS RÓKA HALÁLA

Mr. Henderland másnap szerzett egy embert, akinek saját csónakja volt, és délután éppen át akart kelni a Linnche Loch túlsó partjára, Appinba, halászni. Ez az ember az ő nyájához tartozott, s rábeszélte, hogy vigyen magával engem. Ilyenformán utam jó egy napi járással megrövidült, és két kompátkelés révdíját is megtakarítottam.

Délre járt az idő, amikor indultunk. Borús nap volt, az ég felhős, kis foltokban csillant csak meg a napfény. A tenger itt nagyon mély és sima volt, hullám is alig fodrozódott, mintha tavon siklanánk. Bemártottam kezemet a vízbe, megnedvesítettem az ajkamat, s csak akkor hittem el, hogy valóban sós tengervíz. Mindkét oldalon magas, zordon, kopár hegyek meredeztek, a sziklák komoran feketéllettek a felhők árnyékában, de amikor odasütött a nap, megcsillant a lejtőkön a sok vízerecske ezüstös csipkéje. Zordon vidék ez az Appin, s mégis mennyire szívéhez nőtt némelyeknek, így Alannek is.

Meg kell még valamit említenem. Kevéssel indulásunk után a nap rálövelte sugarait az északi parton a víznél egy kis mozgó vörös foltra. Olyasféle piros szín volt, mint a katonák kabátja. Közbe-közbe megcsillant, megvillant valami, mint amikor a napsugár kemény acélon szikrázik.

Megkérdeztem a csónakost, vajon mi lehet ez? Azt felelte, valószínűleg egy csapat vöröskabátos katona, akik a William-erődből Appinba tartanak, s majd kiebrudalják a szegény bérlőket. Ez nagyon elszomorított. Talán azért, mert Alanre gondoltam, talán mert keblemben baljós sejtelem támadt; elég az hozzá, hogy nem jó szemmel néztem a katonákat, pedig csak másodszer láttam életemben György király csapatait.

Végre megközelítettük a földnyelvet, ahol a Loch Leven bejárata van. Megkértem emberemet, hogy tegyen partra. A csónakos becsületes ember volt; megígérte a katechistának, hogy elvisz Balachulishig, és állotta volna is a szavát, szívesen elvitt volna odáig. Ez azonban nagyon messze esett volna titkos célomtól, és így addig erősködtem, míg végre partra tett Alan szülőföldjén Appinban, a lettermore-i vagy lettervore-i erdőnél, mert ezt az erdőt így is hallottam emlegetni.

Egy nyírfaerdő kúszott fel az öböl felett emelkedő sziklás, meredek hegyoldalra. Barlangok, páfránnyal benőtt szűk völgyecskék szakították meg a kapaszkodót; a lejtő fele magasságában észak és dél felé egy út, illetve csapás vezetett. Az út szélén forrás bugyogott ki a földből, leültem melléje, megettem a zabkenyeremet, amit Mr. Henderland adott nekem az útra, s elgondolkoztam a helyzetemen.

Sűrű felhőben rajzoltak körülöttem a szúnyogok, de nemcsak a szúnyogcsípés kínozta, kételemek is gyötörtek. Mit tegyek hát, miért kössem össze sorsomat egy földönfutóval, aki talán gyilkolni fog - miért csatlakozzam én most Alanhez? Nem lenne okosabb, ha értelmes ember módjára megfordulok, és vezető nélkül, a magam erejéből visszakutyagolok a délvidékre?

Mit gondol majd rólam Mr. Campbell vagy Mr. Henderland, ha megtudja, milyen balga, milyen fennhéjázó voltam? Mind hangosabban szólaltak meg bennem ezek a kétségek.

Ültem a forrás mellett, és gondolkoztam, midőn hangok ütötték meg a fületem; az erdőből emberek és lovak közeledtek. Négy utas bukkant fel csakhamar a közelben, az út kanyarulatánál. Az ösvény arra olyan hepehupás és keskeny volt, hogy libasorban jöttek, s a lovakat kantárszáron vezették.

Legelől egy magastermetű, rőthajú, vörösképi, parancsoló tekintetű úriember ment; kalapját kezében tartotta, legyezgette magát, alig szuszogott a hőségtől. Utána egy férfi következett, aki tisztos fekete ruhát és parókát viselt; rögtön láttam rajta, hogy ügyvéd. A harmadik szolga volt; ruhája részben kockás posztóból készült; ez arra vallott, hogy gazdája valamelyik felföldi nemzetségből való; lázadó, vagy pedig igen jó cimboraságban lehet a kormánnyal, mert a kockás skót posztó viselését tiltja a törvény. Ha jártasabb vagyok ezekben a dolgokban, mindjárt tudtam volna, hogy a posztó az Argyle- (vagyis a Campbell) nemzetség színeiben volt szöve. A szolga lovára öblös útizsák volt szíjazva, a nyeregkápán háló csüngött, tele citrommal, nyilván a puncs készítéséhez, ami errefelé a fényűző utasok kedvelt szokása.

A negyedik utasról, aki bezárta a sort, rögtön tudtam, hogy kiféle, mert láttam már ilyen embert; a végrehajtó volt.

Alig pillantottam meg ezeket az embereket, máris elhatároztam, hogy mégiscsak folytatom kalandos utamat. Miért határoztam így, magam sem tudom. Amint az első utas odaért mellém, előbújtam a páfrány közül, és megkérdeztem tőle, merre vezet az út Aucharnba.

Megállt, és végignézett. Láttam, hogy furcsán méreget. Azután az ügyvédhez fordult, és így szólt:

- Hallja, Mungo, ezt sokan komoly figyelmeztetésnek vennék. Rosszabb, mintha két szarka repül keresztül, az úton. Éppen Durorba tartok, kegyelmed tudja, mi járatban, és az úton egy fiatal legény kibújik a páfrányból, és azt kérdezi tőlem, hogy Aucharnba megyek-e?

- Glenure, - felelte a másik - az ilyesmivel nem jó tréfálni.

Közvetlen közelemben értek mindketten, s méregettek engem, míg a két kísérőjük mintegy kődobásnyival hátrább állapotott meg.

- Mit keresel Aucharnban? - kérdezte Colin Roy Campbell of Glenure. Mert ő volt az, a Vörös Róka; a Vörös Rókát szólítottam meg az úton.

- Azt az embert keresem, aki ott lakik - feleltem.

- Glensí Jamest - mondotta Glenure elgondolkodva. Azután ismét az ügyvédhez fordult. - James összeszedi most az embereit? Mit gondolsz?

- Mindenesetre okosabb lesz itt megállapodnunk - válaszolta az ügyvéd. - Várjuk be a katonákat.

- Én miattam ne nyugtalankodjanak - szóltam erre. - Nem vagyok én sem az ő embere, sem a maguké, hanem György király becsületes alattvalója. Nem tartozom senkinek, és nem is félek senkitől.

- Jól beszélsz! - felelte a király intőzője. - De ha szabad kérdeznem: ha becsületes ember vagy, mi vitt oly messzire szülőföldedtől? És miért keresed Ardshiel testvérét? Figyelmeztetlek, az én kezemben hatalom van. Én a király megbízottja vagyok ezeken a részekben: több uradalom tartozik álam. Tizenkét szakasz katona áll mögöttem.

- Azt rebesgetik a vidéken, - mondtam kissé ingerülten - hogy kegyelmed irgalmatlanul nyomorgatja az embereket.

Még mindig kételkedve nézett rám.

- Nos, - mondta végül - merész a nyelved, és én szeretem az őszinte beszédet. Ha más napon kérdezed tőlem, hogy James Stewart házához merre visz az út, eligazítanálak, és szerencsés utat kívánnék. De ma - ugye, Mungo? - És ismét az ügyvédhez fordult.

S abban a pillanatban, amikor megfordult, puskalövés dörrent fent a hegyoldalon, és Glenure azon nyomban a földre rogyott.

- Jaj, meghalok! Meghalok! - kiáltotta.

Az ügyvéd felemelte a Vörös Rókát, s a karjába ölelte. A szolga csak állt mellette, és a kezét tördelte. A sebesült most hol az egyikre, hol a másikra meredt rémült szemmel, s a hangja úgy elváltozott, hogy elszorult a szívem.

- Vigyázzatok magatokra!... - mondotta. - Nekem már végem van...

Ki akarta nyitni a kabátját, hogy megnézzé a sebet. De ujjai lecsúsztak a gombról. Mélyet sóhajtott, feje vállára konyult. Elszállt belőle az élet.

Az ügyvéd egy szót sem szólt, de arca egyszerre olyan hegyes lett, mint a pennája, és fehér, mint a halotté. A szolga hangos jajveszékelésre zendített, mint valami kisgyerek. Én meg csak álltam, és bámultam rájuk; szinte megdermedtem rémületemben. A sheriff embere a lövés eldördülésének pillanatában visszavágtatott, hogy siettesse a katonákat.

Azután az ügyvéd lefektette a vérébe fagyott halottat az útra, majd kissé támoilyogva feltápászkodott.

Azt hiszem, az ügyvédnek erre a mozdulatára kaptam megint észbe. Mert alighogy talpraállt: kúszni kezdtem fel a hegyre, és egyre kiáltoztam:

- Gyilkos! Gyilkos!

Míndez pillanatok alatt történt. Mikor az első kapaszkodó tetejére értem, ahonnan végigtekinttem a hegyoldal csupasz részét, megpillantottam a gyilkost. Ott futott, nem messze. Testes ember volt, fekete kabátján fémgombok csillogtak, hosszúcsövű madárpuska volt nála.

- Ott van! - kiáltottam. - Látom őt!

A gyilkos erre hátratekintett, röpké pillantást vetett rám, majd futásnak eredt. Pillanat alatt eltűnt a ritkás nyíres között. Azután feljebb ismét előbukkant. Majomügyességgel kúszott tovább, majd eltűnt egy kiugró szikla mögött, s többé nem láttam.

Magam is loholtam az egész idő alatt, és jó magasra feljutottam. Egyszerre csak kiáltozást hallottam, hogy álljak meg.

Elérkeztem már az erdő felső szegélyéhez, megálltam hát, és visszatekinttem. Magam alatt láttam az egész csupasz hegyoldalt.

Az ügyvéd és a végrehajtó még az úton állt: kiáltoztak, integettek felém, hogy jöjjenek vissza. Odalent, bal felől, a fák közül éppen kibukkantak a vöröskabátosok; egyenként csörtettek elő, puska volt a kezükben.

- Miért menjek vissza? - kiáltottam. - Jöjjenek fel!

- Tíz font annak, aki elfogja a fiút! - üvöltötte most az ügyvéd. - A cinkosa! Ide állították, hogy beszéddel tartóztasson bennünket.

Tisztán értettem szavait, noha nem énfélem kiáltotta, hanem a katonáknak. Szívem a torkomban vert, úgy megrettentem. Ezt a rettegést még nem ismertem. Mert más az, ha az embernek pusztán az élete forog kockán, vagy ha az élete meg a becsülete is. Míndez olyan hirtelen ért mint derült égből a villámcsapás - csak álmélkodtam, tehetetlen voltam.

A katonák már rajokra szóródtak; némelyek nekiiramodtak a hegyoldalnak, mások vállukhoz kapták a fegyvert, és célbavettek. Földbe gyökerezett a lábam.

- Bukj le a fák között! - szólalt meg mellettem egy hang. Alig tudtam, mit teszek, de engedelmeskedtem. Már is ropogtak a fegyverek, golyók füttyültek a nyírfák között.

Alan Breck állt a lombsátor alatt; kezében horgászbót volt. Nem is köszönt. Valóban nem értünk most rá udvariaskodni.

- Gyere! - mondta kurtán, s eliramodott a lejtőn, Balachulish irányába. És én birka módjára követtem őt.

Nyírfaerdőn futottunk keresztül, majd meglapultunk a hegyoldalban valami apró halom mögött, aztán négykézláb kúsztuk át a hangán. Mindezt halálos hajszában. Szívem majd szétvetette bordáimat. Nem volt időm gondolkodni, s annyi lélegzetem sem maradt, hogy beszéljek. Csak arra emlékszem, nagyon elcsodálkoztam, hogy Alan időnként teljes magasságában felegyenesedik, és visszanéz. És mindannyiszor felhangzott nagy messziről a katonák diadalmas üvöltözése.

Negyedóra múlva Alan megállt, elterült a hangán, és így szólt:

- Komollyá vált a dolog. Kövess engem, ha kedves az életed!

Megint eliramodtunk, de most már végtelenül óvatosan kúsztuk visszafelé a hegyoldalban, ugyanazon az úton, amelyen jöttünk, csak talán valamivel magasabban. Végül a lettermore-i erdő felső szegélyéhez értünk, ahol az imént Alannel találkoztam. S ő most megint ledőlt itt a fák alatt a földre. Lihegett mint egy kutya, arcát a páfránylevelekbe rejtette.

Nyilallt az oldalam, szédültem, forró, száraz nyelvem lógott a számban. Félholtan terültem el mellette.

18. BESZÉLEK ALANNEL A LETTERMORE-I ERDŐBEN

Elsőnek Alan tért magához. Felállt, kiment az erdőszélre, egy ideig kémlelődött, azután visszajött és leült.

- Tyű! - mondotta. - Ez meleg munka volt, David.

Nem feleltem, még csak fel sem tekintettem rá. Gyilkosság történt; egy jól megtermett, pirospozsgás, kedélyes úriembert a szemem láttára küldtek a másvilágra. Rettenetes látvány volt, még most is iszonyodtam. De nemcsak ez nyugtalanított. Meggyilkoltak valakit, s Alan gyűlölte azt az embert. Alan pedig ugyanakkor a fák között lapult, majd elfutott a katonák elől. Hogy az ő keze húzta-e meg a puskán a ravaszt, vagy csak a terv fogalmazott meg az ő fejében - egyre megy. Én így láttam a dolgot: egyetlen barátom ezen az elhagyatott helyen embert ölt, szándékosan. Iszonyodtam tőle, arcába se tudtam nézni. Inkább az esőben feküdtem volna egyedül a jéghideg szigeten, mint ebben a meleg erdőben, egy gyilkos mellett.

- Fáradt vagy még? - szólalt meg ismét.

- Nem vagyok fáradt - feleltem, arcomat még mindig a páfrány közé rejtve. - Nem, már nem vagyok fáradt, beszélni akarok! El kell válnunk egymástól! Barátod voltam, Alan. De útjaid nem az én útjaim, és még kevésbé Isten útjai. Száz szónak is egy a vége: el kell válnunk.

- De én nem válók el tőled, David - válaszolta Alan nagyon komolyan. - Ha csak nincs rá valami ok. Ha valami becstelenséget tudsz rólam, mondd a szemembe. Ez a legkevesebb, amivel régi barátságunknak tartozol, mondd ki kereken. De ha csak a társaságomat elégedtet meg, akkor én döntöm el, hogy ezt sértésnek vegyem-e vagy sem.

- Alan, - feleltem én - mi értelme van ennek? Jól tudod, hogy az a Campbell vérbe fagyva fekszik az úton.

Egy ideig hallgatott, aztán így szólt:

- Ismered a hajótörött, és a jó tündérek meséjét?

- Nem ismerem, és nem is vagyok rá kíváncsi - feleltem.

- Engedelmeivel, Mr. Balfour, én mégis elmesélem kegyelmednek - mondta Alan. - Nos, ez az ember hajótörést szenvedvén, egy sziklaszigetre vetődött. Ott szokott a tündérek jó népe Írországba menet megpihenni. Ezt a szigetet Skerryvore-nak nevezik, és nincs messze onnan, ahol mi hajótörést szenvedtünk. Hát az ember csak sírt, zokogott, hogy csak a kisgyereket lássa még egyszer, mielőtt meghalna. Meghallotta ezt a jó tündérkirály, s megszánta a keservesen zokogó embert, és elküldött hozzá egy tündért. A tündér elhozta iszákjában a kisgyereket, és az iszákot letette az alvó ember mellé. Mikor az ember felébredt, hát mellette fekszik az iszák, és az iszákban mozog valami. Nos, ez az uraság azok közé az emberek közé tartozott, akik mindig valami rosszra gondolnak. Nosza, a biztonság kedvéért keresztüldöfi törével az iszákot, mielőtt kinyitotta volna. Hát benne volt a kisgyerek, de halva volt. Úgy vélem, Mr. Balfour, ön igen hasonlít ehhez az emberhez.

- Azt akarod ezzel mondani, hogy nem volt benne a kezed? - kiáltottam, és felültem a földön.

- Ide figyeljen, Mr. Balfour of Shaws, először is azt mondom önnek, mint barát a barátának: ha én meg akarnék ölni egy nemesembert, nem az én szülőföldemen ölöm meg, mert ezzel bajba dönténém a nemzetségemet. És nem járkálnék kard meg puská nélkül, egy horgászbottal a vállamon.

- Ebben igazad van!

- Most pedig, - folytatta Alan, s közben kihúzta törét és kezét szertartásosan rátette - esküszöm erre a szent vasra, hogy a gyilkosságot nem én terveltem, nem én vittem végbe, sem felbujtó, sem gyilkos nem vagyok!

- Hála Istennek! - kiáltottam, és kezet nyújtottam Alannek. Úgy tett, mintha nem látná.

- Nagy hühöt csapunk egy szál Campbellért! - mondotta. - Pedig marad még belőlük éppen elég!

- Nem hibáztathatsz engem - válaszoltam. - Emlékezz, mit mondtál nekem a hajón. De Istennek legyen hála... a kísértéstől a tettig hosszú az út. Mindnyájan kísértésbe eshetünk, de hidegvérrel emberéletet kioltani... ó, Alan! - Nem bírtam folytatni. - És te tudod, ki a tettes? - kérdeztem később. - Tudod, ki az a fekete ruhás?

- Nem tudom biztosan, milyen színű volt a ruhája - válaszolta Alan ravaszul. - De úgy rémlik nekem, hogy kék volt.

- Kék vagy fekete - az a kérdés, megismered-e? - kiáltottam.

- Erre nem mernék megesküdni - mondta Alan. - Igaz, éppen mellettem futott el, de csodálatosképpen akkor éppen a bocskoromat kötöztem.

- Megesküszöl rá, hogy nem ismered? - kiáltottam. Felháborított ez a csűrés-csavarás, de azért mégis nevetnékem volt.

- Most még nem esküdnék - válaszolta. - De emlékezőtehetségem könnyen cserbenhagy: kitűnően felejték.

- Én pedig valamit egészen biztosan láttam - szólottam ismét. - Te kockáztattad mindkettőnk életét, csak azért, hogy eltereld arról az emberről a katonák figyelmét.

- Meglehet - felelte Alan. - Minden úriember így cselekedett volna. Hiszen mi ketten ártatlanok voltunk a történetekben.

- Ha hamisan gyanúsítottak bennünket, még több okunk volt megugrani - kiáltottam. - Az ártatlan előbbre való, mint a bűnös!

- Ugyan, David - mondotta Alan. - Az ártatlan bizvást remélheti, hogy a bíróság felmenti: de annak, aki a puskát elsütötte, legjobb, ha megbúvik a fenyéren. Az meg, aki éppenséggel nem ártotta bele magát semmiféle ügybe, vigyázzon nagyon arra, aki bajba jutott, így cselekszik a jó keresztény! Ha fordítva történt volna a dolog, és az a fickó (akit én egyébként nem is láttam), lett volna a mi helyünkben, mi pedig az ő helyében, ami könnyen megeshetett volna, nagyon hálásak lettünk volna neki, ha eltereli rólunk a katonák figyelmét.

Erre a beszédre már nem volt mit válaszolnom. Alan arcáról sugárzott az ártatlanság, szent meggyőződéssel hitte, amit mondott, és kész volt életét áldozni vélt kötelességéért. Ez teljesen elnémított. Eszembe jutottak Mr. Henderland szavai: tanulhatnánk egyet s mást ezektől a vad skótoktól, íme, én is tanultam most valamit! Alan erkölcsi felfogásában minden a fejetetején állott, de életét áldozná az elveiért.

- Alan, - szóltam végül - nem állítom, hogy ez jó keresztyénhez illő felfogás, legalább ahogyan én a keresztyéniséget értem; de ez is becsületes nézet. És most másodszor is: itt a kezem!

Erre ő mindkét kezét nyújtotta, és azt mondta, hogy bizony megbabonáztam őt, mert mondhatok akármit, utána mindig megengesztelődik. Majd nagyon elkomolyodott, és figyelmeztetett, hogy ne vesztegessük az időt, hanem iszkoljunk innen, mégpedig mind a ketten. Ő katonaszökevény, és most majd egész Appint tűvé teszik utána, és mindenkinek felelnie kell: mikor, hol s merre járt - ami pedig engem illet, engemet is bizonyára belekevernek ebbe a gyilkossági históriába.

- Ó - szóltam erre, hogy kissé megleckéztessem. - Nekem nincs mit félnem a szülőházam bíróságától.

- Mintha bizony itt a szülőházában lennél - vágott vissza Alan. - Vagy mintha a Stewartok földjén kerülnél a bíróság elé!

- Utóvégre itt is Skótorszámban vagyunk - mondtam.

- Öcsém - felelte Alan - igazán csodálkozom néha rajtad. - Akit megöltek, az egy Campbell volt. A tárgyalás tehát Inveraraban, a Campbellek főfészkében lesz. Tizenöt Campbell ül majd az esküdtek padjain, és a fő-fő Campbell, a herceg terpeszkedik a bírói székben! No de az igazság, mondd? Nyugodt lehetsz öcsém, ott sem osztanak más igazságot, mint amit Glenure kapott az imént, az útszélen.

Megvallom, ez kissé gondolkodóba ejtett: még jobban megrémültem volna, ha tudom, hogy Alan jövődölése milyen közel járt a valósághoz. Alan csak egyben túlzott: tizenegy Campbell ült mindössze az esküdtszékben, de a másik négy is a herceg embere volt, és így ez a kis tévedés nem sokat nyomott a latban. Mégis, ekkor szemére vettem, hogy igazságtalan, mert Argyle herceg whig létére is bölcs és becsületes nemesember.

- Nono, öcsém! - kiáltotta Alan. - Hogy a herceg whig-párti, az bizonyos. Mégis azt állítom, hogy nagyon is szíven viseli a nemzetsége dolgait. De hogy felzúdulna a klán, ha lelőnek egy Campbellt, és ezért senkit sem akasztanak fel, amikor pedig a saját nemzetségfőjük az ügy legfőbb bírója! Sokszor észrevettem - tette hozzá - hogy ti alföldiek kissé zavarosan gondolkodtok arról, mi az igazság, és mi igazságtalan...

Erre a beszédre most már harsány hahotába törtem, s csodálkozva láttam, hogy Alan is oly vidáman nevet, mint jómagam.

- Jó, jó - mondotta. - Mi Észak-Skóciában vagyunk. David, és ha én azt tanácsolom neked, hogy fuss el innen, úgy fogadd meg a szavamat, és fuss! Keserves sors korgó gyomorral bujkálni a fenyéren, de még keservesebb bilincsbe verve tespedni a vöröskabátosok börtönében.

Megkérdeztem, hogy most már merre meneküljünk. Azt felelte, az Alföldre, így már inkább hajlottam arra, hogy vele megyek. Hiszen alig vártam már, hogy hazaérjek, és leszámoljak nagybátyámmal. Alan pedig olyan meggyőzően bizonygatta, hogy ebben az ügyben szó sem lesz majd igazságszolgáltatásról, hogy már magam is attól tartottam, hogy barátomnak van igaza. Mi tagadás, a halál összes nemei közül az akasztófa tetszett nekem a legkevésbé. Dermesztő világossággal jelent meg lelki szemeim előtt a félelmetes alkotmány képe, amint azt egyszer a ponyván, valami ballada címe fölé metszve láttam, úgyhogy végleg elment a kedvem a bíróságtól.

- Nem hagylak el, Alan - mondtam. - Veled megyek.

- De ne feledd, öcsém, - válaszolta Alan - nem lesz tréfadolog. Sokszor kell majd csupasz, kemény földön hálnunk, s a gyomrod is gyakran korog majd. Életed üldözött vad élete lesz, s álmodban is fegyveren lesz a kezed. Az ám, öcsém, sebesre járod a lábad, amíg mi eliszkolunk innen! Mindezt jó előre mondom neked: ismerem én ezt az életet. De ha azt kérdezed, mi mást tehetnénk, azt felelem: semmit. Vagy velem bujdosol, vagy lógni fogsz.

- Akkor hát nem nehéz a választás! - feleltem. És a tenyerébe csaptam.

- Most pedig hadd lássuk, mit csinálnak a vöröskabátosok? - mondotta Alan, és az erdő északkeleti részéhez vezetett.

Kikukkantottunk a fák közül: egy hatalmas hegyoldalt láttunk, amely meredek eséssel ereszkedett alá az öböl vizébe. Kopár táj, sziklafalak, hanga, itt is, ott is ritkás nyíresek. Messze a hegy mögött Balachulish felé, a dombokon és völgyeken apró kis vörös alakok: katonák bukkantak fel minduntalan, majd ismét eltűntek, újra felbukkantak, s egyre kisebbek lettek. Már nem kurjongattak: ami szusz maradt bennük, az most másra kellett. De még mindig a csapás irányában mentek, nyilván azt gondolták, hogy mi is erre mentünk, s a nyomunkban járnak.

Alan mosolyogva figyelte őket.

- Az ám, - mondotta - ugyancsak elfáradnak, míg végére járnak a dolguknak. Addig mi ketten itt szépen letelepszünk, kifűjjük magunkat, eszünk egy harapást, és hörpintünk egyet a kulacsomból. Azután Aucharnba indulunk rokonomhoz, Glensi Jameshez. El kell hoznom tőle ruhámat, fegyveremet, pénzt is kell szereznem, hogy tovább jussunk. Azután: „Szerencse fel”!
- David öcsém, nekivágunk a fenyérnek.

Letelepedtünk, ittunk, falatoztunk. Innen néztük, amint a nagy zordon hegyek mögött alábukik a nap. Ezen az embernemlakta vidéken kell majd vándorolnom a bajtársammal. Amíg itt üldögtünk, majd később, az Aucharnba vezető úton kaptatva, elbeszéltük egymásnak kalandjainkat. Alan viszontagságaiból csak azt jegyzem ide, ami említésre méltó, és szükséges a továbbiak megértéséhez.

Elmondta, hogy amikor a hullám lesodort engem a hajóról, ő a korláthoz futott. Megpillantott, amint felbukkantam a tengerből, aztán eltűntem; megint látott, amint fel-alá hanyódtam a dagály hullámain, s utoljára azt látta, hogy a vitorlarúdba kapaszkodom. Akkor már bízott benne, hogy valahogyan majd csak partra vergődöm. Ezért hagyta számomra azokat az utasításokat, s üzeneteket, amelyek végül is - sajnos! - Appin balsorstól tépett földjére vezéreltek.

Időközben a hajón maradtak vízre bocsátották a csónakot. Egy-két ember már le is szállt, amikor új, az előbbinél is nagyobb hullám hömpölygött feléjük, felkapta a hajót, szét is zúzta volna, ha az meg nem akad a kiemelkedő sziklazátonyon. Az első hullámmal a hajó orra maradt a levegőben, a fara pedig alámerült. Most a fara került fel, és a tat merült a tenger alá. Erre az elülső csapóajtón dőlni kezdett a víz, mint a malomgátból.

Alan most is elsápadt, amikor elmondta, mi következett ezután. Két matróz feküdt ugyanis magatehetetlen a függőágyában. Látták, hogy zubog be a víz, azt hitték, máris süllyed a hajó. Rémséges üvöltözésbe kezdtek; az eszeveszett ordítózásra a fedélzeten lévők egymás után a csónakba ugrottak, és megragadták az evezőket. Alig távolodtak kétszáz yardnyira a hajótól, amikor jött a harmadik hullámár, felkapta a hajót, s oly magasra repítette a zátony fölé, hogy a szél egy pillanatra megduzzasztotta a vitorlákat. Már-már úgy látszott, hogy a hajó a csónak után száguld, de aztán mégis lassan megállapodott; egyre mélyebbre merült a vízben, mintha egy kéz húzná alá; a dysarti *Covenant* felett végül is összecsaptak a hullámok.

Az emberek húzták az evezőt, de az irtózatos üvöltés úgy felkavarta őket, hogy egy szó sem hangzott el a csónakban. Alighogy szárazra értek, Hoseason feleszmélt töprengéséből, és megparancsolta, hogy teperjék le Alant. A matrózok vonakodtak a parancsot teljesíteni, nem volt inyükre a dolog. De a kapitány ordított, mint a sátán: Alan egyedül van, sok pénz van nála, őmiatta süllyedt el a hajó, őmiatta fulladtak meg a társaik. Ütött a bosszú órája, mondotta, s itt az alkalom, hogy meggazdagodjanak. Heten voltak egy ellen. A partnak azon a részén még csak egy szikla sem volt, amelynek Alan nekivethette volna a hátát. A matrózok már oldaloltak feléje, egyesek a háta mögé kerültek.

- És ekkor, - folytatta Alan - előállt az a kis vöröshajú... már nem emlékszem a nevére...

- Riach! - szóltam közbe.

- Igen, Riach! Ő volt az... s kiállt érettem. Rákiáltott az emberekre, hogy nem félnek-e Istentől? Azt mondta: az ördögbe is, én a skót mellé állok. Nem is olyan rossz ember az a kis vöröshajú - mondotta Alan. - Van benne némi becsület.

- Úgy van - mondtam. - A maga módján énhozzám is jó volt.

- Énhozzám is - folytatta Alan. - Hitemre mondom, énvelem kitűnően viselkedett. De hát, tudod öcsém, a hajó elpusztult, azok a szerencsétlen fickók irtózatosan ordítottak, és ez szörnyen megviselte az idegeit. Ezzel magyarázom a viselkedését.

- Valószínűleg igazad van - mondtam. - Mert Riach eleinte éppoly kapzsi volt, mint a többiek. Hogyan fogadta mindezt Hoseason?

- Ha jól emlékszem, dühöngött - mondotta Alan. - De a kis vörös rámkialtott, hogy meneküljek. Meg is fogadtam a jó tanácsot, és futásnak eredtem. Még csak annyit láttam, hogy ott a parton egycsomóba gabalyodnak valamennyien, de nem úgy, mintha nagy lett volna köztük az egyetértés.

- Hogyan érted ezt? - kérdeztem.

- Hát hogy öklözték egymást - felelte Alan. - Láttam, hogy egyik ember összeesik, mint a rongy. Én meg gondoltam, jobb lesz minél gyorsabban odébbállni. Ugyanis Mull szigetének abban a csücskében is Campbellek laknak; cseppet sem kívánatos társaság a magamfajta úriember számára. Ha nem így áll a dolog, bevártalak volna, megkerestelek volna, de nem hagytam volna cserben a kis vöröset sem.

Komikus, hogy Alannek folyton Riach termetével volt baja. Pedig az igazat megvallva, egyikük sem volt sokkalta kisebb a másiknál.

- Így hát szedtem a lábamat, - folytatta - és valahányszor utamba került valaki, rákiáltottam, hogy hajóroncs fekszik a tengerparton. No, több se kellett, senki sem állt meg velem teketóriázni! Láttad volna, hogy rohantak a part felé! S mit láttak, amikor odaértek? Semmit! Jól megszalasztottam őket, válják egészségükre! Gondolom, az Isten verte meg a Campbell-nemzetséget azzal, hogy a hajó nem zúzódott szét a sziklán, hanem mindjárt elmerült. Igaz, te is nagyon rosszul jártál ezzel, mert ha a roncsból valami a partra sodródik, akkor felkutatták volna véges-végig a partot, és hamarosan rádbukkantak volna.

19. A FÉLELEM HÁZA

Leszállt az éj, s mi útnak indultunk. Délután szétfoszlottak a felhők, de most újra gyülekeztek, s úgy megsűrűsödtek, hogy egész sötét lett, ami ebben az évszakban ritkaság. Utunk kopár sziklafalak között vezetett. Alan csodálatos biztonsággal haladt előttem; nem értettem, hogyan tájékozódik.

Fél tíz tájban végül is egy hegytetőre értünk, és fényeket láttunk a mélyben. Úgy tűnt, hogy egy ház nyitott ajtajából hull ki az éjszakára a tűzhely, és a gyertyák fénye. A ház meg az istálló körül öt-hat ember sürgölődött; égő fáklyákkal ide-oda futkostak.

- James megkergült - jegyezte meg Alan. - Ha most katonák jöttek volna, nem pedig mi, lenne itt nemulass! James bizonyára az útra állított ki valakit örködni. Tudja, hogy a mi ösvényünkön úgy se találnak el a házhoz a katonák.

Alan háromszor egymás után egy megbeszél jelt adott. Különös látvány volt, amint az ide-oda cikázó fáklyák az első hangra hirtelen megállapodtak, mintha a fáklyások megrémültek volna, s amint a harmadik füttyjelre újra megindult a futkosás.

Megnyugtattuk hát az embereinket, s most leszálltunk a hegyről. Valami módosabb udvarházhoz értünk. A kapuban ötven körüli, magas, jóképű ember lépett elénk, és gael nyelven hangosan rákiáltott Alanre.

- James Stewart - mondta Alan - arra kérnélek, beszélj skótul. Egy úrfi van velem, aki nem ért a mi nyelvünkön. Ez ő, - tette hozzá és belém karolt - az Alföldről való, ottani birtokos. De gondolom, az ő érdekében ne említsük a nevét.

James of Glens egy pillanatra felém fordult, és nagyon udvariasan üdvözölt. Azután rögtön Alanhez fordult megint.

- Szörnyűséges szerencsétlenség ez! - kiáltotta. - Bajba dönti az egész országot - és kezét tördelte.

- Nono! - ellenkezett Alan. - Nincsen öröm üröm nélkül, barátom. Colin Roy meghalt. Örülj neki.

- Meghalt - mondta James. - De hitemre mondom, bárcsak feltámadna megint! Hancegni, jártatni a szájunkat persze könnyű, míg nincs meg a baj, most azonban megesett! És kinek gyűlik meg a baja miatta? Ne felejtsd el Alan, a gyilkosság Appinban történt s Appin fizet meg érte. Én pedig családós ember vagyok.

Amíg ez a beszéd folyt, én a cselédséget figyeltem. Létrákon álltak, s turkáltak a szénában, a ház meg a félszer padlásán. Puskákat, kardokat, mindenféle fegyvert kotortak elő, a többi cseléd meg elhordta a rejtett holmikat. Alább, a hegyoldalban egy-egy kapavágás hangzott. Ebből arra következtettem, hogy elássák a fegyvereket. Sürgött-forgott mindenki, de a munkában nem volt semmi rendszer, ugyanazért a puskáért három-négy ember huzakodott, mások meg egymásnak rohantak az égő fáklyával. James az Alannel való beszélgetés közben minduntalan embereihez fordult, parancsokat kiáltott oda, de úgy látszik, senki sem értette a szavát. A fáklyafényben úgy rémlett, hogy mindenkinek izgatott, rémült az arca; suttogva beszéltek, de az elfojtott hangokba rettegés és harag remegett.

E pillanatban egy leányzó lépett ki a házból, s egy batyut vitt a karján. Később is mosolyognom kellett, amikor eszembe jutott, hogy Alan rögtön gyanút fogott, mihelyt a batyut megpillantotta.

- Mit visz ez a leány? - kérdezte.

- Rendbe szedjük a házat, Alan - felelte most James, ijedt, s kissé alázatos hangon. - Tüvé teszik egész Appint, ki kell mindent tisztogatnunk. Éppen egy-két puskát meg kardot ásunk el a mohában. Látod, az pedig éppen a te francia ruhád.

- Az én francia ruhámat akarjátok elásni a mohába? - kiáltotta Alan. - Azt már nem!

Elvette a lánytól a batyut, félrevonult vele a pajtába, hogy átöltözzék. Engem a rokonára bízott.

James a konyhába vezetett, s leült velem az asztalhoz. Mosolygott, s eleinte úgy beszélgetett, mint ahogyan a vendéglátó házigazdához illik. De a kedve hamarosan megint elborult, csak ült összeráncolt homlokkal, s a körmét rágcsálta. Hébe-hóba még tudomást vett rólam, odavetett nekem egy-egy szót és sanyarúan rámosolygott, de aztán ismét sötét gondolataiba merült. Felesége a tűznél ült, és arcát kezébe temetve sírt. Legidősebb fia a padlón kuporgott, és egy nagy halom írást futott át. Időnként meggyújtott egyet-egyét, s elégette, hogy csak pernye maradt belőle. Egész idő alatt egy vörös képű szolgáló matatott körülöttük, hol ehhez, hol ahhoz kapott vak rémületében, és folyton szipákolott. Az udvarról minduntalan bedugta valaki a fejét, s további parancsokat kért.

James végül nem bírt már egyhelyben ülni. Felállt az asztal mellől, s megkért, ne vegyem illetlenségnek, ha ő most fel-alá járkál a szobában.

- Egyébként is rossz társalgó vagyok, uram - mondotta. - De most meg nem tudok másra gondolni, mint erre a szörnyű esetre. S ami a legszörnyűbb, hogy ártatlanokat fog bajba dönteni.

Ekkor észrevette, hogy a fia elégetett egy iratot, amelyet meg kellett volna őrizni. Erre kirobbant belőle az izgalom s ezt nagyon kínos volt végignézni: jónéhány ökölcsapást mért a fiúra.

- Megörültél? - kiáltotta. - Akasztófára akarod juttatni az apádat? - S megfélelkezve jelenlétemről, még sokáig szitkozódott gael nyelven. A fiatalember szóval sem felelt vissza, de James felesége kötényébe rejtette az arcát, és az akasztófa szóra még hangosabban zokogott.

Idegen létemre keserves volt ezt végignézni, végighallgatni. Megkönnyebbültem, mikor Alan visszajött. Francia ruhájában ismét magabiztosan lépkedett. A ruha ugyan már nagyon gyűrött, elviselt állapotban volt, s bajosan lehetett finomnak, szépnek mondani. Házigazdánk másik fia most engem vezetett ki, és új gúnyát adott rám, s ez bizony már nagyon is rámfért. Egy pár szarvasbőrből készült felföldi bocskort is kaptam; eleinte kissé szokatlan volt, később azonban nagyon kényelmes járás esett benne.

Mire visszatértem a szobába, Alan bizonyára már elmondotta az egész történetet, mert már mindnyájan tudták, hogy együtt menekültünk, s már össze is szedték a felszerelésünket. Kardot, pisztolyt kaptunk, noha én megvallottam, hogy nem értek a kardforgatáshoz. Adtak némi lőszert is, egy tarisznya zablisztet, egy vasfazekat meg egy üveg valódi francia pálinkát; készen voltunk, hogy nekimenjünk a fenyérnek. Csak pénzünk nem volt. Nekem maradt még körülbelül két aranyam. Alan övét más szállította tovább, míg öneki, a becsületes futárnak mindössze tizenhét penny volt az egész vagyona. James már annyit költött az edinburgh-i utazásokra, és a bérlők érdekében vállalt ügyvédi költségekre, hogy mindössze három shillinget, és ötödfél penny tudott összeszedni, azt is rézpénzben.

- Ez nem elég! - mondotta Alan.

- Fel kell hajtanod még valamit a közelben - mondotta James. - Azután értesíts. Nézd, Alan, ezt a dolgot most ügyesen meg kell oldanod. Egy-két aranyért nem vesztegethetjük az időt. Hamarosan neszét veszik, hogy merre vagy, keresni fognak, és ha nem tévedek, a mai gyilkossággal is téged vádolnak. Ha te bajba kerülsz, mint közeli rokon, én is bajba kerülök. Befogadtalak a házámba, mikor az országban jártál. Ha pedig engem ebbe a dologba belerángatnak...

Elakadt, arca elfehéredett, körmét harapdálta.

- Nagy csapás lenne a rokonságunk számára, ha felkötnék engem - jegyezte meg azután.

- Gyászos napja lenne az egész Appinnak - felelte Alan.

- Még csak gondolni se bírok rá - folytatta James. - Ó, öcsém, öcsém, Alan öcsém! Csak járt a száunk, teneked is, meg énnekem is, mint a bolondoknak! - kiáltott fel, és a falat döngette az öklével, hogy csak úgy zengett belé a ház.

- Hát bizony, sokat járt a száunk - válaszolta Alan, majd énfelém bökött a fejével, és így folytatta: - Ez az én barátom jól ráamolvasott, bárcsak hallgattam volna a szavára!

- Ide hallgass, Alan - mondotta James, sokkal csendesebben. - Ha engem lecsuknak, akkor szorulsz csak te meg igazán a pénz dolgában. Mert amiket én beszéltem, meg amiket te beszéltél, az igen gyanús színben tüntethet fel bennünket... érted? Ha jól megfontolod a dolgot, meg kell értened, hogy énnekem most körözőlevelet kell kiíratnom ellened, sőt vérdíjat is kell kifizetnem a fejedre. Meg is teszem, meg én! Szégyenletes dolog ez, közeli atyafiak között, de ha az én nyakamba akasztják ezt a szörnyű históriát, mentenem kell a bőrömet! Ezt csak belátod, öcsém?

Komoly volt a hangja, és kérlelő. Megragadta Alan mellén a kabátot.

- No, igen - felelte Alan - belátom.

- El kell tűnnöd erről a vidékről, Alan; igen, tünetek el mindketten Skóciából. A barátod is. Mert a barátod ellen is ki kell íratnom a levelet. Ugye belátod, Alan? Mondjad már, hogy belátod?

Úgy vettem észre, hogy Alan kissé elpirult.

- Nagyon kínos ez számomra, James, mert én hoztam őt a házámba - mondotta. S hátravette a fejét. - Árulót csinálisz belőlem!

- Öcsém! - kiáltotta James. - Nézz szembe a valósággal! - A körözőlevelet mindenképpen kiadják a barátod ellen. Mungo Campbell biztosan köröztetni fogja. Mit változtat a helyzeten, ha én is megteszem? Alan, én családos ember vagyok!

Mindketten elhallgattak. Azután James megjegyezte:

- Az esküdszék csupa Campbellből fog állni, Alan.

- Még jó, hogy senki sem tudja az ő nevét - tette hozzá Alan eltűnődve.

- Nem is fogja megtudni senki, Alan! Itt a kezem rá! - kiáltotta James, mintha ő tudta volna a nevemet, és ezzel az ígérettel valóban lemondana valamiről, ami számára előnyt jelent. - De hát a ruházatát csak le kell írnom a körözőlevélben, már mint a régi ruháját, meg a korát, a külsejét, és megymást? Kénytelen vagyok vele.

- Csodálkozom az atyád fián - kiáltotta Alan keményem. - Megajándékozod a fiút, azután eladod? Új ruhát adsz neki, és elárulod?

- Dehogy, dehogy - tiltakozott James. - Dehogy is. Alan. A régi ruháját íratom be, amelyben őt Mungo látta!

Láttam hogy James teljesen elcsüggedt; ez az ember most már minden szalmaszálban megkapaszkodik. Gondolom, egész idő alatt arcok rémlettek fel előtte, ősi ellenségeinek arca, az esküdtek padjain és a bírói székekben... s a háttérben az akasztófa.

- Nos, uram - fordult hozzám Alan - mit szól mindehhez? Itt a becsületszavam oltalma alatt áll, s gondom lesz rá, hogy semmi se történjék, ami nincsen kedvére.

- Nincs sok mondanivalóm, - feleltem - mert ez az egész vita számomra idegen. De a józan ész azt diktálja, hogy az ellen emeljünk vádat, aki a bűnös, tehát az ellen az ember ellen, aki lőtt! Az ellen írasson körözlevelet, ahogyan ezt maguk mondják, annak a nyomába küldje a kopókat, és hagyja békén a becsületes, ártatlan embert.

Erre Alan is meg James is rémülten felkiáltott: hogy fogjam be a számat, mert erről szó sem lehet, és azt kérdezték: Mit szólnának ehhez a Cameronok? (Ezzel megerősítették gyanúmat, hogy a tettes alighanem a Cameronok nemzetségéből való ember volt, Mamoreból.) És hogy arra nem gondolok-e, hogy azt a legényt esetleg elfogják?

- Erre persze nem gondolt! - kiáltották, olyan ártatlan, komoly arccal, hogy a kezem dermedten lehanyatlott. Tudtam már, hogy kár itt minden szóért.

- Jól van! - mondtam. - Köröztessen csak engem, köröztesse Alant, köröztesse akár György királyt is, egyformán ártatlanok vagyunk mindhárman, ez kell úgy látszik magának! Annyi szent - folytattam Jameshez fordulva, s legyűrve bosszúságomat - hogy én Alan barátja vagyok, és ha az ő barátainak segítségére lehetek, úgy ettől semmi veszedelem el nem riaszt.

Gondoltam, legjobb, ha beleegyezem és jó képet vágok hozzá, mert láttam, hogy Alannek fáj a dolog. - Különben is, - gondoltam magamban - mihelyt odébbállok, ezek itt engem úgyis köröztetni fognak... ha beleegyezem, ha nem. De tévedtem. Mert amint végeztem szavaimat, Mrs. Stewart felugrott székéről, odafutott hozzánk, vállamra borult, s zokogott, majd Alan vállára borulva sírt, és hálát adott Istennek, hogy ilyen nagylelkűek vagyunk a családjához.

- Te, Alan, - mondtotta a hölgy - te csak a kötelességedet teljesíted. Ez a fiatalember azonban idevetődött hozzánk, és mi a legrosszabb színben mutatkoztunk előtte. A gazda, akinek igazság szerint parancsolnia kellene, mint egy királynak, csak siránkozik, mint valami kérelmező. Magának, ifiúr, nem ismerem a nevét, s ezt szívből sajnálom. De az arcát ismerem! S míg csak dobog a szívem, megőrzöm benne a képét, gondolok magára, és áldani fogom!

Ezzel megcsókolt s ismét oly keserves zokogásba kezdett, hogy csak restelkedve álltam előtte.

- Nonono - mondta Alan, s ugyancsak bamba volt a képe. - Ebben a hónapban igen korán pirkad. - (Július havában jártunk még.) - És holnap nagy mozgás lesz Appinben. Dragonyosok vágatnak majd mindenfelé, Cruachan!-²³ kiáltoznak, gyülekeznek a Campbellek, és rohangálnak a vöröskabátosok. Kotródjunk hát mielőbb!

Erre elbúcsúztunk, és útnak indultunk. Kissé kelet felé tértünk; szép enyhe, bársonyos-fekete éjszaka borult ránk. Utunk most is olyan dimbes-dombos vidéken vezetett, mint amilyenen jöttünk.

---

²³ A Campbellek csatakiáltása.

20. BUJDOSÁSUNK A FENYÉREN, SZIKLÁK KÖZÖTT

Hol csendesen bandukoltunk, hol meg rohanvást tettük meg az utat. Hajnal felé már űzött a nyugtalanság, és szinte megállás nélkül rohantunk. A vidék első pillanatra lakatlannak látszott, de a hegyek-völgyek rejtett zugaiban házak lappangtak. Vagy húsz tanya előtt haladtunk el. Valahányszor egy házhoz közeledtünk, Alan kint hagyott engem az úton, s egyedül ment be az udvarra. Bekopogott a házba, s egy ideig beszélt az álmukból felriasztott házbeliekkel. Híreket közölt az emberekkel; ez a szokás arrafelé kötelesség számba ment, úgy, hogy Alan még menekülés közben is megállt, pedig élete forgott kockán, hogy eleget tegyen ennek az íratlan törvénynek. Ezt a kötelességet mások is híven teljesítették, s így történt, hogy az útba ejtett házak nagy részében már tudtak a gyilkosságról. Én messze álltam s nem sokat értettem az idegen nyelvű beszédből, de láttam, hogy ahol az emberek még nem tudtak róla, inkább megdöbbenéssel fogadták a hírt, mintsem csodálkozva.

Hiába volt a nagy sietségünk. Már pirkadt az ég s még mindig nem értünk biztonságba. Egy csodálatos völgyben jártunk, amikor ránk virradt; sziklák meredeztek mindenütt, a mélyben tajtékzó folyó rohant. Körös-körül vad alakzatú hegyek, sehol egy fűszál, sehol egy fatörzs. Később néha úgy képzeltem, hogy ez a völgy talán a Glencoe völgye lehetett, ahol Vilmos király²⁴ idejében az a nagy mézszárlás volt. De ha visszagondolok utunkra, inkább csak sejtem, hogy merre jártunk. Hol nagyokat kerültünk, hol meg toronyirányban átvágva rövidítettük az utat; mindig siettünk s többnyire éjnek idején vándoroltunk. Ha meg is kérdeztem a falvak nevét, ezeket a gael neveket csakhamar elfelejtettem.

A hajnal első derengésében kibontakozott előttünk az irtózatossá táj. Láttam, hogy Alan homlokát ráncolja.

- Nem nekünk való ez a hely - mondotta. - Ezt itt különösképpen őrizni fogják!

Lépteit megkettőzve rohant a folyóparthoz, s megállt egy helyen, ahol a folyót két sziklatömb három keskeny ágra osztotta. Harsogva, dübörögve rohant, zuhogott a sziklák között a víz, s a szörnyű robajtól még a gyomrom is remegett. A szurdok fölött finom ködpára lebegett. Alan nem nézett se jobbra, se balra, hanem egyenest a középső sziklatömbre ugrott. Négykézlábra esett, hogy lefékezze lendületét, mert a keskeny sziklatömből könnyen lebukott volna. Nem vesztegettem az időt, hogy felmérjem a távolságot és a veszélyt, máris utána ugrottam. Karjába ragadott, hogy le ne zuhanjak.

Itt álltunk hát a vízpárától sikamlós kis sziklatömbön. A túlsó part jóval nagyobb távolságban volt, körülöttünk tombolt a folyó. Most láttam csak, hol vagyok; halálos félelem fogott el. Eltakartam szememet. Alan megfogott, megrázott. Láttam, hogy mond valamit, de a víz ádáz robajlásában nem érttem, különben is eléggé zavarodott voltam. Csak annyit láttam, hogy az arca kivörösödik, s hogy toporzékol a sziklán. S az alattunk tomboló vizet is láttam, s a levegőtlen ködlő párát: elfödtem megint a szemem és megborzongtam.

Alan rögtön a szájamhoz szorította az üveget, s belém töltött vagy egy félmeszely pálinkát. A vér visszatódult az agyamba. Alan tölcsért formált a tenyeréből, száját a fülemre tapasztotta s ordított:

- Akasztófa vagy a golyó!

---

²⁴ III. Vilmos angol uralkodó 1689-1702.

Hátat fordított, átugrott a folyó szélesebbik ágán. Biztonságosan partot ért odaát.

Egyedül maradtam hát a sziklatömbön, s most több helyem volt. Zúgott a fülem a pálinkától, íme, a jó példa: annyira még észnél voltam, hogy megértsem: ha most nem ugrok azonnal, később már nem szánom el magam. Térdemet erősen meghajlítottam - a dühödt kétségbeesés nálam olykor pótolja a bátorságot - és ugrottam.

Csupán a kezemmel kapaszkodhattam meg a partban; lecsúsztam, ismét megkapaszkodtam, megint lecsúsztam, s már-már elsodort a folyó, ha Alan meg nem ragad először az üstökömnél, majd a galléromnál fogva. Nagy erőfeszítéssel felhúzott a partra. Biztonságban voltam.

Alan egy árva szót sem szólt. Nyomban felkerekedett, rohant, hogy mentse az életét. Nekem is fel kellett tápázkodnom, és futnom utána. Már előbb is fáradt voltam, s most rosszul lettem; testem csupa zúzódás volt, a pálinka a fejembe szállt. Rohantam, tántorogtam, szúrt az oldalam, kis híja, hogy le nem rogytam. A kőtömbök labirintusában Alan végre megállapodott egy nagy szikla alatt. Erőm ekkor már fogytán volt.

Azt mondtam: egy nagy szikla alatt állapodtunk meg, de az valójában két egymásnak dőlt szikla volt. Mintegy húsz láb magasak voltak, és első pillanatban úgy látszott, hogy megmászhatatlanok. Még az én derék Alanom is két ízben kudarcot vallott, amikor fel akart mászni, pedig mondhatom, úgy kúszott, mint a majom. Harmadszorra már a vállamra állt, s oly erővel rugaszkodott neki, hogy azt hittem, eltörte a kulcsontomat. Sikerült végre megvetnie a lábát a szikla tetején; ekkor leeresztette bőrövét, én megfogózkodtam benne s a szikla rovátkáinak támasztva lábam, felkúsztam hozzá.

Most láttam csak, miért kellett ide felmászni. A két összeboruló szikla tetején egy üreg volt. Kivájt oldalukkal támaszkodtak egymásnak, s ez a katlan vagy inkább üstszerű bemélyedés akkora volt, hogy három-négy ember is elrejtőzhetett benne.

Alan eddig egy árva szót sem szólt, csak futott meg kúszott az egész örült, néma hajsza alatt. Tudtam, hogy a kudarcotól való halálos rettegés úzi. Most sem beszélt, amikor fenn voltunk a sziklán. Komor, feszült arca nem enyhült meg. Elterült a sziklán és rejtekhelyünk párkánya felett fél szemmel körös-körül kémlelt a szélrózsa minden irányába. A derengést már nappali világosság váltotta fel. Láttuk a völgy sziklafalát, a völgykatlan sziklatömbökkel meredező mélyét, s a völgy mélyében a kacskaringósan kanyargó, fehér zuhatagokban aláeső folyót. Kéményfüst, emberi lény sehol. Sasok vijjogtak, csapongtak egy bérc fölött.

Alan végül elmosolyodott.

- Igen, - mondotta - most már remélhetünk. - Azután kissé csúfondáros arccal rám nézett és hozzátette: - Fürgébben is ugorhatnál, David.

Elsápadhattam erre a sértésre, mert nyomban folytatta:

- Hadd el, ez még nem szégyen. Félni, de vissza nem riadni: ezt teszi a valamirevaló férfi. Különben a víztől nekem is gyakran inamba száll a bátorságom. Nem, nem te vagy a hibás, csak én!

Megkérdeztem, hogy miért volna ő a hibás.

- Mert ostoba birka voltam az éjjel - válaszolta. - Először is eltévedtem. Eltévedtem a saját szülőföldemen! Sokkal messzebbre kellett volna eljutnunk, mire megvirradt. Ennek köszönhetjük, hogy most megrekedtünk, és hogy ezen a csúnya, veszélyes, kényelmetlen helyen heverünk. És mindennek a tetejében, egy kulacs víz nélkül másztunk fel ide. Ennél nagyobb hibát már nem követhet el valaki, aki annyiszor bejárta a fényért, mint én. Itt heverésznünk egy

hosszú nyári napon, és nincs egyébünk, mint a pálinkánk. Ez még nem is olyan nagy baj, gondolod te most. De még ránk sem esteledik, és te már zúgolódnis fogsz.

Helyre akartam ütni a becsületemen esett csorbát. Ajánlkoztam, öntse ki a pálinkát, leszaladok a folyóhoz és megtöltöm az üveget.

- Nem szívesen pazarlom a jó pálinkát - mondta Alan. - Ma éjjel is derekasan segített rajtad. Sőt, szerény nézetem szerint, enélkül még most is a sziklán kuksolnál. Meg aztán azt is észrevetted, amilyen élesesű fickó vagy, hogy Alan Breck Stewart kissé gyorsabban szedi a lábát, mint máskor.

- Te? - kiáltottam. - Úgy rohantál, hogy majd megszakadtál!

- Úgy van - hagyta rá Alan. - Elhiheted, volt okom a sietségre: pillanatot el nem vesztegethettünk. De most elég volt a beszédből. Feküdj le és aludj, fiú. Én majd örködök.

Így hát lefeküdtem. A két szikla tetején némi tözegetes föld gyűlt meg, s páfrány nőtt rajta. Ez volt az ágyam. Sasok vijjogása ringatott álomba.

Gondolom, reggel kilenc órára járhatott az idő, mikor gorombán felébresztettek. Alan a számra tapasztotta a tenyerét.

- Pszt! Pszt! - suttogta. - Horkoltál!

- Úgy? - mondtam. Meglepődtem, hogy miért olyan aggodalmas, komor a képe. - Hát aztán?

Lekémlelt a szikla peremén, s intett, hogy én is nézzek le.

Már teljesen kivilágosodott. Felhőtlen, forró napra virradtunk, a völgyben olyan tisztán látszott minden, mint valami festett képen. Mintegy félmérföldnyire a folyó felett táboroztak a vöröskabátosok. A tábor közepén tűz lobogott, valamit főztek rajta. A közelben, mivelünk egy magasságban őrszem állt egy sziklán; a napsugár megcsillant a fegyverén.

A partmenti úton véges-végig őrszemeket állítottak, hol sűrűbben, hol ritkábban. Némelyek, mint az előbb is, valamely magas ponton örködtek, mások meg lent a völgykatlanban. Ezek fel-alá járkáltak egymással szemben, s fele úton találkoztak. Lejjebb, a völgyben, ahol már nyíltabb volt a terep, az őrszemek láncát lovaskatonák folytatták. Láttuk, amint fel-alá vágatnak a távolban. Alább ismét gyalogosok folytatták a sort. A folyóba ott dúsvízű patak ömlött, a meder hirtelen kiszélesedett. A katonák itt ritkábban álltak egymástól, mert csak a gázlókat, s a sziklás átkelőhelyeket őrizték.

Csak egy röpke pillantást vetettem rájuk, s menten visszabújtam a helyemre. Milyen elhagyatott volt még pirkadatkor ez a völgy! Furcsa, hogy most így kipitykézték csillogó fegyverekkel, vörös kábatokkal, katonanadrágokkal.

- Látod, Davie, - mondta Alan - egész idő alatt attól tartottam, hogy őrizni fogják a folyót. Két órával ezelőtt kezdődött; akkor állították fel az őrszemeket. Pompás alvó vagy öcsém! Egérfogóba kerültünk. Ha ezek felmászna a hegyoldalra, messzelátóval észrevesznek bennünket, de ha lent maradna a völgyben, még megúszhatjuk. Lejjebb, a víznél ritkábbak az őrszemek. Éjszaka majd megpróbálunk átcsúszni közöttük.

- És éjszakáig mit csinálunk?

- Fekszünk, és perzselődünk - válaszolta Alan.

Valóban perzselődöttünk. Ne feledd, kedves olvasóm, hogy egy csupasz sziklatetőn hevertünk, olyasformán mint a sütemény a tepsiben. A nap rettenetesen perzselte. A kőszikla úgy áttüzesegett, hogy hozzá sem lehetett nyúlani. Az a kis darabka föld meg páfrány, amely nem tüzesedett

át annyira, két ember számára kevés volt, hogy meghúzódjon rajta. A csupasz kősziklán felváltva feküdtünk. Olyanféleképp kínlódtunk ebben a helyzetben, mint a tüzes roston megégett szent mártírok. Egyre gondoltam, milyen különös, hogy ugyanazon égöv alatt, alig néhány nap előtt még majd megvett az Isten hidege a szigeten, most meg ezen a kősziklán ilyen kegyetlenül kell szenvednem a hőségtől.

Nem volt egy csepp vizünk sem egész nap, csak az erős pálinka, ami rosszabb volt a semminél. A pálinkásüveget mégis a hűsön tartottuk, beástuk a földbe. Időnként bedörzsöltük vele a halántékunkat meg a mellünket, s ez kissé felüdített.

A katonák egész nap a völgy mélyén nyüzsögtek. Időnként felváltották az őrszemeket, majd kis őrszolgák cirkáltak a sziklák között. Bajos volt egy embert ebben a körülményben megtalálni - bajosabb, mint egy tűt a szénaboglyában. Reménytelen feladat volt ez, s ezért a buzgalom is csekély volt. Mégis láttuk fentről, hogy a katonák szuronyukkal bökdösik a hangát; ilyenkor kilelt a hideg. Néha éppen a mi sziklánk körül mászkáltak: akkor persze lélegezni is alig mertünk.

Ekkor hallottam életemben először igazi, tiszta angol beszédet²⁵. Az egyik fickó, amint éppen elment a sziklánk mellett, rácsapta a tenyerét az áttüzesedett köre, de aztán nagyszitkozódva visszakapta.

- *I tell you it's 'ot!* (Tyű, de forró) - mondta.

Csak ámultam, hogy harapja el a hangokat s milyen furcsán, énekelve beszél. De legjobban azon a különös szokásán csodálkoztam, hogy a „h” betűt lenyeli. Igaz, nemrégiben Ransome beszédét is hallottam, de a fiú mindenféle ember szavajárását átvette, és rosszul beszélt akkor is, ha igyekezett szépen beszélni. Furcsa kiejtéséről azt hittem, hogy az valami gyerekes szokás. Mekkora volt most meglepetésem, midőn felnőtt ember szájából hallottam ezt a beszédet! Az igazat megvallva, sosem tudtam ezt a különös angol kiejtést megszokni, sőt, az angol nyelvtanban sem vagyok mindmáig teljesen otthonos, amit a kritikus szemű olvasó imitt-amott fel is fedezhet az emlékezéseimben.

A nap folyamán a szikla egyre jobban áttüzesedett, egyre izzóbban tűzött a nap. Kínunk, gyötrelmünk óráról órára növekedett. Szédültünk, kóválygott a gyomrunk, olyan hasogató fájdalom fogott el, mint a reuma. Hányszor jutott eszembe akkor, s azóta is, skót zsoltárunk két sora:

*Ne érjen éjjel ártó holdsugár
S a nap se nappalon...*

És valóban, csak Isten irgalmának köszönhattuk, hogy egyikünk se kapott napszúrást.

Két óra tájt már nem lehetett emberi erővel elviselni ezt a kint. Leszállni veszedelmes volt: itt maradni gyötrelmes. A nap már kissé nyugatra hajlott, és sziklánk a keleti oldalon csekélyke árnyékot vetett. Oda nem láthattak a katonák.

- Egyik halál olyan mint a másik - mondotta Alan.

Lecsúszott a szikla peremén, s az árnyékos oldalon földet ért.

Nyomban követtem. Végigvágódtam a földön: igen elgyengültem, s szédültem az izzó napon való hosszú heveréstől. Egy óra hosszat feküdtünk odalent, de lehetett két óra is. Egész

---

²⁵ A skótok a gael nyelvet vagy az angol nyelv egy külön dialektusát beszélték.

testünk sajgott, tagjaink petyhüdtek voltak, mint a rongy. Ha a katonák történetesen arrafelé mászkálnak, semmi sem takart volna el a szemük elől. De egy sem jött arra. Mellettünk haladtak el, de a másik oldalon, úgyhogy a szikla új helyzetünkben is eltakart, oltalmazott bennünket.

Kissé erőre kaptunk megint. Minthogy a katonák most közelebb tanyáztak a folyó partjához, Alan azt javasolta, hogy vágjunk neki az útnak. Én már csak egytől féltem: visszamenni a sziklára. Minden egyebet szívesen vettem. Rögtön induláshoz készültünk; szikláról sziklára kapaszkodtunk egymás mögött. Hason csúsztunk az árnyékban s dobogó szívvel ugrottunk át egyik árnyékos helyről a másikra.

A katonák addigra már átkutatták a völgy egyik oldalát, de csak úgy kutya-futásban. A délutáni hőség talán kissé elálmosította őket. Elég az hozzá, hogy éberségük csakhamar alábbhagyott. Elbóbiskolva ácsorogtak őrhelyükön, már csak a folyó partját figyelték. Mi pedig a hegyoldalban a völgy esését követve, egyre távolodtunk tőlük.

Ennél fárasztóbb kalandom soha nem volt. Száz szemünk volt, hogy el tudjunk rejtőzni ezen a hepehupás talajon, hiszen alig kurjantásnyira mindenfelé őrszemek álltak. A szabad térségeken nem lehetett csak úgy egyszerűen átrohanni: villámgyorsan fel kellett mérnünk a terepet, milyen a környék, szilárd-e a kő, amelyre majd lépünk - mert délután olyan fülledt szélcsend ülte meg a tájat, hogy egy gördülő kavics pisztolylövésként visszhangzott volna a hegyek és a sziklák között.

Lassan haladtunk előre, de napnyugtáig elég messzire jutottunk, bár a sziklán álló őrszemek még mindig tisztán láttuk. Most azonban olyasvalamire bukkantunk, hogy még a félelmünk is egyszerűen elpárolgott. Zúgó, mély patak rohant előttünk; itt ömlött bele a hegyi folyóba. Lehasaltunk a földre, fejünket, vállunkat megfürdettük a vízben. Magam sem tudom, mi volt remekebb: a hirtelen borzongás-e, amikor a hideg víz végigfolyt rajtunk vagy a mohó kortyolgatás a patakból.

Leheveredtünk a parti sziklák rejtekében, ittunk, ittunk, mostuk a mellünket, bemártottuk csuklónkat a rohanó vízbe, hogy már sajgott a hidegtől. Csodálatosan felfrissültünk. Fogtuk a liszteszsákot és a vassfazekat és bőséges zabpépet készítettünk. Igaz, csak hidegvíz volt zabliszttel, de az éhes ember számára ez is ízes fogás. És ha nincsen tűziszerszáma vagy ha nem mer tüzet csiholni, az ilyen lisztpép is pompásan táplálja a fenyéren bujdosót.

Leszállottak az éjszaka árnyai, és mi tovább futottunk. Előbb csak óvatosan, később már merészebben. Sőt, akárhányszor már teljesen felegyenesedve, hosszú léptekkel haladtunk tovább. A meredek lejtők és sziklák közt húzóódó út nagyon fáradságos volt. Naplementekor felhők gyülekeztek az égen, az éjszaka sötét volt és hűvös, így különösebb fáradság nélkül jutottunk előre, de egyre féltem, hogy elbukom, és legurulok a hegyoldalra.

Sejtelmem sem volt, hogy merre járunk.

Felkelt a hold és mi még mindig az utat róttuk. A hold utolsó negyedében járt, s most eltakarták a felhők. Egy idő múlva mégis előbújt és megvilágította körülöttünk a sok-sok hegycsúcst. Vékony sarlója lent a mélyben egy keskeny kis tengersizorban tükröződött.

Megálltunk, lenéztünk. Elámultam, hogy milyen magasan vagyunk: mintha felhőkön járnánk. Alan az irányt kereste.

Láttam rajta, hogy elégedett. Aligha tartott már az ellenségtől, mert füttyszóval üzte el a még hátralevő hosszú éjszakai gyaloglás unalmát. Mindenféle nótát füttyörészett, harciasat, vidámat, szomorút meg táncdallamokat is, hogy a lábunk magától szaporázta a lépést. De még délvidéki dalokat is füttyörészett, s engem menten elfogott a honvágy. A magas, fekete hegyek között, a komor magányban a sok-sok dallam elűzte szorongó félelmemet.

21.
BUJDOSÁSUNK A FENYÉREN.
A CORRYNAKIEGH-HEGYSZOROS

Júliusban korán pirkad a hajnal, de még sötét volt, midőn célunkhoz értünk, a hatalmas hegyormot kettészelő szakadékba. Mélyén hegyipatak rohant, s egyik oldalán keskeny sziklabarlang nyílt, körülötte ritkás, kedves nyírjes, kissé feljebb már fenyőerdő következett. A patakban hemzsegték a pizstrángok, vadgerlicék turbékoltak az erdőben. Kijebb a nyílt hegyoldalon pitypalattyolt a fűrj, és szólt a kakukk. A szakadék torkából Mamore földjének egy darabját láttuk és a keskeny tengersizorost, amely ezt a földet Appintól elválasztja, és mindezt olyan magasságból, hogy csak álmélkodtam, és gyönyörködtem, valahányszor letekintettem a mélységbe.

Ez a szakadék a Corrynakiegh-hegyszoros volt. Közvetlen közelben a tenger. A hegyszoros olyan magasan fekszik, hogy gyakran ülik meg a felhők. Mégis nagyon tetszett nekünk ez a hely, s nagyon boldogan telt el az az öt nap, amíg itt időztünk.

A barlangban aludtunk. Hangát szedtünk, abból készítettünk fekvőhelyet, s Alan lebernyegével takaróztunk. A szakadék kanyarulatában, egy mély, rejtett helyen tüzet is mertünk gyújtani, így hát melegekedtünk, amikor leereszkedtek a felhők, forró zabkását főztünk, és a patak sziklás partján, a kövek között összefogdosott kis pizstrángokat is megsütöttük. Nem volt semmi dolgunk, s örömet elszórakoztunk ezzel. A nap legnagyobb részét a víz partján töltöttük, derékig meztelenre vetkőzve gázoltunk a patakban, kapkodtunk, nyúláltunk a halak után. Tartogattuk a lisztet nehezebb időkre; versengtünk hát, hogy melyikünk fog több és nagyobb halat. Negyedfont lehetett a legnagyobb pizstráng, amit fogtunk; de a húsa kitűnő, ízletes volt. Nyárson sütöttük meg a parázs felett és csak egy kis só hiányzott hozzá, s a legfinomabb falat lett volna.

Alan minden ráérő idejében vívóleckéket adott nekem; nagyon bosszantotta ugyanis, hogy nem értek a kardforgatáshoz. A halászatban nem egyszer én voltam az ügyesebb; azt hiszem, már csak azért is gyakoroltatta velem a vívást, mert abban meg ő volt a derekabb.

Az oktatás nem volt éppen kellemes, mert Alan állandóan dúlt-fúlt a leckék alatt, gorombászkodott velem, lehordott, és olyan erővel rontott rám, hogy azt hittem, menten keresztülszúr. Gyakran estem kísértésbe, hogy faképnél hagyom. De mégiscsak álltam a sarat, és tanultam is valamit ezekből a leckékből, ha mást nem, legalább azt, hogyan kell magabiztos képpel kiállni... és gyakran már ez is elég. Mesteremet ugyan egy pillanatig sem elégittem ki, én azonban meg voltam elégedve magammal.

Ne higgye az olvasó, hogy eközben megfeledkeztünk legfőbb dolgunkról, a menekülésről.

- Sok víz folyik még le a hegyen, - szólt hozzám Alan az első reggelen - míg a vöröskabátosoknak eszébe jut, hogy Corrynakieghben keressenek. Most azonban üzenünk kell Jamesnek, hogy szedjen össze számunkra valami pénzt.

- De hogyan üzenünk? - kérdeztem. - Hiszen lakatlan helyen vagyunk, és mozdulni sem merünk innen. Nem tudom, hogyan szerzel hírvivőt, hacsak az ég madaraira nem bízod az üzenetedet.

- Ejnye - szólott erre Alan. - Nem vagy valami leleményes, David.

Gondolkozóba esett, s egy ideig töprengve merült a tűz hamvadó parazsába. Egyszerre csak felkapott egy darabka fát, keresztet farigcsált belőle, s a kereszt négy végét bekormozta a megszenesedett parázson. Azután kissé zavartan rápillantott.

- Kölcsönadnád a gombomat - kérdezte. - Furcsa dolog ajándékot visszakérni, de bevallom, semmi kedvem még egy gombot levágni.

Odaadtam a gombot, erre ő lehasított egy csíkot a lebernyegéből, összekötözte vele a keresztet, s a gombot is ráfűzte. Azután rákötött két gallyacskát: egyik nyír, másik fenyő volt. Elégedetten nézte a munkáját.

- Nem messze innen van egy kis tanya. Koalinsnacoan a neve - mondotta. - Sok atyámfia lakik ottan, az életemet is nyugodtan rájuk bízhatom. De nem bízok meg mindegyikben. Látod, öcsém, alighanem vérdíjat tűztek ki a fejünkre. James maga is pénzt ígért értünk, a Campbellek pedig nem fukarodnak, ha arról van szó, hogy egy Stewartnak ártsanak. Különben bizony lemennék Koalinsnacoanba, és olyan könnyen rábíznám az életemet ezekre az emberekre, mint másra a kesztyűmet.

- Ha így áll a dolog...? - kiáltottam.

- Nos, minthogy így áll a dolog, - felelte Alan - jobb, ha nem mutatokozom. Rossz ember mindenhol akad, s gyenge is, s én ezektől tartok a legjobban, így tehát, mielőtt besötétedik, lelopakodom a tanyára, s ezt a keresztet beteszem az egyik kedves atyámfia ablakába. John Breck Maccol az atyafi neve, foglalkozásra nézve marhapásztor.

- Sok szerencsét! - feleltem. - No, és mit értsen az atyafi ebből a keresztből?

- Hát... - mondotta Alan - bárcsak több esze volna az atyafinak. Mert, hitemre mondom, magam is attól tartok, hogy nem sokat ért majd belőle. Én azonban így képzelem a dolgot: ez a kereszt olyasféle, mint a szurokkereszt vagy a tűzkereszt; ezzel a jellel hívják össze nemzetségünket a gyülekezésre. Ő azonban tudni fogja, hogy nem kell összehívni a nemzetséget, mert hiszen ez a jel csak az ő ablakában áll, és egy szó üzenet sincs mellette, így hát azt gondolja magában: *a nemzetséget nem gyülekeztetik, mégis valami baj van!* Aztán megpillantja a gombot, márpedig ez Duncan Stewarttól való. Akkor majd így okoskodik: *Duncan Stewart fia a fenyéren bujdosik és szólít engem!*

- Meglehet, - mondottam - de ha így is lesz, az öböltől idáig igen nagy a fenyér...

- Jól mondd - válaszolta Alan. - Bizony igen nagy. John Breck azonban megpillantja a két kis gallyat: nyír és fenyő. Márpedig, ha csak egy kis esze van az atyafinak - amiben sajnos, kételkedem - hát így okoskodik: *Alan olyan erdőben van, ahol mindkét fa nő, nyír is, meg fenyő is.* Erre gondolja magában: *ezen a vidéken nem sok helyen nő együtt a kettő.* Erre elindul és megkeres minket Corrynakieghben. Ha pedig nem teszi, akkor felőlem vigye el az ördög: fabatkát sem ér az egész ember.

- Kedves barátom, - ugrattam Alant - te nagyon leleményes vagy. De hát nem volna sokkal egyszerűbb, ha néhány sort írnál az atyafinak? Az legalább világos.

- Pompás megjegyzés, Mr. Balfour of Shaws - válaszolta Alan, és most ő csipkelődött. - Csakugyan, egyszerűbb volna, ha írnék neki. Csakhogy John Breck nehezen boldogulna a levéllel; három évig iskolába kellene járnia előbb, hogy elolvassa! Addig mi itt elunjuk a várakozást!

Éjszaka tehát Alan levitte a tűzkeresztet a tanyára, és betette a marhapásztor ablakába. Nyugtalanul tért vissza. A kutyák megugatták; az emberek erre kicsődültek a házból. Mintha fegyvercsörgést is hallott volna, s úgy rémlett neki, mintha az egyik ajtóból egy vöröskabátos is

kikukkantott volna. Másnap már az erdő szélén heveredtünk le, és egész nap figyeltük a hegyoldalt. Ha John Breck jön, mindjárt inthetünk neki, ha pedig katonák közelednek, marad időnk megugrani.

Délfelé megpillantottunk egy embert; a napsütésben, a nyílt hegyoldalon kapaszkodott felfelé. Közben-közben lopva körültekintett. Alan látta meg előbb, s nyomban fűttyentett. Az ember a hang irányába fordult, s kissé közeledett felénk. Erre Alan másodszor is fűttyentett, mire emberünk még jobban közeledett. A fűtyszó végül is elvezette hozzánk!

Toprongyos, vad, torzborz szakállú ember volt, mintegy negyven esztendő; arcát szörnyen eltorzította a ragya, bambának, faragatlannak látszott. Nehezen törte az angol nyelvet, de Alan - finom, kedves szokása szerint - nem engedte, hogy jelenlétemben gaelül beszéljen. Az idegen beszéd miatt az atyafi talán még esetlenebbnek tűnt, mint amilyen valójában volt, de láttam, hogy nem valami nagy buzgósággal igyekszik segítségünkre lenni. Amit vállalt, azt is csak félelemből tette.

Alan azt kívánta, vigyen Jamesnek üzenetet. De a marhapásztor hallani sem akart üzenetről. - El fogom én azt felejteni - mondta recsegő hangján. Adjunk vele levelet, vagy semmi dolga velünk.

Azt hittem, Alan erre zavarba jön, hiszen ebben a sziklás vadonban nem volt mivel írunk. Ő azonban sokkal találékonyabb volt, mint gondoltam. Keresett az erdőben egy vadgalambtollat; azt megfaragta írópennának. Azután kevés lőport vett a szarujából, ezt forrásvízzel feloldotta; ez volt a tinta. Végül letépett egy darabkát a francia tiszti rangját adományozó levélből - ezt az írást mindig a zsebében hordotta, talizmánként az akasztófa ellen.

Leült, és megírta a levelet:

Kedves atyafi!

Kérlek, küldd el a pénzt e sorok átadójával, az általa ismert helyre.

Szerető rokonod

A. S.

A levelet átadta a marhapásztornak, aki erre megígérte, hogy olyan gyorsan jön a válasszal, amint csak lehet. Azután elindult a levéllel lefelé a lejtőn.

Három egész napig maradt el. A harmadik napon délután öt óra tájban az erdőből fűtyszót hallottunk; Alan nyomban felelt rá. A patak partján felbukkant a marhapásztor és jobbra-balra tekintgetve keresett minket. Most nem látszott olyan mogorvának, mint a minap. Nyilván örült, hogy lerázta veszélyes megbízatását.

Elmondta nekünk a legfrissebb híreket. A környéken hemzsegnek a vöröskabátosok. Rejtett fegyvereket találtak s most napról napra bajba keverik a szegény embert. James meg a szolgálai máris a William-erőd börtönében ülnek; súlyos gyanú szól ellenük, hogy részesek a gyilkosságban. Az a szóbeszéd járja ugyanis mindenfelé, hogy Alan Breck adta le a lövést. Körözőlevelet bocsátottak ki ellene meg én ellenem is; száz-száz font vérdíjat tűztek ki a fejünkre.

Ennél rosszabb hírt már aligha hozhatott volna. Mrs. Stewart küldött a pásztornak egy levelet, s az is jaj de nagyon bánatos volt. Könyörgött Alannak a jó asszony, ne hagyja magát kézrekeríteni, mert akkor ő is, James is a halál fia. Nem tudott több pénzt összekoldulni, sem kölcsönkérni, mint amennyit küld, s csak az egek Urához esedezik, legyen ennyi is elég. Levelébe zár egy hirdetményt, amelyben mi le vagyunk írva.

Nagy-kíváncsian, és nem kis szorongással néztük ezt a papírost; úgy néztük, mint ahogyan az ember a tükörbe néz vagy az ellenség puskacsövébe, hogy jól céloz-e? Alan a leírás szerint „alacsony, ragyásképzű, fúrge, mintegy harmincöt éves ember. Ruházata: tollas kalap, ezüstgombos kék francia kabát, erősen kopott csipkefodorral, vörös mellény, fekete bolyhos térdnadrág”. Én pedig ilyen vagyok: „Magas növésű, izmos legény, mintegy tizennyolc esztendő, ruházata ócska, nagyon rongyos kék kabát, avított felföldi sapka, hosszú háziszóttos mellény, kék térdnadrág; lábszára csupasz, alföldi lábbelit hord, amelyből ujjai kilátszanak; délvidéki tájszólásban beszél, bajusza nincs”.

Alannak nagyon tetszett, hogy ilyen pontosan emlékeztek finom ruházatára, s hogy részletesen le is írták. Csak amikor az „erősen kopott” szóhoz ért, akkor nézett végig kissé sértődötten a mellfodrán. Én viszont a körözőlevél szerint igen nyomorúságos alak voltam; mégis váltig örvendeztem, mert mióta azokat a rongyokat más ruhával cseréltem fel, a leírás már nem jelentett számomra veszélyt, sőt inkább félrevezette az üldözőimet.

- Alan, - mondtam - más ruhába kellene öltöznöd!

- Eszem ágában sincs! - válaszolta. - Nincs is más ruhám. Jól festene, ha skót sapkával a fejemen állítanék be Franciaországba.

Ismét gondolkodóba estem. Ha elszakadok Alantól, biztos, hogy nem fognak el. Alannek pedig a ruhája is elárul. Ha egyedül vagyok, nem kell bujkálnom, nyíltan mehetek a magam útjára. S ez még nem minden: ha egyedül fognak el, nem szól sok ellenem, de ha az állítólagos gyilkos társaságában tartóztatnak le - akkor bajba kerülök. Nem lett volna nagylelkű dolog, ha én ezt szóba hozom, nem is mertem megemlíteni, de azért egyre ez motoszkált a fejemben.

Az is gondolkodóba ejtett, hogy a pásztor elővett egy zöld erszényt, s abban mindössze négy arany guinea volt és még nem egészen egy guinea aprópénzben. Ez több volt mint az én pénzem; dehát Alannek a távoli Frankhonban kell eljutnia, s öt guineája van mindössze, míg én kis híján két arannyal csak Queen's Ferrybe igyekszem. Ha jól megfontolom, Alannel való kapcsolatom nemcsak az életemet sodorja veszélybe, de erszényemet is terheli.

Becsületes lelkű útítársamnak azonban eszébe sem jutott ilyen gondolat. Meg volt győződve arról, hogy ő szolgál, segít és védelmez engem. Mi mást tehettem tehát, minthogy befogtam a számat. Dühösen bár, de mindent vállaltam.

- Ez vajmi kevés - mondta Alan, zsebrevágva az erszényt. - Dehát majd csak futja valahogy. Most pedig, atyafi, add vissza a gombomat. Azután útnak indulok ezzel az úrral.

A pásztor derekán a Felföldön viselt szőrös tarsoly lógott (egyébként alföldi ruhát és tengerész-nadrágot viselt). Sokáig matatott a tarsolyban, majd furcsa szemforgatással kibökte:

- Az bizony alighanem oda van.

Vagyis elvesztette a gombot.

- Micsoda? - kiáltott fel Alan. - elvesztetted a gombomat? A gombomat, amit atyámtól örököltem? Hallod-e John Breck? tudod-e, mit tartok én erről? Azt tartom, hogy ennél cudarabb dolgot még nem műveltél, amióta a világon vagy.

Így szólván, térdére tette a tenyerét, és rámosolygott a pásztorra. Tekintetében furcsa, nyugtalan fény villant. Ez bajt jelentett minden ellenségének.

A pásztor talán becsületes ember volt; de az is lehet, hogy be akarta csapni Alant, és csak akkor jutott eszébe, hogy hasznosabb a becsület és a tisztesség, mikor ráeszmélt, hogy egyedül van kettőnkkel a vad hegyekben. Elég az hozzá, hogy egyszeriben megtalálta a gombot, és visszaadta Alannek.

- Jól van, így illik ez a Maccollok becsületes nevéhez - mondotta Alan, majd hozzám fordult: - íme, visszaadom a gombot és köszönöm, hogy kölcsön adtad. Ez is hozzám való barátságodat bizonyítja.

Erre igen melegen elbúcsúzott a marhapásztortól. Azt mondotta:

- Nagy jót tettél velem, atyafi, a fejedet kockáztattad érettem. Átkozott legyenek, ha nem tartalak mindenkor becsületes embernek.

Ezzel a marhapásztor ment a maga útjára. Mi pedig összeszedtük a cókókunkat és mi is felkerekedtünk. Tovább bujdosunk.

BUJDOSÁSUNK A FENYÉREN. AZ INGOVÁNY

Tizenegy óra hosszat vagy még tovább tartott szakadatlan nehéz vándorlásunk, mígnem kora hajnalban egy heglánc végső nyúlványához értünk. Mélyenfekvő, hepehupás, kietlen ingovány terült el előttünk, ezen kellett áthaladnunk. Az imént kelt fel a nap és éppen a szemünkbe sütött; a mocsár felett könnyű kis köd szállingózott, mint a füst. Alan megjegyezte, hogy bizony húsz svadron dragonyos is rejtezhetne a mocsárban, és mi nem vennők észre őket.

Így hát meghúzódtunk a lejtő egyik zugában és vártuk, míg felszáll a köd, hideg zabkását kavartunk és haditanácsot tartottunk.

- David, - mondta Alan - mi itt igen kényes helyzetben vagyunk. Lapuljunk meg ebben a zugban, míg teljesen besötétedik vagy kockáztassuk meg a dolgot, és baktassunk tovább?

- Én igen-igen fáradt vagyok, - mondtam - de ha csak rajtam múlik, mégis menjünk tovább.

- Sajnos, nemcsak rajtad múlik, - mondta Alan - hanem még sokminden másokon is. Megmondom, mi a helyzet: Appin számunkra a biztos halál. Délfelé pedig mindenütt Campbellek laknak, tehát gondolnunk sem lehet arra, hogy délnek menjünk. Menjünk hát északnak? Ezzel sem érünk sokat, mert te Queen's Ferrybe igyekszel, én meg Franciaországba. Csakis kelet felé mehetünk.

- Gyerünk hát kelet felé - feleltem vidáman. S titkon azt gondoltam magamban: hajjaj, öregem, mennél te csak a szélrózsa egyik irányába és hagynád, hadd menjek én a másikba, legjobb volna mindkettőnknek.

- Jól van, tehát kelet felé megyünk - válaszolta Alan. - De akkor át kell vágnunk az ingoványon. S ha már bent vagyunk a lápon, akkor olyan az életünk, öcsém, mint a feldobott pénz: fej vagy írás! Ezen a kopár lapályon nincsen búvóhely, nincs hová menekülnünk. A vöröskabátosok akármelyik dombtetőről észrevehetnek bennünket, sok mérföldnyi messzeségből is. De a legrosszabb, hogy önekik lovuk van! Gyorsan utolérnek bennünket! Nem jó hely ez, David. Nappal még rosszabb mint éjszaka.

- Alan, - válaszoltam erre - figyelj rám, mit mondok Appin földje számunkra a biztos halál! Pénzünk alig van, lisztünk majdnem semmi. Mennél tovább keresnek bennünket a katonák, annál könnyebben nyomunkra akadhatnak. Minden lépésünk kockázatos. Én pedig szavamat adom neked, hogy addig megyek, míg összeroskadok.

Alan el volt ragadtatva.

- Vannak pillanatok, - mondotta - amikor te folyton tétovázol, túlságosan óvatos vagy, nagyon is kibújik belőled a whigek természete: ilyenkor nem vagy magamfajta úriember társaságába való. Máskor pedig egyszeriben átvedlesz pompás, bátor fenegyerekké. Ilyenkor én úgy szeretlek, David, mint az édestestvéretem.

Időközben feljebb szállt a köd, majd egészen eloszlott. Kitérult előttünk a táj: sivár volt, mint a tenger végtelen pusztasága. Fajdok kurrogtak, bíbicek kiáltottak fölötte, s messze kelet felé barna foltok mozogtak: egy szarvascsorda. A lapály nagy darabon hangától piroslott, máshol ingovány, tocsogós sömlyék és tözegezes fertő borította. Itt-ott sötét foltok feketéltettek, a pusztai tüzek nyomai. Másutt kiszáradt, szurkos fenyőkből egész erdő állott, csontvázként meredező, halott facsonkokkal. Gyászosabb pusztaságot képzelni sem lehet. De legalább katonaság nem járt erre, és minekünk ez volt a fő.

Megindultunk tehát lefelé a pusztaságba, és megkezdjük fáradtságos, kacskaringós vándorlásunkat a keleti határ felé. Említettem már, kedves olvasóm, hogy mindenfelől hegycsúcsok környezték a lapályt, és ezekről bármikor megláthattak bennünket, így hát a mocsárvidék besüppedt részein kellett haladnunk, és ha a mélyedések utunk irányától elkanyarodtak, a föld pusztaság szintjén kellett továbbhaladnunk. Néha félóraig kúsztunk egyik hangabokortól a másikig, mint szarvaslesen a vadász. Az idő ismét kiderült és forrón tűzött ránk a nap. Pálinkásüvegünkéből hamarosan elfogyott a víz. Sohasem szántam volna el magam erre a halálosan fárasztó menetelésre, ha előre tudom, mit jelent csúszva, félig térden kúsztva megtenni az utat.

Előbbre vánszorogtunk, majd megpihentünk, s újra felkerekedtünk; így telt el a reggel. Délben a sűrű hangabozótban hevertünk és aludtunk. Először Alan örködött; még alig hunytam le a szemem, midőn máris arra riadtam fel, hogy felráz, vegyem át tőle az őriséget. Óránk nem volt, hogy számon tartsuk az időt. Így Alan egy kis hangagallyacska szúrt a földbe, ez volt az óránk. Mihelyt a gallyacska árnyéka pontosan kelet felé esik, fel kell őt ébresztenem. Csakhogy én olyan fáradt voltam, hogy egyhuzamban akár tizenkét órát aludhattam volna. Szájamban még az álom ízét éreztem: agyam már éber volt, de tagjaim még zsibbadtak; a hanga forró illata, a vadméhek dongása újból elálmosított. Rémülten fel-felriadtam, s éreztem, hogy minduntalan elbóbiskolok.

Egyszer csak ismét felriadtam s ekkor úgy tűnt nekem, mintha valahonnan nagyon messziről térnék vissza. A nap már jókora utat tett meg az égen. Ránéztem a gallyacskaára és majdnem felsikoltottam: hiszen én elaludtam! Megszegtem kötelességemet! Majd megőrültem félelmemben, szégyenemben... S mikor körülnéztem az ingoványon, olyat láttam, hogy a szívverésem is elállt. Mert bizony, míg én aludtam, egy csapat lovaskatona érkezett és délkeletről már közvetlen közelünkbe vonult. Legyező alakban bontakoztak ki s ide-oda vágattak a fenyér mélyen fekvő részein.

Felébresztettem Alant. Először a katonákra nézett, azután a mi napóránkra, majd a napra. Összevonta szemöldökét, gyors, haragos, zord és rémült pillantást vetett rám - ez volt az egész megrovás.

- Most mit csináljunk? - kérdeztem.

- Elfutunk mint a nyulak! - felelte. - Látod azt a hegyet? - és az északkeleti égre meredő csúcsra mutatott.

- Látom - feleltem.

- Hát oda kell eljutnunk. A Ben Alderre. Elhagyatott, vad vidék, csupa hegyorom meg barlang, s ha még reggel előtt eljutunk oda, talán megmentjük az irhánkat.

- Alan! - kiáltottam. - Hiszen akkor a katonák között kell átmennünk!

- Igen, tudom - felelte. - De ha visszavisznek minket Appinbe, akkor meghalunk. Gyerünk, David, rajta!

Erre négykézlábra ereszkedett, s futásnak indult, s oly hihetetlen gyorsasággal, mintha világéletében mindig így járt volna. Futás közben erre-arra kanyarodott, az ingoványos vidék bemélyedéseit követve, ahol inkább rejtve voltunk. A növényzet itt mindenfelé leégett vagy megperzselte a pusztai tűz; a talajhoz lapulva kúsztunk tovább, arcunkba finom por szállt, fojtogatott, elvakított minket, mint a füst. Vízünk már régen elfogyott, a folytonos guggolás, a négykézláb való futás oly fárasztó volt, hogy fájt minden ízületünk, és a csuklónk sajgott ránehezedő testünk súlya alatt.

Imitt-amott akadt egy nagy hangabokor a nagy pusztaságban. Meglapultunk alatta, lihegve félre kotortuk a harasztot, és onnan kémleltük a dragonyosokat. Azok nyilván még nem vettek észre bennünket, mert megállás nélkül vágattak előre egyenesen mifelénk. Gondolom, vagy egy félszázadnyian lehettek, s bekerítették egy kétmérföldnyi területet, s egyre közelebb nyomultak s minden talpalatnyi földet átfésültek. A végső pillanatban ébredtem fel; ha csak egy kicsit később ébredtek, a katonák arcvonala előtt kellett volna elfutnunk, így azonban az egyik oldalon még egérutat nyerhettünk. Ám a legkisebb ügyetlenség is elárulhatott volna bennünket. Fajdkakas röppent fel néha hangos szárnycsapással a hangából, halálra rémítve bennünket; ilyenkor mozdulatlanul a földre lapultunk, s még lélegezni sem mertünk.

Sajgott minden porcikám, elgyengültem, szívem vadul dobogott, fáj a kezem, szemem, torkom égett a felszálló füstös portól és hamutól; oly tűrhetetlenné vált csakhamar ez az út, hogy legszívesebben felhagytam volna mindennel. De féltem Alantól, s csak ez a félelem hajtott-üzött, hogy kitartsak.

Ami pedig Alant illeti - emlékszel, kedves olvasóm, hogy a nagy lebernyege akadályozta őt a járásban - nos, Alan először kivörösödött, majd fehér foltok ültek ki piros arcán, zihált, sípolt a lélegzete. Meg-megálltunk, ilyenkor fülembé súgta, hogy mit tegyek, de a hangja félelmetesen elváltozott; mégis úgy láttam, hogy a bátorsága nem ernyedt, nem csüggedt el egy pillanattig sem, hanem fűgén mozgott tovább, s én mérhetetlenül csodáltam barátom szívósságát.

Végül, amikor az ég alkonyodni kezdett, trombitaszót hallottunk. Kinéztünk a hangabokor mögül s láttuk, hogy a katonák gyülekezni kezdenek. Csakhamar tüzet gyújtottak, és a pusztaság közepe táján táborot ütöttek éjszakára.

Amikor ezt észrevettem, kértem Alant, könyörögtem neki, hogy feküdjünk le mi is és aludjunk.

- Ma éjszaka nincs alvás - felelte Alan. - Ezek az átkozott dragonyosok most megszállják körös-körül az ingovány peremét; akkor senki sem jut ki többé Appinből, csak a szálló madár. Mi az utolsó pillanatban még keresztülsúszunk; csak nem tesszük most kockára, ami előnyt nyertünk? Nem, nem! A felkelő nap már biztos helyen találjon bennünket, a Ben Alderen!

- Alan, - feleltem - nem az akarat hiányzik nálam, hanem az erő. Mennék én, ha tudnék. De esküszöm az életemre... nem bírok tovább!

- Jól van hát, - mondotta Alan - akkor majd viszlek.

Ránéztem, vajon tréfál-e? De nem, a kis embereke halálos komolyan beszélt. Látva ezt az ő nagy eltökéltségét, nagyon elszégyelltem magamat.

- Vezess tovább! - mondtam. - Követlek!

Rámpillantott, s a tekintete azt mondta: derék fiú vagy, David. Rögtön tovább indult és pedig a legnagyobb gyorsasággal.

Lassan leszállt az éj; hűvösebb, sötétebb lett, de az alkonyatra nem következett koromfekete éjszaka. Felhőtlen égbolt borult fölénk; július eleje volt, s mi messzi északon jártunk. Akinek jó a szeme, ilyen éjszakán a legsötétebb órában is lát olvasni - tél derekán minálunk akárhányszor délben is sötétebb van. Bőven hulló harmat áztatta fel a földet, mintha eső esett volna. Ez egy kis időre felüdített. Meg-megálltunk, kifújtuk magunkat, ilyenkor volt időm, hogy körültekintsek. Tiszta, enyhe volt az éjszaka, előttünk az alvó hegyek gerince; mögöttünk az ingoványon egyre kisebb lett a tűz, s már csak egy fényes folt volt a messzeségben. Felháborodás és düh ágaskodott bennem, hogy miért kell ilyen kínban vánszorognom és nyelnem a port, mint egy féregnek?

Sok könyvet olvastam, de azt hiszem, kevés tollforgató tudja igazán, hogy mi a halálos kimerültség, különben sokkal erőteljesebben írják le ezt az érzést. Nem törődtem én már az életemmel, nem érdekelt sem a múlt, sem a jövő. Arra sem emlékeztem már, hogy volt a világon egy fiú, akit David Balfournak hívtak. Nem gondoltam én magamra, hanem sötét kétségbeeséssel mindig csak a következő lépésre, melyről azt hittem, hogy életemben az lesz most az utolsó. És Alanra gondoltam, gyűlöltem őt, mert ő volt az oka mindennek. Alan katona, amit most művel, az a mesterségéhez tartozik. Hiszen a tisztnek éppen az a feladata, hogy akkor is tovább hajszolja az embereit, amikor ennek ők már semmi értelmét sem látják, s ha rajtuk múlna, hát lerogynának, ott, ahol éppen vannak, s akár le is gyilkolhatnák magukat. S bizvást állíthatom, közlegénynek igen jó lettem volna, mert az utóbbi órákban még csak eszembe se ötlött az a gondolat, hogy más választásom is lehet, mint, hogy engedelmességek, amíg futja az erőmből s ha már nem futja, engedelmesen meghaljak.

A nap már lassan felvirradt; én úgy éreztem, hogy évekig tartott ez az éjszaka. A legnagyobb veszedelemből már kievickéltünk. Kétlábon, embermódra járhattunk megint, nem kúsztunk már mint az állat. De milyen állapotba jutottunk! Irgalmas ég! Szép kis pár voltunk; két vénséges, kétrét görnyedt nagyapó; kisgyermek módjára botladoztunk, arcunk sápadt volt, mint a halál. Szót sem váltottunk, dacos képpel meredtünk magunk elé az útra, s úgy emelgettük-raktuk a lábunkat, mint a súlyemelő ember a vasgolyókat a falusi vásáron. A pusztaságon fel-felrikoltott a mocsári fajd. Keleten mind egyre erősebb lett a fény.

Azt mondtam, Alan éppoly nehezen emelte a lábát, mint én. Nem mintha ránéztem volna, nem én! Elég bajom volt nekem avval, hogy a magam lábát emeljem. Ő bizonyára éppoly kimerült volt és kábult, mint én, és éppoly kevésbé törődött azzal, hogy merre megyünk, különben nem estünk volna kelepcébe vakok módjára.

Mert ez történt. Hangás lejtőn ereszkedtünk lefelé. Alan ment elől, és én mögötte baktattam egy-két lépésnyi távolságban... mint a cigány meg az élete párja. Hirtelen megzörrent a bozót s három-négy toprongyos fickó ugrott elő. Pillanatok alatt mindkettőnket letepertek. Tör szegeződött a torkunknak.

Törődtem is én ezzel! A fickók durván nekem estek, de annyira fájt már mindenem, hogy ezt a fájdalmat meg sem éreztem. Örültem, hogy nem kell tovább mennem: mit törődtem én már azzal a törrel! Felnéztem támadóm arcába. Képe napbarnított volt, szeme világos - nem féltem tőle. Hallottam, hogy Alan gael nyelven suttog az egyik emberrel. Hogy mit beszéltek? Ez sem érdekelt.

Az emberek azután eltették a törte; elszedték tőlünk a fegyvert, majd leültünk egymással szemben a hangában.

- Ezek Cluny emberei - mondotta Alan. - Ez aztán a szerencse! Most várunk kell egy kissé, míg megjelentik vezérüknek érkezésemet. Ők a felderítők.

Cluny Macpherson, a Vourichok nemzetségfője, a hat év előtti nagy felkelés egyik vezére volt. Vérdíj volt fejére kitűzve, s én azt hittem, hogy ama mindenre elszánt harcosok többi vezérével együtt régóta Franciaországban van. Holtfáradt voltam, de ezek a szavak félig eszméletre keltettek.

- Micsoda? - kiáltottam - Cluny még az országban van?

- Persze, hogy itt van! - felelte Alan. - Itthon van, a saját nemzetsége tartja el, hogy György király sem tarthatná jobban.

Tovább kérdezősködtem volna, de Alan leintett.

- Nagyon fáradt vagyok, - mondotta - aludnék egyet. - Ezután szó nélkül lehemperedett a sűrű hangabokor alá, hasra fordult, s azon nyomban elaludt.

Én nem tudtam ilyen gyorsan elaludni. Hallottad-e már, kedves olvasóm, nyári éjszakán a tücskök ciripelését? Hát alig hunytam le a szemem és rögtön úgy éreztem, mintha az egész testem, de kivált a fejem, a hasam, a csuklóm teli volna ciripelő tücsökkel. Ki kellett nyitnom megint a szemem, forgolódtam, hánykolódtam, felültem, megint lefeküdtem, felnéztem az égre (ettől azonban elszédültem), vagy Cluny elvadult, mocskos őrszemeire tekintettem, akik gael nyelven beszélgetve kémlelődtek a hegytetőről.

Ez volt csak a pihenésem, míg a hírnök visszatért. Azután megint talpra kellett állnunk. Mondták, hogy Cluny szívesen fogad bennünket, így hát elindultunk. Alan kitűnő hangulatban volt, teljesen felfrissítette az álom, s nagyon megéhezett. Előre örült már a pálinkának meg a forró vadpecsenyének; a hírnök valószínűleg erről is ejtett szót. Én azonban majdnem rosszul lettem, hallani sem bírtam ételről. Az imént még olyan nehéz volt a testem mint a hulla, most meg egyszerre irtóztató könnyűnek éreztem magam. De járni alig tudtam. Csak tengtem-lengtem, mint az ökörnyal a levegőben; felhőnek éreztem a földet, tollpihének a hegyeket, folyóvízként zúdult rám a levegő és ide-oda sodort. Emellett szörnyű kétségbeesés ülte meg a lelkemet; sírhatnékom volt tehetetlenségemben.

Láttam, hogy Alan rámpillant és a homlokát ráncolja. Gondoltam, haragszik, és ostoba félelem nyilalt belém - féltem, mint valami gyerek. Arra is emlékszem, hogy mosolyogtam és hiába akartam, nem bírtam abbahagyni, pedig tudtam, hogy ez most teljesen értelmetlen. Az én derék útitársam azonban jóságosan, aggódva nézett rám. S egy pillanat múlva már karonfogott két ember. Így cipeltek tovább, és pedig nagyon gyorsan. Legalábbis én úgy képzeltem, hogy gyorsan megyünk, noha ugyancsak lassan haladtunk. Utunk kopár szakadékok és szurdokok útvesztőjén át vezetett a komor Ben Alder-hegy rejtekébe.

23. CLUNY FÉSZKE

Végezetül sziklás hegyoldalra értünk. Meredeken kúszott fel rajta az erdő, fent pedig egy szakadék kopár sziklafalai meredtek a magasba.

- Erre - szólt az egyik vezetőnk, és mi megindultunk az oromra.

A fák úgy csüngtek-kapaszkodtak a lejtőn, mint matrózok az árbockötélzeten - törzsük szinte vízszintesen csíkozta a lejtőt, s mi úgy lépegettünk rajta felfelé, mint a létrafokokon.

Fent a tetőn, ott, ahol a fák mögött a sziklás szirtfal kezdődött, egy furcsa házhoz értünk, amelyet a környéken „Cluny Fészkének” neveztek. Ez a „fészek” úgy épült, hogy fatörzseket kötözték össze vesszőfonadékkal s hellyel-közzel cölöpökkel alátámasztották. A sövény mögött a talajt feltöltötték földdel, ez volt a padló. A lejtőn egy fa nőtt, ez volt a tető eleven tartóoszlopa; a ház vesszőfonásos fala mohával volt befedve. A tojásdad alakú ház félig a levegőben lógott a meredek lejtő sűrűjében, akár a darázs-fészek a galagonyán.

Belseje öt-hat ember számára is elég kényelmes szállást adott. A sziklaszirt kiugró párkányát használták fel ügyesen kandallónak; a füst közvetlenül a sziklafal mellett szállt fel, úgyhogy a sziklának is füstszíne volt, így a füstöt letről alig lehetett észrevenni.

Ez a fészek azonban csak az egyik bűvőhelye volt Clunynek; barlangok, földalatti lakások várták őt szülőföldje különböző tájain; felderítői jelentették, hogy merre jönnek-mennek a katonák, s ő aszerint változtatta a tartózkodási helyét. Ilyen életmód mellett és hála a nemzetség ragaszkodásának, Cluny a felkelés leverése után is biztonságban élt hazájában, míg mások elbujdostak vagy fogságba esvén, fejük elvesztésével fizettek. Négy-öt évig élt még így, és azután is csak ura határozott parancsára szökött át Franciaországba. Idegen földön azután nemsokára meghalt. Ki tudja, talán visszavágyott ide, a Ben Alderen levő fészkebe.

Cluny a sziklakandalló mellett ült, midőn a küszöbére értünk, a szolgáját figyelte, aki valami ételt kotyvasztott. Öltözete nagyon egyszerű volt, kötött hálósapkát viselt, mélyen a fülre húzva. Megfeketedett, kurta pipát szívott, és mégis királyi módon viselkedett. Már az is látványosság számba ment, ahogyan ültéből felállt, hogy üdvözöljön bennünket.

- Mr. Stewart? Kerüljön beljebb, uram! - kérdezte. - És hozza be a barátját is, a nevét nem tudom...

- És kegyelmed hogy s mint van Cluny? - mondotta Alan. - Remélem, derekasan. Büszke vagyok, hogy láthatom és bemutatthatom barátom, Shaws földesurát, Mr. David Balfourt.

Ha magunkban voltunk, Alan mindig csak gúnyos mosoly kíséretében említette birtokunkat. Idegenek előtt azonban úgy harsogta el a nevét, mint valami ajtónálló.

- Lépjetek be, urak - mondotta Cluny. - Üdvözöllek benneteket a házamban! Egyszerű, furcsa ház, annyi szent, de vendégeltem én itt királyi vérből származó urat is. Mr. Stewart, kegyelmed bizonyára tudja, kire célozok. Parancsolnak először egy pohárkával. - Koccintsunk a jószerecsénkre! Mihelyt ez az én balog szolgám elkészíti a pecsenyét, ebédhez ülünk. Azután meg kártyázunk, amint úriemberek között szokás. Kissé egyhangú az életem - folytatta, miközben pálinkát töltött a poharakba - ritkán látok társaságot. Itthon ülök, malmozok a hüvelykujjammal, s az elmúlt nagy időkre emlékezem, s várom, mikor jön el a mi nagy napunk. Reméljük, nemsokára. Koccintsunk rá: elején a restauráció!

Koccintottunk, és ittunk. Isten látja a lelket, nem kívántam én rosszat. György királynak; de még ha saját felséges személyében lett is volna jelen, ő is csak azt tette volna, amit én. Alig hajtottam fél a pálinkát, máris sokkal jobban lettem. Csakhamar magamhoz tértem, és bár kissé ködös aggyal, de már odafigyeltem a beszélgetésükre. Az oktalan félelem, és lehangoltság érzése felengedett bennem.

Különös hely volt ez valóban, s különös ember volt a házigazda is. Hosszú bujkálása alatt Cluny olyan rigolyás lett, mint valami vénkisasszony. Volt egy bizonyos széke, arra másnak nem volt szabad leülnie; fészke sajátos elrendezését senki meg nem bolygathatta; mindenekelőtt a konyha érdekelte; akkor is fél szemmel a pecsenye felé sandított, amikor bennünket üdvözölt.

Úgy hallottuk, néhanapján meglátogatja a feleségét, s egy-két közeli rokonát az éj leple alatt, vagy azok látogatnak el őhozá. De többnyire mégis teljesen magánosan élt. Csak őrszemeivel meg a szolgálival érintkezett, akik őt a Fészekben kiszolgálták.

Egyikük, egy borbély, mindennap kora reggel jelentkezett és megborotválta. Ez hozta számára a híreket a környékről; Cluny mohó kíváncsisággal hallgatta, s vége, se hossza nem volt a kérdezősködésnek. Komoly arccal kérdezett, mint a gyermek; a borbély feleletei néha minden ok nélkül megnevettették. Sokszor órákkal a borbély eltávozása után hangosan hahotázni kezdett, ha eszébe jutott valami, amit reggel hallott.

Meglehet, hogy valami határozott terve volt, ezzel a sok kérdéssel; igaz ugyan, hogy a parlamentben legutóbb hozott törvény a többi skót birtokos nemessel együtt őt is megfosztotta földesúri törvénykezési jogától, de azért ő a nemzetsége körében még mindig gyakorolta a patriarchális igazságszolgáltatást. A nemzetséghez tartozó férfiak vitás kérdésekkel keresték fel a rejtkehelyén, hogy hozzon döntést; földijeit, akik a legfelső bíróságnak is fittyet hánytak, lemondtak a bosszúállásról és lefizették a bírságot ennek a halálra üldözött, számkivetett bujdosónak a puszta szavára. Ha Cluny méregbe jött - és ez gyakran megtörtént - úgy pattogtatta parancsait, úgy fenyegetőzött mindenféle büntetéssel, mint valami uralkodó. Szolgái pedig reszkettek és lapultak ilyenkor, elhúzódtak előle, mint a gyermekek haragvó apjuk elől. Ha Cluny belépett a házába, szolgálival szertartásosan kezet fogott, s ő is, a szolgák is katonásan a sapkájukhoz emelték kezüket. Jó alkalom volt ez valóban, hogy lássam egy skót nemzetség belső életét. Éspedig egy törvényen kívülálló, bujdosó nemzetségszéf környezetében, akinek elfoglalták a földjét, s akit mindenféle lovascsapatok keresnek, sokszor alig egy mérföldnyire a búvóhelyétől. Pedig akármelyik toprongyos fickó, akit megbírságot és megfenyegetett, vagyont szerezhetett volna, ha elárulja őt.

Ezen az első napon Cluny saját kezével nyomta a kész pecsenyére a citromlevet - el volt ugyanis látva fényűzési cikkekkel is - azután kínált, hogy lássunk hozzá az ebédhez.

- Ugyanúgy készült, - mutatott a tálra - mint ahogy itt ebben a házban ő királyi fenségének tálaltam; csak hogy akkor citromlé nem volt rajta, mert abban az időben örültünk, ha húshoz jutottunk s nem sokat vesződtünk az ízesítéssel. Igen, akkor negyvenhatban több volt a dragonyos a földemen, mint a citrom.

Lehet, hogy a vadhús valóban nagyon jó volt, bennem azonban már az étel pusztán láttára is minden felkavarodott. Alig ettem valamit. Cluny egész idő alatt avval szórakoztatott bennünket, hogy Károly hercegnek a Fészekben való tartózkodásáról mesélt; pontosan elismételte előttünk, hogyan folytak le a párbeszédok, felkelt székéről, s megmutatta, ki hol állt. Mindebből úgy láttam, hogy a herceg elbájoló, élénk lehet, nyájas és előkelő királyok nemzetségének ivadéka - de korántsem lehet olyan bölcs, mint Salamon király. S arra is rájöttem,

hogy itt tartózkodása alatt gyakran berúgott. Ez a gyöngéje, amely azóta teljesen ronccsá tette a herceget - már akkoriban is megmutatkozott.

Az ebéd végeztével Cluny rögtön elővett egy csomag ócska, maszatos, zsíros kártyát. Zugkocsmákban játszanak ilyen lapokkal. Csillogó szemmel javasolta, hogy most lássunk a játékhoz.

Engem úgy neveltek, hogy óvakodjak a kártyától, mint a pestistől. Atyám azt tartotta, hogy úriemberhez és keresztényhez egyaránt méltatlan, hogy tarka papírlapok forgásával kockáztassa a maga kenyerét, és vadásszék a máséra. Mondhattam volna, fáradt vagyok - ez bizonyára mentségemül szolgált volna. De én úgy gondoltam, hogy most bizonyítást kell tennem elveimről. Nagyon elpirulhattam, de határozottan beszéltem: megmondtam, nem vagyok hivatva, hogy mások felett ítélkezsem, de ami engem illet, e tekintetben kötve vagyok.

Cluny éppen keverte a kártyát, erre abbahagyta.

- Hát ez meg mi a fene? - mondotta. - Micsoda álszentelkedő whig-beszéd ez, egy Cluny Macpherson házában?

- Mr. Balfourért tűzbe teszem a kezemet! - vágott közbe Alan. - Becsületes, vitéz úriember! Gondolja meg ön, ki mondja ezt: én egy király nevét viselem - folytatta és kihívóan tarkójára lökte a kalapját. - Én és bárki, akit barátomnak nevezek, jó társaság vagyunk a legjobbak számára is. A fiatalúr fáradt, menjen aludni. Ha nincs kedve kártyázni, ez önt, uram és engem ne zavarjon. Én pedig szívesen játszom kegyelmeddel, éspedig olyan tétben, amint kívánja.

- Uram, - válaszolta Cluny - tudja meg: szerény hajlékomban minden nemes ember saját kénye-kedve szerint élhet. Ha barátjának úgy tetszik, miattam akár a feje tetejére is állhat, hát csak rajta! De ha neki vagy önnek, vagy bárki másnak nem tetszenék itt valami, örömet kimegyek vele, az ügyet tisztázni!

Dehogyan kívántam én, hogy a két jóbarát én miattam egymás torkának essen.

- Uram, - mondtam - halálosan fáradt vagyok, amint azt Alan már megmondotta. Egyébként... valószínűleg önnek is vannak fiai... Hadd valljam meg, hogy e tekintetben atyámnak fogadalmat tettem.

- Szót se többet, szót se többet! - felelte Cluny. Megmutatta, hol az ágyam; hangából volt vetve, a Fészek egyik sarkában. De azért dühös volt, görbe szemmel nézett rám, és dörmögött. Megvallom, hogy aggályoskodásom, s a beszéd, amellyel előadtam, valóban kissé puritánizú volt, s nemigen helyénvaló a bujdosó felföldi jakobiták tanyáján.

A pálinka és a vadpecsenye furcsán elnehezített. Alig heveredtem le az ágyra, menten kába félálomba merültem, s ebben az állapotban voltam egész idő alatt, amíg a Fészekben időztünk. Olykor teljesen éber voltam, sőt, azt is megértettem, hogy mi történik körülöttem, máskor ismét csak hangokat vagy horkolást hallottam, mint valami patak csacska csobogását. A falon lógó plédok összezsugorodtak, majd ismét megnyúltak, mint a tűz árnyéka a mennyezeten. Olykor talán beszéltem, kiáltoztam is, mert emlékszem, csodálkozva hallottam, hogy valamire felelnek nekem. Nem tudok arról, hogy lidércnyomás lett volna rajtam, csak valami nagy, fekete, alakatlan rémület töltött el; rémített a hely, ahol voltam, az ágy, ahol feküdtem, a plédok a falon, a hangok, a tűz és önmagam.

Elhívták a borbélyt, aki szolga meg orvos is volt egyszemélyben, adjon valami orvosságot. Minthogy gael nyelven beszélt, egy szót sem értettem abból, amit mondott, s így nem tudtam meg, mi a bajom. Nagyon rosszul voltam, s még arra sem volt erőm, hogy lefordíttassam szavait. Tudtam, nagyon beteg vagyok, minden egyéb közönyös volt számomra.

Semmire sem figyeltem, amíg ilyen keserves állapotban hevertem az ágyamon. Alan és Cluny majdnem az egész idő alatt kártyáztak. Biztos vagyok benne, hogy Alan eleinte nyert, mert emlékszem, egyszer felültem és láttam, amint serényen verik a lapot, az asztalon talán hatvan, sőt száz csillogó arany hevert egy halomban. Ugyancsak meglepő volt ennyi pénzt látni ebben a sziklához tapadt, élőfából, és vesszőből font fészekben. De még akkor is arra gondoltam, hogy Alan szörnyű nagy tétben játszik, holott csak öt hitvány font húzódik meg a lapos erszényében.

Másodnapra alighanem fordult a szerencse. Délfelé, szokás szerint most is felébresztettek, s ebédhez hívtak. Én pedig, mint mindig, most sem kívántam enni. Étél helyett pálinkát kaptam, valami keserű főzettel, amit a borbély rendelt. A Fészek nyitott ajtaján besütött a nap, a fény elkápráztatott, megfájdult tőle a szemem. Cluny az asztalnál ült és a kártyát keverte. Alan ágyam fölé hajolt; arca közvetlenül a szemem felett volt, lázas, zavaros állapotomban visszaszítótóan nagynak látszott.

Kért, hogy adjam kölcsön a pénzemet.

- Minek? - kérdeztem.

- Ó, csak kölcsönbe - felelte.

- De minek? - ismételtem. - Mire kell most neked a pénz?

- Hallod-e David - mondta. - Csak nem tagadsz meg tőlem egy kis kölcsönt?

Ha teljesen eszméletnél lettem volna, bizony megtagadom. E pillanatban azonban csak egy gondolatom volt: szabadulni akartam az arcától, hát odaadtam a pénzemet.

A harmadik nap reggelén, miután már negyvennyolc órája voltunk a Fészekben, megkönnyeb-bülten ébredtem. Még mindig igen gyöngé és fáradt voltam, de már a maguk igaz mivoltában és méretében láttam a mindennapi dolgokat. Meg is éheztem. Felkeltem a magam erejéből, és reggeli után kiléptem a Fészek ajtaján, s kint leültem az erdőszélen. Borús idő volt, hűs és lanya a levegő. Egész délelőtt félálomban üldögéltem, csak Cluny kémeinek és szolgálinak jövése-menése zavart fel, amint eleséget, híreket hoztak. Minthogy akkoriban éppen tiszta volt a látóhatár, Cluny nem is rejtegette udvartartását.

Amikor a házba visszatértem, Alan és Cluny már letették a kártyát, és éppen egy szolgát faggattak. Belépésemkor a nemzetségfő néhány gael szóval fordult hozzám.

- Nem értek gaelül, uram - feleltem.

A kártyaeset óta Cluny görbe szemmel nézett rám; bármit mondtam, bármit tettem, minden bosszantotta.

- Akkor a kegyelmed neve többet ér, mint a személye - szólt ingerülten. - Mert az legalább jó gael nyelven hangzik. De most nem erről van szó. Kémem jelenti, hogy délen tiszta a levegő. Mármost csak az a kérdés, bírja-e az utat?

Láttam, hogy az asztalon kártya van, de pénz nincsen. Csak egy egész halom apró írott cédula hever ott, és ez is mind Cluny oldalán. Alan pedig komoran, elégedetlenül mered maga elé. Baljós sejtelmem támadt.

- Nem tudom, elég erős vagyok-e már - feleltem és Alanre néztem. - És hát kevéske pénzünkkel hosszú utat kell megtennünk.

Alan az ajkába harapott és lesütötte a szemét.

- David - mondta végül. - Elkártyáztam a pénzt, ez a való igazság!

- Az enyémet is? - kérdeztem.

- A tiedet is - sóhajtott fel Alan. - Minek is adtad ide? Mihelyt kártyához nyúlok, elvesztem az eszemet.

- Ugyan már! - szólt közbe Cluny. - Tréfa volt az egész! Bolondság! Természetesen visszaadom a kegyelmetek pénzét, sőt kétszeresen is, ha lesznek oly kegyesek és elfogadják. Furcsa is lenne, ha megtagadnám. Csak nem képzelik rólam, hogy kellemetlenséget okozok úriembereknek, még hozzá ilyen helyzetben? Szó sincs róla! Furcsa dolog lenne! - ismételte, és kiszedegette zsebéből az aranyakat. Az arca egészen kivörösödött.

Alan szót sem szólt. Még mindig a földre szegezte a szemét.

- Jöjjön ki velem kegyelmed egy pillanatra - mondtam én ekkor.

- Szívesen! - felelte Cluny. Készségesen követett, de izgatott volt és zavart.

- Uram, - kezdtem és odakünn - mindenekelőtt meg kell mondjam, szívemből méltányolom kegyelmed nagylelkűségét.

- Semmi értelme! Nincsen ennek semmi értelme! - kiáltotta Cluny. - Hol itt a nagylelkűség? Nagyon kínos eset, igen, de hát mit csináljak? Be vagyok zárva ide ebbe a fészekbe, s ha néhanapján barátok vetődnek ide, hát legalább elkártyázunk. És ha veszítenek, persze nem várhatják el tőlem, hogy... - E szónál elakadt.

- Az ám, - válaszoltam - ha veszítenek, úgy kegyelmed visszaadja a pénzünket. Ha meg nyernek, zsebrevágják a kegyelmedét, és elviszik. Az imént mondtam: elismerem kegyelmed nagylelkűségét. Az én számomra azonban nagyon kínos, hogy ilyen helyzetbe kerültem.

Kis csönd keletkezett. Úgy tűnt, hogy Cluny már-már megszólal, de csak hallgatott. S egyre jobban kivörösödött az arca.

- Fiatal vagyok, - mondtam végül - és tapasztalatlan. Tanácsot kérek kegyelmedtől. Adjon nekem tanácsot, mintha a fia volnék. Barátom becsülettel elveszítette ezt a pénzt, de előbb éppoly becsületesen elnyert kegyelmedtől egy sokkalta nagyobb összeget. Szabad-e visszavennem ezt a pénzt? Illik-e ez énhozzám? Hiszen kegyelmed maga is látja, bármit teszek, valakinek a büszkesége csorbát szenved.

- Az én büszkeségemet is bántja a dolog Mr. Balfour - felelte Cluny. - Olyan színben tüntet fel engem, mintha szegény embereket kelepcebe csaltam volna, hogy rajtavessenek... Az én barátaim nem azért jönnek a házamba, hogy sértéseket rakjanak zsebre - kiáltotta, haragjában hirtelen elvörösödve. - Nem!... Sem pedig azért, hogy sértegensenek!

- Nézze, uram, - mondtam - én is mondanék valamit. Hitvány mesterség a szerencsejáték, nem nemesemberhez illő. De ha szabad kérdeznem, mégis mint vélekedik erről?

Tisztában voltam vele, hogy Cluny embert még úgy nem gyűlölt mint David Balfourt. Ellenséges pillantással tetőtől talpig végigmért. Láttam már nyelve hegyén a kihívást. Valami azonban lefegyverezte. Fiatalságom vagy talán az igazságérzete. Ez az ügy, annyi bizonyos, lealázó volt valamennyiünkre, de elsősorban Cluny számára. Annál tiszteletreméltóbb, hogy mégis így vette a dolgot.

- Mr. Balfour, - mondott - őszintén szólva, úgy látom, hogy kegyelmed túlságosan aggályoskodó és puritán, de a gondolkodásmódja igazi úrra vall. Becsületszavamra mondom, elfogadhatja azt a pénzt. A fiának se mondanék mást. Íme, a kezemet adom rá.

24. BUJDOSÁSUNK A FENYÉREN. A CIVÓDÁS.

Sötét éjszaka áttettek bennünket az errochi tengeröblön. Az öböl keleti partján igyekeztünk egy másik búvóhely felé, a Rannoch-öböl csücskének közelébe. A Fészek egyik szolgája vezetett bennünket. Ez az ember vitte poggyászsunkat, s tetejében még Alan lebernyegét is. Vígan kocogott a nehéz csomagok alatt, akárcsak valami kövér hegyi öszvér, tollkönnyű teherrel. Engemet eddig a poggyász fele is földre húzott. Pedig ha birokra keltem volna a fickóval, egykettőre legyűrtem volna.

Nagy könnyebbség volt, hogy nem kellett most terhet cipelnem, talán nem is tudtam volna folytatni utamat, ha le nem veszik rólam, így azonban semmi sem akadályozott a szabad mozgásban. Nemrég épültem fel betegségemből, s ügyeink állása nem ösztökélt túlságos igyekezetre. Felhős ég alatt vándoroltunk Skócia komor, vigasztalan pusztaságain: szívünkben meghasonlás volt.

Sokáig egy szót sem szóltunk; egymás mögött, vagy egymás mellett bandukoltunk, komor képpel. Én dühösen és büszkén; a két heves, bűnös indulatból merítettem csekélyke erőmet. Alan dühösen és szégyenkezve; szégyenkezett, mert elkártyázta a pénzem, és dühös volt, hogy én ezt annyira zokon vettem.

Mind gyakrabban és sürgetőbben merült fel bennem a szakítás gondolata. És minél jobban hajlottam a szakításra, annál inkább szégyenkeztem miatta. Előkelő, szép és nagylelkű gesztus lett volna, ha Alan hozzám fordul és így szól: „Eriggy! Én nagy veszélyben fűgok, s ha te velem maradsz, ezzel többet kockáztatasz”. Én azonban nem fordulhattam őhozzá, „szerető barátomhoz, nem mondhattam neki: „Téged nagy veszély fenyeget, én könnyebben megúszom a dolgot, barátságod számomra teher; eriggy, kockáztasd az életedet, járd a nélkülözés útját egyedül”! Nem, ezt nem tehettem! S ha titkon mégis erre gondoltam, szégyen pirította arcomat.

Alan azonban gyerekesen viselkedett, sőt mi több, úgy viselkedett, mint egy alattomos gyerek. Félholtan, szinte öntudatlanul hevertem az ágyon, s ő kihízelegte a pénzem; hiszen ez már tolvajlás. Most pedig itt baktat mellettem, egy pennyje sincs, de látom, vígan élősködik majd a pénzen, amit ő elvesztett, s én visszakoldultam. Igaz, amim volt, azt megosztottam vele, de felbőszített, hogy számít a szívességemre.

Nem tudtam kiverni e fejemből ezt a két gondolatot, de szóba hozni csúnya hálátlanság lett volna, így hát a kisebbik rosszat választottam, s hallgattam. Rá se néztem társamra, legfeljebb lopva vettem egy-egy pillantást feléje.

Midőn az errochi tengeröböl túlsó partján lapos, kákával benőtt területen haladtunk, ahol könnyű volt a járás, Alan nem bírta tovább. Odalépett mellém és így szólt:

- Ne vegyük szívünkre ezt a kis balesetet, David; elvégre is jó barátok vagyunk. Bevallom, nagyon fájlalom a dolgot. Most hát megmondtam. Ha bánt még valami, állj elő velem!

- Ó dehogy, - mondtam - semmi.

Feleletem lehangolta társamat. És ebben kaján örömöm telt.

- Semmi? - mondta és a hangja kissé megremegett. - És ha azt mondom, hogy én vagyok a hibás?

- Igen, persze hogy hibás voltál - feleltem hűvösen. - De csak elismered, hogy soha nem tettem neked szemrehányást.

- Nem tettél szemrehányást, ez igaz - mondotta. - De nagyon jól tudod, hogy annál rosszabbat tettél. Váljunk el? Már mondtad egyszer. Most megismétled? Sok hegy és fenyér van a két tenger között, David. És megvallom, nem szeretek kullancs lenni, ahol nem kívánnak.

Belém hasítottak ezek a szavak, mint a penge. Leleplezték titkos hűtlenségemet.

- Alan Breck! - kiáltottam fel, majd így folytattam: - Minek nézel engemet? Azt hiszed, cserbenhagylak, a legnagyobb bajban? Ilyet ne mondj a szemembe. Eddigi viselkedésem meghazudtol. Igaz, elaludtam a fenyéren, de az a kimerültség miatt volt. Igazságtalan vagy, ha ezt a szememre veted...

- Nem is tettem soha - vágott közbe Alan.

- Hát akkor, - folytattam - mit tettem, hogy így meggyanúsítasz, hogy ennyire kutyába veszel? Sohasem hagytam cserben jó barátot, hát éppen téged áruljalak el? Sok minden fűz össze bennünket, amit sosem felejtetek el, még ha te el is felejtened...

- Egyet mondok, David - felelte Alan nagyon nyugodtan. - Eddig csak az életemet köszönhettem neked, most pénzzel is adósod vagyok. Próbáld megkönnyíteni számomra ezt a terhet.

Megindító szavai hatottak is rám, de nem úgy, ahogyan kellett volna. Éreztem, hogy csúnyán viselkedem, és most már nemcsak Alanre haragudtam, hanem jómagamra is. És ezért most még kegyetlenebb szavakra fakadtam.

- Azt mondtad, beszéljek - szóltam. - Hát jó, beszélék. Magad is beismered, hogy rossz szolgálatot tettél nekem: megaláztatást kellett lenyelnem miattad. Én nem vettem a szemedre, meg sem említettem, míg magad szóba nem hoztad. Most pedig azért gáncolsz, - kiáltottam - mert nem kacagok, ne dalolok: örülök talán a sértésnek? Legközelebb még majd azt kívánod, hogy térdre boruljak előtted, úgy hálálkodjak érte? Gondolj néha mással is, Alan Breck! Ha többet gondolnál mással, talán kevesebbet beszélnél magadról, és ha egy szívbeli jó barátod szó nélkül elsiklott egy sértés felett, nem bolygatnád a dolgot, s nem kovácsolnál ebből is fegyvert ellene. Te érdemelsz megrovást, magad mondtad: most hát ne kötekedj!

- Jó, jó - felelte Alan. - Eleget beszélteél.

Ismét hallgatásba merültünk, így baktattunk naphosszat. Megvacsoráztunk, lefeküdtünk, elaludtunk, de szót nem váltottunk egymással egész nap.

Másnap pirkadatkor Cluny szolgálja átszállított bennünket a Rannoch-tengerszoroson. Azt tanácsolta, menjünk rögtön a hegyek közé, fel a csúcsokra. Azután kerülővel végig Lyon, Lochay és Dochart szurdokain, végül a Forth felső forrásainál, Kippen irányában ereszkedjünk le az alföld felé.

Alennek sehogyan sem volt ínyére, hogy halálos ellenségeink, a glenorchy-i Campbellek területének kellős közepén át vegye útját. Azt vitatta, hogy ha keletnek fordulunk, rövidesen az athole-i Stewartok földjére érünk; ő maga is annak a nemzetségnek a leszármazottja, az ő nevüket viseli, habár azok más nemzetségfőt követnek, s egyébként is, így sokkal könnyebben és rövidebb úton jutunk el oda, ahová igyekszünk. A szolga azonban, Cluny felderítőinek a vezetője, számos nyomós érveléssel hozakodott elő: megmondta nekünk, hogy minden egyes helyen mennyi a katona, és végül megnyugtatóan, hogy kevésbé fognak zaklatni minket a Campbellek földjén, mint bárhol másutt.

Alan végül engedett, ha nem is jó lélekkel.

- Nincs ennél szörnyűbb vidék egész Skóciában - mondta. - Nem nő ott más, csak hanga, s egyébbel sem találkozik ott az ember mint varjakkal meg Campbellekkel. De látom, okos ember vagy, legyen hát kívánságod szerint.

Így hát ebben az irányban folytattuk utunkat. Három éjszakán át majd mindig félelmetes, komor hegyeken át, zabolátlan folyók forrásai mellett vitt utunk. Minduntalan ködben botorkáltunk; vihar tombolt, vert minket az eső szinte szakadatlanul, s még egy futó napsugár sem derült ránk. Nappal hevertünk, s aludtunk a vizes hangában; éjszaka pedig megállás nélkül kapaszkodtunk felfelé a nyaktörő hegyi ösvényeken, meredek sziklaszirteken. Gyakran eltévedtünk, máskor meg úgy elnyelt bennünket a köd, hogy le kellett telepednünk, míg felszakad körülöttünk a szürkesség. Tűzrakásra nem is gondolhattunk. Ételünk nyers zabkása volt, és valamicske hideg sült, amit még a Fészekben kaptunk útravalóul; italunk pedig - az Ég a megmondhatója - vízben nem volt hiány.

E szörnyű napokat még nyomasztóbbá tette a zord idő és a komor táj. Soha fel nem melegedhettem, vacogott a fogam, fájt a torkom, mint a szigeten; nyilallt az oldalam, s a fájdalom egy pillanatra sem enyhült. Nedves föld volt az ágyam, - felettem zuhogó eső, alattam cuppogó sár - álmomban újra átéltem kalandjaim legszörnyűbb részleteit - láttam a Shaws-kastély villámfényben álló tornyát... láttam, amint a matrózok Ransome holttestét hozzák... Shuan haldoklik a kajüt padlóján... Collin Campbell a melléhez kap...

Nyugtalan álmaimból Alan rázott fel szürkületkor. Felültem a pocsolyában, ahol addig aludtam, hideg kását vacsoráztam, közben verte arcomat az eső, jeges csöppek csordogáltak végig hátamon; a köd megsűrűsödött körülöttünk, mint valamely szobában a sötétség; ha szél kerekedett és elhajtotta a ködöt, sötét völgyszakadék tárult elénk, s jajongtak a mélyben tomboló hegyi folyók.

Száz meg száz patak zúgása hallatszott mindenfelől. Az állandó esőzésben felfakadtak a hegyi források; minden szurdok ontotta a vizet mint valami ciszterna; minden folyó nagy víztömeget hömpölyögtetett, megduzzadt és kilépett a medréből. Éjszakai vándorlásaink alatt hallottuk, amint lent a völgyben ijesztően harsog a víz; hol haragosan sikong, hol dübörög mint a mennydörgés. Eszembe jutott a *kelpie*, a vízi rém regéje: a mese szerint a vizek ádáz démona addig jajong, addig tombol, míg a gázlóhoz csalja a szerencsétlen vándort. Úgy vettem, észre, Alan hitt ebben a mesében vagy legalább is félig-meddig elhitte; és ha tomboló folyó sikongása odalent még magasabb hangba csapott, barátom hányta magára a keresztet, de persze megbotránkoztam rajta.

E szörnyű vándornapok alatt elhidegültünk egymástól; alig váltottunk néhány szót. Igaz, majd meghaltam, olyan beteg voltam s ez némiképp mentségemül szolgálhat. Egyébként születésem óta haragtartó vagyok; nehezen sértődök meg, de még nehezebben felejttem el a sértést; most pedig nemcsak a társamra dühösködtem, hanem magamra is.

Az első két nap folyamán Alan rendületlenül szíves volt. Nem beszélt ugyan, de mindig készségesen segített volna. Észrevettem, még mindig reménykedik, hogy elpárolog a bosszúságom. Én azonban egész idő alatt megmakacsoltam magam, tápláltam, dédelgettem haragomat, nyersen elutasítottam a segítségét és elnéztem Alan feje fölött, mintha csak egy fűszál vagy egy darab kő volna.

A második éjszakán, vagyis vándorlásunk harmadnapján, hajnalhasadáskor, teljesen kopár, csupaszon álló hegyre értünk, úgy hogy nem telepedhettünk le nyomban, mint ahogy azt máskor tettük, hogy együnk és aludjunk. Még mielőtt búvóhelyet találtunk volna, a borús ég már-már kitisztult; esett ugyan az eső, de a felhők feljebb szálltak. Alan az arcomba nézett, és egyszerre nyugtalan lett.

- Talán inkább átveszem a csomagodat - mondotta. Kilencedszer ajánlotta már fel a segítségét, amióta a Rannoch-tengeröbölnél vezetőnktől elváltunk.
- Köszönöm, jól bírom - feleltem fagyosan. Alan vérvörös lett.
- Még egyszer nem mondom - vágta vissza. - Nem vagyok birkatermészet.
- Nem is állítottam - feleltem mint egy ostoba, goromba tízéves gyerek.

Alan ekkor semmit nem felelt, de a viselkedésével megadta a választ. Úgy látszik, ettől fogva végképp megbocsátotta önmagának a Fészekben történeteket. Félrecepta megunt kalapját, könnyedén lépkedett, vidám nótákat füttyörészett s kihívó mosollyal sandított rám.

A harmadik éjszaka folyamán Balquidder vidékének nyugati nyúlványán kellett áthaladnunk. Tiszta hideg idő lett; a levegőben enyhe fagy; a felhőket elfújta az északi szél, a csillagok tündököltek az égen. A folyók még meg voltak duzzadva és csak úgy tomboltak most is a hegyek között, de észrevettem, hogy Alan már nem gondol a „vízírémre” s ugyancsak jókedvű. Rajtam azonban már nem segített az időváltozás. Oly sokáig hevertem az iszapban, hogy - miképp a biblia mondja - ruháim „iszonyattal” töltöttek el. Halálosan fáradt és halálosan beteg voltam, rázott a hideglelés és a fájdalom. A metsző szél átjárta testemet, süvöltése elkábított. Nyomorúságos állapotban voltam és társam ekkor még tetézte szenvedésemet; úgy éreztem, hogy valósággal üldöz engem. Sokat beszélt, csak hogy minden szava kötekedés volt. „Whig” volt még a legszebb név, amellyel illetett. „No, - mondta például - itt egy pocsolya, ugord át, te kis whig, hiszen pompásan ugrasz”. Folyton ilyeneket mondott, gúnyos hangos, csúfondáros ábrázattal.

Nagyon is jól tudtam, hogy én vagyok az oka ennek a viselkedésnek és senki más. De túlságosan beteg voltam, sem hogy megbánást érezhettem volna. Éreztem, hogy egy darabig még csak elvonszoló magam, de csakhamar leroskadok majd erre a vízázttatta hegyre, és itt halok meg mint valami birka vagy róka, a csontom itt szárad, mint a vadállatok csontja. Lehet, hogy megzavarodott a fejem; már dédelgettem magamban ezt a képet, szinte büszkeséggel töltött el a gondolata, hogy itt halok meg magányosan, elhagyatva, a vadonban, csak a saskeselyűk keringenek fölöttem s várják, mikor lehelem ki a lelkemet. Gondoltam, Alan akkor majd mindent megbán: ha meghalok, akkor majd eszébe jut, mi mindennel tartozik nekem, és gyötri majd az emlékezés!

Így bandukoltam hát: beteg, ostoba, szívtelen iskolás gyermek módjára egyre felszívta haragomat embertársam ellen, mikor inkább térden állva Isten irgalmáért kellett volna könyörögnöm. Alan minden kötekedésére csak megmakacsoltam magamat. Ó, gondoltam titkon, majd visszavágok én még neked! Majd ha lefekszem és meghalok: úgy ér az téged, mint egy arcucsapás! Ó, micsoda bosszú lesz! Majd megbánod akkor, hogy hálátlan voltál, és kegyetlen!

Eközben egyre rosszabbul és rosszabbul lettem. A térdem megcsuklott s le is rogytam egyszer, ez egy pillanatig megdöbentette Alant, de aztán fűgén felálltam megint, mintha misem történt volna, úgy hogy Alan hamarosan el is felejtette az esetet. Lázhullám öntött el minduntalan, majd görcs fogott el és kilelt a hideg. Oldalam úgy nyilallt, hogy alig bírtam elviselni. Egyszerre csak úgy éreztem, hogy már nem bírom tovább vonszolni magam. S hirtelen arra vágytam, hogy visszafizessek mindenért Alannek, hogy kitomboljam haragomat, hogy most rögtön meghaljak. Ő éppen „whig”-nek nevezett. Megálltam.

- Mr. Stewart, - szóltam és hangom úgy remegett mint a hegedű húrja - ön idősebb mint én, tudhatná, mi illik s mi nem illik. Talán bölcs vagy szellemes dolog, hogy a politikai felfogásomat vágja a fejemhez? Azt hittem, úriemberek között mindig kötelező az udvariasság, akkor is, ha különböző a meggyőződésük. Ha én másképpen gondolkodnék, higgye el, jobban tudnék csúfolódní mint ön.

Alan szembe fordult velem, s megállt. Kalapját tarkójára tolta, zsebre vágta a kezét, s a fejét kissé féloldalt hajtotta. Gonosz mosollyal hallgatott; észrevettem, noha csak a csillagok világoltak felettünk. Mikor elhallgattam, egy jakobita dalt kezdett füttyülni. Gúnydal volt, Cope²⁶ tábornok Preston Pans melletti vereségére:

Hej, Johnnie Cope futsz-e még? futsz-e még?

Dobod pereg-e még? pereg-e még?

Eszembe jutott, hogy abban a csatában Alan még a király oldalán szolgált.

- Miért füttyüli éppen ezt a dalt, Mr. Stewart? - kérdeztem. - Arra akar ezzel emlékeztetni, hogy önt annak idején mind a két oldalon megverték?

Erre a torkán akadt a hang.

- David! - mondotta.

- Ideje, hogy véget vessünk ennek a viselkedésnek! - folytattam. - Elvárom, hogy ön ezután tisztességes hangon beszél királyomról és jóbarátomról, a Campbellekről.

- Én Stewart vagyok... - kezdte Alan.

- Ó! - mondtam én. - Ön, tudom királyi nevet visel. Gondolja meg azonban, hogy a Felföldön sok ilyen nevű embert láttam; jobbat nem mondhatok róluk, hogy cseppet sem ártana, ha néha megmosakodnának.

- Sértegetsz? - kérdezte Alan nagyon halkán.

- Bocsánat, - mondtam - még nem végeztem. És ha már az első prédikáció nem tetszett kegyelmednek, a második még kevésbé lesz ínyére. Pártom kemény, felnőtt férfiai elől megfutott a harc mezején - és most nem áthat egy fiút zavarba ejteni arcátlan kötekedésével. Micsoda hitvány élvezet! A Campbellek is megverték, a whigek is megverték: futott előttük mint a nyúl. Tudhatná: bizony különbek önnél. Hát úgy is beszéljen róluk.

Alan nyugodtan állt. Csak hosszú lebernyege szárnyát csapdosta mögötte a szél.

- Ezt kár volt mondanod - szólt aztán. - Olyan szavak hangzottak el, amelyek fölött nem lehet elsiklani.

- Ezt nem is kértem öntől - feleltem. - Jómagam is készen állok.

- Készen-e?

- Készen - ismételtam. - Nem vagyok sem szájhős, sem hencegő, mint valaki, akit éppen meg is nevezhetnék. Gyerünk!

Kardot rántottam és vigyázzba álltam, ahogyan Alantól tanultam.

- David! - kiáltotta. - Elment az eszed? Én nem állhatok ki veled? Közönséges gyilkosság lenne!

- Ezt már akkor is tudta, amikor sértegetett - mondtam.

- Ez igaz! - kiáltotta Alan. Megállt, tenyerét szájára tapasztotta nagy megdöbbenésében. - Szent igaz! - mondotta és kivonta kardját. De mielőtt a két penge találkozott volna, messzire elhajította a kardját és a földre roskadt. - Nem, nem tehetem, nem tehetem!

---

²⁶ John Cope angol tábornok; 1745 szeptemberében a felkelő skótok megverték.

Erre az utolsó csöpp haragom is elpárolgott. Csak beteg voltam, és üres volt a lelkem, bánkódtam, és nem értettem önmagamat. Bárcsak visszaszívhatnám a szavaimat. Egy világot adnék érte! De a kimondott szó elröppent, visszaszívni nem lehet! Eszembe jutott Alan régebbi szívessége, bátorsága; mindig segített, mindig felvidített, mindig megosztotta velem a nehéz napok terhét. És eszembe jutott az is, hogy milyen sértéseket vágtam hozzá; láttam, hogy egyszer s mindenkorra elveszítettem ezt a vitéz barátot. De lappangó betegségem egyszerre elhatalmasodott rajtam. A nyilallás úgy hasogatta az oldalamat, mintha késsel szúrtak volna. Azt hittem, menten elájulok.

S ekkor eszembe jutott valami. A bocsánatkérés nem feledtetheti el a szavaimat. Erre gondolni is kár. Nincs olyan bocsánatkérés, amely a sértést meg nem történtté tenné. De ha nem használ a bocsánatkérés, a segélykiáltásomat talán meghallgatja Alan, akkor talán még visszanyerhetem őt. Leküzdöttem a büszkeségemet.

- Alan, - mondtam - ha nem segísz, itt nyomban meghalok.

Megriadt, felült és rám nézett.

- Úgy van, ahogy mondom - folytattam. - Nem bírom tovább. Ó, Alan, vigyél földel alá. Könnyebben halok meg úgy.

Nem kellett színlelnem. Ha akartam, ha nem, hangom sírossá vált, még a követ is meglágyította volna.

- Bírja még a lábad? - kérdezte Alan.

- Nem, nem bírom tovább. Szúr az oldalam, mintha tüzes vassal bökdösnének, lélegezni sem tudok. Alan, ha meghalok - megbocsátasz-e? Szívem mélyén igen nagyon ragaszkodom hozzád - akkor is, amikor a legdühösebb vagyok rád.

- Csitt! Csitt! - kiáltotta Alan. - Ne beszélj úgy Davie, hiszen tudod... - lenyelte feltörő könnyeit. - Majd átkarollak - folytatta - így!... Most támaszkodj rám erősen... Isten a megmondhatója, hol van itt ház. És Balquidderben járunk. Hiszen van itt sok ház, sőt jó barátok is akadnak. Könnyebb így, Davie?

- Könnyebb, - mondtam - így már tudok járni... - és ráneheztem a karjára.

A hangja ismét elcsuklott.

- Davie, - mondtotta - nem vagyok én igaz ember. Nincs eszem, sem szívem. Nem gondoltam azzal, hogy még gyerek vagy. Azt sem láttam, hogy már félholtan kutyaagolsz mellettem. Davie, bocsáss meg nekem.

- Ugyan, Alan... ne beszéljünk erről többet - mondtam. - Nem vethetünk mi semmit egymás szemére. Ez a színigazság. Legyünk türelmesek és megbocsátók, Alan. Jaj, de rettenetesen nyilall az oldalam! Hát sehol nincs erre ház?

- Találok neked házat, Davie - felelte elszántan. - A patak partján menjünk, erre biztosan laknak emberek. Szegény gyerek, jobb lesz, ha a hátamra veszek?

- Ó, Alan - mondtam erre. - Hiszen tizenkét hüvelykkel hosszabb vagyok nálad.

- Szó sincs róla - ágaskodott Alan. - Lehet, hogy valamicskével, egy-két hüvelykkel... nem mondom, nem vagyok éppen magas növésű ember, de azt mondhatom, hogy... - Tette hozzá és a hangja már nevetésbe fűlt - no jó, ha meggondolom a dolgot, alighanem igazad van. Igen, lehet hogy vagy egy lábval alacsonyabb vagyok nálad, sőt, talán még többel is.

Kedves volt és mulatságos, ahogyan Alan egymás után visszazippantotta a szavait, annyira félt egy újabb civódástól. Hangosan felkacagtam volna, ha az oldalam szörnyen nem nyilall. De ha nevetek, mindjárt sírnom is kell.

- Alan! - kiáltottam. - Miért vagy hozzám ilyen jó? Miért szeretsz ilyen hálátlan fickót ennyire?

- Tudom is én - mondotta Alan. - Azt hittem eddig, azért kedvellek annyira, mert sosem veszekszel, de hát... most még jobban a szívembe zártalak.

25. BALQUIDDER

Végül is egy házat találtunk. Alan bekopogtatott az ajtaján. Márpedig a Felföldnek ezen a részén, itt a Balquidder-dombok között ez kockázatos dolog volt. A hatalom itt nem egyetlen nagy klán kezében volt. Ezt a vidéket kis törzsek, egymással torzsalkodó, szétszóródott nemzetség-maradványok - úgynevezett „bitang” népek lakták, amelyek a terjeszkedő Campbellek elől szorultak erre a zord tájakra, a Forth és a Teith forrásvidékére. Éltek itt Stewartok és Maclarenek is, ami körülbelül egyet jelentett, mert a Maclarenek háborúban Alan nemzetségfőjét ismerték el vezérüknek, és az Appinokkal közös nemzetségbe egyesültek. Sokan éltek itt még a véres kezű Macregorok ősi, névtelen, kiközösített törzséből is; mindig rossz szemmel nézték őket, de most még gyűlöltebbek voltak, mint valaha. Egyik párt sem bízott bennük, szerte egész Skóciában. Nemzetségfőjük, Macgregor of Macgregor száműzetésben élt. A Balquidderben lakozó rész tényleges vezére James More volt, Rob Roy legidősebb fia: ez meg az edinburghi várbörtönben várta, hogy bírái elé állítsák. A törzs harcban állott mind a felföldiekkel, mind az alföldiekkel, a Grahamekkel, a Maclarenekkel és a Stewartokkal. Alan, aki még legtávolabbi barátai viszályait is magáévá tette, mindenképpen el akarta őket kerülni.

A szerencsés véletlen úgy hozta, hogy éppen egy Maclaren udvarába kopogtattunk be. Alant már a családneve miatt is szívesen fogadták, de a híret is ismerték. Engem azonnal ágyba dugtak, orvost hívtak hozzám, s azt orvos értette jól a mesterségét, de az is lehetséges, hogy ifjúi erőm segített át a betegségen, elég az hozzá, hogy mindössze egy hétig nyomtam az ágyat. Egy hónapba sem telt, és már jókedvűen ismét útrakészen álltam. Alan egész idő alatt nem tágitott mellőlem, pedig sokszor unszoltam, hogy menjen tovább, hiszen örült vakmerőség volt, hogy állandóan a házban tartózkodott. Két-három barátunk tudott csak a titokról, azok állandóan civódtak is velem emiatt. Nappal ugyan elbújt a hegyen egy üregben, a kis erdő alatt, éjszaka azonban, ha tiszta volt a látóhatár, lejött a házba, és meglátogatott. Mondanom sem kell, mennyire örültem, valahányszor láttam Mrs. Maclaren, a háziasszonyunk minden jóval ellátta a kedves vendéget, és Duncan Dhu - így hívták a házigazdát - elővette a dudáját, mert nagyon szerette a muzsikát. Lábadozásom napjai ilyen formán állandó ünneppé váltak, és többnyire nappallá tettük az éjszakát.

Katonának színét sem láttuk. Egyszer vonult csak el a völgyben két század gyalogos és néhány dragonyos. Ágyamról néztem őket az ablakon át. Sokkal csodálatosabb volt azonban, hogy egyetlen hivatalnok sem firtatta ottléteimet, senki sem kérdezte honnan jövök, merre tartok. Mozgalmas időket éltünk, de senki sem okvetlenkedett, mintha csak valami pusztaságban éltem volna. Pedig Balquidderben és a környékén mindenki tudott ottlétemről; sok látogató jött a házba, akik a vidék szokása szerint elvitték a híreket a szomszédokhoz. Már a körözőlevelet is kinyomtatták. Egy példány az ágyam fölé volt szögezve; folyton a szemem előtt volt, nem éppen hízelgő személyleírásom és - jóval nagyobb betűkkel nyomtatva - a fejemre kitűzött vérdíj összege. Duncan Dhu és a többiek tudták, hogy kinek a kíséretében érkeztem. Bizonyára azzal is tisztában voltak, hogy ki vagyok; a többiek meg könnyen kitalálhatták. Ruhámat felcseréltem, de koromon és külsőmön nem változtathattam; az Alföldről jöttem, tizenhét éves voltam; onnan a mi tájunkról az ilyen fiatal legények ritkán vetődnek erre a vidékre, így hát nem volt nehéz mindezt egybevetni és kisütetni, mi közöm van a körözőlevélhez. Ez volt a valóság. Nos, mások két-három jó barátjussal közlik csupán a titukat és végül mégis kiszivárogo. De a nemzetségbeliek között, még ha az egész környék is tud róla, a titok egy évszázad múlva is titok marad.

Egy valami történt csak, amit érdemes elbeszélmem, hogy hogyan látogatott meg Robin Oig, a hírhedt Rob Roy egyik fia. Ezt az embert mindenfelé keresték; az volt a vád ellene, hogy megszőktetett Balironból egy fiatal kisasszonyt, és állítólag kényszerítette a lányt, hogy nőül menjen hozzá. Mégis úgy járt-kelt Balquidderben, mint más nemes ember a saját, fallal körülkerített kertjében. Ő lőtte le Maclaren Jamest az ekeszarva mellett. Ezért a tettéért nem fizetett; mégis úgy sétált be ellenségei házába, mint valami utas a fogadóba, noha vérbosszú leselkedett rá.

Duncannak még volt ideje, hogy odasúgja nekem, ki lépett be a házba. Nyugtalanul pillantottunk egymásra; ugyanis a napnak ebben az órájában Alan bármely percben betoppanhatott, és ezek ketten alighanem összekapaszkodnak. Viszont, ha üzenünk vagy valami jelt adunk neki, s figyelmeztetjük őt, akkor az ilyen hányatott életű ember, mint Macgregor, biztos gyanút fog.

Nagy udvariaskodással lépett be, de úgy viselkedett, mint aki kisebb rangúak közé tévedt. Mrs. Maclaren előtt levette a sapkáját, de midőn Duncannal beszélt, ismét a fejére tette, így akarta megmutatni, hogy kicsoda. Aztán ágyamhoz jött, és meghajolt.

- Hallottam, uram - mondotta - hogy Balfour a neve

- David Balfour, szolgálatára - válaszoltam.

- Én is bemutatkozom, uram - felelte - bár a nevemet az utóbbi időben csúnyán befeketítették. Talán elég, ha annyit mondok: James More Drummond vagy Macgregor az én vérszerinti testvérbátyám; az ő hírét ön már bizonyára hallotta.

- Hallottam, uram - szoltam kissé nyugtalanul. - És atyjáról, Macgregor Campbellről is hallottam.

Felültem az ágyban és meghajoltam. Jónak láttam ugyanis, hogy bókoljak, mert Robin talán büszke is arra, hogy apját halálra keresi a törvény.

Ő is meghajolt.

- Jövelelem célja a következő - folytatta most. - A negyvenötös esztendőben bátyám a Macgregorok egy részét harcba vitte. Hat századot állított fel, hogy harcoljanak az igaz ügyért. Nemzetségünkkel menetelt akkor egy seborvos is. Az gyógyította ki a bátyámat, amikor a preston-pansi ütközetben a lábát törte. Ezt az orvost ugyanúgy hívták, mint önt. Balfour of Baith fivére volt. Ha ön közeli rokona annak az úriembernek, azért jöttem uraságodhoz, hogy parancsoljon velem és embereimmel.

Az olvasó bizonyára emlékszik még, hogy családfámról annyit tudtam, mint valami kóbor kutya. Nagybátyám ugyan fecsegett valamit előkelő rokonságunkról, de ezt a seborvost nem említette, így hát nem volt mást tennem, szégyenkezve megvallottam, hogy én bizony nem tudom.

Robin erre kurtán azt felelte: sajnálja, hogy ide fáradt. Köszönés nélkül hátat fordított, és amikor az ajtóhoz ért, hallottam, azt mondja Duncannek: „Micsoda ágról szakadt fickó! Nincsen familiája, még a saját apját sem ismeri”. Robin szavai felbőszítettek, szégyelltem tudatlanságomat, de alig tudtam megállni mosolygás nélkül, hogy egy ember, akire a törvény már rátette a kezét - három év múlva valóban fel is akasztották - ismerősei családfájára ilyen kényes legyen.

Éppen a küszöbön találkozott össze a belépő Alannel. Mindkettő visszahőkölt, és most végigmérték egymást, mint az idegen kutyák. Egyikük sem volt magas termetű, de felfuvalkodott volt mind a kettő, s csak úgy dagadoztak gögjükben. Mindegyik kardot viselt, csípőjüket egy mozdulattal előretolták, hogy jobban kezük ügyében legyen a fegyver, ha a pengét ki akarják rántani.

- Mr. Stewart, ha nem tévedek - szólt Robin.
- Úgy van, Mr. Macgregor, nem szégyenlem a nevemet - felelte Alan.
- Nem tudtam, hogy uraságod az én földemen jár - mondotta Robin.
- Tudomásom szerint barátaim, a Maclarenek földjén vagyok - vágott vissza Alan.
- Kényes kérdés - felelte a másik. - Férne hozzá egy-két szó. Azt hallottam, uraságod könnyen vagdalózik.
- Mr. Macgregor, - felelte Alan - hacsak süketen nem született ön, úgy jóval többet is hallhattott felőlem. Nem én vagyok Appinban az egyetlen ember, aki ért a kardforgatáshoz. Atyámfiának, Ardshielnek, az én kapitányomnak néhány évvel ezelőtt volt egy kis megbeszélése egy úriemberrel, aki uraságoddal egy nevet visel, de nem hallottam, hogy Ardshiel húzta volna a rövidebbet.
- Atyámra céloz, uram? - kérdezte Robin.
- Abban sem lenne semmi csodálatos - felelte Alan. - Az az úriember, akire gondolok, nevéhez a Campbell nevet fűzte, ami elég ízléstelenség.
- Atyám öregember - felelte Robin. - Egyenlőtlen küzdelem volt. De uraságod meg én jobban összeillénk.
- Magam is úgy gondolom - szólt Alan.

Fél lábbal már kint voltam az ágyból, és Duncan is szorosan a két pulykakakas közelében állt, s készen volt, hogy azonnal beavatkozzék. Elhangzott a döntő szó: most vagy soha! Duncan bizony kissé sápadt arccal ugrott közéjük.

- Uraim, - mondotta - én másfajta küzdelemre gondolok. Itt a dudám, önök mindketten híres, jó dudások; lássuk, melyikük dudál szebben. Itt az alkalom, hát most döntsük el.

- Nos uram - szólt erre Alan és Robinhoz fordult. Pillanatig sem vette le róla a szemét, de az sem Alanról. - Nos uram, én is hallottam erről harangozni. Vérében van-e a muzsika, mint ahogy mondják? Volt-e már duda a kezében?

- Úgy dudálok, mint egy Macrimmom! - kiáltotta Robin.

- Vakmerő szó, nagyon vakmerő! - válaszolta Alan.

- Mondtam én már vakmerőbbet is - vágott vissza Robin. - Éspedig különb ellenfeleknek!

- Most könnyű lesz a végére járnunk - mondotta Alan.

Duncan Dhu sietve hozta elő a dudáját; ez volt a legnagyobb kincse. Birkasonkát tálalt vendégei elé és egy üveg italt, amelyet athole-i ambróziának neveznek; ez régi whisky, pergetett méz és édes tejszín keveréke; mindezt a kellő sorrendben felverik, és egy edényben összekeverik.

A két ellenfél még mindig ugrásra készen állott. De most legalább már leültek a tőzeggel fűtött kandalló két oldalán. Egyenlőre még váltig udvariaskodtak. Maclaren kínálta őket, kóstolják meg a sonkát és a felesége készítette ambróziát; azt is emlegette, hogy a felesége Athole-ból származik és messze földön híres, milyen jól készíti ezt az italt. Robin azonban eltolta az elébe kínált ételt-italt, azt mondván, hogy árt a szusznak.

- Meg kell azonban mondanom, - szólt most Alan - hogy majd tíz órája egy falatot sem ettem, és ez jobban árt a szusznak, mint Skócia minden ambróziája.

- Nem kívánok semmiféle előnyt, Mr. Stewart - felelte Robin. - Egyék és igyék! Követem példáját.

Erre mindketten ettek egy kevés sonkát és egy pohár ambróziát ittak Mrs. Maclaren egészségére. Aztán kölcsönös udvariaskodás után Robin felvette a dudát, és nyomban játékba fogott. Vidám kis dal volt, nagyon hetykén játszotta.

- Elég jól fújja - mondta Alan.

Ezzel átvette vetélytársától a hangszert; először eljátszotta ugyanazt a dalt, ugyanúgy, mint a másik, azután változatokba kezdett és kicifrázta tökéletesen pergő trillákkal, amit a dudások úgy szeretnek és „rezgős”-nek neveznek.

Robin játékát élveztem, Alané elragadott.

- Nem rossz, Mr. Stewart, - mondta a vetélytársa - de a cifrázásban nem nagyon leleményes.

- Nem-e? - kiáltott fel Alan és a vér az arcába tódult. - Torkára forrasztom a hazugságot! - Kardjához kapott.

- Elismeri tehát, hogy legyőztem? - mondotta Robin. - Duda helyett most kardhoz nyúl?

- Helyes a beszéd, Mr. Macgregor! - felelte erre Alan. - És... egyelőre... - ezt erősen megnyomta - egyelőre visszavonom a hazugság szót. Legyen Duncan a döntőbíró.

- Semmi szükség rá - mondotta Robin. - Nem kell ide senki. Uraságod a legjobb döntőbíró, különb mint Balquidderben, akármelyik Maclaren. Isten úgyse, ahhoz képest, hogy az úr egy Stewart, igen kiváló dudás. Adja ide a hangszert!

Alan átadta, és Robin játékba fogott. Alan változatait utánozta; pontosan emlékezett rájuk, meg is szépítette, ki is cifrázta.

- Igen, vérében van a muzsika - jegyezte meg erre Alan elszontyolodva.

- Akkor hát, Mr. Stewart, ön maga legyen a bíró - mondotta Robin. S erre előről kezdte, s valósággal újjáköltötte a változatokat. Annyi szent, hogy olyan leleményesen, ötletesen, érzellemmel, és oly különös sajátos képzelőerővel, oly mesteri fogásokkal trillázott és cifrázott, hogy csak ámultam és bámultam.

Alan arca percről percre komorabb és bosszúsabb lett, csak ült és rágta az ujját, mint akit súlyosan megsértettek.

- Elég! - kiáltotta végül. - Jól fújja! Érje be ennyivel! - És fel akart állni.

Robin felemelte a kezét, intett, hogy hallgasson. Aztán áttért egy harci ének lassú dallamára. Amúgy is szép dal volt, és ő fenségesen játszotta. De még hozzá az appini Stewartok dala volt ez, s Alan nagyon szerette. Alig hangzottak el az első ütemek, s Alan arca egészen megváltozott. A muzsika üteme gyorsult, Alan nem fért már a bőrében. Még véget sem ért a dal s haragja végképpen elpárolgott, már csak a zenén járt az esze.

- Robin Oig, - mondotta végül - uraságod valóban kiváló dudás. Én nem mérközhetem önnel! Mennydörgős mennykő! Önnek a kisujjában is több a muzsika, mint nekem a fülemben. Bár még mindig állítom, hogy pusztá karddal másképp muzsikálnék uraságodnak; de ettől óva intem önt, mert az egyenlőtlen küzdelem lenne. S vérezne a szívem összekaszabolni egy olyan embert, aki úgy dudál, mint ön.

Ezzel a civódás elintéződött. Egész éjjel kézről kézre járt az ital meg a duda. Már rég fent járt az égen a nap és a három ember már alig állt a lábán, amikor Robin végre rászánta magát, hogy útnak induljon.

Akkor láttam őt utoljára. Amikor néhány évvel később bíróság elé állították, majd Edinburghben, a Grassmarketen felakasztották, én éppen Németalföldön, Layden városában voltam, egyetemi diák. Azért meséltem el ilyen bőbeszédűen ezt a történetet, mivel ez volt az utolsó emlékezetes esemény, amelyet a Felföldön megértem - és mert ez a történet ma már úgyszólván a történelemé, minthogy Robint később felakasztották.

26. BUJDOSÁSUNK VÉGET ÉR: ÁTKELÜNK FORTHON

Mint mondtam, augusztus hava még nem múlt el, de már a derekán túl jártunk. Szép meleg időnk volt, korai, dús aratást ígért. Azt mondták, hogy már egészséges vagyok, így hát mehettem tovább. Pénzünk eközben annyira megfogyatkozott, hogy ez is sietésre ösztönzött. Ha nem jutunk el hamarosan Mr. Rankeillorhoz, és ő nem segít rajtam, éhen kell vesznünk. Alan különben is úgy vélekedett, hogy most már nem vadásznak ránk akkora buzgalommal, mint eleinte, és nemigen őrzik már a tengersizorost, sőt a Stirling-hídját sem; a folyón pedig az a legjobb átkelőhely.

- Katonáéknál az a fő hadi szabály, hogy oda menjünk, ahol a legkevésbé várnak bennünket - mondotta Alan. - A Forth okozza nekünk a legtöbb gondot. Ismered azt a mondást: „A Forth vad felföldit zaboláz”. Már most, ha mi megkerülnénk a folyó forrását és Kippenen vagy Balfronon át ereszkednénk le, biztosra veszem, hogy a katonák ott már lesben állnak, s várják, mikor szaladunk a kezük közé. De ha mi egyenest a régi Stirling-hídnak tartunk, kardomat teszem rá, hogy bántatlanul átsétálunk rajta.

Így hát az első éjszakán Strathire-be vándoroltunk, ahol ismét egy Maclaren házába kopogtattunk be. A házigazda Duncan barátja volt; itt szálltunk meg augusztus huszonegyedikén. Másnap, alkonyat felé ismét felkerekedtünk, s egész éjszaka gyalogoltunk. Huszonkettedikén egy hegyoldalban, a hangabokrokban tanyáztunk. A gyönyörű verőfényes napsütésben nagy falka szarvast láttunk, s tíz óra hosszat aludtunk a kőkeményé száradt földön: soha ilyen boldog álmot! Még az éjszaka eljutottunk az Allan vízéhez, és a part mentén ereszkedtünk lefelé. A hegység peremére érve magunk alatt láttuk az egész strilingi síkságot; olyan laposan terült szét, mint a palacsinta. A síkság közepén egy domb emelkedett, a dombon állt a vár és körülötte a város. A holdsütötte Forth ezüstös szalagja kanyargott végig a lapályon.

- No, fiam, - mondotta Alan - nem tudom, örülsz-e neki, vagy sem, de ismét a szülőföldre értél. Éjfél után átlépjük a Felföld határát. És ha majd ezen a görbe vízen is túl leszünk, a levegőbe hajíthatjuk örömeinkben a sapkákat.

Nem messze onnan, ahol Allan vize a Forthba ömlik, kicsiny homokszigetre bukkantunk, amelyet benőtt a bojtortján, a lapu meg a kákolya, meg mindenféle alacsonyan tenyésző növény. Leheveredtünk a levelek közé, amelyek teljesen eltakartak bennünket. Itt táboroztunk hát, Stirling városával szemben; amikor a csapatok őrsváltásra vonultak, ide hangzott a dobpergés. A folyó egyik partján egész nap aratók dolgoztak: pengett a sarló a fenőkövön, hangjuk is ide hallatszott, sőt egyes szavakat is megértettünk a beszédjükből. Csendesen kellett hevernünk, mélyen a lapu közé bújva. A kis szigeten a homokot áttüzesítette a nap, de a nagy zöld levelek árnyékot vetettek fejünkre; eleségünk, italunk volt bőven, és ami a fő: előttünk a menekülés útja!

Alkonyatkor, amikor az aratók abbahagyták a munkát, átgázoltunk a partra, azután a földeken, a sövények alatt lopakodtunk tovább, mindaddig, míg a Stirling hídjához nem értünk.

A magas keskeny, csipkézett párkányú ódon híd közvetlenül a várhegy alatt íveli át a folyót. Elgondolhatja az olvasó, milyen érzésekkel nézegettem; hiszen történelmi nevezetességű hely, és ezen a hídon át vezet menekülésünk útja. A hold még alacsonyan járt, amikor ide értünk. A vár homlokzatán néhány lámpás világított, s távolabb, alant a városban, elszórtan fényes ablakok. De minden csöndes volt, és hangtalan. Úgy látszott, nem őrzik a hidat.

Erősödtem, hogy vágjunk csak neki, keljünk át a folyón. De Alan óvatos volt.

- Igen nagy a csend - mondotta. - Bújunk csak meg a gát mögött, míg biztosak nem vagyunk a dolgunkban.

Némán lapultunk egy negyedóra hosszat, s csak suttogva váltottunk időnként néhány szót. Végre egy vénasszony bicegett arra a mankóján. Kissé megállt, éppen ott, ahol mi feküdtünk. Jajgatott, hogy ő milyen szerencsétlen, meg hogy öneki mekkora utat kell megtennie. Azután ismét felkerekedett, és nekiindult a híd meredek ívének. A fekete éj csakhamar elnyelte a töpörödött kis anyókat. Csak a lépteit hallottuk s a botja koppanását, meg amikor időnként rájött a köhögés. S ezek a zajok is egyre távolodtak.

- Átért a túlsó partra - suttogtam.

- Még nem - mondta Alan. - A lépése tompán még kong; még a hídon van.

S e pillanatban kiáltás hallatszott: - Ki vagy? - s azon nyomban puskatus koppant a kövezeten. Az ő valószínűleg elaludt. Ha mi próbáltunk volna átkelni a hídon, talán át is jutunk észrevétlenül. Most azonban az ő felébredt: elszalasztottuk ezt a jó alkalmat.

- Ez nem megy - mondotta Alan. - Itt mi soha, de soha át nem jutunk. Erről szó sem lehet, David.

Több szót nem is vesztegetett, hanem elkúszott mindjárt a rétek felé. Csak jóval távolabb állt talpra megint, ahol már nem láthatták. Rátért egy kelet felé vezető keskeny útra. Fel nem foghattam, mit forgat az eszében. Keserves csalódás ért az imént, s e pillanatban bizony bajosan tudott volna akárki a kedvemre cselekedni. Éppen elképzeltem, hogyan kopogtatok be Mr. Rankeillor ajtaján, s mint a balladák hősei, visszakövetelem az örökségemet - s íme, visszapottyantam megint a Forth innenső partjára, üldözött, kódorgó, semmiházi csavargó vagyok...

- Most mi lesz? - szóltam.

- Ugyan mi? - felelte Alan. - Nem is olyan buták ezek, mint gondoltam. De a Forthon mindenképpen át kell jutnunk, David. Átkozott az eső, hogy megduzzasztja, átkozottak a hegyek, hogy lebocsájtják a vizét!

- De hát miért megyünk éppen keletnek? - kérdeztem.

- Hát csak. Próba - szerencse! - válaszolta. - Ha nem tudunk átkelni a folyón, megnézzük, mire jutunk a tengerszorosban.

- No de a folyón vannak gázlók, a tengerszorosban nincsenek - ellenkeztem.

- Persze, hogy vannak gázlók, híd is van - felelte Alan. - De mi haszna, ha őrzik?

- Jól van, de a folyót átúszhatjuk.

- Igen, ha úszni tudunk - vágott vissza Alan. - Úgy tudom azonban, hogy egyikünk sem jeleskedik ebben a tudományban... Ami engem illet, én úgy úszók, mint a kő!

- Én szóval nem győzlek, Alan - mondtam. - De annyit látok már, hogy cseberből vederbe esünk. Ha bajos átjutunk a folyón, tiszta sor, hogy a tengerszoroson még nehezebb átkelnünk.

- Ha nem tévedek, csónak is van a világon - felelte Alan.

- Sőt tudtommal pénz is van a világon - feleltem. - Minthogy nekünk se pénzünk, se csónakunk, az annyi mintha nem is volna.

- Gondolod? - mondta Alan.

- Gondolom - feleltem.

- David, - kezdte most újra - te nem vagy találekony, az önbizalmad is csekély. Én azonban előveszem a sütnivalómat: kérek valahol egy csónakot, és ha minden kötél szakad, hát majd magam összeácsolok egy ladikot.

- Értem már! - válaszoltam. - De gondold meg: ha a hídon megyünk át, semmi nyomunk, de ha átkelünk a tengerszoroson, a csónak a túloldalon marad. Márpedig azt mindenki tudja, hogy a csónak nem jött oda üresen; felverik majd az egész környéket...

- Öcsém! - kiáltotta Alan. - Ha lesz csónakom, lesz emberem is, aki visszahozza. Ne untass a számarágókkal! Te csak szedd a lábad szépen, ez a te dolgod... Alan majd gondolkodik helyetted.

Így hát egész éjjel a síkság északi oldalán, az Ochil-hegység magas gerince alatt baktattunk, majd Alloát, Glackmannant és Culrosst elkerülve, reggel tíz óra tájt fáradtan és éhesen a kis Limekilns-tanyára jutottunk. Ez a hely a part mentén fekszik és a Hope-on át éppen Queen's Ferry városára néz. A tanyából, a városból és körös-körül a falvakból, a majorságokból mindenütt füst szállott fel. A földeken arattak; két hajó horgonyzott a vízen, a Hope-on jöttek-mentek a csónakok. Kellemes látvány volt ez számomra; nem tudtam betelni vele. A nyájas, zöldellő, megművelt halmok, a földeken és a tengeren szorgoskodó emberek elbűvölték kíváncsi szememet.

És túlhan, a déli parton állt Mr. Rankeillor háza. Pillanatig sem kételkedtem: odaát vár reám a gazdagság. És én itt állok még az északi parton, idegen szabású, szánalmas öltözékben, zsebemben minden vagyonom; három ezüst shilling, egy pennyvel sem több; fejemre vérdíjat tűztek ki és egyetlen társamat a törvény halálra keresi.

- Ó, Alan! - mondtam. - Ha meggondolom, hogy odaát mindent megkaphatnék, amit szemem-szám csak kíván! A madarak átrepülnek, a csónakok átkelnek a túlsó partra, mindenki kedve szerint járhat át, csak éppen én nem. Hej, édes egy barátom, a szívem is megszakad belé!

Limekilnsben betértünk egy kis fogadóba: csak az ajtó fölött függő cégérről vettük észre, hogy kocsmá. Csinos lányka szolgált ki, kenyeret és sajtot vettünk. Az elemőzsiát batyuba csomagoltuk, s magunkkal vittük. A tengerpart mellett, mintegy harmad mérföldnyire, egy kis ligetet láttunk az imént. Odamentünk, ott akartunk letelepedni, hogy falatozzunk. Míg arra ballagtunk, én minduntalan a túlsó partot néztem, és sóhajtoztam. Alan is gondolatokba merült, de én nem törődtem vele. Egyszerre csak megállt az úton.

- Megnézted a kislányt, akitől ezt vettük? - kérdezte, a kenyérre meg a sajtra mutatva.

- Meg hát - feleltem. - Csinos leány volt.

- Te is észrevetted? - kiáltott fel. - David öcsém, hát ennek én nagyon örülök...

- Mi az isten csudájába van ezen örülnivaló? Mit használ ez nekem?

- Hja! - felelte Alan, egy hamiskás pillantást vetve rám. - Gondoltam, így majd szerzünk csónakot.

- Ha megfordítva lenne, akkor inkább menne a dolog - mondtam.

- Hát csak ennyit ér a tudományod? - kérdezte Alan. - Én nem azt akarom, hogy a kislány beléd szeressen. Az kell csak, hogy megessen rajtad a szíve, márpedig ehhez nem szükséges, hogy a szeme rajtad feledkezzék. Hadd lássam csak! - folytatta, s kíváncsian végignézett rajtam. - Kár, hogy nem vagy egy kissé sápadtabb. De még így is remekül megfelelsz. Igazi

akasztófavirág, koldus, csavargó, paprikajancsi formád van, mintha a kabátodat is egy madárijesztőtől kölcsönözted volna. Gyerünk, hátra arc, irány a kocsmá, lássuk azt a csónakot.

Nevetve mentem utána.

- Hallod-e úrfi - szólt most a barátom. - Mulatságos gyerek vagy te néhanapján. Most aztán hadd lássuk, mit tudsz? Ha kedves neked az életem, a saját nyakadról nem is szólva, talán kegyeskedsz majd komolyan venni ezt a dolgot. Egy kis komédiát rendezek, amelynek éppoly komoly az értelme, mint amilyen komoly az a kilátás is, hogy mindkettőnkre akasztófa vár. Ismétlem, David, erre gondold és viselkedj aszerint.

- Jó, jó - feleltem. - Legyen meg az akaratod.

A tanya közelébe érve addig erősködött, míg bele kellett karolnom, és rá kellett akaszkodnom, mintha állni sem tudnék a fáradtságtól. Belökte a csapszék ajtaját - ekkor már valósággal vonszolt engem. A lányka meglepődött, hogy máris visszatértünk, ami nem is csoda. Alan azonban szót sem vesztegetett magyarázkodásra; leültetett egy székre, nagy pohár pálinkát kért, s apró kortyokban megitatott vele. Végül előszedte a sajtot meg a kenyeret s megitatott, mint a dajka a kisgyermeket. Oly gyengéd, komoly aggodalmas képpel szorgoskodott körülöttem, hogy még egy vizsgálóbíró is félrevezetett volna, így hát nem csoda, hogy a leányt igen meghatotta ez a gondoskodás, íme, ez a szegény, beteg, holtrafáradt legényke, és a pajtása milyen gyengéden ápolja. Odajött egészen a közelünkbe s a szomszéd asztalnak támaszkodva nézett bennünket.

- Mi baja? - kérdezte végül.

Alan dühösen fordult a lányhoz, amin én váltig csodálkoztam.

- Hogy mi baja? - rivallt rá. - Több száz mérföldet gyalogolt, mint ahány szál pihe pelyhedzik az állán. Többször aludt vizes fenyéren mint száraz ágyban. Mi baja, még kérdezi? Éppen elég baja van, úgy hiszem! - S magában dörmögve etetett tovább, mintha valóban dühös volna.

- Fiatal ez még az ilyen élethez - felelte a lány

- Az, nagyon is fiatal - felelte Alan, oda sem fordulva.

- Lóhátra kéne ültetni - mondta a lány.

- Honnan szerezzek neki lovat? - Förmedt rá Alan a lányra. - Lopjam tán?

Attól tartottam, hogy a lány megneheztel rá, amiért ilyen gorombán ráförmedt. S ez duzzogva el is hallgatott. Barátom azonban nagyon is jól tudta, mit csinál. Az élet némely dolgaiban elég együgyű volt, de az efféle csalafintaságokban roppantul agyafűrt.

- Ha nem is mondják, - szólalt meg végül a lány - úgyis látom, hogy kegyelmetek nemesemberek.

- No és ha azok lennének? - mondta Alan kissé megenyhülve. Gondolom, akaratlanul is jólesett neki ez a megjegyzés. - Hol hallottad, hogy a nemesember zsebe mindig tele van pénzzel?

E szavakra a leány felsóhajtott, mintha maga is valami örökségéből kismizmizett úri dáma volna. - Dehogy is van. - mondotta. - Az már igaz.

Felháborított, hogy nekem ilyen szerepet kell játszanom, és egész idő alatt csak némán ültem. Szégyenkeztem is, de mulattatott is a dolog. De erre már valahogy nem bírtam tovább, kértem Alant, hagyjon, már jobban vagyok. Torkomon akadt a szó, sohasem szerettem a hazudozást. De zavarom csak növelte a hatást, mert a kislány rekedt hangomat is betegségemnek, kimerültségemnek tulajdonította.

- Hát nincsenek rokonai? - szólt azután a lány már egészen sírós hangon.
  - Hogy nincsenek-e? - kiáltotta Alan. - Hiszen ha általjuthatnánk hozzájuk! Vannak rokonai! Sőt gazdagok! Van ott ágy, ahol alhasson, és étel, hogy jóllakják! Orvos is, hogy meggyógyítsa. Itt pedig a pocsolyát kerülgeti, és a fenyéren alszik, mint a koldusok.
  - De hát miért? - kérdezte a lányka.
  - Hát szívecském, - felelte Alan - erről nem tanácsos beszélni. De tudod mit? Majd elfütyülöm. Ezzel áthajolt az asztalokon, és leheletnyi halkán, és gyönyörűséges mély érzéssel elfütyült néhány ütemet abból a dalból, hogy „*Károly a kedvesem...*”
  - Pszt, pszt! - szólt a leány, és hátratekintett az ajtó felé.
  - Hát így vagyunk - mondotta Alan.
  - Pedig milyen fiatal! - mondotta a lány.
  - Elég idős ahhoz, hogy... - Alan mutatóujjával a tarkójára bökött, amin azt értette: hogy felakasszák.
  - Szégyen, gyalázat! - kiáltotta a lány, s mélyen elpirult.
  - Pedig így lesz, ha nem tudunk magunkon segíteni.
- A lány erre megfordult, s kiszaladt a szobából. Magunkra maradtunk. Alan igen jó kedvre derült, hogy milyen jól halad az ügy; én duzzogtam, hogy jakobitának néznek, és úgy bánnak velem, mint egy gyerekekkel.
- Alan! - kiáltottam. - Elegendem volt ebből!
  - Elegend? Lesz még akkor neked meleged is, öcsém - mondotta. - Mert ha te most felborítod, amit én kifőztem, a magad bőrét talán még szárazon elviszed, de Alan Brecknek befellegzett.
- Ez persze hatott, s nem tehettem egyebet, csak felnyögtem. De még a nyögésem is Alan tervét szolgálta. A lány ugyanis épp abban a pillanatban rohant be a szobába és meghallotta. Májas-hurkát hozott egy tálon, hozzá egy üveg erős sört.
- Szegény gyerek - mondotta. Elénk tette az ételt és egy barátságos kis mozdulattal megérintette a vállamat, mintha biztatna, hogy viduljak fel.
- Aztán bátorított, lássunk hozzá jó étvággal az ételnek. - Nem kell fizetni - mondotta. A fogadó ugyanis az övé, vagyis az apjáé, aki máma éppen Pittenncriefbe ment.
- Nem mondattuk magunknak kétszer, utóvégre kenyér meg sajt sovány eledel, míg a meleg hurka pompásan illatozott. Nekiláttunk, a lány, mint az előbb, most is a szomszéd asztalhoz állt. Nézett bennünket, ráncolta a homlokát, gondolkozott, a köténye szalagját babrálgatta.
- No de kegyelmed is lakatot tehetne ám a nyelvére - szólt végül Alanhoz.
  - Mi a szösz? - felelte ez. - Tudom én, hogy kivel beszélek.
  - Hogyha arról van szó, - felelte erre a lány - én nem árulom el kegyelmeteket.
  - Elhiszem - mondta Alan. - Nem olyan lány vagy te. Megmondom, hogy mit csinálsz: segíteni fogsz.
  - Nem tehetem - szólt halkán a lány, fejét rázva. - Nem lehet.
  - Nem-e? - kérdezte Alan. - És ha lehetne?

A lány nem felelt.

- Ide hallgass, kislány - kezdte most Alan. - Itt a Fife táján akad valami csónak, magam is láttam kettőt, amott a város végén, a parton. Jól figyelj! Ha az éjszaka leple alatt átcsónakázhatnánk Lothianba, és valami jóra való, hallgatni tudó ember visszahozná a csónakot, és befogná a száját, két emberéletem mentenél meg! Alighanem az enyémet is, de ezét a fiatal emberét holtbiztosan. De ha nem kapunk csónakot... nos, van még három shillingünk, hová menjünk ezután, mit csináljunk, mi vár ránk ha nem az akasztófa kötele?... becsületszavamra, nem tudom. Hát nyomorúságosan elpusztuljunk, virágom? És te nyugodt lélekkel fekdnél meleg ágyacskában, és nem fájna értünk a szíved, ha füttyül a szél a kéményben, és kopog az eső a háztetőn? Vacsorázol a vígan ropogó tűznél, és majd az én szegény beteg barátomra gondolsz? Ő meg kint fagyoskodik a hidegben az ingoványon, és étel helyett a körmét rágja. Mert ha beteg, ha egészséges, mennie kell! Halál leleselkedik rá; járnia kell a végtelen utakat, esőben, viharban, és ha majd egy hideg kőrákason kileheli a lelkét, nem lesz mellette más jó barát, csak az Isten meg én.

Ez a szívhez szóló beszéd nagyon felkavarta a lányt. Szívesen segített volna rajtunk, de attól félt, hátha valami gonosztevőket támogat. Erre mégis rászántam magam, hogy beleszólak, s hogy megnyugtassam a kislány lelkiismeretét, közelebb kanyarodtam az igazsághoz.

- Hallottad-e Mr. Rankeillor hírért? - A révnél lakik.

- Rankeillor? A fiskális? - mondotta. - Hogyne hallottam volna.

- No látod - mondtam. - Őhózzá igyekszem. Ebből megítélheted, hogy gonosztevő vagyok-e? De még többet mondok: egy szörnyű félreértés folytán veszélyben forog az életem. Pedig György királynak egész Skóciában nincs jobb híve énnálam!

Alan képe elsötétült e szavakra, de a lány egészen felderült. - Nem kell többet mondania kegyelmednek. Megnyugtattott. Mr. Rankeillort mindenki ismeri mifelénk.

Kért, hogy fejezzük be gyorsan az evést, és tűnjünk el egykettőre a tanyáról, rejtőzzünk el a partmenti ligetben.

- Bízhatnak bennem, valahogyan átsegítem kegyelmeteket.

E szavak hallatára percet sem vesztegettünk tovább. Kezet csaptunk az egyezsége, gyorsan bekebeleztük a májashurkát, hátat fordítottunk Limekilnsnek, és kimentünk a ligetbe.

Valami kéttucat bodzafa, galagonyabokor meg egy-két fiatal kőris - ennyiből állt a gyér kis liget: alig-alig rejtett el bennünket a járókelők szeme elől. Az öbölből is megláthattak bennünket. Itt kellett meglapulnunk, csak a jó meleg nap melengetett bennünket, no meg a jó reményesség, hogy hamarosan megszabadulunk gyötrelmeinktől; terveket szőttünk, meghánytuk-vetettük, mitévők legyünk.

A nap folyamán mégis ért egy kis kellemetlenség; egy vándorló dudás jött arra, s mellénk telepedett a ligetben. Vörösorrú, csipás szemű, részeges csavargó, zsebében nagy üveg pálinka. Elmesélte nekünk, mennyi igazságtalanság érte őt mindenfelől. Se vége, se hossza nem volt a történeteknek. Kezdte a törvényszéki elnökkel; ez nem szolgáltatott neki igazságot - és végezte az inverkeithingi porkolábokkal, akik meg túlságosan bőven mérték neki az igazságot. Gyanúsna nézhetett bennünket; miért is fekszik két fiatalember naphosszat a bozótba bújva, amikor ott semmi keresnivalójuk nincs... Tűkön ültünk egész idő alatt, amíg a dudás velünk volt, és kíváncsi kérdésekkel zaklatott. De amikor odébb állt, még jobban nyugtalankodtunk, s alig vártuk már, hogy magunk is mehessünk, mert attól tartottunk, hogy ez az ember aligha tesz majd lakatot a nyelvére.

A ragyogó napra derűs este következett. Szép csendesen bealkonyodott. Világosság gyűlt a házakban a kis kunyhókban, majd egymásután megint kialudt minden fény. Tizenegy óra is elmúlt már. Aggodalom, nyugtalanság gyötört bennünket. Végre loccsanást hallottunk a vízen: evezők csikorogtak a villában. Kikémeleltünk a bokrok közül, s megpillantottuk a csónakot. A leány ült benne; egymagában evezett ki hozzánk. Senkit sem avatott be ügyünkbe, még a kedvesét sem, ha ugyan volt kedvese. Megvárta, míg az apja elalszik, az ablakon át kiosont a házból, elkötötte a szomszéd csónakját s nekivágott egyedül a tengernek, hogy megsegítsen bennünket.

Restelkedtem, s nem is tudtam, minő szavakkal fejezzem ki hálámat. De a lány még jobban restelkedett, hogy meg kell hallgatnia hálálkodásomat. Unsolt, hogy ne vesztegezzük az időt, ne fecsegjünk - mondván, hogy ebben a dologban a gyorsaság és a hallgatás a fő - és nagyon is igaza volt. Megszívleltük a leány szavait. Gyorsan, csendben átvitt bennünket a lothiani partra, és Carridan közelében partra tett. Kezet fogott velünk s már megint a tengeren volt; hosszú csapásokkal evezett vissza Limekilns irányába. Annyit sem vár, hogy egy hálás szóval megköszönjük a segítségét.

Már elnyelte őt a sötétség, s még mindig nem jött hang az ajkunkra. Úgysem leltünk volna szavakat a jóságára. Alan még sokáig állt a parton, de egyre csak a fejét rázta.

- Pompás leány, - szólt végre - pompás leány ez, öcsém.

Egy órával később, midőn egy odúban feküdtünk a tengerparton és én már el is szundítottam, barátom ismét dicsérni kezdte a lányt. Jómagam nem tudtam, mit mondjak erre: együgyű kis teremtés volt, s elszorult a szívem, ha rá gondoltam. Furdalt a lelkiismeret, mert visszaéltünk tudatlanságával, s féltem, hogy őt is valamiképpen bajba sodortuk.

MEGLÁTOGATOM MR. RANKEILLORT

Másnap megállapodtunk abban, hogy Alan boldoguljon el egymagában alkonyatig, de mihelyt besötétedett, feküdjék le az út mentén a mezőn, Newhalls közelében; addig ne mozduljon, míg nem hallja a füttyömet.

Először azt ajánlottam, hogy legkedvesebb dalom, az *Airlie-ben van egy szép ház* dallama lesz a jel. Alan azonban nem akarta; mindenki ismeri ezt a nótát, akármelyik hazatérő szántóvető is füttyörészheti. Ehelyett megtanított egy kis felföldi dalra, amelyet a mai napig sem felejtettem el, és még akkor is a fülemben cseng majd, ha halálos ágyamon fekszem. Valahányszor hallok ezt a dalt, eszembe jut hányattatásom utolsó napja, s magam előtt látom Alant a sötét odúban, amint ezt a nótát füttyörészi, és ujjával veri hozzá a taktust: arcán a hajnal sápadt fénye dereng.

Virradat előtt kint voltam már Queen's Ferry hosszú utcáján. Szép kis városka, a házak jó terméskőből épültek, a legtöbb palával volt fedve. A városházát nem találtam olyan szépnek, mint a peeblesi városházát. Az utca sem volt olyan előkelő, de mégiscsak szégyenkeztem rongyaim miatt.

Kivilágosodott: mindenütt ablakok nyíltak, begyújtottak a kandallókba, az utca benépesedett. S ahogy megindult a városban az élet, nőttön-nőtt bennem a szorongó érzés. Láttam, nincsen szilárd talaj a lábam alatt; nem tudom szavahihetően bebizonyítani igényemet az örökségre, de még csak azt sem, hogy ki vagyok. Hátha üres szappanbuborék az egész? Talán csúnyán rászedtek, és most benn vagyok a csávéban. Még ha úgy is állnak a dolgok, ahogyan én elképzeltem, valószínűleg időbe telik, míg állításomat bebizonyíthatom. De nekem nincsen vesztegetni való időm, hiszen nem egészen három shilling van a zsebemben. És egy halálra ítélt, üldözött ember bízta rám sorsát? Hajóra kell őt tennem, ki kell juttatnom az országból. Valóban ha csalatkoznom kell reményeimben, mindketten akasztófára kerülhetünk.

Fel-alá sétáltam az utcán. A járókelők görbe szemmel néztek rám, az ablakokból is kihajoltak az emberek, és utánam bámultak, bökdösték egymást, vagy mosolyogva összesúgtak. Újabb kétkezés támadt bennem; talán az sem lesz könnyű dolog, hogy az ügyvéd elé kerüljek; ennél is nehezebb lesz azonban, hogy történetem igaz voltáról meggyőzzem.

A világ minden kincséért sem tudtam rászánni magam, hogy megszólítsak valamely tisztességes polgárembert; mocskos rongyaimban beszélni is szégyelltem volna. Azt hiszem, ha megkérdeztem volna valakitől, hogy merre van Mr. Rankeillor háza, a szemembe nevetett volna, hogy ilyen tekintélyes ember felől kérdezősködöm. Nem volt mit tennem, róttam az utcákat, majd a kikötőnegyedbe tértem. Bolyongtam a városban mint valami gazdátlan kutya, keservesen korgó gyomorral.

Végre valahára kisütött a nap. Talán reggel kilenc óra felé járhatott az idő. A hosszú kószálás kimerített. Megálltam egy szép úriház előtt, a város felé néző oldalon. Szép tiszta üvegablakai voltak, az ablakpárkányokon virágserepek, a falat újonnan vakolták. A küszöbön vadászkutya ásítózott; nyilván a házhoz tartozott. Nyomorúságomban még ezt az okatlan állatot is megirigyeltem.

Kinyílt a kapu. Okos arcú, pirospozsgás, nyájas, büszke tartású úriember lépett ki rajta, gondosan rizsporozott parókával, orrán szemüveg. Olyan nyomorúságos állapotban voltam, hogy aki megpillantott, utánam nézett. Ez az úriember - mint ahogyan később kiderült - annyira megdöbbsent siralmas külsőmon, hogy egyenesen odajött hozzám és megkérdezte mi van velem.

Megmondottam, hogy ügyes-bajos dolgaim miatt jöttem Queen's Ferrybe; majd elszántam magam és megkértem, igazítson el Mr. Rankeillor házához.

- Nos, fiam, - mondotta - ez éppen az ő háza. Furcsa véletlen, magam vagyok, akit keresel.

- Hát akkor, - mondottam - arra kérem kegyelmedet, tiszteljen meg azzal, hogy meghallgatja a mondanivalómat.

- Nem tudom, ki vagy - mondta az öregúr - arcod is idegen.

- David Balfour a nevem - mondtam.

- David Balfour? - ismételte ingerülten. Nagyon meglepődött. - David Balfour - és honnan jön kegyelmed? - kérdezte. Hidegen végigmért.

- Furcsábbnál furcsább helyekről jövök - feleltem. - De talán alkalmasabb lenne, ha bizalmasabb módon közölhetném kegyelmeddel, hogyan és miként jártam.

Mintha egy ideig mérlegelte volna szavaimat; összecücsörítette ajkát két ujja közé fogta, hol engem nézett, hol az utcába torkolló sikátort fürkészte.

- Igen, igen, - szólt azután - ez lesz a legjobb.

Bevezetett a házba, kikiáltott valakinek, akit én nem láttam, hogy egész délelőtt dolga lesz, ne zavarják. Majd bevezetett egy könyvekkel, iratokkal zsúfolt poros kis szobába. Leült s engem is helytel kínált. De láttam az arcán, nyomban meg is bánta, hogy sáros rongyaimban arra a tisztos székre ültetett.

- Most pedig, - mondotta - térjünk a tárgyra. Csak röviden kérem, mondja el gyorsan, mi járatban van. *Nec gemino bellum Trojanum orditur ab ovo*²⁷ - megértette mit mondtam? - kérdezte fürkésző pillantással.

- Megfogadom Horatius tanácsát - feleltem mosolyogva. - Mindjárt *in medias res*²⁸ kezdem. - Az öregúr bólintott, szemlátomást tetszett a feleletem. Próbára akart tenni ezzel a latin idézettel. Kissé felbátorodtam már, s mégis arcomba szökött a vér, amikor kimondtam:

- Komoly okom van hinni, hogy énnekem igényem van a Shaws-birtokra.

Kivett a fiókból egy jegyzőkönyvet, maga elé tette az asztalra, és kinyitotta.

- Tessék? - mondta.

Elsütöttem a nagyágyút, és most szótlánul ültem a helyemen.

- Gyerünk Mr. Balfour, gyerünk - mondta az öregúr. - Folytassa csak. Hol született?

- Essendeanben, uram. Ezerhétszázharminchárom, március tizenkettedikén.

Láttam, hogy ezt a két adatot összeveti a könyvébe írt jegyzetekkel; de nem tudtam mire véljem.

- Apja, anyja? - kérdezte.

- Édesatyám Alexander of Balfour volt, tanítómester abban a faluban - mondottam. - Megboldogult édesanyám neve Grace Pittarow; családja, úgy tudom, Angusból származott.

---

²⁷ És nem Léda kettős tojásától kezd el a trójai háborút - azaz ne beszéljen terjengősen, térjen a lényegre. (Vö. Horatius: De arte poetica 147.)

²⁸ A dolgok érdemi részén.

- Tudja magát személyi okmányokkal igazolni?
- Nem uram, nem tudom - mondtam. - Irataim Campbell tiszteletes úrnál vannak: de könnyen megszerezhetem. Mr. Campbell is jót áll értem; egyébként nem hinném, hogy nagybátyám letagadna engem.
- Mr. Ebenezer Balfourra gondol? - kérdezte az öregúr.
- Arra - mondtam.
- Láta őt? - kérdezte.
- Saját házában fogadott - feleltem.
- Találkozott-e egy Hoseason nevű emberrel? - kérdezte Mr. Rankeillor.
- Találkoztam, uram. Isten büntetése volt - mondtam. - Mert nagybátyám felbujtására ő rabolt el engem e város környékén. Hajóra hurcolt, hajótörést szenvedtem, száz nehéz viszontagságot éltem át, s most itt állok uraságod előtt ezekben a nyomorúságos rongyokban.
- Ön azt mondja, hogy hajótörést szenvedett? - kérdezte Mr. Rankeillor. - Hol történt?
- Mull szigetének déli csücske felé - feleltem. - És Earraid szigetén vergődtem szárazföldre.
- Ó! - mondta mosolyogva az öregúr. - Ön jártasabb a földrajzban, mint én. De annyit máris mondhatok, hogy mindez pontosan megegyezik egyéb híreimmel. De azt mondja ön, hogy elrabolták. Hogy értsem ezt?
- A szó szoros értelmében, uram - mondtam. - Útban voltam kegyelmed háza felé. Lépre csaltak, a hajó fedélzetére hurcoltak, leütöttek kegyetlenül, s belöktek a hajófenékbe. Hogy azután mi történt, azt nem tudom, mert amikor magamhoz tértem, kint vitorlázunk már a nyílt tengeren. Az ültetvényekre akartak vinni; véletlenül múlt, hogy Isten segítségével megmenekültem.
- A kétárbocos június huszonhetedikén vészelt el - mondta az öregúr, jegyzeteibe tekintve. - Most pedig, Mr. Balfour, augusztus huszonegyedikét írjuk. Itt jelentős hézag van, csaknem két hónap. Ön máris rengeteg bajt, nyugtalanságot okozott hozzátartozóinak; bevallom addig engem sem nyugtat meg, míg ezt teljesen nem tisztázzuk.
- Értem, uram! Ezt a két hónapos hézagot nem lesz nehéz megmagyaráznom. De mielőtt elmondanám történetemet, szeretném tudni, hogy jóbaráttal beszélek-e?
- Ez körben forgó okoskodás - felelte az ügyvéd. - Míg el nem mondott mindent, nem győzhet meg engem állításai valódiságáról. Míg kellőképpen nem tájékoztatott, nem tekinthet barátjának. Jobban illenék a korához, ha nagyobb bizalommal lenne hozzám. Van nekünk errefelé egy közmondásunk, Mr. Balfour: a rossztól a rosszak félnek.
- Ne felejtse el, uram, - válaszoltam - hogy keservesen megszenvedtem a hiszékenységemért. Ha jól értettem, annak az embernek, aki engem a hajójára hurcolt, és rabszolgának akart eladni: ön az ügyvédje.
- Érveimmel lassanként teret nyertem Mr. Rankeillorral szemben, és minél inkább teret nyertem, annál jobban növekedett az önbizalmam. Kirohanásomon magamnak is mosolyognom kellett, az öregúr azonban hangosan elnevette magát.

- Nono - mondta. - A dolog nem is olyan veszélyes. „*Fui, non sum.*”²⁹ De míg ön „*imberbis juvenis custode remoto*”³⁰ a nyugati részeken kószált, sok víz folyt le a hidak alatt. Sokat emlegették önt, csodálom, hogy nem csuklott. Ugyanazon a napon, amikor ön hajótörést szenvedett, Mr. Campbell berontott az irodámba és követelte, hogy a föld alól is teremtesem elő magát. Én addig a napig azt sem tudtam, hogy a világon van: atyját azonban ismertem. Eddigi tapasztalataim folytán - ezekre később még rátérek - a legrosszabbtól kellett tartanom. Mr. Ebenezer bevallotta, hogy találkozott önnel. Azt állította - bár az igen valószínűtlenül hangzott - hogy tekintélyes összegű pénzt adott önnek, és erre ön az európai országokban indult felsőbb tanulmányok folytatására. Ez hihető volt és dicséretes. Megkérdeztük, hogy miért nem írt Campbell tiszteletes úrnak egyeden sort sem: nagybátyja ezt azzal magyarázta, hogy ön mindenáron szakítani akart régi életével. Tovább faggattuk, hogy ön hol, merrefelé jár. Mentegetőzött: nem tudja, de azt hiszi, hogy Leydenben időzik. Ez válaszainak rövid foglalata. Azt hiszem, egyikünk sem adott hitelt szavainak - folytatta Mr. Rankeillor mosolyogva. - Némely megjegyzésemet azonban annyira zokon vette, hogy - röviden szólva - kiutasított. Holtpontra jutottunk, mert akármilyen csúnya gyanú ébredt is bennünk, nem volt nagybátyja ellen a legcsekélyebb bizonyítékunk sem. Ekkor mintegy végszóra beállított hozzám Hoseason kapitány azzal a mesével, hogy ön a tengerbe fűlt. Ekkor aztán csődöt mondott minden tudományunk. Az eredmény csupán ennyi volt: Mr. Campbell bánkódott, én ráfizettem az ügyre, és ismét folt esett a nagybátyja becsületén, amely már amúgy sem volt makulátlan. Mr. Balfour, - mondta az ügyvéd - ön most már megérti az ügynek állását. Megítélheti, mennyire bízhat bennem.

Az öreg ügyvéd sokkal szőrszálhasogatóbb ember volt mint ahogyan itt leírtam; még számos latin idézettel tűzdelt meg a beszédét. De mindezt jóságos tekintettel, nyájas modorban mondta, úgyhogy bizalmatlanságom csaknem teljesen elpárolgott. De azt is észrevettem, hogy már ő sem kételkedik bennem. Kilétem, vagyis az első kérdés teljesen tisztázódott.

- Uram, - szoltam - ha én most elmondom történetemet, egy jóbarátom élete függ az ön titoktartásától. Szavát kérem, hogy szentül megőrzi jóbarátom titkát. Ami engem illet, nem kérek ígéretet: az ön jóságos arca megnyugtat engem.

Tekintete nagyon elkomolyodott. Szavát adta, hogy megőrzi a titkot.

- Csakhogy ez igen nyugtalanító élőbeszéd ám - mondta. - Ha az ön történetében olyasmi fordulna elő, ami talán törvénybe ütközik, kérem ne feledje el, hogy én a törvény embere, ügyvéd vagyok. Csak távolról, futólag érintse a dolgot.

Erre töviről-hegyire elmondtam neki a történetemet.

Szemüvegét homlokára tolta, lehunyta szemmel hallgatott. Néha attól tartottam, hogy közben elaludt. De szó sincs róla. Később rájöttem, hogy minden szót hallott; sokszor csodálkoztam, hogy milyen éles a füle, és mindent milyen pontosan megjegyzett. Még a furcsa, idegen hangzású gael nevekre is emlékezett, és évek múltán is felemlgette nekem: pedig ekkor hallotta először és utoljára ezeket a neveket.

De amikor Alan Brecket teljes nevén említettem, furcsa jelenet következett. Alan nevét Skóciában - az appini gyilkossággal kapcsolatban - persze országszerte emlegették, hiszen jutalom volt a fejére kitűzve. Alighogy kiszaladt szájamon ez a név, az ügyvéd fészkelődni kezdett a székből, s kinyitotta a szemét.

---

²⁹ Csak voltam, nem vagyok.

³⁰ „... a szakálltalan ifjú, mikor megszabadult nevelőjétől...” (Vö. Horatius: De arte poetica 161.)

- Nem említenék fölöslegesen neveket Mr. Balfour - mondotta. - Felföldiek nevét meg semmi esetre sem, mert nem egy ilyen név szálla a törvény szemében.

- Igen, jobb lett volna, ha nem említem; de ha már egyszer kiszaladt a számon, a továbbiak során is megnevezhetem.

- Szó sincs róla - mondotta Mr. Rankeillor. - Ön bizonyára észrevette, kissé nagyothalló vagyok. Azt hiszem, nem is értettem jól milyen nevet mondott. Kérem, nevezzük Mr. Thomsonnak a barátját, további magyarázat nem szükséges, így járnék el az ön helyén minden felföldivel kapcsolatban, akár eleven az illető, akár holt.

Most már láttam, hogy nagyon is jól hallotta a nevet, és sejtette, hogy gyilkosságról fogok beszélni. Nem az én dolgom, ha a mit sem sejtőt játssza. Elmosolyodtam és azt feleltem: A név, amit az imént említettem: Mr. Thomson. Jól mulattam rajta, már csak azért is, mert a barátomnak is tetszett volna ez a kis ravaszkodás. James Stewart ugyanígy mint Mr. Thomson rokona szerepelt, Colin Campbellt pedig Mr. Glennek neveztem. Történetem folyamán elérkeztem Clunynhoz is: neki a Mr. Jameson, egy felföldi nemzetségszű nevet adtam.

Kész komédia volt. Csodálkoztam, hogy az ügyvéd belemegy a tréfába; pedig ez a játék valóban megfelelt a kor ízlésének. Az államban két párt volt, és a békés emberek, akik nem voltak nagyra a saját személyükkel, állandóan bújócskát játszottak, hogy valahogyan meg ne sértsék egyiket sem.

- Igen, igen - mondta az ügyvéd, mikor befejeztem elbeszélésemet. - Amit ön itt elmond, az valóságos hősköltemény, felér az Odysseiával. Majd ha gyarapodott már a tudása, beszélje el ezt uram, tömör latin nyelven, vagy ha úgy tetszik, az angol anyanyelvén, bár én itt magam részéről jobb szeretem az erőteljes latint. Ön sokat hányódott-vetődött: „*quae regio in terris*”³¹ vagy hogy hazai nyelven szóljak: Skócia mely táját nem érintette vándorlásaiban? Mint látom, önnek különös tehetsége van ahhoz, hogy ferde helyzetekbe kerüljön; viszont ilyenkor jól feltalálja magát. Ez a Mr. Thomson, úgy látom, igen kiváló tulajdonságokkal felruházott úriember, bár kissé vérengző hajlamai vannak. Kiválóságai ellenére sem bántam volna, a magam részéről, ha elmerül az Északi-tengerben, mert az az ember rettenetes nyűgöt jelent. Kedves uram, bizonyára igaza van, hogy kitart mellette, hiszen ő is kitartott ön mellett. „*It comes*”³² - mondhatjuk - hűséges bajtársa volt; és csakugyan „*paribus curis vestigia figit*”³³ - mert mindkettejüket az akasztófa fenyegette. Nos, ezek a napok szerencsésen elmúltak, s azt hiszem - emberi számítás szerint - az ön gondjai nemsokára véget érnek.

Így elmélkedett kalandjaimon: jóságosan, nyájasan nézett rám, és én nem tudtam, hová legyek örömben. Sokáig kószáltam, hányódtam vetődtem mindenféle ember társaságában, akik nem ismertek törvényt; sokáig háltam szabad ég alatt, derékaljam a csupasz föld volt; mily gyönyörűség, hogy tiszta házban, földél alatt lehetek megint és barátságosan elbeszélgethetek egy rendesen öltözött úriemberrel! Erre gondoltam, amikor mocskos rongyaimra esett a pillantásom. Ismét zavarba jöttem, de az ügyvéd mindent látott és megértett engem. Felkelt, kiszólt valakinek, hogy tegyenek az asztalra egy terítéket, mert Mr. Balfour itt marad ebédre. Azután az emeleten levő vendégszobába vezetett. Vizet, szappant, fésűt tett elém. Kirakott az ágyra egy rend ruhát, amely a fiáé volt, majd egy újabb csattanós latin idézettel magamra hagyott, hogy átöltözzem.

---

³¹ „Mely vidéket a földön...” (Vö. Vergilius: Aeneis I. 459.)

³² „Kíséri őt...” (Vö. Vergilius: Aeneis V. 159.)

³³ Ugyanazokba a gondokba merülve és mellette halad.

28. KERESEM AZ ÖRÖKSÉGEMET

Rendbeszedtem magamat, amennyire tőlem tellett. Boldogan néztem a tükörbe, mert a rongyos koldus immár a múlté volt és David Balfour ismét életre kelt. Mégis szégyenkeztem a változáson, mert nagyon bántott a kölcsönkapott ruha. Elkészültem az öltözködéssel. Mr. Rankeillor elfogott a lépcsőn, gratulált külsőmhöz, és megint behívott a dolgozószobájába.

- Foglaljon helyet, Mr. David - mondotta. - Most, hogy némiképp visszanyerte a régi formáját, hadd lássuk, minő érdemes tudnivalókat közölhetek még önnel. Ugye töri a fejét, hogyan, s mint volt a dolog édesatyjával meg a nagybátyjával? Különös történet, nem mondom. Magam is pironkodva adom meg a magyarázatot. Ugyanis, - mondta nagy zavarban - az egész egy szerelmi históriából keletkezett.

- No de ilyet! - szoltam. - Nagybátyám és szerelem! Nehezen tudom elképzelni!

- Ne feledje, Mr. David, hogy az ön nagybátyja is fiatal volt valamikor. - Még jobban fog csodálkozni, ha megmondom, hogy nem volt mindig rút. Szép, hódító külsejű férfinak tartották, az emberek megálltak a kapuban és utána bámultak, amikor tüzes lován arra vágatott. Ezzel a két szememmel láttam én is: őszintén bevallom, nemegyszer irigyeltem, mert jómagam szegény gyerek voltam, szegény ember fia. És abban az időben úgy állt a dolog: *Odi te, qui bellus es, Sabelle.*³⁴

- Olyan ez, mint egy álom - mondtam.

- Bizony, bizony - mondta az ügyvéd. - Más az ifjúság és más az öregkor... De ez nem minden. Az ön nagybátyja eredeti fickó volt; nagy dolgokat vártak tőle. S mit nem tett ezerhétszáz-tizenötben? Megszökött hazulról és beállt a lázadók közé. Az ön édesanyja ment utána, egy árokban talált rá és *multum gementem*³⁵ - a két úrfi szerelmes lett, mégpedig ugyanabba a kisasszonykába. Mr. Ebenezer mindenkori csodálta, szerette: az elkényeztetett úrfi igen nagyon bizakodott, hogy övé lesz a lány. Amikor azután rájött, hogy hiába áltatta magát, hát rikácsolt, mint a páva. Az egész környéknek fülébe jutott a dolog. Ebenezer ágynak dőlt, otthon meg az ostoba család körülállta, és könnyezett. Majd az úrfi megint felkelt, egyik csapszékből a másikba lovagolt, s ott fűnek-fának elsírta bánatát. Mr. David, az ön édesatyja kedves, jóságos úriember volt, de gyenge, sajnálatosan gyenge. Savanyú arccal nézte ezt a bolondságot, és egy napon - engedelmet kérek! - lemondott szíve hölgyéről. Imádoztja azonban korántsem volt ilyen bolond: ön, uram, bizonyára őtöle örökölte kitűnő esztét és józanságát. Az ifjú hölgy nem túrta, hogy kézről kézre adják. A két udvarló térdén állva kért bocsánatot tőle: ő pedig mindkettőnek kiadta az útját. Ez augusztusban történt. Jóságos ég! Én abban az esztendőben jöttem vissza az egyetemről. Roppant tréfás jelenet lehetett.

Én magam roppant ostoba dolognak tartottam ezt a históriát, de nem feledhettem el, hogy atyámnak is része volt benne.

- De talán némi tragikus színezete is volt a dolognak? - szoltam.

---

³⁴ „Gyűlöllek Sabellus, mert szép fiú vagy.” (Vö. Martialis Epigr. libr. XII. 39.)

³⁵ „A keservesen nyögdecslőt...” (Vö. Phaedrus lib. V. 7. 10.)

- Dehogyan volt... - válaszolta az ügyvéd. - Mert a tragédiában mindig jelentős erők mérkőznek, abban van valami *dignus vindice nodus*³⁶ míg ez az egész bonyodalom egy elkényeztetett, ostoba kis ficsúr szeszélye folytán keletkezett, aki megérdemelte volna, hogy megköttözzék, és jól elnászpángolják. Az ön édesatyja azonban másként vélekedett az ügyről. A vége az lett, hogy atyja minduntalan engedményeket tett az öccsének, s az ön érzelgős, önző nagybátyja pedig egyik hangos jajveszékelést csapta a másik után. Végül valami megegyezésre jutottak: az alku káros következményeit legutóbb önnek kellett megszenvednie. Az egyik fiú kapta hát a lányt, a másik meg a birtokot. Sokat beszélnek könyörületességről meg nagylelkűségről az emberek, márpedig ebben a mostani bizonytalan életben sokkal helyesebb, sokkal célravezetőbb, ha mindenki az ügyvédjével tanácskozza meg az ügyeit, és mindent biztosít a maga számára, amire a törvény szerint joga van. Édesatyjának ez a Don Quijote-s gesztusa már maga is méltánytalan volt, és újabb méltánytalanságok láncolatát indította el. Édesatyja, édesanyja szegénységben éltek, szegénységben haltak meg; ön is szegénységben nevelkedett. És micsoda élete volt ugyanakkor Shaws-birtokon a bérlőknek! És hozzátehetem még - bár a dolog engem különösképpen nem érdekel - micsoda élete volt Mr. Ebenezernek!

- Az egész dologban mégis az a legkülönösebb, - mondtam - hogy valakinek a természete ennyire megváltozzék.

- Bizony különös - mondta Mr. Rankeillor - De voltaképpen érthető. Nagybátyja igen csúnyán viselkedett - ezt ő maga is jól tudja. Aki neszét vette az esetnek, köszönés nélkül ment el mellette, aki nem tudott a történetekről, csak annyit látott hogy az egyik testvér eltűnt, a másik pedig beleült a birtokba, s gyilkosságról suttogott. Mindenki kerülte őt. Mr. Ebenezer csupán pénzt nyert az alkun, így hát idővel egyre többre becsülte a pénzt. Önző volt már fiatal korában, öregségére is önző. Hogy a kellemes modor és a gyöngéd érzelmek mivé fajultak nála, azt ön maga is tapasztalhatta.

- Nos hát uram - kérdeztem - ezek után mi az én helyzetem?

- A birtok kétségtelenül az, öné - mondta az ügyvéd. - Hogy az édesatyja annak idején mit írt alá, az nem sokat nyom a latban: ön a hitbizomány örököse. Nagybátyja azonban olyan ember, aki egy vesztett ügyért is körömszakadtáig harcol. Valószínűnek tartom, hogy kétségbe vonja majd az ön személyének azonosságát. Pörösködni mindig költséges, a családi pörösködés pedig ezenfelül botrányral is jár. És ha kiszivárognak valami az ön viselt dolgairól, a Mr. Thomsonnal való barátságáról, akkor mi még meg is üthetjük a bokánkat. Az emberrablás döntő bizonyíték lenne mi mellettünk... feltéve, hogy bizonyítani tudnók. Tulajdonképpen azt tanácsolom tehát - egyezzen ki a bácsikájával. Ne sokat akadékoskodjék, s ha nem megy másképp, hagyja meg őt a birtokon, ahol negyedévszázad alatt már meggyökerezett, és érje be ön egyelőre egy méltányos járadékkal.

Megnyugtattam, hogy nem fogok akadékoskodni. Cseppet sincsen ínyemre, hogy családi ügyeimet a nyilvánosság elé tereggessem, módfelett idegenkedek ettől a lépéstől. És gondolatban máris körvonalazni kezdtem egy tervet - később csakugyan aszerint cselekedtünk.

- Azon múlik tehát a dolog, hogy rá tudjuk-e sütni nagybátyámra az emberrablást? - kérdeztem.

---

³⁶ Olyan bonyodalom, mely méltó ahhoz, hogy egy isten bogozza ki. (Vö. Horatius. De arte poetica 191.)

- Azon - mondta Mr. Rankeillor. - De lehetőleg nem a bíróság előtt! Jegyezze meg jól, kedves öcsémuram: mi előkeríthetünk ugyan néhány fickót a Covenant legénységéből, és ezek meg is esküsznek majd, hogy fogva tartották önt, de ha beszélni kezdenek a bíróság előtt, nem tehetünk lakatot a nyelvükre. Lehet, hogy akkor Mr. Thomsonról is ejtenek egy-két szót, és minden kiszivárog. Azok után, amit itt ön az imént pedzett, nem hinném, hogy ez nagyon kívánatos lenne.

- Nos, uram, - szoltam erre - én már látom a kivezető utat.

És beavattam tervembe az ügyvédet.

- Csakhogy énnekem ebben az esetben találkoznom kellene Mr. Thomsonnal - mondta, amikor végeztem.

- Bizony, ezt bajosan kerülhetjük el - mondtam. - Kedves deák uram! - kiáltott fel Mr. Rankeillor, homlokát dörzsölve. - Kedves deák uram! Az ön terve megvalósíthatatlan. Semmi kifogásom az ön barátja, Mr. Thomson ellen, hiszen semmi rosszat sem tudok mondani róla. Mert ha tudnék... jegyezze meg jól magának, Mr. David!... kötelességemnek tartanám, hogy a törvény kezére adjam őt. Most felteszem önnek a kérdést: okos dolog-e ez a találkozás? Meglehet, hogy Mr. Thomsonnak sok minden van a rovásán. Lehet, hogy nem mondott el mindent önnek. Talán nem is Thomsonnak hívják! - kiáltott fel az ügyvéd, és rám hunyorított. - Ezek a fickók úgy váltogatják a nevüket, mint más a fehéreneműjét.

- Ezt az ön megítélésére kell bíznom - mondtam. Láttam rajta, hogy a tervem mégis foglalkoztatja. Nagyon elgondolkodott; egy szót sem szól hozzám, míg csak ebédelni nem hívtak. Mrs. Rankeillor társaságában költöttük el az ebédet, s alighogy a ház úrnője egy palack bor mellett magunkra hagyott bennünket, újra feszegetni kezdte ezt a témát.

Mikor és hogyan akarok találkozni barátommal, Mr. Thomsonnal? Biztos vagyok-e Mr. Thomson titoktartásában? Föltéve, hogy a vén róka besétál a csapdánkba, hozzájárulok-e, hogy ilyen meg ilyen feltételekkel megkössük az egyezséget?

Ilyeneket kérdezgetett tőlem, közben nagyokat hallgatott, s elgondolkodva hörpintgette a borát.

Szemlátomást meg volt elégedve a feleleteimmel; ismét elgondolkodott, nagyon törhette valamin a fejét, mert még a burgundiról is megfélekedezett. Azután vett egy árkus papírt meg egy plajbászt, s minden szót alaposan mérlegelve, írásba fogott. Végül a csengő után nyúlt, írnokát hívta.

- Torrance, - mondta - ezt estig szépen tisztázd le. Ha elkészültél vele, légy szíves, vedd a kalapodat, mert elkísérsz engemet meg ezt az úriembert; tanúra lesz valószínűleg szükségünk.

- Hogyan, uram! - kiáltottam fel, mikor írnoka kiment a szobából. - Mégis megkockáztatja ön a találkozást?

- Amint látja - mondta az ügyvéd, és bort töltött a poharába. - De hagyjuk már az üzleti ügyeket. Erről a Torrance-ról eszembe jut egy furcsa kis história. Pár év előtt találkoztam adtam egyszer ennek a szegény mamlasznak, az Edinburghba vezető út kereszteződésénél. Azután mind a ketten mentünk a magunk dolgára. Mire négy óra lett, Torrance már alaposan felöntött a garatra - nem is ismert rám. Én meg otthon hagytam a szemüvegemet, anélkül pedig vaksi vagyok. Szavamat adom önnek, a saját írnokomat sem ismertem meg a találkozáson. - Az ügyvéd még most is jó ízűen nevetett rajta.

- Furcsa véletlen - mondtam, és merő udvariasságból én is mosolyogtam.

Törtem a fejem egész délután, hogy miért tér vissza minduntalan az ügyvéd erre a történetre. Egyre ezt a történetet firtattam, többször is elismételte, mindig újabb és újabb részletekkel toldotta meg, és nagyokat nevetett. Végül is már teljesen megzavarodtam, és szinte szégyenkeztem barátom ostoba viselkedése miatt.

Közeledett az óra, amikor találkoznom kellett Alannel. Elindultunk a városba. Mr. Rankeillor karonfogott, Torrance kissé hátrább követett bennünket; zsebében volt a szerződés, karján pedig letakart kosarat vitt. Mentünk az utcákon; Rankeillor jobbra-balra köszöngetett; állandóan megállították az ismerősök. Hol ez, hol az az úriember fogta meg; tanácsát kérték a várost illető ügyekben, vagy maguk személyes dolgában. Láttam, hogy nagy tekintélynek örvend a megyében.

Az utolsó házak is elmaradoztak mögöttünk, s a kikötő mentén folytattuk utunkat a Hawes-fogadó és a révgát irányában, ahol balsorsom kezdődött. Összeszorult a szívem midőn ezt a helyet megláttam. Eszembe jutott, hányan voltak itt velem azon a napon, akik azóta már nincsenek az élők sorában. Ransome-nak bizonyára jobb így. Shuan odajutott, ahová még gondolatban sem mertem követni; a szerencsétlen legénység a hajóval együtt elsüllyedt. Én túléltem őket és a hajót is. Kemény nélkülözésben volt részem, rettentő veszedelmekből szabadultam, és még csak a hajam szála sem görbült meg. Hálás lehettem a sorsnak, ujjonganom kellett volna, de szívem megtelt bánattal, szájalommal, s a rettentő emlékek megborzongattak.

Ezek a gondolatok foglalkoztattak, midőn, Mr. Rankeillor egyszerre csak felkiáltott, majd a zsebére csapott, és elnevette magát.

- Nahát! - kiáltotta. - Ez aztán mulatságos! Emlékszik, öcsémuram, mit meséltem? Hát nem otthon felejtettem megint a pápaszememet!

Most értettem csak meg, mi volt a célja azzal az anekdotával ha valóban otthon felejtette a pápaszemét, szándékosan tette. Megtalálta a módját hogyan vegye igénybe Alan segítségét, anélkül, hogy kényelmetlen helyzetbe kerüljön: ha arra kerülne a sor, meg se fogja ismerni. Remek gondolat. Tegyük fel, hogy a dolgok rosszra fordulnak, Rankeillor csakugyan nem vallhatja eskü alatt, hogy felismeri a barátomat, de én ellenem sem kell majd terhelő vallomást tennie. Pedig már jó ideje rájöhett, hogy otthon hagyta a szemüvegét. Egy sereg embernek köszönt, amikor a városon keresztül haladtunk, megállított egy csomó ismerőst; egy pillanatig sem kételkedtem, hogy elég jól lát pápaszem nélkül is.

Elhaladtunk Hawes fogadója előtt; megismertem a fogadóst, aki a kapuban állt és pipázott, csodálkoztam, hogy nem öregedett meg, mióta utoljára láttam. Mr. Rankeillor most megváltoztatta a menet rendjét. Ő Torrance-szal hátra maradt, engem meg előre küldött, hogy kémleljem az utat. Felkapaszkodtam a hegyoldalra, s időnként elfütyültem azt a gael nótát. Nagy volt az örömöm, amikor végre felelet jött rá, és Alan kimászott egy bokorból.

Kissé kókadt hangulatban volt. Magánosan töltötte az egész napot, hol itt, hol ott lapult meg a bokrok között, és sovány ebédjét Dundas közelében, egy csapszékből költötte el. Megpillantotta a ruhámat, és máris felderült az arca. Elmondtam neki, mekkorát haladtak az ügyeink, és hogy a továbbiakban milyen szerepet szánok neki. Mintha kicserélték volna barátomat erre a hírre.

- Remek ötlet - mondta. - Hidd el, öcsém, keresve sem találhattál volna Alan Brecknél alkalmasabb embert. Tudd meg, ezt a dolgot nem tudná akárki elintézni; egy jó eszű úriember kell ide. Az ügyvéded bizonyára alig várja, hogy megismerkedjék velem - szólta Alan.

Hátrakiáltottam tehát és integettem Mr. Rankeillornak. Otthagytá az írkokot, előresietett, s bemutatottát őt a barátomnak, Mr. Thomsonnak.

- Örülök, hogy megismerkedhetek önnel, Mr. Thomson - mondotta. - Otthon hagytam sajnos a szemüvegemet. - Vállamra csapott. - Kedves barátunk, Mr. David megmondhatja önnek, hogy egészen vaksi vagyok, ne csodálkozzék, ha holnap már meg sem ismerem, és köszönés nélkül megyek el uraságod mellett az utcán.

Így szólt az öregúr, azt híván, hogy Alannek kedvére lesz ez a mentetetőzés. De az én felvidéki barátom hiúságát még ennél csekélyebb dolgok is sértették.

- Nem fontos, uram, hogy ön megismer-e engem vagy sem - mondta mereven. - Mi itt csak egy bizonyos célból találkozunk, csak azért, hogy Mr. Balfourt igazához segítsük. Úgy látom, egyébként nem sok dolgunk lesz egymással. Mindenképpen illendő volt, hogy mentetetőzzék, s ezért tudomásul veszem a bocsánatkérését.

- Megtisztel vele, Mr. Thomson - felelte Mr. Rankeillor szívélyesen. - Uraságod meg jómagam leszünk a főszereplők ebben a vállalkozásban - remélem, szépen megegyezünk. Ezért most azt ajánlom, nyújtsa ki nekem a karját, mert pápaszem nélkül kissé bizonytalanul járok a sötétben, s könnyen megbotolhatok. Ön pedig Mr. David, mulasson addig Mr. Torrance társaságában. Kellemesen elbeszélgethet vele. De figyelmeztetem, szükségtelen, hogy az írnom orrára kösse a kalandjait vagy öhom... Mr. Thomson viselt dolgait.

Ezek után ők ketten előrementek, és mindjárt bizalmas beszélgetésbe merültek. Torrance meg én alkottuk a hátvédet.

Sötét este lett, mire a Shaws-kastélyt megpillantottuk. Tíz óra múlt valamivel. A koromfekete, enyhe éjszakában kellemes délnyugati szellő susogott. Közelgő lépteink neszt elnyelte a szél. Már a kastély közelében jártunk. Sehonnan sem szűrődött ki fény. Nagybátyám alighanem lefeküdt már. Ez kitűnően beleillett terveinkbe. Vagy ötven yardnyi távolságban még egy utolsó, suttogó megbeszélést tartottunk, majd az ügyvéd, az írnom és én nesztelenül közelebb kúsztunk, és meglapultunk a kastély sarkában. Amikor már elhelyezkedtünk, Alan nyugodtan az ajtóhoz lépett és bekopogott.

29. ÖRÖKÖMBE LÉPEK

Alan egy ideig dörömbölt az ajtón. Az egész kastély visszhangzott a kopogtatásra, de nem jött válasz. Végül hallottam, hogy halkán megnyílik egy ablak; tudtam, hogy nagybátyám megjelent őrhelyén. Az éjszaka sötétjében csak annyit láthatott, hogy egy fekete árnyékalak áll a küszöbön. A megbúvó tanúkat nem vehette észre. Becsületes ember számára a saját házában nem volt ebben semmi nyugtalanító. Mégis csendben figyelte egy ideig az éjszakai látogatót. S amikor végre megszólalt, hangja gyanakvó volt, és remegett:

- Mi ez? - mondta. - Tisztességes ember éjnek idején nem kopogtat be idegen házba. Semmi dolgom az efféle baglyokkal. Mit keresel itt? Fustély van nálam.

- Ön az Mr. Balfour? - válaszolta Alan. Hátrált egy lépéssel, és felnézett a sötétbe. - Vigyázzon azzal a fustéllyal: ha elsül baj lesz belőle.

- Mit keresel itt? És ki vagy? - kérdezte nagybátyám dühösen. - No hiszen majd fünek-fának kikiabálom a nevedet! - mondta Alan. - Más kérdés, hogy mi hozott ide. Elsősorban az ön ügye, nem az enyém. És ha gondolja ön, hogy kedvére lesz a nóta, mindjárt rázendíték.

- Miről van szó? - kérdezte nagybátyám.

- Davidről - mondta Alan.

- Micsoda? - kiáltotta nagybátyám teljesen elváltozott hangon.

- Megmondjam talán a teljes nevét? - folytatta Alan.

Csönd támadt, majd nagybátyám egyszerre megszólalt:

- Talán mégis jobb lesz, ha beengedlek - mondta tétovázva.

- Én is amondó vagyok - felelte Alan. - Csak az a kérdés, hogy bemegyek-e? Mert gondoltam én valamit, meg is mondom, hogy mit. Azt gondolom, hogy mi erről az ügyről idekünn tárgyalunk a küszöbön. Itt és nem másutt. Értse meg, én is nyakas ember vagyok, s nagyobb családból származom mint uraságod.

Ez az újabb hang zavarba hozta Ebenezeret; időbe tellett, amíg megemésztette. Azután így szólt:

- Jó, jó, hát legyen, ha meg kell lennie - mondta és becsukta az ablakot.

Jó sokáig tartott, amíg lekászálódott a lépcsőn, s még tovább, amíg leszedte az ajtóról a biztosító láncokat. Megbánta már, hogy lejött; gondolom, minden lépésnél elfogta újból a rettegés. És amint visszatolta a reteszeket, a závárokat, egyre jobban inába szállt a bátorsága. Végül hallottuk, hogy megnyikorognak a sarokvasak, és homályosan láttuk, hogy nagybátyám óvatosan kisurran az ajtón. Alan egy-két lépéssel hátrább húzódott, az öreg erre leült a küszöbre. Kezében a töltött fustély.

- Most pedig jó lesz vigyázni - mondta. - Itt a puskám, egy lépéssel se közeledjék, mert lelövöm.

- Ez aztán udvarias beszéd, annyi szent - mondta Alan.

- No nem éppen - felelte a nagybátyám -, de az úr eljárása nem valami bizalomkeltő. Én is résen állok. Most már megértjük egymást: mondja el ön mi járatban van.

- Ön értelmes ember - mondta Alan - úgy hát bizonytalán észrevette, hogy felföldi nemesember vagyok. Nevem nem tartozik a dologhoz. Családom birtokai a Mull-sziget közelében vannak, bizonyára hallott erről a vidékről. Az a hír járta, hogy egy hajó elsüllyedt ezen a parton. Másnap az atyafiságomból egy úriember fát keresett a tüzelőjéhez a hajóroncsokból a homokban, s akkor ott egy csuromvizet eszméletlenül legénykére bukkant. Életre keltette. Felszedte néhány úriember segítségével a gyereket, s elcipelte velük egy rombadólt régi kastélyba. Mai napig is ott tartják: sok pénzébe került már eddig is az atyafiságomnak. Atyámfiái afféle vademberek, nem sokat törődnek a törvénnyel, nem úgy mint bizonyos úriember, akit most nem akarok megnevezni. Az atyafiságom megtudta, hogy a fiúnak úri rokonsága van, s hogy ő uraságnak édes vérszerinti unokaöccse. Megkértem hát engem, látogassak el önhöz egy órácskára, és beszéljük meg a dolgot. Annyit máris megmondhatok, hogyha nem sikerül megegyeznünk bizonyos feltételekben, aligha látja viszont a rokonát. Atyámfiái ugyanis, - tette hozzá Alan kurtán - nem éppen jó módú emberek.

Nagybátyám a torkát köszörülte.

- Bánom is én - szólt. - A fiúban, enyhén szólva nem sok örömöm tellett... Nem ártom bele magam ebbe a dologba.

- Lám, lám - mondta Alan. - Látom, mire akar kilyukadni: úgy tesz, mintha nem törődne velem, hogy kisebb legyen a váltságdíj.

- Szó sincs róla - mondta a nagybátyám. - A szín igazságot mondom. A fiú nem érdekel, nem fizetek érte váltságdíjat. Miattam pogácsává zúzhatják, azt sem bánom.

- Ez mesebeszéd, uram - mondta Alan. - Ördögbe is? Vér nem válik vízzé! Szégyen, gyalázat volna, ha cserben hagyná az édestestvére fiát! Szégyenbe kerül! De ha mégis megteszi, és kiszivárognak a dolgok, az egész vidék görbe szemmel nézne önre! És nem hinném, hogy tévedek.

- Hát ami azt illeti, most is görbe szemmel néznek rám - válaszolta Ebenezer. - De nem hiszem, hogy kiszivárognak a dolgok. Én nem fogom kikürtölni, sem uraságot, sem pedig az uraságot atyámfiai. Üres locsogás ez, fiacskám - mondta.

- Hát akkor majd David fogja kikürtölni - felelte Alan.

- Hogyhogy? - csattant fel a nagybátyám.

- Hát csak úgy, - mondta Alan - hogy az atyafiságom csak addig vigyáz az öcskösre, amíg pénzt remél érte; ha nincs pénz, akkor kétségtelenül szélnek eresztik, vigye el az ördög, menjen, ahová kedve tartja.

- Bánom is én, - mondotta nagybátyám - engem az se izgat.

- Mindjárt gondoltam - mondta Alan.

- Hogyhogy? - kérdezte Ebenezer.

- Hát csak azért... mert azok után, amit hallottam, két eset lehetséges: ön szereti Davidot és fizet, hogy visszakapja a fiút, vagy pedig valami komoly oka van, hogy ne lássa többé viszont - akkor meg azért fizet nekünk, hogy tovább tartsuk. Úgy látom az első esetről nincsen szó, hát akkor beszéljünk most a másodikról. Repes a szívem a gyönyörűségtől, mert, szép kis pénzt érzek máris a zsebemben. No, meg az atyámfiái zsebében.

- Nem tudom követni a gondolatmenetét, - mondta a nagybátyám - ezen a ponton megáll az eszem.

- Meg-e? - mondta Alan. - Hát hallgasson csak ide: ön nem akarja, hogy a fiú visszajöjjön. Hát akkor mi legyen vele? És azért mit fizet?

Ebenezer nem felelt, csak nyugtalanul fészkelődött ültében.

- Gyerünk, uram! - kiáltotta Alan. - Jegyezze meg: nemesember vagyok, királyi nevet viselek. Nem vagyok holmi vigéc, nem koptatom hiába a talpamat a küszöbén, feleljen kérdésemre tisztességgel mégpedig tüstént vagy szavamra mondom, a beleibe döföm ezt a hosszú kardot.

- Hé, fiam! - kiáltotta a nagybátyám, és feltápáskodott a küszöbről. - Várjon egy pillanatil! Mi baja uraságodnak? Nem vagyok én tánc- és illemtanár, egyszerű ember vagyok, tisztességgel beszélek én önnel, amennyire tőlem telik. Mit fenyegetőzik? Gyalázatos dolog ez. A beleimbe, azt mondja? No, és mire való az én puskám? - horkant fel az öreg.

- Uraságod reszketős kezében lassan durran a puszkapor, Alan kezében pedig gyorsan villan az acél - szólt ez. - Csak nem akarja a repülő fecskét a csigához hasonlítani? Mire az ön vén ujjai megtalálják a ravaszt, pengém már a szegycsontját éri.

- Mi tagadás igaza van! - mondta nagybátyám. - Úgy lesz, ahogyan mondja; jól van már no. Nem akarom én önt felbosszantani. Mondja csak meg, mit kíván, meglátja, szépen megegyezünk.

- Megvallom, uram, nem kívánok én semmi mást, mint egyenes, nyílt őszinteséget. Száz szónak is egy a vége: mit akar? Öljük meg a fiút, vagy tartjuk tovább?

- Jóságos egek! - kiáltotta Ebenezer. - Ó jóságos egek! Micsoda beszéd ez?

- Öljük meg, vagy tartjuk? - ismételte Alan.

- Ó tartsák ott, tartsák ott - nyöszörgött a nagybátyám. - Csak semmi vérontás, instálom.

- Jól van - mondta Alan. - Csakhogy ez többbe kerül ám.

- Többbe kerül? - kiáltotta Ebenezer. - Hát csak nem mocskolná be a kezét valami büntetettel?

- Pih! - mondta Alan. - Ez is bűn, az is bűn; egyre megy. Megölni sokkal egyszerűbb, gyorsabb és biztosabb. Vesződéses dolog lesz a fiút tartani; roppant vesződéses és roppant kényes.

- Mégis jobb szeretném, ha tartanák - mondta a nagybátyám. - Életemben nem követtem el semmit, ami erkölcsileg hibáztatható, s most sem kezdek ilyesmibe egy vad felföldi fickó kedvéért!

- Ejnye, be kényes lett az uraság lelkiösmerete - gúnyolódott Alan.

- Elveim vannak - mondta Ebenezer egyszerűen. - És ha fizetnem kell az elveimért, hát fizetek. Különben is, - mondta - ön elfelejti, hogy a gyerek a testvérem fia.

- Jó, jó - mondta Alan. - Most pedig beszéljünk a pénzről. Ami az árat illeti, magam sem tudom, mit kérjek. Előbb tudnom kellene néhány apróságot. Tudnom kellene például, hogy mennyit adott ön az első alkalommal Hoseasonnak?

- Hoseasonnak? - kiáltotta a nagybátyám. Visszahőkölt. - Miért adtam volna én Hoseasonnak pénzt?

- Hogy elrabolja Davidot - mondta Alan.

- Hazugság! Aljas hazugság! - kiáltotta nagybátyám. - Dehogyan rabolták el. Hazudott a nyelve annak, aki ezt mondta önnek. Hogy elrabolták volna? Soha!

- Nem én tehetek róla, sem pedig ön, hogy Hoseason oly igen megbízható ember - mondta Alan.

- Mit beszél? - kiáltotta Ebenezer. - Hoseasonnak eljárt a szája?

- Vén számár! - kiáltotta Alan - Különben honnan tudnám? Hoseason meg én társak vagyunk. Felesben csinálunk mindent. Láthatja ön, hogy semmire sem megy a hazudozással. Őszintén megmondom, nagy bolond volt, hogy ezt a tengerészt ennyire beavatta a személyes ügyeibe. De hát eső után köpönyeg, s ki mint veti ágát, úgy alussza álmát. Most már csak azon múlik minden: mennyit fizetett neki?

- Ő mondta el magának? - kérdezte a nagybátyám.

- Az nem tartozik magára - felelte Alan.

- Hát, - mondta a nagybátyám - mit bánom én mit mondott, úgyis hazudott; a magasságos Istenre esküszöm, szentigaz, amit mondok: húsz fontot adtam neki. Becsületesen megmondom önnek: az a pénz is az övé lett volna, amit a Karolinákon kapott volna a fiúért. Az is szép kis összeg, nem mondom, de hát nem a zsebemből kellett volna kifizetnem.

- Köszönöm, Mr. Thomson. Tökéletesen rendben vagyunk - mondta az ügyvéd, és kilépett a sötétből. Majd igen udvariasan hozzátette: - Jó estét kívánok, Mr. Balfour.

- Jó estét, Ebenezer bácsi - köszöntem én is.

- Nyugodalmat jó éjszakát kívánok, Mr. Balfour - szólalt meg utolsónak Torrance.

Nagybátyám meg se mukkant. De távra maradt a szája, csak ült a küszöbön, és ránk meredt, mintha megkövült volna. Alan kiszedte szépen kezéből a fustélyt. Az ügyvéd karonfogta, talpra segítette a küszöbről, és bevezette a konyhába. Valamennyien követtük. Egy székre ültette az öreget, a tűzhely mellé, bár a tűz már kialudt, csak parázs piroslott benne.

Némán bámultunk mindnyájan egy darabig Ebenezerre. Ujjongtunk magunkban, hogy ilyen remekül sikerült a dolog, de amellet sajnáltuk is az öreget, a megszégyenítés miatt.

- Nono, Mr. Ebenezer, - mondta az ügyvéd - nem kell ennyire kétségbe esnie, ígérem, nem szabunk önnek nehéz feltételeket. Adja csak ide a pince kulcsát; Torrance csapra ver egy hordót, hoz nekünk egy flaska óbort atyjaura finom borából; hadd koccintsunk a nagy esemény örömeire. - Azután hozzám fordult és megfogta a kezemet: - Mr. David, - mondta - sok boldogságot kívánok önnek a szerencsében; úgy hiszem, megérdemli. - Majd Alanhoz fordult: - Gratulálok, Mr. Thomson. Mesterien vezette a tárgyalást. De egy ponton nem tudtam teljesen követni uraságodat, nem értettem egészen, mit mondott. Ha nem tévedek, Jakab a neve? Vagy Károly? Vagy talán György?

- Miért hívnának éppen így uram? - monda Alan. Kihúzta a derekát, mint aki sértést szimatol.

- Csak azért gondolom, mert az imént ön azt mondta, hogy királyi nevet visel - felelte Rankeillor. - Minthogy pedig Thomson nevű király sohasem volt, legalábbis én eddig a híret sem hallottam, úgy gondoltam, ön a keresztségben nyert nevére céloz.

Alannek ez volt a legkönnyebben sebezhető pontja; megvallom, igen nagyon rossz néven vette ezt a kis csipkelődést. Egy árva szót sem felelt, elhúzódott a konyha legtávolabbi zugába, leült és duzzogott. Én odamentem hozzá, hálásan kezet szorítottam vele, és mondtam, hogy a sikert elsősorban öneki köszönhetem. Erre azután mégis elmosolyodott. Nagy nehezen rávettem, hogy visszatérjen a társasághoz.

Ekkor már lobogott a tűz, s már kihúzták a dugót a borospalackból; a kosárból ízletes vacsora került elő. Torrance meg én Alannel együtt falatozni kezdtünk. Az ügyvéd nagybátyámmal átment a szomszéd szobába. Vagy egy óra hosszat tárgyaltak zárt ajtó mögött. Végül is mindenben megállapodtak; azután nagybátyám meg én annak rendje-módja szerint kézfogással

erősítettük meg az egyezséget. Az egyezés értelmében nagybátyám kötelezte magát, hogy honorálja Rankeillor közbenjárását, énnekem pedig a Shaws-birtok tiszta jövedelmének kétharmadát folyósítja évenként.

A ballada koldushőse íme hazatért. Éjjel azzal a tudattal feküdtem le a konyhában a vaspántos ládára, hogy gazdag ember vagyok, és a nevem tekintélynek örvend a környéken. Alan, Torrance és Rankeillor aludtak és horkoltak kemény ágyukon. De engem ügyeimnek szerencsés fordulata jobban levett a lábamról, mint hajdan a sorscsapások. Hány napon és hány éjszakán aludtam Isten szabad ege alatt, mocsokban, köveken, akárhányszor korgó gyomorral és halálfélelem közepette; de most hajnalig le sem hunytam a szemem. Néztam a mennyezeten a tűz visszfényét, és terveket szőttem a jövőre.

30. ELBÚCSÚZUNK

Én hát révbe jutottam, de még mindig nagy gondban voltam Alan miatt, mert nagyon a szívemhez nőtt ez az ember. És nagyon nyomasztott a gyilkosság, és Glensí James dolga is. Másnap reggel őszintén feltártam Rankeillornak minden aggályomat. Már hét óra tájban fel-alá sétáltunk a Shaws-kastély előtt; rétek és erdők zöldelltek körülöttem - őseimnek birtoka, és ez most mind az enyém! Míg az ügyvéddel fontolóra vettem e komoly kérdéseket, szemem boldogan siklott végig a tájon, s a szívem büszkén feldobogott.

Tiszta sor: segítenem kell barátomon - ezt az ügyvéd sem vonta kétségbe; minden kockázatot vállalnom kell, hogy kijuttassam az országból. De a James-ügyről Rankeillor másképp vélekedett.

- Ez az ügy merőben más lapra tartozik - mondta. - Mr. Thomson is más, és más a Mr. Thomson rokona is. És nemigen ismerem a tényállást, de úgy sejtem, hogy egy igen nagy főurat (akit engedelmével *A.* hercegnek fogunk nevezni) - közelről érint ez a dolog. Sőt ezzel az ügygel kapcsolatban ellenséges érzéseket tulajdonítanak neki. *A.* herceg, nem kétlem, kitűnő nemesember mindazonáltal *timeo qui nocuere deos*³⁷ Gondolja meg jól, Mr. David: ha ön ebbe az ügybe beavatkozik, hogy meghiúsítsa a herceg bosszútervét, úgy csak egy módon lehet önt, mint tanút, elnémítani - ha a vádlottak padjára ültetik. Akkor pedig éppen úgy benne lesz a pácban, mint Mr. Thomson rokona. Hogy ön ártatlan? Úgy van, de Mr. Thomson rokona is ártatlan. Tisztában kell lennie azzal, ha ön Felföldön kerül törvény elé, felföldiek vitás ügyében, és felföldi bíró ül a bírói székekben, hogy élete vagy halála fölött ítélkezzenek - ez a legrövidebb út az akasztófához.

Hiszen magam is így okoskodtam, de mégsem találtam meg kétségeimre a helyes választ, így hát a lehető legegyszerűbben tettem fel Mr. Rankeillornak a kérdést.

- Akkor hát nincs más hátra, uram, - mondtam - mint, hogy felakasszanak - ugyebár?

- Édes fiam! - kiáltotta az ügyvéd. - Menj hát Isten nevében, tedd, amit jónak látsz. Hitvány dolog lenne az én koromban, ha azt tanácsolnám, hogy válaszd a veszélytelen, de szégyenteljes utat. Visszavonom, amit mondtam, és bocsánatot kérek. Menj, teljesítsd kötelességedet, akasztasd hát csak fel magadat, ha úri becsületed ezt kívánja. Rosszabb dolog is érheti az embert, mint az akasztófa.

- No, nemigen - mondtam mosolyogva.

- Dehogyan, dehogyan - kiáltotta Mr. Rankeillor. - De még mennyire! Hogy messzebb ne menjünk, az ön nagybátyja számára százszor jobb lenne, ha tisztességes emberként az akasztófán himbálóznék.

Az öregúr erre visszament a házba. Még mindig nagyon izgatott volt. Láttam rajta, hogy nagyon tetszett neki, amit mondtam. Bent a házban két levelet fogalmazott a számomra, és miközben írt, elmagyarázta a dolgot Mr. Thomsonnal. Ő majd tudni fogja az útját s módját, s a letéttel ön rendelkezésére bocsáthatja a szükséges anyagi eszközöket. Remélem, csínján gazdálkodik majd a pénzével: de az ilyen jó barát esetében, mint Mr. Thomson, még a tékozlás is megengedhető. Ami pedig Mr. Thomson rokonát illeti, nem látok jobb utat, minthogy ön

---

³⁷ „Félek azoktól az istenektől, akik már ártottak nekem...” (Vö. Ovid. Tristia I. 1. 74.)

felkeresi az államügyészt, elmondja a történetet, és tanúvallomásra jelentkezik. Hogy vallomást vesznek-e öntől vagy sem, az egész más lapra tartozik. Ez esetleg A. hercegen múlik. Célszerű lesz, ha jó ajánlással kerül az államügyész őlordsága elé; íme, adok önnek egy levelet a névrokonához, Mr. Balfour of Pilgrighez, akit én igen nagyrabecsülök. Jobb színezete van a dolognak, ha olyan valaki ajánlja önt, akivel közös családi nevet visel; a pilgrigi földesurat nagyra tartják a jogászvilágban. Jó lábon áll Grant államügyész őlordságával is. Én az ön helyében nem terhelném őt semmiféle részlettel és - megért, ugyebár - azt hiszem, teljesen felesleges lenne Mr. Thomson megemlítenie. Egyebekben tartsa magát ahhoz, amit ő mond. Az államügyésszel szemben legyen tartózkodó és óvatos. Minden dologban a Jóisten vezérelje önt!

Mr. Rankeillor ezek után búcsút vett tőlem, és a komphoz indult Torrance-szel, míg Alan meg én Edinburgh városa felé vettük utunkat. A keskeny ösvényre térve elhaladtunk a kapufélfá meg a kapus befejezetlen háza mellett, s ekkor visszatekintettünk őseim kastélyára. Csupaszon, komoran meredt ránk az irdatlan épület, kéménye nem füstölt - mintha senki sem lakná. Csak az egyik emeleti ablakból kandikált ki egy hálósapka csücske. Izgett-mozgott, föl-alá, jobbra-balra, mint a nyúl feje az odúban. Megérkezésemkor nem részesültem valami barátságos fogadtatásban, itt időzésemkor sem tapasztaltam valami sok szívességet; no de legalább utánam néznek, amikor eltávozom.

Lassan bandukoltunk az úton. Egyikünk sem volt beszélő kedvében, a séta sem volt ínynkre. Mindkettőnk ugyanaz a gondolat foglalkoztatott: közeledik a búcsú pillanata. Lelkünkre nehezedett az elmúlt napok emléke.

Mégis megbeszéltük, hogy mi a teendőnk. Úgy határoztunk, hogy Alan a környéken marad. Hol itt, hol ott bujkál, de mindennap elmegy egy bizonyos megbeszélt helyre, hogy tarthassam vele az összeköttetést, akár magam megyek el oda, akár hírnököt küldök hozzá. Időközben én ügyvédet keresek, mégpedig egy appinbeli Stewartot, akiben teljesen megbízhatunk. Az keres majd hajót, s arról is gondoskodik, hogy Alan bántódás nélkül tengerre szállhasson.

De mihelyt mindezt megbeszéltünk, elakadt a szavunk: én ugyan igyekeztem tréfálkozni Alannel és Mr. Thomsonnak neveztem őt, ő pedig az új öltözetem és a birtokom miatt csipkelődött velem, de mindketten éreztük, hogy közelebb állunk a síráshoz, mint a nevetéshez.

Mellékutakon kapaszkodtunk fel a Corstorphine-hegyre, s midőn a kilátóhoz értünk, amelynek „Állj meg itt és imádkozz!” a neve, s letekintettünk a Costorphine-mocsarakra, a városra és a dombtetőn álló várra, mindketten megálltunk, mert szavak nélkül is tudtuk, hogy itt elválnak útjaink. Alan most még egyszer elismételte, amiben megállapodtunk: az ügyvéd címét, s hogy a napnak mely órájában találkozunk, és hogy milyen jellel közeledjék az, aki őt keresi. Aztán odaadtam minden pénzemet - Rankeillortól kapott néhány guineát - hogy addig se kelljen éheznie. Álldogáltunk még egy darabig, s némán tekintettünk le Edinburghre.

- Nos, hát Isten veled - mondotta Alan, bal kezét nyújtva.

- Isten veled - mondtam és könnyedén megszorítottam a felém nyújtott kezét, majd megindultam a lankán.

Egyikünk sem nézett a másik szemébe, s én egyszer sem tekintettem vissza távozó barátom után, amíg csak el nem nyelte alakját a messzeség. Így váltunk el. Folytattam utamat a város felé, de olyan egyedül voltam, olyan magányos, hogy ha a szívemre hallgatok, legszívesebben leültem volna az árokparton és sírtam, zokogtam volna, mint a gyermek.

Délidő közeledett, amikor a West Kirk és a Grassmarket mellett elhaladva, a fővárosi utcákba értem. Égbenyúló óriási épületek szöktek fel, tíz-tizenöt emeletnyi magasságba. A keskeny,

boltíves kapuk egyre ontották az embereket. A kereskedők kirakataiban a sok áru, a folytonos nyüzsgés, a rossz szagok és a szép ruhák és ezernyi más apró részlet, amit most meg sem említhetek: mindez úgy megdöbbenett, hogy kába álmélkodásba estem. Tehetetlenül sodródtam ide-oda a tömegben. Egész idő alatt, mégis folyton csak Alanre gondoltam, meg a búcsúnkra, odafönn a hegytetőn... *Állj meg itt és imádkozz...* Gondolod, kedves olvasóm, talán ujjongtam a gyönyörűséges új szépségek láttán? Nem! Szívem elszorult, keservesen mardosta a lelkiismeret, mintha valami rosszat tettem volna.

Céltalanul bolyongtam, a városban, míglen a Gondviselés keze elvezetett a British Linen Company ajtaja elé.

A „Visszaemlékezések” kiadója úgy véli, hogy az elbeszélésnek ezen a pontján el kell egyelőre búcsúznia: Davidtól, mikor ez birtokba veszi a vagyonát. Talán egyszer még sor kerülhet rá, hogy elmondja azt is, hogyan menekült meg Alan, mi történt a gyilkosság dolgában, és még egy sereg más érdekes eseményt. Ez azonban már az olvasók érdeklődésén múlik. A szerző melegen rokonszenvez Alannel és Daviddal, és boldogan időzne még igen sokáig a társaságukban. Lehetséges azonban, hogy e vágyában senki sem osztozik vele. S éppen ezért, a szerző világért sem akarna visszaélni az olvasók türelmével - de azt sem szeretné, ha szemrehányás érné, hogy adós maradt a történet befejezésével, így tehát még gyorsan elmondja, hogy a két hős életében minden jóra fordult - a *jó* szónak korlátolt és emberi értelmében: ha érte is őket baj, becstelenek sohasem lettek, s kudarcaikban is hívek maradtak önmagukhoz.

.oOo.